This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

HDI
HW 2A1I 5

ADMIRALITEIT

VAN

AMSTERDAM

~~Hist. 2173.1.1.2~~
KE990
Harvard College Library

DUTCH HISTORY

JOHN LOTHROP MOTLEY
MEMORIAL COLLECTION

FROM AN ANONYMOUS GIFT

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWEEDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER NU

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

INZONDERHEID DIE VAN

HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigſte Schryvers en egte Gedenkſtukken ſamengeſteld.

Met Konſtplaaten en Kaarten opgehelderd.

TWEEDE DEEL,

Beginnende met den aanvang der negende eeuwe, en eindigende met de dood van WILLEM DEN II, *Graave van Holland en Roomſch-Koning, in 't jaar* 1256.

TWEEDE DRUK.

Te AMSTERDAM,
By de Wed. *ISAAK TIRION.*

Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Weſtfriesland.

MDCCLXX.

~~Ncnk 2173.1.12~~

Harvard College Library
Motley Collection
July 11 1906

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYFDE BOEK.

INHOUD.

I. *Staat deezer Landen. Zeden. Godsdienſt. Koophandel.* II. *Regeeringsvorm. Hertogen. Graaven. Regt- en Landdagen. Koningklyke en Graaflyke Inkomſten. Steden-Regeering.* III. *Ryksverdeeling van Karel den Grooten. Deenſche Kryg.* IV. *Inval der Deenen in Friesland.* V. *Karel de Groote ſterft. Keizer Lodewyk is den Friezen gunſtig. Heriold, Koning der Deenen, komt herwaards.* VI. *Kettery in Friesland. Deenſche zaaken.* VII. *Heriold gedoopt.* VIII. *Hy krygt, nevens Roruk en Hemming, bewind over een gedeelte deezer Landen.* IX. *Duurſtede, door de Deenen, verwoeſt.* X. *Walcheren en andere Streeken overvallen. Eggard en Hemming ſneuvelen. De Koopſtad Witlam verdelgd.* XI. *Geweldenaaryen te Egmond en te Noordwyk. De Graaven Gerolf en Tibbold komen om.* XII. *Ryksverdeeling tuſſchen Lotharius en Karel.* XIII. *Watervloed. Deenſche Zeeſchuimeryen.* XIV. *Nieuwe Ryksverdeeling, tuſſchen Lotharius, Lodewyk en Karel.* XV. *Friesland,*

grootendeels, door de Noormannen, overheerd. XVI. *Heriold omgebragt. Roruk bemagtigt Duurstede.* XVII. *Invallen der Noormannen.* XVIII. *Ryksverdeeling na de dood van Keizer Lotharius. Roruk en de Deenen bemagtigen de Betuwe, Utrecht enz.* XIX. *Friesche Kooplieden te Duurstede, door de Deenen, gedood.* XX. *Onderzoek of Holland, in 't jaar* 863, *tot een Graafschap gemaakt zy.* XXI. *Roruk, door de* Conkingi, *verjaagd.* XXII. *Het Woud Wasda aan Graave Dirk geschonken.* XXIII. *Verdeeling van Lotharingen, onder Karel en Lodewyk.* XXIV. *De Noorman Rudolf valt in Vriesland.* XXV. *Rollo komt, uit, Engeland, in Walcheren. Hy vertrekt weder.* XXVI. *Veranderingen, na de dood van Keizer en Koning Lodewyk. Graaf Dirk sneuvelt, in een' Stryd tegen de Noormannen.* XXVII. *Zy verbranden Bajorzuna, en 't Paleis te Nieuwmegen.* XXVIII. *Zy staan zig, te Haslou, aan de Maaze, neder.* XXIX. *De Noorman Godefrid bekomt het gebied over Kennemerland en Friesland. Doesburg of Duisberg bemagtigd, en Deventer verbrand.* XXX. *Gezantschap van Gerolf en Gardolf. Gerolf verlieft zyn Graafschap.* XXXI. *Godefrid gedood. Einde der Deensche Regeeringe, hier te Lande.* XXXII. *Gerolf, in 't bezit van zyn Graafschap, herstelt. Gift van Koning Arnoud, ten zynen behoeve.* XXXIII. *Zwentibold wordt Koning van Lotharingen.* XXXIV. *Gerolf sterft, en wordt, door zynen Zoon,* DIRK DEN EERSTEN, *opgevolgd.*

Eene

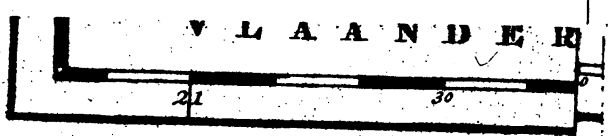
V L A A N D E R
21
30

EEne reeks van omtrent tien Eeuwen, ſedert de aankomſt der Batavieren hier te Lande, verloopen, heeft zo merkelyke veranderingen in den Staat onzes Vaderlands te wege gebragt, dat het niet ondienſtig zyn zal, in den aanvang deezes Boeks, een weinig ſtil te ſtaan, en terwyl wy naar de verleeden' omkeeringen te rug zien, ons eene Schets voor te houden, van de gedaante deezer Geweſten, in de negende en tiende Eeuwe der gemeene Tydrekening. I. Staat deezer Landen, in de negende en tiende Eeuwe.

Wy zien de Batavieren thans geheel verdweenen, of binnen eenen kleinen hoek Lands, de Betuwe, bepaald. De Kaninefaaten, Marezaaten en andere oude Ingezetenen deezer Landen hebben reeds, eeuwen lang, hunnen naam, in de oude Geſchiedſchriften, verlooren. De Franken, die, eertyds, beooſten den Ryn, woonden, hebben zig nu, grootendeels, beweſten die Riviere, nedergeſlaagen, en een magtig Ryk in Gallie geveſtigd. De Saxers zyn, uit het Land beneden Nieuwmegen, of naar hunne oude wooningen, omtrent de Wezer en de Elve, te rug gedreeven, of over Zee naar Britanje geweeken. De Friezen alleen, dat iets zeldzaams is (*a*), hebben, meer dan eenig Volk hier omtrent, hunne oude Landen ingehouden, en zelfs hunne grenzen, Weſtwaards, en veelligt ook Ooſtwaards, wyder uitgebreid. Wy vindenze nog Verandering van Inwooners.

(*a*) *Vide* Ubbon. Emmii. Rerum Frific. *Libr.* I. *p.* 10, 11. *Edit. in Folio.*

nog tuſſchen de Eems en den Midden-Ryn, alwaar zy, by de oudſte Schryvers (*b*), geplaatſt worden. En ſchoon zy, ſomtyds, uit een gedeelte hunner bezittingen, door de Franken, verdreeven geworden zyn, ſchynt zulks alleenlyk uit zulk een gedeelte geſchied te zyn, van 't welk zy zig, in laater' tyd, hadden meeſter gemaakt (*c*). Zy hebben hunne oude Landen, immers voor 't grootſte gedeelte, altoos behouden, of 't gene 'er hun, voor eenen tyd, van ontweldigd was, ſpoediglyk wedergekreegen. De naam van *Friezen* is hierom alomme zo vermaard geworden, dat de Ingezetenen der Landen, thans *Vereenigde Nederlanden* genoemd, naauwlyks by eenigen anderen naam, in Schriften der agtſte, negende en eenige volgende Eeuwen, betekend worden. Friesland ſtrekte zig tot aan de Lauwers en nog verder Ooſtwaards: en Weſtwaards tot aan de Schelde (*d*). Utrecht en Wyk te Duurſtede (*e*), Vlaardingen en Rynsburg of Keenenburg (*f*) waren, zo wel als Dokkum, Steden van Friesland.

Zeden. Doch ſchoon de Friezen de zelfde Landen als van ouds hebben blyven bewoonen, hebbenze egter de zelfde Zeden en den zelfden Godsdienſt geenszins behouden. De verkeering met de Romeinen heeft de Franken allengskens beſchaafd, en deezen hebben de Frie-

(*b*) Zie I. *Boek*, *bl.* 36.

(*c*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 336 en 359. Verg. met III. *Boek*, *bl.* 292.

(*d*) *Vide* Leg. Friſion. *Tit.* I. *Leg.* IV. X. &c. en hier voor III. *Boek*, *bl.* 292 en IV. *Boek*, *bl.* 359.

(*e*) Annal. Bert. *ad annum* 863. HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1046.

(*f*) LAMB. SCHAFNABURG. *ad annum* 1046.

Friezen, eerlang, de oude woestheid leeren afleggen. Leezen, Schryven, Steden bouwen en diergelyke noodige Konsten, van welken, de Ingezetenen deezer Landen, in overoude tyden, genoegzaam, onkundig waren (*g*), zyn alvroeg zeer gemeen onder hen geworden. En na dat de Franken Orgels (*h*), konstige Uurwerken (*i*), en Sterreloopkundige Werktuigen (*k*) hadden leeren maaken, heeft men hier ook smaak in verhevener oefeningen gekreegen. Het Glasblaazen is, hier of hier omtrent, ook al in de agtste Eeuwe, bekend geweest, wanneer het in Britanje nog onbekend was (*l*).

De Godsdienst is ook geheellyk veranderd. Na dat de Friezen in 't algemeen de Evangelie-Leer omhelsd hadden, werden de Tempels, Altaaren en Afgodsbeelden alomme om verre geworpen (*m*), en de gewydde Bosschen, die, in grooten getale, hier te Lande, geweest zyn, uitgerooid. Sommigen merken deeze uitrooijing der heilige Bosschen, zonder grond, aan, als wonderdaadiglyk, op Willebrords gebed, geschied; daar men weet, dat Karel de Groote, in de jaaren zevenhonderd negenentagtig en zevenhonderd vierennegentig, uitdrukkelyk bevolen heeft, dat de gewydde Wouden en Boomen alomme om verre Godsdienst.

(*g*) Zie I. *Boek*, *bl.* 18. 20.
(*h*) MONACH. S. GALL. de Reb. Bell. Caroli M. *Cap.* XI.
(*i*) Annales Bertin. *ad annum* 807.
(*k*) GERBERTI Epist. CXLVIII. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 823. *Ejusd. Epist. ad.* MABILL. Veter. Annal. *p.* 102.
(*l*) Epist. GUDBERCT. *inter* BONIF. LXXXIX. *p.* 124.
(*m*) Zie hier voor IV. *Boek*, *bl.* 146, 377, 419.

re gehouden moeſten worden (*n*). Wy hebben, uit het voorig gedeelte dezer Hiſtorie (*o*), reeds konnen zien, dat de Friezen, bekeerd zynde, aan de plegtigheden en gebruiken der Roomſche Kerke verbonden werden. Men was hier op zeer gezet, dat 'er, door 't gezag der Frankiſche Vorſten, alomme Schoolen opgeregt (*p*), en Meeſters aangeſteld werden, die het zingen der Kerkgezangen, op de wyze der Kerke van Rome, onderweezen (*q*). Deeze Gezangen waren, in de Latynſche taale, opgeſteld; hoewel Karel de Groote vaſtgeſteld hadt, dat men Gebeden in alle taalen doen mogt (*r*): 't welk dan van byzondere Gebeden ſchynt verſtaan te moeten worden. Nog andere Schoolen waren 'er, alomme, onder 't Frankiſch gebied, ten tyde van Karel den Grooten, in welken, de Spraakonſt en Rekenkonſt onderweezen werden (*s*). Ook hadt deeze Vorſt, gelyk hy zelf getuigt, de Schriften des Ouden en Nieuwen Verbonds, dat is, de Latynſche Vertaaling der zelven, van de misſlagen der Uitſchryveren doen zuiveren (*t*). De arbeid van Alcuinus, te vooren, meermaalen van ons gedagt, was hem

(*n*) Capit. Reg. Francor. Col. 235 & 269. Tom. I. *Edit. Baluz.* & *Col.* 565 & 595. *Edit. Georgiſch.*

(*o*) IV. *Boek, bl.* 353, 410.

(*p*) Dipl. Carol Magni *ap.* MIRÆUM Donat. Piar. *Cap.* XII. Oper. Diplom. *Tom.* I. *p.* 16.

(*q*) CAROL. MAGNI Præf. *in* Homil. PAULI DIAC. *apud* MABILLON. *p.* 73. MONACH. EGOLISM. Vita Karoli Magni. *ad annum* 787.

(*r*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 270. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 596. *Edit. Georgiſch.*]

(*s*) MONACH. EGOLISM. Vita Karoli Magni *ad annum* 787.

(*t*) CAROLI MAGNI Præfat. *in* Homil. PAULI DIACONI *apud* MABILLON. *p.* 73.

hem, hier in, van veel dienſt geweeſt (*u*). Naderhand werden deeze Schriften, op bevel van zynen Zoon, Lodewyk den Vroomen, door zekeren Saxer, in Duitſche Digtmaat, naar den trant dier tyden, overgebragt (*v*).

Koophandel.

Ons is reeds gebleeken, dat de verkeering met de Romeinen, al vroeg, Koophandel hier te Lande gebragt heeft (*w*). Naderhand, hebben wy gezien, dat de Britanniſche Graanenhandel, hier te Lande, van merkelyk belang gerekend werdt (*x*). Eenige oude Opſchriften, in Zeeland gevonden (*y*), overtuigen ons, dat 'er ook andere Handel, van hier op Britanje, werdt gedreeven. En onder de Regeering der Frankiſche Koningen van den eerſten en tweeden Stam begon de Koophandel en Zeevaart reeds merkelyk toe te neemen. Het heffen van verſcheiden Tollen op Koop- en andere Waaren, die, langs de Rivieren, of over Bruggen en Wegen, tot de Vorſtelyke Schatkiſt behoorende, gevoerd werden, was toen in gebruik (*z*). En de oudſte Giftbrieven der Utrechtſche en andere Kerken, hier te Lande, toonen, dat deeze Tollen ook hier werden ingevorderd. Aan den mond der Maaze lag, in de negende Eeuwe, eene voornaame Handelplaats, *Witlam* ge-

(*u*) SIGEBERT. GEMBLAC. Chron. *ad annum* 790.
(*v*) Præfat. *in* Antiq. Libr. Saxonic. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 326.
(*w*) Zie I. *Boek*, *bl.* 89. II. *Boek*, *bl.* 123.
(*x*) III. *Boek*, *bl.* 246.
(*y*) *Vide* H. CANNEGIETER. de Brittenburgo *p.* 14, 15 & la Religion des Gaulois, *Tom.* II. *p.* 98.
(*z*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 23, 402, 426, 969. *Tom.* I. *Edit. Baluz.*

genoemd (*a*). Ook waren Wyk te Duurſtede (*b*) en Tiel (*c*) toen aanzienlyke Koopſteden. Doch beooſten de Zuiderzee, in het tegenwoordige Friesland, ſchynt de handel zo vroeg niet gekomen te zyn. De Schatting van Paarden en Koeijen, die de Saxers, en, zo 't ſchynt, ook de Friezen, oudtyds, opbrengen moeſten (*d*), toont wel, dat hun Land weinig meer uitleverde: hoewel ook, uit de oude Inſtellingen der Frankiſche Vorſten, af te neemen is, dat 'er Kooren en Honig gewonnen werdt (*e*); waar in ook Handel gedreeven zal geworden zyn. De Friezen hebben zig ook, eerlang, op het weeven van Wollenſtoffen toegelegd; 't welk wy gezien hebben (*f*), dat, al vroeg, in het Belgiſch Gallie, in gebruik geweeſt is. Men leeſt, dat Karel de Groote, op Paaſchen, den minderen Amptenaaren Frieſche Rokken van verſchillen verwe plagt te ſchenken (*g*). Zelfs heeft hy uitheemſchen Vorſten, ſomtyds, Frieſche Mantels, van witte, gryze en purpere verwe, vereerd (*h*). De Handel werdt wyders merkelyk voortgezet, op de openbaare Markten, die men, al vroeg, hier te Lande, gehad heeft (*i*).

De

(*a*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 836.
(*b*) Annal. Bertin. *ad annum* 863.
(*c*) ALBERT. De diverſ. Tempor. *Libr.* II. *Cap.* 8. & 20.
(*d*) Zie hier voor IV. *Boek*, *bl.* 321, 322, 412.
(*e*) Capit. Reg. Franc. [*Col.* 279. *Tom.* I. *Edit. Baluzii. Col.* 602. *Edit. Georgiſch.*]
(*f*) III. *Boek*, *bl.* 206.
(*g*) MONACH. S. GALL. de Rebus Bell. Caroli M. *Cap.* XXXI.
(*h*) Id. ibid. *Cap.* XIV.
(*i*) Zie hier voor, III. *Boek*, *bl.* 227. & Capit. de Miniſter. Palat. *Col.* 342. *Tom.* I. *Edit. Baluz.*

II. Regeeringsvorm.

De Burgerlyke Regeering deezer Landen was thans geheel veranderd van gedaante, waarom het te noodiger is, dat men zig een goed begrip maake van den Staat derzelve, in de negende Eeuwe en vervolgens. In overoude ryden, was hier het Oppergezag by de algemeene Vergaderingen des Volks, in welken Koningen, Krygsoverſten en Regters aangeſteld werden, die de gemeene zaaken beſtierden (*k*). Doch wanneer de Romeinen een gedeelte deezer Landen overheerden, waren zy gewoon, de Burgerlyke Regeering en 't bevel over 't Krygsvolk eenen Landvoogd toe te vertrouwen, die 't Volk wetten gaf en ondergeſchikte Overheden aanſtelde. Wy hebben 'er een merkwaardig voorbeeld van gezien onder de Friezen (*l*); die egter de oude wyze van Regeeging wederom aannamen, wanneer zy zig van uitheemſche overheerſching ontſlaagen zagen. Immers men leeſt, in Schryvers der agtſte Eeuwe, dat de Saxers, die eenerlei wyze van Regeeringe met de Friezen hadden, toen geene eigenlyke Koningen gehad hebben; maar, door verſcheiden' Hertogen of * Landvoogden, geregeerd werden. Uit deezen verkooren zy, in Oorlogstyden, eenen tot Krygsoverſte, die, na 't eindigen van den Kryg, even als van ouds, van gelyk gezag werdt als de andere Landvoogden (*m*). En hier van komt, dat men, ſomtyds, van verſchei-

* *Satrapæ.*

(*k*) Zie I. *Boek*, *bl.* 30.
(*l*) I. *Boek*, *bl.* 93.
(*m*) BEDA Hiſt. Eccl. *Libr.* V. *Cap.* 10. *Conf.* POËT. SAXON. Geſt. Carol. *Magni*, *ad annum* 772.

ſcheiden' Heeren of Hertogen der Friezen, op een' en den zelfden tyd, in oude Schryvers, gewaagd vindt (*n*).

De Franken hielden omtrent den zelfden voet als de Romeinen in de overheerde Landen. Wy hebben gezien, dat zy, in de vierde Eeuwe, een gedeelte van Gallie bemagtigd hebbende, het Landbeſtier gaven aan *Regters* (*o*), welken onder hen den naam van *Hertogen* of *Graaven* droegen. Zo dra hadden zy het gedeelte deezer Landen, welk ter linkerzyde des Rynſtrooms gelegen was, niet overheerd, of zy hebben 'er, buiten twyfel, ook Hertogen of Graaven aangeſteld. Wy hebben te vooren (*p*) getoond, dat Dagobert de I, Koning der Franken, Hertogen en Graaven hadt, ter wederzyde des Rynſtrooms. Pipyn, de Vader van Karel Martel, ſedert, een gedeelte ten minſte van Friesland bemagtigd hebbende, heeft 'er, buiten twyfel, ook, diergelyke Amptenaars aangeſteld. Immers ten tyde van zynen Kleinzoon, ook Pipyn genoemd, ontmoet ons een Amptenaar in Utrecht, die den naam van * *Stadvoogd* draagt, en aan de bevelen des Frankiſchen Konings onderworpen was (*q*). Doch in en na de tyden van Karel den Grooten, vinden we deeze Koningklyke Amptenaars, dikwils, onder de Friezen. Karel de Groote, gantſch Friesland, van de Wezer af tot aan de Schelde toe, overheerd en met Wetten voorzien hebbende

* *Præfectus Urbis.*

(*n*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 423.
(*o*) III. *Boek*, *bl.* 235.
(*p*) IV. *Boek*, *bl.* 338.
(*q*) WILLIBALDI Vita S. Bonif. *Cap.* X. *p.* 246.

de (*r*), vondt goed, de Friezen, door byzondere Amptenaars, van hem afhangkelyk, te doen regeeren. Deezen, 't zy menze Hertogen, of Graaven, of nog anders noemden, waren † *Knegten des Konings* (*s*), tot dat zy zig van alle eigenlyke afhangkelykheid ontsloegen, en op eigen gezag regeerden. † *Pueri Regii.*

De naam van *Dux* of *Hertog* werdt oudtyds alleen gegeven aan hem, die over een *Heir* geboodt. Doch in de middeleeuwe, werdt deeze naam veeltyds gebruikt, om een Landvoogd, of Bestierder van een Gewest, uit verscheiden' streeken Lands bestaande, te betekenen: welke verscheiden' Streeken Lands den naam van *Comitatus* of *Graafschappen* droegen (*t*), en over ieder van welken, gemeenlyk, een Graaf, onder zynen Hertog, geboodt. De naamen van Hertog of Graaf worden somtyds wel door elkanderen gebruikt en op een en denzelfden Persoon gepast (*u*); doch doorgaans is *Hertog* een naam van meerder waardigheid: en men klom van den rang van Graaf tot dien van Hertog op (*v*). Een Hertogdom bestondt, naar sommiger meening, uit twaalf Graafschappen. Doch dit hadt wel somtyds plaats; maar men vindt ook van Hertogdommen in de middeleeuwe gewaagd, die uit Hertogen.

(*r*) IV. *Boek*, *bl.* 445.
(*s*) Leg. Salic. *Tit.* LVII. *Num.* II. *Col.* 113. *Edit. Georgisch.*
(*t*) *Vide* Not. J. SIRMOND. ad SIDON. APOLL. Epist. *Libr.* VII. *Ep.* XVII. *p.* 79.
(*u*) Vide H. VALESIUM in Panegyr. Berengar. *Cap.* III. *p.* 379. *Edit. Murator.*
(*v*) FORTUNATI Carm. *Libr.* VII. *Carm.* 20. & *Libr.* X. *Carm.* 19.

uit drie (*w*), uit zeven (*x*) en uit meer dan twaalf Graafſchappen beſtonden (*y*). Gantſch Friesland droeg, in de negende Eeuwe, den naam van Hertogdom (*z*). In de Frieſche Wetten, door Karel den Grooten gegeven, wordt van niet meer dan eenen Hertog gewaagd. Men leeſt 'er in van *afgezondenen des Hertogs* en van een *Hof des Hertogs* (*a*). Ook ſpreekt een ander oud Schryver (*b*) van eenen Hertog, die, in den aanvang der negende Eeuwe, over Friesland, gebied voerde.

Graaven. De naam van *Comes*, of *Graaf*, waarvoor men, in de Middel-Eeuwe, *Grafio* en *Gravio* zeide (*c*), werdt, ten tyde der Gothiſche Regeeringe in Italie, en zelfs al vroeger (*d*), doch inzonderheid in de agtſte Eeuwe en vervolgens, gebruikt, om iemant te betekenen, die, van 's Vorſten wege, opzigt hadt over eenige Stad, Landſtreek, Water, Woud, Gebouw, Dykaadje enz. tot 's Vorſten gebied of eigen goed behoorende. Die over eene Stad of Landſtreek opzigt hadden, werden dikwils Graaf van zulk eene Stad of Landſtreek genoemd. Zo leeſt men van een' *Graaf van Walcheren* (*e*). Doch veeltyds kreegen de Landſtreeken den naam naar den Graave. Zo vindt

(*w*) GREGOR. TURON. *Libr.* VIII. *Cap.* 18. & DU CANGE Voce DUCATUS

(*x*) GREGOR. TURON. *Libr.* II. *Cap.* 20.

(*y*) Vita ALDRICI Epiſc. Cenoman *n.* I. *apud* DU CANGE Voce DUX.

(*z*) Annal. Bertin. *ad annum* 839.

(*a*) Leg. Friſion. *Tit.* XVI. *Leg.* 2 & 3.

(*b*) REGINON. Chron. *ad annum* 809.

(*c*) Leg. Salic. *Tit* LIV. *Leg.* 1 & 2. *Tit.* LVII. *Leg.* 2.

(*d*) Zie III. *Boek*, *bl.* 258.

(*e*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 837.

vindt men gewaagd, van het *Graafſchap van Wigman*, van het *Graafſchap van Ansfrid* (*f*), van het *Graafſchap van Everhard* (*g*), en van verſcheiden' anderen, hier te Lande gelegen. *Water-* en *Woudgraaven* werden zy genoemd, die over Wateren en Boſſchen opzigt hadden: *Paleis-* of *Paltsgraaven*, die in 's Vorſten Paleis te Regt zaten: *Burggraaven*, die een Burgt of Slot bewaarden: *Dykgraaven*, die 't opzigt over eenige Dykaadje hadden: *Mark-* of *Grensgraaven*, die de *Marken* of Grenzen des Ryks beſchermden enz. Wy zwygen van veele andere ſoorten van Graaven, om dat zy niet tot ons oogmerk te pas komen. Met een enkel woord, kan men zeggen, dat alle voornaame Vorſtelyke Amptenaars, die ergens opzigt over hadden, *Comites* of *Graaven* genoemd werden. Alle of de meeſte Graaven der Middel-Eeuwe bekleedden het Ampt van Regter, waarom de naam van *Graaf*, dikwils, door het woord *Regter*, verklaard wordt (*h*). Wanneer een Landſchap, in verſcheiden' Graafſchappen, verdeeld was, ſtonden de byzondere Graaven, veeltyds, onder eenen Hertog. Doch 't gebeurde ook, nu en dan, dat de Graaven geenen Hertog boven zig hadden (*i*). Hier te Lande, waren verſcheiden zulke Graaven, die, ſomtyds, over één, ſomtyds, over verſcheiden' Graafſchappen, gebooden. Want ſchoon Karel de Groote nooit meer

(*f*) Diploma FOLCKERI *apud* MARTEN. & DURAND. Veter. Monum. *Tom.* I. *Col.* 140.
(*g*) REGINO *ad annum* 885.
(*h*) Leg. Ripuar. *Tit.* LI. *Leg.* 1. *Tit.* LIII. *Leg.* 1.
(*i*) Chron. S. Benigni Divionenſ. *ad annum* 787. *apud* D'ACHERY *Tom.* II. *p.* 372.

meer dan één Graafschap aan ieder' Graaf gaf, ten zy op de Grenzen, of om byzondere redenenen (*k*); zo heeft men andere Vorsten, somtyds, agt Graafschappen aan éénen Graaf zien wegschenken (*l*). Ook is ons, in 't voorige Boek (*m*), reeds een Graaf Dirk voorgekomen, die, onder de Ripuariërs en Friezen, Krygsvolk verzamelde; en, derhalven, onder ieder deezer Volken, één of meer Graafschappen gehad zal hebben. In Friesland, waren verscheiden' Graaven en Graafschappen (*n*). De Betuwe en de Veluwe droegen ook, in de Middel-Eeuwe, den naam van Graafschap (*o*); en behalve deezen, waren 'er veele andere Graafschappen, hier te Lande, welker sommigen ons, in het gevolg deezer Historie, zullen voorkomen. Deeze Graaven, of veelen derzelven, stonden onder de Friesche Hertogen, zo lang zy 'er waren. Sommigen schynen, eenen tyd lang, onmiddelyk van Karel den Grooten en eenigen zyner Opvolgeren te hebben afgehangen.

De waardigheid of het bewind van Hertog en van Graave werdt, in de overwonnen' Landen, door de Frankische Vorsten, veeltyds opgedraagen aan zulken, die 'er, te vooren, onder denzelfden, of onder eenen anderen naam, gebied gevoerd hadden (*p*). De Franken

(*k*) MONACHI S. GALLENS. de Eccles. Cura Caroli M. Cap. XIV.

(*l*) OTHON. IMP Epist. *inter* GERBERTI CLVIII. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 826.

(*m*) IV. *Boek*, *bl.* 427, 434.

(*n*) Annal. Bertin. *ad annum* 850. REGINO *ad annum* 885.

(*o*) Annal. Bertin. *ad annum* 839. Diploma Henrici VI. *apud* HEDAM, *p.* 177.

(*p*) Histor. de Landgr. Turing. *Cap.* VII. *p.* 912. *Tom.* I. *Edit.* Pistorii.

ken hadden de gewoonte van den zogenoemden Koning over een Volk, welk zy overwonnen hadden, de Regeering, onder eenen minderen Titel van Hertog of Graave, in handen te laaten, mids hy den Ryke getrouwheid beloofde. Zo schynen zy ook in Friesland gedaan te hebben, alwaar de overwonnen' Koning, van de Friezen, eenen tyd lang, als Koning, van de Franken slegts als Hertog aangemerkt werdt (*q*). Somtyds gaven zy den overheerden Volken vryheid om zig zelven eenen Hertog of Graave te verkiezen (*r*); doch dan schynt hunne verkiezing, door den Koning, goedgekeurd te hebben moeten worden. In de verkiezing, werdt doorgaans gezien op het Geslagt (*s*), en veeltyds den Zoon van eenen Hertog of Graave in zyns Vaders plaats aangesteld. Doch men hieldt zig hier zo niet aan, of de Zoonen der voorige Hertogen en Graaven werden ook somtyds voorbygegaan (*t*); om 't welk te verhoeden, zy gewoon waren, de Frankische Vorsten, schriftelyk of mondeling, te verzoeken, dat zy, tot opvolgers hunner Vaderen, mogten aangesteld worden (*u*). Doch dit hadt geene plaats meer, na dat het Hertoglyk en Graaflyk bewind, hier en elders, erflyk geworden was; gelyk eerlang gebeurde.

Een Hertog of Graaf, aangesteld zynde, kreeg een Berigtschrift, waar na hy zig gedraa- Berigtschriften voor Hertogen en Graaven.

(*q*) Chronic de Trajecto *in* MATTH Annal. *Tom.* V. *p.* 309.
(*r*) Leg. Bajuvar. *Tit.* II. *Cap.* I. Leg 1.
(*s*) Leg. Bajuvar. *Tit.* II. *Cap.* XX. Leg. 1 - 3.
(*t*) REGINO *ad annum* 887.
(*u*) EGHINARDI Abbatis Epist. XXVI. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 700.

draagen moeſt. Men heeft nog voorbeelden van zulke Berigtſchriften, voor Hertogen en Graaven over Landſchappen en Steden, zo als zy, ten tyde der Gothiſche Regeeringe in Italie, gegeven werden (*v*), met welken wy ons niet ophouden. Doch daar zyn andere voorbeelden, ons nader betreffende. In eene oude verzameling van Voorſchriften van allerlei open' Brieven enz., vindt men een algemeen Ontwerp van een Berigtſchrift, voor eenen Hertog of Graave, door de Frankiſche Vorſten, aangeſteld, in welk hem gelaſt wordt „ den Ryke getrouw te blyven; de „ byzondere Natien, onder zyn gebied, volgens derzelver byzondere wetten en gebruiken, te regeeren; Weduwen en Weezen te „ beſchermen, Roovers en andere Kwaaddoeners ſtrengelyk te ſtraffen, en de Koningklyke inkomſten, in eigener Perſoon, „ jaarlyks, in de Koningklyke Schatkiſt, te „ komen brengen (*w*)." Ook is 'er nog een Berigtſchrift voor handen, in den jaare zevenhonderdnegenentagtig, door Karel den Grooten, gegeven aan zekeren *Trutman*, door hem, tot Graave, over een gedeelte van Saxen, aangeſteld. Hy krygt 'er bevel in, „ om de voorvallende geſchillen in 't open„ baar te hooren en naar billykheid te beſlis„ ſen; om de algemeene Landdagen, die in „ de Koningklyke Hoven gehouden werden, „ by te woonen; om de Geeſtelykheid, door „ gantſch

(*v*) CASSIODOR. Variar. *Libr.* VI. *Form.* XXIII. *p.* 102. *Libr.* VII. *Form.* I. III. IV. VI. XXVI. *p.* 103, 104, 105, 110.

(*w*) MARCULFI Formul. *Libr.* I. *Form.* VIII. *Col.* 380. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*

„ gantſch Saxen, te beſchermen, en agt te
„ geeven, dat de * Stedehouders en † Sche- *Vicarii.
„ penen, die onder hem ſtonden, hun Ampt †Scabini.
„ getrouwelyk waarnamen (x)."

Deeze Berigtſchriften doen ons het Ampt van Hertog en Graave, ten deezen tyde, eenigszins nader kennen. Wy zien, dat zy de byzondere Natien onder hun gebied woonende, naar derzelver byzondere Wetten, regeeren moeſten. Het Ryk der Franken beſtondt uit veelerlei Natien. In de optellingen, die 'er, ten tyde van Karel den Grooten, van gedaan zyn, vindt men 'er vyftien met naame genoemd, onder welken ook de Friezen zyn (y). Alle deeze Volken hadden hunne byzondere Wetten, die, door de Frankiſche Vorſten, met toeſtemming der overheerde Volken zelven (z), beſchaafd en veranderd waren. Hierop moeſten de Hertogen en Graaven, in 't beregten van 't Volk, agt geeven. Ook werdt 'er, ſomtyds, in gelyke gevallen, omtrent de verſcheiden' Natien, iet verſchillends vaſtgeſteld, waarop, insgelyks, gelet moeſt worden. Een Ripuariſche Frank, by voorbeeld, een' Saliſchen Frank gedood hebbende, moeſt twee honderd *Solidi* (1) boete

Nader beſchryving van het Ampt van Graaf, in Regeering en Regtsoefening.

(x) Capit. Reg. Franc. *Edit. Baluzii. Tom.* I. *Col.* 249.
(y) Capit. Reg. Franc. *Libr.* VI. *Cap.* CCCLXVI. *Col.* 985. *Tom.* I. *Edit. Baluzii*
(z) Leg. Alamann. *in Titul.* & *Epil.*

(1) Deeze *Solidi* waren eenen gouden Munt, en twaalf zilveren *Denarii* ieder waardig. *Capit. Reg. Franc.* Col. 280. Tom. I. *Edit. Baluzii* [Col. 602. *Edit. Georgiſch.*] De hedendaagſche Franſche Schryvers noemenze *Sols d'Or* of *gouden Stuivers* van twaalf zilveren *Deniers* of *Penningen*. Voor eenige jaaren, was zulk een *Solidus* agt *Livres* Franſch geld waardig. *Voiez le Pere*

te betaalen; doch maar honderd en zeſtig, zo hy een Burgondiër, Aleman, Beyer, Saxer, of Fries gedood hadt, en niet meer dan honderd, in geval hy een' Romein hadt omgebragt (*a*). Zo vindt men ook, in de Longobardiſche Wetten, onderſcheid gemaakt, in de boete, die een Saxer of Fries, in geval van doodſlag, betaalen moeſt, en de boete, die, in gelyk geval, door anderen, betaald moeſt worden (*b*). Doch daar de byzondere Volkswetten en Frankiſche Inzettingen zweegen, hieldt men zig aan het Roomſche Regt. En hiervan kwam het, dat ſommige Graaven, in de negende Eeuwe, beſchuldigd werden, dat zy, of volgens de Koningklyke Inſtellingen, of volgens de Roomſche Regten, uitſpraak deeden, naar dat zy 'er het meeſte voordeel voor zig in zagen (*c*).

Mindere Regters.

De Graaven zaten te regt met eene mindere ſoort van Regters, die, in ſchriften der Middel-Eeuwe, *Ratchimburgii* en *Scabini* genoemd

(*a*) Leg. Ripuar. *Tit.* XXXVIII. *Leg.* I, II, III, IV. *Col.* 160. 161. *Edit Georgiſch.*

(*b*) Ludovici Pii Leges *Cap.* III. *p.* 126. *Tom.* I. *P.* II. *Edit. Murator.* [*Col.* 1191. *Edit. Georgiſch.*].

(*c*) HINCMAR. de Poteſt. Regum, *Cap.* XV.

DANIEL. *Hiſt. de France* Tom. I. p. 289. Doch, door verandering in de Munt, ſedert, in Frankryk voorgevallen, zouden zy daar tegenwoordig tot omtrent vyftien *Livres*, dat is, ruim zeven guldens Hollandſche Munt gang hebben. *Voiez* DUBOS *Hiſt. Critiq. de l'Etabliſſem. de la Monarch. Françoiſe* Livr. I Ch. X. Tom. I. p. 120. Zulke *Solidi* zullen ook de Stuivers geweeſt zyn, van welken wy boven (IV. *Boek*, *bl.* 407. *Aant.* (2) ſpraken; ten ware menze liever voor zilveren *Solidi* wilden neemen. Deezen hadden twaalf koperen *Denarii*. Vide DU CANGE *Gloſſarium* Voce SOLIDUS.

noemd worden; welke laatſte benoeming met ons woord *Schepen* overeenkomt. Over eene zaak, voor 's Graaven Regtbank gebragt, moeſten, volgens de Frankiſche Wetten, ten minſte zeven *Scabini* of Schepens zitten (*d*). Uit andere plaatſen blykt, dat de Schepenen, ſomtyds, twaalf in getal waren (*e*). Ook ſtelden de Graaven, ſomtyds, *Vicarii* of *Stedehouders* onder zig aan, die hunne plaats bekleedden. Nog was 'er eene mindere ſoort van Regters, *Centenarii* of *Honderdmannen* genoemd, die, over geringe zaaken (*f*), en, zo men wil, ook ten platten lande, Regt deeden. Ook moeſten zy waaken tegen Roovery, in de oude Wetten, *Scach* genoemd (*g*).

De Graaven en Honderdmannen hielden, van tyd tot tyd, Regtdagen, *Mallum* by de Landluiden genoemd (*h*). De Graaflyken moeſten, volgens ſommige Wetten (*i*), driemaal 's jaars gehouden worden. Doch of zulks ook by de Friezen geſchiedde, blykt niet klaar. Men hieldt deeze Regtdagen, van ouds, in de open Lugt. Doch zulks wordt, in laater' Wetten (*k*), verbooden. Evenwel ſchynt men zig, hier te Lande, niet naar dit ver- Regtdagen.

(*d*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 394. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 667. *Edit. Georgiſch.*]

(*e*) Capit. Reg Franc. *Col.* 605. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 145. *Edit. Georgiſch.*]

(*f*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 497. *Tom.* I, *Edit. Baluz.* [*Col.* 767. *Edit. Georgiſch.*]

(*g*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 68. *Tom.* II. *Edit. Baluz.*

(*h*) Vita S. Walarici Abb. *apud* DU CHESNE *Tom.* I. *p.* 561, 562.

(*i*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 616. *Tom.* I. *Edit Baluz.* [*Col.* 858. *Edit. Georgiſch.*]

(*k*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 603. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 842. *Edit. Georgiſch.*]

verbod geſchikt te hebben. Het houden van Regtdagen, onder den *Upſtalsboom*, by Aurik in Ooſtfriesland, heeft nog in de veertiende Eeuwe plaats gehad (*l*). En nog heden ten dage, is het regt doen in de open lugt, hier te Lande, niet geheel buiten gebruik.

Doch behalve de Regtdagen, hielden de Graaven nog eene andere ſoort van Vergaderingen, wanneer 'er een oorlog ontſtondt. Hier deeden zy alle 's Vorſten Leenmannen, die hunne onderhoorige Dienſtluiden, ten zekeren bepaalden getale, in de wapenen moesten brengen, byeen komen. Die niet verſcheen, werdt in boete beſlaagen (*m*). Volgens eene Wet van Karel den Grooten, in den jaare agthonderd en twaalf gemaakt, was een Graaf verpligt, toe te zien, dat elk, die hier verſcheen, met een' Lans, een Schild, en een' boog met twee koorden en twaalf pylen gewapend was. Ook moeſten zy een Panſier of Kolder aan 't lyf hebben (*n*). Aangaande de Friezen in 't byzonder, hadt hy, in den jaare agthonderd en zeven, bevolen, dat derzelver Graaven, de Koningklyke Leenmannen en alle de Ridders, wel toegeruſt, ten ſtryde moeſten trekken. Van de geringe Luiden onder hen, moeſten de zes eenen zevenden uitruſten (*o*). Wanneer een Graaf, met zyne onderhoorige benden, van eenen Krygstogt

(*l*) Vide UBBON. EMMII Rer. Friſ. *Libr.* XIII. *p.* 80, 91.
(*m*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 508. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 772. *Edit. Georgiſch*]
(*n*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 508. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 772. *Edit. Georgiſch.*]
(*o*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 459. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 736. *Edit. Georgiſch.*]

togt t'huis gekeerd was, bleef het Volk, veertig dagen lang, verſchoond van den Krygsdienſt. Deeze vryheid werdt, in het oud Duitſch, *Erilitz* en *Scaſtlegi* genaamd (*p*); 't welk men, in de Frankiſche Wetten, *Aflegging der Wapenen* vertaald vindt (*q*).

De andere algemeene Vergaderingen, die, oudtyds onder de Germaanen en Batavieren, gehouden werden (*r*), ſchynen, in de Middel-Eeuwe, door de Franken, onder de Volken, die zy overheerd hadden, afgeſchaft te zyn. Men vindt eene Wet, omtrent het einde der agtſte Eeuwe gemaakt, by welke allen Saxers verbooden wordt, algemeene Volksvergaderingen te houden, ten ware dezelven, door 's Konings * Afgevaardigden, beſchreven wierden (*s*). Ondertuſſchen mag men twyfelen, of de Saxers en Friezen zig, volgens deeze Wet, gedraagen hebben. * *Miſſi.*

Doch de Frankiſche Vorſten, van den twee-den ſtam inzonderheid, hielden dikwils algemeene Landdagen, op welken de Hertogen, Graaven, Biſſchoppen, Abten, met een woord de voornaamſte Leenmannen en andere Grooten verſcheenen. De Koning kwam 'er ook, en ontving 'er veeltyds afgezondenen van overheerde Geweſten en Gezanten van vreemde Mogendheden (*t*). Men handelde 'er van Vre- Landdagen.

(*p*) Lotharii Leges *Cap.* LVI. *p.* 143. *Tom.* I. *P.* II. *Edit. Murator.*

(*q*) Capit. Reg Franc. *Col.* 661. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 904. *Edit. Georgiſch.*]

(*r*) Zie I. *Boek*, bl. 30.

(*s*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 256. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 584. *Edit. Georgiſch.*]

(*t*) Zie IV. *Boek*, bl. 422, 426.

Vrede en Oorlog en andere gemeene Landszaaken (*u*). Somtyds werden 'er gewigtige geſchillen, tuſſchen Hertogen, Graaven, Landen en Steden, door den Koning, beſlegt (*v*). Hy ontving 'er de Schatting uit de overheerde Landſchappen (*w*): ook de jaarlykſche giften zyner Onderdaanen (*x*). Voorts werden 'er Lands wetten gemaakt, die, door de ſtemme des Vorſten niet alleen; maar ook, door de goedkeuring der Hertogen, Graaven, Biſſchoppen enz. kragt kreegen (*y*). Men noemde deeze Landdagen *Campi Martii* em *Campi Madii*, om dat zy eerſt, in de maanden Maart en Mai, gehouden werden (*z*). Doch naderhand hieldt menze op alle tyden des jaars, naar 't goedvinden des Vorſten. Doorgaans kwam men by een, in een Koningklyke Paleis. Wy zullen, in 't gevolg deezer Hiſtorie, deeze Landdagen dikwils te Nieuwmegen zien houden. Men agt, niet zonder grond, dat de *Parlementen* in Frankryk, en de Staats-vergaderingen hier te Lande haar' oorſprong aan deeze algemeene Landdagen verſchuldigd zyn. Zy werden, in 't Latyn, *generalia Placita* genoemd; gelyk de Graaflyke Regtdagen den naam van *Comitum Placita* droegen: waarſchynlyk, om dat zy, *ad Placi-*

(*u*) EGINHARDI Abb. Epiſt. LVII. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 709.
(*v*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 435.
(*w*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 418.
(*x*) Annal. Bertin. *ad annum* 833, 837.
(*y*) Leg. Alamann. *in Titul. & Epil.*
(*z*) Vita S. Remigii M. S. *apud* DU CHESNE *Tom.* I. *p.* 385. B.

citum Regis & Comitis, dat is, *naar 't welbehagen des Konings en des Graaven*, beſchreeven werden.

De Graaven werden, gelyk wy zagen, ook verbonden, de Geeſtelykheid te beſchermen en te verzorgen. 't Ontbreekt niet aan verſcheiden' oude Brieven, door Abten en andere Geeſtelyken geſchreeven (*a*), in welken zy klaagen, dat de Graaven hunnen pligt, hier in, niet behoorlyk waarnamen. Ook zyn 'er Brieven voor handen, in welken de Kloosterlingen de Graaven verzoeken, om eenigen onderſtand van Viſch, Graanen enz. (*b*). Somtyds werden de Graaven, by byzondere Brieven, tot het beſchermen van eenig byzonder Klooſter aangeſteld; wanneer zy *Abtdy-* of *Klooſter-Graaven* genoemd werden (*c*). 't Vervolg deezer Hiſtorie zal ons doen zien, dat één onzer oude Hollandſche Graaven open' Brieven verkreegen heeft, waarby de Abtdy van Egmond onder zyn opzigt geſteld is. Abtdy- of Kloosterlingen. Graaven.

Wy hebben gezien, dat de Graaven ook verpligt waren, de Koningklyke inkomſten, in te vorderen. 't Is ten hoogſte waarſchynlyk, dat de Franken, Gallie bemagtigd hebbende, aldaar de zelfde inkomſten gehad zullen hebben, welken 'er de Romeinen, eertyds, gehad hadden. De inkomſten der Romeinen, in Gallie, beſtonden uit vier hoofdtakken, de vrugten der Landen, die den Staat in eigendom toebehoorden, de Tollen en dierge- Invorderingder Koningklyke Inkomſten, beſtaande in.

(*a*) *Apud* MABILLON Veter. Annal. *p.* 434. 436.
(*b*) *Apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 702, 703.
(*c*) Capit. Reg. Francor. *Libr.* II. *Cap.* VIII. *Vide* & DU CANGE *Voce* ABBA-COMITES.

gelyke Regten, de gewoonlyke Schattingen, op de Ingezetenen, in 't algemeen gelegd, en de vrywillige Giften, die het Volk, nu en dan, aan den Staat opbragt. Anderen hebben dit omſtandiger getoond, dan ons beſtek gedoogt (*d*). Doch de oude Frankiſche Vorſten hadden, in Gallie, tot welk men een gedeelte deezer Landen betrekken moet, dezelfde inkomſten. En 't is te vermoeden, dat zy, uit het Overrynſch Friesland, ook diergelyke inkomſten getrokken zullen hebben, zo lang 'er de Ingezetenen niet byzonderlyk van ontheeven waren geworden.

Eigen goederen.

Men vindt, in oude ſchriften, dikwils gewaagd van *eigen' Landeryen en andere goederen* der Frankiſche Vorſten, hier te Lande (*e*), die zy, of in den Oorlog, of by verbeurdverklaaring, of op eenige andere wyze, verkreegen hadden. Van deeze goederen, waren zy gewoon een deel aan Kloofters en Kerken, en aan ſommigen hunner Gunſtelingen te ſchenken. Wy hebben reeds gezien, dat de Kerk van Utrecht, al vroeg, van de Frankiſche Vorſten, goederen bekwam, die in en omtrent Utrecht gelegen waren en der Koningklyke Schatkiſt toebehoorden (*f*). En uit het gevolg zal blyken, dat de eerſte Hollandſche Graaven ook diergelyke goederen van hun bekomen hebben.

Tollen.

Veelerlei ſlag van *Tollen* werden, door 't gantſch Frankiſch gebied, en ook hier te Lande ge-

(*d*) *Voiez* L'ABBE DUBOS Hiſt. Crit. de la Monarch. FRANC *Livr.* I. *Chap.* 11 - 14.
(*e*) Catal. Bonor. Eccl. Ultraj. *apud* HEDAM *p.* 66.
(*f*) IV. *Boek*, *bl.* 372.

geheeven, onder verſchillende benaamingen. Men hadt * *Oevertollen*, † *Kartollen*, ‡ *Brug-tollen* en veele anderen (*g*). De Kloosters en Kerken en ſommige Steden of Perſoonen werden, dikwils, by byzondere vergunning, van deeze Tollen vry verklaard (*h*). Ook werden zy, meermaalen, aan de Geeſtelykheid (*i*) en aan Graaven weggeſchonken. Wy hebben 'er, hier te Lande, reeds voorbeelden van gezien (*k*): in 't gevolg deezer Hiſtorie, zullenze ons meermaalen voorkomen. Men vindt, in de Koningklyke Frankiſche Wetten, verſcheiden' Ordonnantien, op de tollen, in welken, inzonderheid, verbooden werdt, dat 'er geene meer noch andere tollen, door de Koningklyke Amptenaars, geheeven mogten worden, dan 'er van ouds geheeven waren (*l*): 't welk noodig was, om dat ſommige knevelagtige Graaven, van tyd tot tyd, nieuwe tollen opſtelden, of de ouden verzwaarden, en van Perſoonen vorderden, dieze niet ſchuldig waren.

* *Ripàtticum.*
† *Rotatticum.*
‡ *Pontaticum.*

De *belaſting op de bezittingen* van byzondere Perſoonen, of de *ſchatting* op gantſche Geweſten gelegd, was een voornaame tak van de inkomſten der Frankiſche Vorſten: waarom het te verwonderen is, dat ſommigen hebben konnen beweeren, dat deeze Vorſten doorgaans geene inkomſten uit de belaſtingen op de goederen hunner Onderdaanen

Belaſtingen en Schattingen.

(*g*) Capit. Reg. Franc. *Edit. Baluz. Tom.* I. *Col.* 273. *Tom.* II. *C.* 1453.
(*h*) Diploma CAROLI M. *apud* HEDAM *p.* 43.
(*h*) MIRÆI Suppl. *P.* III. *Cap.* CLXX. *p.* 1310. *Tom.* II. Oper. Dipl.
(*k*) IV. *Boek, bl.* 378, 421.
(*l*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 426, 432. *Tom.* I. *Edit. Baluz. Col.* 699. 706. *Edit. Georgiſch.*]

nen getrokken hebben (*m*). Men behoeft de *Capitularia*, of Inſtellingen der Frankiſche Koningen, ſlegts ingezien te hebben, om overtuigd te zyn, dat de Koningen van den eerſten en van den tweeden Stam belaſtingen op de goederen en op de Perſoonen hunner Onderdaanen gelegd hadden, welken zy ſtiptelyk wilden ingevorderd hebben (*n*), te gelyk beveelende, dat elk dezelven betaalen moeſt, ter plaatſe, daar zy, door hunne Voorouders, betaald waren (*o*). Van de overheerde Landen, en onder anderen ook van Friesland (*p*), werden, gelyk wy te voren gezien hebben, * Schattingen gevorderd. Doch dikwils werden hun deeze Schattingen kwytgeſcholden, en men vindt Wetten, die het verder invorderen derzelven, in zulk een geval, aan de Schattingheffers, uitdrukkelyk verbieden (*q*). Behalven in deeze Wetten, vindt men ook, in de oudſte Frankiſche Hiſtorieſchryvers, blyken, dat de Frankiſche Koningen belaſtingen op de inkomſten hunner Onderdaanen hebben gelegd (*r*). By deeze belaſtingen en ſchattingen, kwamen de toevallige inkomſten, uit de *boeten* en *breuken*, op byzondere misdaaden geſteld.

* *Cenſus.*

De

(*m*) G. VAN LOON Aloude Holl. Hiſtorie, *Voorr.* ***** *Vers.*

(*n*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 434, 498, 669. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 701, 768, 906. *Edit Georg.*]

(*o*) Capit. Reg. Francor. *Col.* 605. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 845. *Edit. Georg.*]

(*p*) Catal. Bonor. Eccleſ. Ultraj. *apud* HEDAM *p.* 65, 66.

(*q*) Capit. *Libr.* V. *Cap.* CCCLXIX. *Col.* 903. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 1504. *Edit. Georg.*]

(*r*) GREG. TURON. *Libr.* V. *Cap.* 29, 35. *Libr.* IX. *Cap.* 30. *Libr.* X. *Cap.* 7.

De oude Frieſche Wetten, die, tuſſchen de Schelde en de Wezer, onderhouden moesten worden, beſtaan, genoegzaam geheellyk, uit eene bepaaling der breuken en boeten, die, voor een gedeelte ten minſte, ten behoeve des Konings, [*ad partem Regis*], moeſten ingevorderd worden (*s*). Allerlei misdaaden byna werden met geld geboet, met naame Doodſlag van dieren en menſchen, Dievery, Brandſtigtery, Hoerery, Vrouwekragt, en allerlei ſoort van lighaamelyke beledigingen. Op Vadermoord zelf, ſtondt niet meer dan het verlies van de erfenis (*t*). Doch een ſlaaf, die zynen Heer omgebragt hadt (*u*), en een Kerkſchenner werden met de dood geſtraft (*v*). Men kan hieruit afneemen, dat de breuken, onder de Friezen, menigvuldig geweeſt zyn, en veel geld, in de Koningklyke Schatkiſt, gebragt hebben: ſchoon zy dezelven, vermoedelyk, niet altoos in geld; maar gelyk men van de Saxers aangetekend vindt, ook in Rundvee, in graanen, in honig, of in andere inkomſten hunner Landeryen, betaald zullen hebben (*w*). Uit Italie, trok de Koning twee derde deelen deezer breuken; het overig derde deel genoot de Graaf (*x*). En ſommigen meenen, dat zulks ook hier te

Boeten en Verbeurdverklaaringen.

(*s*) Leg. Friſion. *Tit.* III. *Leg.* 3, 8. *Tit.* XXII. *Leg.* 12. Addit. Vulem *Tit.* I. *Leg.* 2.
(*t*) Leg. Friſion. *Tit.* XIX. *Leg.* 2.
(*u*) Leg Friſion. *Tit.* XX. *Leg.* 3.
(*v*) Leg. Friſion. *Add. Vulemar. Tit.* XII. *Leg.* 1.
(*w*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 279. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 602. *Edit. Georgiſch.*]
(*x*) Capit Reg. Franc. *Col.* 259, 538. *Tom.* I. *Edit. Baluzii.*

te Lande plaats hadt (*y*) : 't welk my egter niet gebleeken is. De *Verbeurdverklaaring* van iemants goederen vermeerderde, insgelyks, de Koningklyke inkomſten. Wy hebben reeds gezien, dat de goederen van zekeren Graaf Everard, in de Betuwe gelegen, omtrent den jaare zeshonderd zevenennegentig, verbeurd verklaard zynde, in de Koningklyke Schatkiſt gebragt werden (*z*).

Vrywillige Giften.

De zogenoemde *Vrywillige Giften*, die, ten tyde der eerſte Frankiſche Koningen, nu en dan ; doch naderhand, in 't gemeen, jaarlyks opgebragt werden, maakten het overig gedeelte der Koningklyke inkomſten uit. Pipyn ontving, in den jaare zevenhonderd zesenzestig, op eene algemeene Vergadering, vrywillige geſchenken van zyne Onderdaanen (*a*). De Geeſtelykheid zelve deedt zulke giften, van tyd tot tyd (*b*). Doch 't gene eerſt vrywillig gegeveven werdt, eiſchten de Vorſten ſedert als een Regt (*c*). In de negende Eeuwe, leeſt men dikwils van Giften, die, van jaar tot jaar, gedaan werden. Naderhand, wanneer die Giften niet gereed genoeg werden opgebragt, of, naar 't oordeel der Vorſten, grooter behoorden gemaakt te worden, deeden zy dezelven, door hunne Graaven, verzoeken, of liever eiſſchen: en hier van hebbenze den naam van *Quæſtæ* en

(*y*) G. VAN LOON Al. Holl. Hiſt. II. *Deel*, *bl.* 7.
(*z*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 363.
(*a*) FREDEGAR. Chron. *ad annum* 766.
(*b*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 171. *Tom.* I. *Edit. Baluz.* [*Col.* 516. *Edit. Georg*]
(*c*) Præcept. Ludov. Pii *apud* BALUZ. *Tom.* I. *Col.* 684. *Vide* & DU CANGE *Voce* DONA.

en *Petitiones*, dat is, *Beden* gekreegen. Somtyds, werden 'er eenige Steden vry van verklaard: dikwils ook de Geeſtelykheid. Dan kreeg de Graaf eens bevel, van geene Beden te doen, dan met goedvinden des Vorſten. Somtyds bedong men, dat 'er geene Beden mogten gedaan worden, dan in zekere byzondere gevallen, als by 't ontſtaan van eenen Oorlog, en diergelyken (*d*).

Alle de gemelde inkomſten werden, of door de Graaven, of onder derzelver opzigt, ingevorderd. De Graaven leefden uit hunne eigene goederen (*e*). Wy hebben te vooren reeds Graaven hier te Lande ontmoet, die Landgoederen bezaten (*f*). Dikwils werden hun ook, door den Vorſt, Landgoederen, zo in als buiten hun Graafſchap, ter leen (*g*), of in vryen eigendom gegeven; waar van ons, in 't gevolg deezer Hiſtorie, duidelyke blyken zullen voorkomen. Voorts hadden zy ook hier, zo men wil, hun aandeel in de Breuken, die zy, ten behoeve der Vorſtelyke Schatkiſt, invorderden, gelyk wy reeds gezeid hebben. Doch na dat de Graaven zig onafhangkelyker gemaakt hadden, verkreegen zy zig, allengskens, dezelfde Inkomſten, die de Frankiſche Vorſten eertyds getrokken hadden, uit de Landen, over welken hun het bewind opgedraagen was. De Hiſtorie der volgende tyden leert ons, dat zy hier, al

Graafly-ke In-komſten.

(*d*) *Vide* Du Cange Gloſſarium *Vocib.* Petitio & Quæsta.
(*e*) A. Miræi Donat. Belgic. *Libr.* I. *Cap.* XIX. *p.* 349. *Tom.* I. Oper. Dipl.
(*f*) IV. *Boek*, *bl.* 367.
(*g*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 459. *Tom.* I. *Edit. Baluzii* [*Col.* 736. *Edit. Georgiſch.*]

te Lande, in gebruik geweeſt is: 't welk dan gelegenheid gegeven heeft, dat het Graaflyk Ampt, welk, in zynen oorſprong, verkieslyk was, door den tyd, erflyk geworden is. Eerſt ſchynen de Graaven den Vorſt verlof verzogt te hebben, om hun bewind en leengoederen, onder hunne Erfgenaamen, te mogen verdeelen (*p*). Doch naderhand hebben zy 't, zonder zyn verlof, wel durven doen.

Steden-Regeering.

't Gene wy tot hier toe van den ouden Staat der Regeeringe deezer Landen gezeid hebben, betreft het Land in 't algemeen. Van de Regeeringe der Steden, in de Middel-Eeuwe, is weinig beſcheids. Het regt is 'er, door de Graaven of derzelver Stedehouders, die men, zo ik my niet bedrieg, ook *Sculdaſii* (*q*), 't welk zo veel is als *Schouten*, genoemd heeft, en door de *Scabini* of bygevoegde Regters gehandhaafd (*r*): ten ware men wilde, dat de Honderdmannen, ook in kleine Steedjes, gelyk ten platten Lande, te regt gezeten hadden. De Graaven, of derzelver Stedehouders hebben ook veel deel in 't burgerlyk beſtier der Steden gehad. Doch of hier toe ook niet ſomtyds byzondere *Stadvoogden* geſteld werden, mag, uit het gene men weet, dat, in de agtſte Eeuwe, binnen Utrecht, plaats hadt (*s*), in bedenking komen. In de Galliſche Steden, waren van ouds

Raa-

(*o*) REGINON. Contin. *ad annum* 949.

(*q*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 342, 345. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*

(*r*) *Vide* MIRÆI Diplom. Belg. *Libr.* I. *Cap.* XCVII. *Libr.* II. *Cap.* CV. *in* Oper. Dipl. *Tom.* I. *p.* 105, 118. *Add.* Diplom. *A.* 1223, 1228 & 1265. *apud* HEDAM *p.* 214 & 217. en BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 56.

(*s*) *Zie* IV. *Boek*, *bl.* 416.

Raaden (*t*), die voor den welſtand derzelven zorg droegen. Deezen zyn 'er, ook onder de Frankiſche Regeering, geweeſt (*u*). Doch of men, in de negende en de drie volgende eeuwen, in het gedeelte deezer Landen, welk ter regter zyde des Rynſtrooms gelegen is, ook Raaden der Steden gehad hebbe, blykt niet klaar. Alleenlyk vindt men, in den aanvang der dertiende eeuwe, gewaagd van *Raaden* en *Gezwoorens* in Friesland, die, door de Gemeente, by den Upſtalsboom, gekooren werden, en gewoon waren regt te doen (*v*). Doch deezen ſchynen dezelfden geweeſt te zyn, welken men elders *Azingen* en *Gebuuren* genoemd heeft (*w*), en die, alleenlyk, by byzondere gelegenheden van Regtsgedingen, ſchynen verkooren te zyn geweeſt. Omtrent dien tyd of vroeger, ontmoeten ons ook, in Weſtfriesland, (2) *Rykdommen* en *Vroedſchappen* of *Oudſten*, wier raad, in gewigtige gevallen, ſchynt gebruikt geweeſt te zyn (*x*); doch die egter, in de vroegſte tyden, geen be-

(*t*) Zie II. *Boek*, *bl.* 174.

(*u*) *Voiez* DUBOS Hiſt de l'Etabliſſ. de la Monarch Franc. *Livr.* VI. *Ch.* XI. *p.* 500 *& ſuiv. Tom.* III. MIRÆI Notit. Eccleſ. Belgii *Cap.* CXLVI. Oper. Diplom. *Tom.* II. *p.* 736.

(*v*) EMONIS Chron. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* II. *p.* 19, 76, 90.

(*w*) H. DE GROOT Inl. tot de Holl. Regtsgel. *B.* II. *D.* 28. §. 7. *bl.* 173.

(*x*) WILL. PROCURAT. *ad annum* 1195. *in* MATTHÆI Anal. *Tom.* II. *p.* 482.

(2) Ik vertaal het woord *Principes*, *Rykdommen*, welk woord men, in laater tyden, gebruikt heeft, om de gegoedſte Ingezetenen eener Plaatſe te betekenen; en het woord *Saniores*, waar voor ſommigen egter liever *Seniores*, of *Oudſten*, leezen, *Vroedſchappen*; die naderhand ook *Wysheden* en *Raaden* genoemd zyn.

bepaald getal hebben uitgemaakt. In de oudſte Steden deezes Lands, gelyk te Utrecht, hebben Schout en Schepenen, oudtyds, beide het Regt bediend, en de burgerlyke Regeering waargenomen (y). De Schouten verbeeldden 's Graaven Perſoon, in zyne afwezendheid, en ſchynen, zo wel als de Schepenen, door hem, te zyn aangeſteld. Doch de Staat der oude Steden-Regeeringe hier te Lande is bezwaarlyk aan te wyzen. In laater' tyd, doet hy zig een weinig klaarer op, wanneer wy gelegenheid hebben zullen, om 'er omſtandiger van te handelen. Thans begeeven wy ons, tot het vervolgen der aangevangen' Geſchiedeniſſe.

II. Karel de Groote verdeelt zyn Ryk onder zyne drie Zoonen, en legt den oudſten, Karel, Friesland toe.

Het Ryk van Keizer Karel den Grooten overtrof, in magt en uitgeſtrektheid, alle de Vorſtendommen der bekende weereld. Het moeſt, volgens Landsgebruik, na zyn afſterven, onder zyne drie Zoonen, *Karel*, *Lodewyk* en *Pipyn*, verdeeld worden. De Keizer bereikte, met den aanvang der negende eeuwe, omtrent zeſtig jaaren. Hy beſloot dan, voor zynen dood, eene Verdeeling zyner wyduitgeſtrekte Staaten te maaken, om, ware 't mogelyk, allen twiſt over dezelven, onder zyne Zoonen, te voorkomen. In 't jaar agthonderd en zes, en volgens ſommigen (z), op Vrydag den zesden van Sprokkelmaand, geſchiedde deeze Ryksverdeeling, in de tegenwoordigheid der Frankiſche Grooten, ten dee-

806.

(y) *Vide* HEDAM *p.* 204, 217.
(z) Fragm. Chron. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 649.

deezen einde, te Diedenhoven, byeen geroepen. Wy merken 'er alleenlyk over aan, dat *Saxenland* en FRIESLAND, onder anderen, aan KAREL, den oudſten der drie Zoonen, toegeweezen werden (*a*). De gemaakte ſchikking werdt als de Uiterſte Wil des Keizers aangemerkt; door de Frankiſche Grooten met eede bekragtigd, en naderhand naar Rome gezonden, om, door Paus Leo den III, onderteekend te worden (*b*). De Keizer vertrok, federt, te ſchepe, langs den Moezel- en Rynſtroom, naar Nieuwmegen, in *Badua*, dat is, in de Betuwe, alwaar hy de Vaſten doorbragt en het Paaſchfeeſt vierde (*c*); gelyk hy en eenigen zyner Opvolgeren, ſedert, van tyd tot tyd, gewoon waren te doen. Hier werden verſcheiden' Wetten gemaakt, en onder anderen bevolen, „ dat elk zig ſchikken moeſt, „ naar de Ryksverdeeling, welke de Keizer „ te vooren hadt vaſtgeſteld." Elk werdt ook verbonden, eenen nieuwen eed van getrouwheid aan den Keizer af te leggen (*d*). Hy komt te Nieuwmegen.

Te noodiger was deeze voorzorg, alzo hy, niet lang hierna, de hulp van veelen zyner Onderdaanen, en onder anderen ook van de Saxers en Friezen noodig hadt. GODEFRID, Koning der Deenen, maakte, in 't jaar agthonderd en zeven, zwaare toebereidſels om de Abodriten, die, door Karel den Grooten, ter wederzyde van de Elve, in de Landen der Saxers, Krygt te gen de Deenen. 807.

(*a*) Charta Diviſion. Imperii Franc. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 88.
(*b*) Annal. Loiſel. *ad annum* 806.
(*c*) Annal. Bert. *ad annum* 806. REGINO *ad annum* 806.
(*d*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 727. *Edit. Georgiſch.*

Saxers, geplaatſt waren (*e*), te beoorloogen. De Deenen hadden weleer in verbond geſtaan met de Saxers (*f*), en Godefrid oordeelde, veelligt, dat de Abodriten, ten onregte, de Landen zyner Bondgenooten bezaten. Keizer Karel kreeg, ondertuſſchen, zo dra geene tyding van de toeruſtingen der Deenen, of hy gaf, onder anderen, bevel, „ dat de Graaven en andere Keizerlyke Amp„ tenaars onder de Friezen zig gereed houden „ moeſten, om, wel gewapend, ten ſtryde „ te konnen trekken (*g*)." In den aanvang
808. des volgenden jaars, trok 's Keizers Zoon, Karel, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger van Franken en Saxers, en waarſchynlyk ook van Friezen, ſchoon deeze laatſten niet met naame genoemd worden, naar de Elve op. Hy hadt laſt, om den Deenen ſlag te leveren, indien zy ondernamen, de grenzen van Saxen te ontruſten. En verneemende, dat de Abodriten reeds grootendeels overweldigd, en ſynsbaar gemaakt waren, ſloeg hy eene brug over de Elve, verwoeſtte de afgevallen Landſtreeken, en keerde toen terug in Saxen. Godefrid was, midlerwyl, met grooten buit, naar zyn Land gekeerd, na dat hy zekere Deenſche Koopſtad, *Rerik* genoemd, en aan den oever der Zee gelegen, t'eenemaal verdelgd, en de Koopluiden van daar vervoerd hadt: vermoedelyk op dat 'er het Frankiſche Leger geen voordeel uit zou konnen trekken. Ook hadt hy, langs den Noor-

(*e*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 442.
(*f*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 422.
(*g*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 736. *Edit. Georgiſch.*

Noordelyken oever van den Eiderſtroom, eenen hoogen muur doen opwerpen (*b*), welks overblyffels, zo men wil, nog heden ten dage in wezen, en onder den naam van *Danewerk* bekend zyn (*i*).

De Keizer bevondt zig, toen deeze togt ondernomen werdt, te Nieuwmegen, om aldaar, volgens gewoonte, een gedeelte der Lente door te brengen. Hier kwam hem *Eardulf*, Koning van Nordhumberland, die, door zyne onderdaanen, van den Troon geſtooten was, in eigener perſoon, om hulp ſmeeken. Karel de Groote riedt hem naar Rome te reizen, en Paus Leo in zyne belangen over te haalen. Dit gelukte: en de verjaagde Vorſt werdt, nog voor 't einde deezes jaars, door toedoen der Keizerlyke en Pauſſelyke Gezanten, in zyne waardigheid herſteld (*k*). Koning Eardulf komt by Keizer Karel te Nieuwmegen.

IV. Vrugteloze onderhandeling met de Deenen. 809.

Godefrid deedt, ſedert, voorſlagen van Vrede. De Keizer zondt eenige Graaven naar de Deenſche grenzen, aan de overzyde der Elve, om over de voorwaarden te handelen. Doch de byeenkomſt liep vrugteloos af. De wederzydſche vyandelykheden begonden op nieuws. De Keizer, om de Deenen het trekken over de Elve te beletten, deedt, aan de overzyde dier Riviere, eene Veſting opwerpen, over welke 't bevel aan zekeren Graave *Egbert* opgedraagen werdt (*l*). De Veſting

of

(*h*) Annal. Bert. *ad annum* 808. REGINO *ad annum* 808.
(*i*) ECKHART de Rebus Franc Orient. *Tom.* II. *p.* 54.
(*k*) EGINHART. Annal. *ad annum* 808. Annal. Bert. *ad annum* 808.
(*l*) EGINHART. Annal. *ad annum* 809. Annal. Bert. *ad annum* 809.

of Stad draagt, in oude ſchriften, den naam van *Eſſesfeld*. Men wil, dat 'er *Itzehoe*, in Holſtein, voor moet gehouden worden.

De Deenen vallen in Friesland, en vorderen aldaar ſchatting. 810.

De Deenen werden dus wel verhinderd, om iet van belang te lande te onderneemen; doch dit deedt hen te meer, op hunne oude Zeetogten, bedagt zyn. Met den aanvang des jaars agthonderd en tien, deedt Godefrid, in alleryl, tweehonderd Schepen uitruſten, die, behoorlyk bemand, naar de Frieſche Kuſten ſtevenden. Deezen werden, ten dien tyde al, gelyk nog heden ten dage, bezoomd, door eene ry van Eilanden, welken den eerſten aanſtoot leeden, en deerlyk verwoeſt werden (*m*). Toen werdt het Noordſch Krygsvolk aan de vaſte Kuſt ontſcheept. De Hertog, die, ten deezen tyde, over Friesland bevel hadt (*n*), en van ſommigen (*o*) *Herek* of *Rerek*, miſſchien den zelfden naam als *Theoderik* of *Dirk*, genoemd wordt, hadt deezen inval voorzien, en de Friezen, by tyds, in de wapenen gebragt. Onze Kronyken verhaalen, dat de Deenen of Noormannen, aan drie oorden, in Friesland gevallen zynde, van de Friezen ook, in drie hoopen, werden tegengetrokken; die allen drie verſlaagen werden (*p*). Godefrid vorderde toen den overmanden Friezen eene Schatting af van honderd ponden zilvers, die terſtond werdt opgebragt (*q*). Deeze voordeelen deeden hem den

(*m*) Annal. Bertinian. *ad annum* 810.
(*n*) REGINO *ad annum* 809.
(*o*) *Apud* VAN LOON Al. Holl. Hiſt. II. *Deel*, *bl.* 120.
(*p*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* V. *Cap*, 25
(*q*) Annal. Bertinian. *ad annum* 810. REGINO *ad annum* 810. Annal. Loiſel. *ad annum* 810.

den moed dermaate zwellen, dat hy Friesland reeds als zyn wingewest begon aan te merken (r). Ook waande hy eenig gegrond Regt op deeze Landen te hebben, doordien Koning Radboud, volgens sommiger verhaal (s), zyn Grootvader van Moeders zyde geweest was. Doch hy bepaalde zyne heerschzugt niet binnen Friesland; maar tot aan den Moezel doorgedrongen (t), gaf hy voor, haast te Aken te zullen zyn, en Keizer Karel deeze zyne Rykssstad zelve te bang te willen maaken (u). Sommige Kronykschryvers verhaalen, dat de Noormannen, op deezen togt, in Groningen gevallen zynde, de S. Maartens Kerk aldaar in den brand gesteken, en zekeren *Walfrid* en anderen, die belydenis van den Christelyken Godsdienst deeden, jammerlyk van 't leeven beroofd zouden hebben (v). Doch de waarheid deezer dingen is, met geene schriften van Tydgenooten, te bevestigen.

Keizer Karel kreeg de tyding van den inval der Deenen te Aken, van waar hy, terstond, boden naar alle oorden zyns Ryks afvaardigde, met bevel, om een magtig Leger, aan den oorsprong der Lippe, te doen samenkomen. Ook deedt hy, te Gend aan de Schelde, een goed getal van Schepen bouwen, die te Boulogne by een gebragt moesten worden

(r) Eginhart. Vita Caroli Magni *Cap.* XIV. *p.* 72.
(s) Broed. Peter Chron. van Vriesl. *by* van Loon Al. Moll. Hist. II. *Deel*, *bl.* 29.
(t) Monach. S. Gall. de reb. Caroli Magn. *Libr.* II. *Cap.* 25.
(u) Eginharti Vita Caroli Magni *Cap.* XIV. *p.* 72.
(v) Joann. a Lexdis *Libr.* V. *Cap.* 25.

den (*w*). Zelf begaf hy zig terſtond over den Rynſtroom naar de Lippe, en vervolgens, met het Leger, 't welk daar, met allen ſpoed, by een gebragt was, naar de Rivier de Aller, ſlaande, ſedert, het Leger neder aan een' * anderen Stroom, die in de Wezer valt (*x*). Hier hieldt hy ſtal, om Godefrid af te wagten, die zig beroemd hadt, den Keizer, in perſoon, tot een tweegevegt te willen uitdaagen (*y*). Doch na dat hy hier vyftien dagen vertoefd hadt, kreeg hy de onverwagte tyding van Godefrids dood, die, in 't midden zyner overwinningen, volgens 't verhaal der meeſten, door eenen zyner Lyfwagten, was omgebragt (*z*). Doch ſommigen hebben geſchreeven, dat hy, door zynen eigen' Zoon, wiens Moeder hy onlangs verſtooten hadt om eene andere vrouw te trouwen, met een zwaard, gedood is (*a*). De Noormannen kreegen zo dra geene kennis van deezen dood, of zy begaven zig te ſchepe, verlieten deeze landen, en keerden naar huis; niet zonder gevoelige ſmerte van Keizer Karel, dien 't, terwyl hy verheugd was over Godefrids dood, egter wee deedt, dat eenige Noormannen zyne handen ontkomen waren (*b*).

* *Corvg.*

Dood van Godefrid, Koning der Deenen.

Hemming, Broeders Zoon van Godefrid, werdt

(*w*) Annal. Bertinian. *ad annum* 811.

(*x*) MONACH. EGOLISM. Vita Karol. Magni *ad annum* 810.

(*y*) REGINO *ad annum* 810.

(*z*) EGINHART. Vita Caroli Magni *Cap.* XIV. *p.* 72. Annal. Bertinian. *ad annum* 810. Annales Fuld. *ad annum* 810. REGINO *ad annum* 810.

(*a*) MONACH. S. GALL. de Reb. Car. Magni. *Libr.* II. *Cap.* 21.

(*b*) Id. ibid.

werdt tot zynen Opvolger verklaard, en sloot terstond een Bestand met Keizer Karel, 't welk, volgens de aloude gewoonte, op de wapenen bezwooren, en in de Lente des volgenden jaars, wanneer de wegen reisbaar geworden waren, in eene vaste Vrede veranderd werdt. Twaalf Gezanten van elke zyde waren, ten deezen einde, op de Deensche grenzen, aan de Eider, samengekomen. Die van Keizer Karel waren allen of meest allen Graaven, en onder dezelven bevondt zig zekere *Graaf Dirk*, dien, sommigen, voor eenen Frieschen Graaf, gehouden hebben. Het verbond, by 't welk de Eiderstroom tot eene vaste grenscheiding werdt gesteld (*c*), werdt, van weerskanten, met plegtigen eede gestaafd. En de Keizer begaf zig, zo dra hy er tyding van bekwam, naar Boulogne, alwaar hy de Vloot bezigtigde, die aldaar, 's jaars te vooren, byeen gebragt was. Ook herstelde hy hier, ten dienste der Zeevaarenden, eene vuurbaak, die, door grooten ouderdom, t'eenemaal vervallen was. Van Boulogne voer hy den mond der Schelde in naar Gend (*d*), en hier, insgelyks, de gebouwde schepen bezien hebbende, keerde hy, omtrent het midden van Slagtmaand, te Aken te rug, alwaar hem eenige Gezanten van Koning Hemming geschenken kwamen brengen (*e*). Verbond met Hemming, Opvolger van Godefrid. 811.

Hemming overleedt niet lang hier na (*f*). Zyn dood bragt merkelyke veranderingen in de 812.

(*c*) Chron. Slavor. *Cap.* III. *Num.* 12.
(*d*) EGINHARTI Annal. *ad annum* 811.
(*e*) REGINO *ad annum* 811. Annal. Bertin. *ad annum* 811.
(*f*) REGINO *ad annum* 812.

Veranderingen in 't Deensche Ryk.

de Noordsche zaaken te wege. Eerst verdeelden *Sigifrid*, Dogters Zoon van Godefrid, en *Anul* het Ryksbewind onder zig. Doch oneenig geworden zynde, en de wapenen tegen elkanderen opgevat hebbende, sneuvelden zy beide in 't gevegt. Het Leger van Anul zegepraalde egter (g), en 't Ryksbewind werdt aan zyne Broeders, HERIOLD en *Reginfrid*, opgedraagen, die terstond Gezanten afvaardigden, om de Vrede met Keizer Karel te bevestigen. Dit geschiedde in 't jaar
813. agthonderd en dertien. Vooraf, waren 'er egter, naar sommiger Verhaal, nog eenige Vyandelykheden, door de Noormannen, in Friesland gepleegd, alwaar zy, met eene Vloot, waren aangeland, en veel buits en gevangenen bekomen hadden (*h*). *Hemming*, een Broeder der Deensche Koningen, die zig ten hove van Keizer Karel onthieldt, veelligt als Gyzelaar des voorigen Verbonds, keerde, na 't sluiten der Vrede, met de Gezanten zyner Broederen, naar zyn Vaderland te rug: alwaar hy deel in 't Ryksbestier kreeg (*i*).

V. Dood van Karel den Grooten.

Keizer Karel, op den zesentwintigsten van Louwmaand des volgenden jaars, overleeden zynde, liet het Ryk zynen Zoon LODEWYK na, die, sedert, by den naam van *den Vroomen*, bekend geweest is. Karel en Pipyn zyne Broeders, waren reeds, voor hunnen Vader, overleeden. Keizer Lodewyk gaf, in den aanvang zyner Regeeringe, den Saxers en Friezen het Regt op hun Vaderlyk Erfgoed

814. Keizer Lodewyk herstelt de Friezen in 't Regt op hun Vaderlyk Erfgoed.

(g) Annal. Fuldens. *ad annum* 812.
(h) Chronic. Moissiac. *ad annum* 813.
(i) EGINHARTI Annal. *ad annum* 812 & 813.

goed weder, van 't welk zy, ten tyde zyns Vaders (*k*), vervallen verklaard waren. Sommigen merkten dit aan, als een blyk zyner goedertierenheid; doch anderen hielden 't voor onvoorzigtigheid, meenende, dat men deeze woeste volken niet beter bedwingen kon, dan door hun dus den voet op den nek te houden. De Keizer verkoor egter, de Saxers en Friezen, door weldaaden, aan zig te verbinden: en de ondervinding heeft hem geleerd, dat hy den regten weg ingeslaagen hadt (*l*). De Friezen bleeven hem, volgens 't Verhaal onzer Kronyken, Schatting betaalen, en stonden hem, in den Oorlog, met manschap ten dienst (*m*).

Omtrent deezen tyd, werdt Heriold, een der Deensche Koningen, door de Zoonen van Godefrid, met geweld, genoodzaakt het Ryk te verlaaten. Zyn Broeder Reginfrid was, zo wel als de oudste Zoon van Godefrid, in een bloedig gevegt, gesneuveld. En hy zag zyne zaaken eerlang zo verre verloopen (*n*), dat hy geenen beteren raad wist, dan zyne toevlugt te neenen tot Keizer Lodewyk, die hem naar Saxen zondt, met last, om zig daar zo lang op te houden, tot men zig in staat gesteld zou hebben, om hem kragtiglyk te ondersteunen (*o*). De Keizer heeft, buiten twyfel, geoordeeld, dat het zyn belang ware, de oneenigheid der Deensche Vorsten te voeden; op dat zyne Landen te minder nood

Heriold, van de Deenen verjaagd, zoekt hulp by Keizer Lodewyk.

(*k*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 430.
(*l*) Astronomi Vita Ludov. Pii *ad annum* 814.
(*m*) Melis Stoke, Inl. *bl.* 6.
(*n*) Annal. Bertin. *ad annum* 814.
(*o*) Astronomi Vita Ludov. Pii *ad annum* 814.

nood hebben zouden, van door deeze gevaarlyke Vyanden overvallen te worden.

De Saxers en Abodriten kreegen, tegen den Winter, bevel, om, ten dienſte van Heriold, eenen togt tegen Godefrids Zoonen te onderneemen. Tweemaal poogden zy de toegevrooren' Elve over te trekken; doch 't werdt hun, t'elken reize, door 't ontlaaten van 't weder, belet. Omtrent het midden van Bloeimaand, geraakten zy eerſt over dien ſtroom, en
815. voorts over de Eider in 't Deenſche gebied. Hier zeven dagen agter een voortgetrokken zynde, ſloegen zy zig, niet verre van den Zeeſtrand, in 't gezigt van 't vyandelyk Leger, neder. Doch het zelve tot geen gevegt hebbende kunnen of willen noodzaaken, trokken zy, na 't verdelgen der omgelegen' Landſtreeken, over de ſtroomen, naar Saxen, van waar zy gekomen waren, te rug (*p*).

Heriold zelf vervoegde zig te Paderborn by den Keizer, die hem, op nieuws, van zynen byſtand verzekerde, en naar Saxen te rug zondt (*q*). 't Liep egter nog eenige jaaren aan, eer hy in zyn Ryk herſteld wierdt. Doch alzo hy, van tyd tot tyd, zynen Vyanden merkelyke afbreuk deedt, beſlooten deezen,
817. in 't jaar agthonderdzeventien, een Gezantſchap aan Keizer Lodewyk te zenden en Vrede te begeeren, onder belofte van dezelve heiliglyk te zullen onderhouden. De Keizer ſloeg egter hunnen voorſlag in den wind, gaf Heriold

(*p*) Annal. Bertin. *ad annum* 815. EGINHARTI Annal. *ad annum* 815.
(*q*) Annal. Bertin. *ad annum* 815.

riold nieuwen onderſtand (*r*), en ſtelde hem in ſtaat, om den Kryg, jaaren agter een, gaande te houden.

VI. Bloedſchandige Huwelyke in Zeeland en Ketterye in Friesland.

De Biſſchops-Zetel van Utrecht, open gevallen zynde door de dood van *Rixfrid*, werdt, voor 't einde deezes jaars, door Keizer Lodewyk, of, op zyn' voorſlag, door de Utrechtſche Geeſtelykheid, vervuld met FREDRIK (*s*), afkomſtig uit eene Dogter van Radboud, Koning der Friezen (*t*). Deeze, zyn Bisdom door reizende, vondt, in 't Eyland Walcheren, onder andere ſchandelyke gewoonten, Huwelyken tuſſchen Broeders en Zuſters in gemeen gebruik. Zo ſterk kantte hy zig hier tegen, in eene Kerkelyke Vergaderinge, voorbedagtelyk ten deezen einde beroepen, dat deeze Huwelyken verbroken, en de gehuwden genoodzaakt werden, zig der Kerkelyke ſtraffe te onderwerpen (*u*). De Biſſchop begaf zig van daar, langs den ſtroom *Alechmere*, waarſchynlyk de Zuiderzee, naar Friesland, alwaar eenige vreemde gevoelens op 't ſtuk der Drieëenheid, zweemende naar Ariaanerye en Sabelliaanerye, begonden verſpreid te worden; welker voortgang hy egter, met hulp van zekeren *Odulfus*, dien hy van Utrecht ontbooden hadt, eerlang wiſt te ſtuiten (*v*).

De Keizer zeeft zynen Zoon Lodewyk zig, in 't najaar, omtrent Nieuwmegen, met de jagt vermaakt hebben-de

(*r*) Annal. Bertinian. *ad annum* 817. EGINHARTI Annal. *ad annum* 817.
(*s*) Vita FREDER. Epiſc. Traj. *Cap.* II.
(*t*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* V. *Cap.* 1.
(*u*) Vita FREDER. Epiſc. Traj. *Cap.* IV. §. 21-24.
(*v*) Vita FREDER. Epiſc. Traj. *Cap.* V. §. 29, 30.

tharius deel aan de Regeering.

de (*w*), en van daar, naar Aken, te rug gekeerd zynde, vondt, nog voor 't einde dees zes jaars, geraaden, zyne Staaten onder zyne drie Zoonen te verdeelen. *Lotharius*, de oudſte, werdt tot 's Vaders Ryksgenoot aangenomen. *Pipyn* en *Lodewyk* werden afhangkelyk van hunnen Broeder verklaard; doch aan den eerſten 't gebied over Aquitanie, en aan den tweeden 't gebied over Beyere, beide met den naam van *Koning*, afgeſtaan (*x*). Lotharius kreeg dus, zo wel als zyn Vader, de Opper-Regeering over deeze Landen.

Deenſche zaaken.

819.

De Deenſche Koningen, Zoonen van Godefrid, geene kans ziende, om Heriold, die zig nog op hunne grenzen onthieldt, met geweld, te onder te brengen, bedienden zig, naar ſommiger gevoelen, van deezen liſt, om hem in 't Ryk te lokken (*y*). Twee der Broederen veinsden, met de anderen twee oneenig te zyn, en Heriold, tot hunnen Ryksgenoot, te willen aanneemen. Hy, met den Keizer geraadpleegd hebbende, keert te ſchepe naar zyn Vaderland, alwaar men hem, na 't verjaagen van twee der Broederen, met der daad, deel in 't Ryksbeſtier geeft (*z*). Doch 't leedt niet lang, of de Broeders verbonden zig met *Kadrag*, Vorſt der Abodriten, heimelyk toeleggende, om Heriold, wederom van den Troon te ſtooten (*a*). Hun toeleg werdt egter ontdekt. Zy zonden, om zig by den Keizer te verontſchuldigen, in 't volgende jaar, hun-

821.

(*w*) Annal. Bertinian. *ad annum* 817.
(*x*) Charta Diviſion. Imper. *apud* BALUZ. *Tom.* I. *p.* 573.
(*y*) EGINHARTI Annal. *ad annum* 819.
(*z*) Annal. Bertinian. *ad annum* 819.
(*a*) Annal. Bertinian. *ad annum* 821.

hunne Gezanten op den Landdag te Frankfort. Ook hadt hier Hierold de zynen (*b*). Doch hy vondt eerlang goed, in eigener perſoon, de reis naar Frankryk aan te neemen, en den Keizer te Compiegne te gaan ſpreeken, dien hy volkomen verſlag van den Staat zyner zaaken deedt. Lodewyk hadt, middertwyl, twee Graaven, *Theotaar* en *Ruotmond*, in gezantſchap, aan de Deenſche Vorſten gezonden, die, al voor Heriolds aankomſt, weder te rug gekeerd waren. Ebo, Biſſchop van Reims, die op de Deenſche grenzen gepredikt, en veele ongeloovigen gedoopt hadt, kwam, te gelyk met hen, in Frankryk wederom (*c*). De Keizer kreeg dus naauwkeurig berigt van den toeſtand der zaaken in 't Noorden. 823.

VII. Heriold laat zig doopen.

Heriold hadt, nog in zyn Vaderland zynde, eenige begeerte betuigd, om zig te laaten doopen: en nu in Frankryk gekomen, verklaarde hy hier toe t'eenemaal gezind te zyn (*d*). De Keizer, die deeze verandering aanmerkte, als een' grooter ſtap ter beveſtiging van zyn gezag in 't Noorden, gaf Heriold terſtond gelegenheid, om zyn voorneemen te voltrekken. Op 't Vorſtelyk Luſtſlot *Ingelenheim*, by Ments, werdt alles, tot het verrigten der plegtigheid, gereed gemaakt (*e*): en in Bloeimand des jaars agthonderdzesentwintig (*f*), werdt Heriold, nevens zyne Gemaalin, *Thora*, zyne twee Zoonen, *Godefrid* en *Ru-* 826.

(*b*) Annal. Bertinian. *ad annum* 822.
(*c*) Annal. Bertinian. *ad annum* 822.
(*d*) E. NIGELLUS de Reb. Ludov. Pii. *Libr.* IV. *Vers.* 170.
(*e*) Id. ibid. *Vers* 179.
(*f*) Annal. Bertinian. *ad annum* 826. Annal. Fuldenſ. *ad annum* 826.

Rudolf, en zyne twee Broeders, *Roruk* en *Hemming*, behalven een goed getal van Deenen, door *Otgarius*, Aartsbiſſchop van Ments, gedoopt (*g*). De Keizer zelf ſtondt als Gevader over Heriold (*h*), die, nevens zyn Gezin, met veelerlei koſtelykheden beſchonken werdt (*i*); doch, in erkentenis, zyn Ryk opdroeg aan Keizer Lodewyk; die 't hem terſtond wederom ter Leen gaf, betuigende, te gelyk, gezind te zyn, om hem, tegen zyne Vyanden, te handhaven (*k*).

De Deenſche Vorſten, 't gevolg hier van bevroedende, hadden, eer Heriold nog gedoopt was, Gezanten aan Keizer Lodewyk afgevaardigd, met welken men een Verdrag gemaakt hadt (*l*): 't welk egter niet hadt konnen beletten, dat de Plegtigheid was voortgegaan.

VIII. Heriold en zyne Broeders, Roruk en Hemming bekomen de Regeering over een gedeelte deezer Landen.

De Keizer zag nu Heriold en zyn Gezin ten naauwſten aan zig verbonden, doch overleggende, dat 'er, voor eerſt, nog geene bekwaame gelegenheid zyn zou, om hem zo vaſt in 't bezit van 't Deenſche Ryk te veſtigen, dat hy geen gevaar zou loopen, van 'er wederom uit verdreeven te worden: en te gelyk bezeffende, dat hy, midlerwyl, naar zynen Staat behoorde onderhouden te worden; vondt hy goed, aan hem en zyne Broeders, het bewind over een gedeelte deezer Landen af te ſtaan. Wyk te Duurſtede werdt dat

(*g*) Acta S. S. Menſ. Febr. *Tom.* I. *p.* 392. *in* Notis.
(*h*) Opus THEGANI de Geſt. Ludov. Pii. *Cap.* XXXIII.
(*i*) NIGELLUS de Reb. Ludov. Pii. *Libr.* IV. *Vers.* 383. & *ſeqq.*
(*k*) Id. ibid. *Vers.* 611. & *ſeqq.*
(*l*) Annal. Bertinian. *ad annum* 825.

dan aan HERIOLD ter Leen opgedraagen (*m*). RORUK kreeg een Graafſchap en verſcheiden' Leenen in *Kennin* (*n*), waarſchynlyk Kennemerland. Ook ſchynt hy, miſſchien als Stedehouder zyns Broeders, eenig bewind binnen Wyk te Duurſtede gehad te hebben (*o*). Aan HEMMING werdt ook, zo 't ſchynt, eenig beſtier in het Eiland Walcheren in Zeeland afgeſtaan (*p*). En op dat Heriold, naby zyn Ryk, eene Landſtreek onder zyn bewind mogt hebben, werwaards hy, in geval van nood, de wyk zou konnen neemen; ſchonk hem de Keizer het Frieſch Graafſchap Rhiuſtri (*q*) of Ruſtingerland aan de Wezer (*r*). Dus werden deeze Landen, of een goed gedeelte derzelven, om 's Keizers oogmerken te bevorderen, onder 't bewind van uitheemſchen geſteld: tot merkelyk agterdeel der Landzaaten, gelyk ons 't gevolg deezer Historie leeren zal.

Heriold vertrok, nog in 't zelfde jaar, uit deeze Landen, verzeld van den Monnik *Anſcharius*, en eenige andere Geeſtelyken, die 't Evangelie, onder de Deenen, wederom zouden voortplanten (*s*). Keizer Lodewyk hadt hem eene aanzienlyke Krygsmagt bygezet, met welke, hy, in zyn Vaderland aangeland, terſtond van de Deenſche Vorſten, tot Heriold verkrygt deel aan 't Deenſche Ryk, doch verlieſt het wederom.

(*m*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 850.
(*n*) Annal. Fuldenſ. Lambecian. *ad annum* 882.
(*o*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 850.
(*p*) Annal Fuldenſ. *ad annum* 837.
(*q*) Aſtronomi Vita Ludov. Pii *ad annum* 826; Opus THEGANI de Geſt. Ludov. Pii *Cap.* XXXIII. Annal. Bertinian. *ad annum* 826.
(*r*) Zie IV. *Boek*, *bl.* 440.
(*s*) Vita ANSCHARII. *Cap.* III.

tot Deelgenoot in 't Ryksbewind, aangen
men werdt. De ruſt duurde egter niet la
onder de Deenen. En 't zy dat Heriolds yv
om 't Geloof voort te planten zyne Ryksg
nooten verbitterde; 't zy dat zy zyne naauw
verbindtenis met den Keizer, als nadeelig vo
den welſtand huns Ryks, aanmerkten; 't
'er ook eenige andere reden tot nieuwe onl
geweeſt zy; de Broeders beſlooten, Heric
827. wederom van den Troon te ſtooten. Om h
oogmerk te beter te bedekken, liet *Horik*, e
der Broederen, op den Landdag te Nieu
megen, den Keizer weeten, dat hy geneg
was, een mondgeſprek met hem te houde
en de gereezen' geſchillen by te leggen. Do
terwyl men Lodewyk met ſchoone woord
ophieldt, nam men de gelegenheid waar, c
Heriold, met zynen aanhang, te overvalle
en op nieuws uit het Ryk te verjaagen (*
Hy was toen wederom genoodzaakt, zy
toevlugt tot den Keizer te neemen. Do
alzo hy de hoop nog niet verlooren gaf c
eens deel aan 't Ryk te bekomen, wei
828. 'er, in 't volgende jaar, zo hierover,
over eene beſtendige Vrede, tuſſchen d
Keizer en de Deenſche Vorſten, gehande
De Saxiſche, en waarſchynlyk ook de Fr
ſche Graaven en Markgraaven verſcheene
ten deezen einde, op de Deenſche grenz
De Vrede werdt geſlooten; doch door H
riold, uit heerſchzugt, onvoorzigtiglyk v
broken. Want hy ſtak den brand in eeni
Deenſche Gehugten of Steden, 't welk
Br

(*) Annal. Bertin. *ad annum* 827.

Broeders bewoog, om, in alleryl, over de Eider te rukken, en de Keizerſchen, onverhoeds, te overvallen, en op de vlugt te jaagen. Zy verſchoonden, ſedert, hun bedryf by den Keizer: en ſchooven alle ſchuld op Heriold. En Lodewyk, die de Noormannen ongaarne te vyand hadt, liet zig ligtelyk beweegen, om de zaak by te leggen (*v*).

Heriold ſchynt zig, ſedert, geduurende den overigen tyd zyns leevens, hier te Lande, opgehouden te hebben. Hy was, eenige jaaren agter een, zeer gezien by Keizer Lodewyk en by de Landzaaten: tot dat hy zig van ontrouw verdagt maakte, 't welk oorzaak van zynen dood was (*w*); gelyk wy, in 't gevolg, zien zullen.

IX. Duurſtede door de Deenen overvallen en verbrand.

't Is niet onwaarſchynlyk, dat Heriold, ten minſte nu en dan, zyn verblyf te Duurſtede gehouden heeft; 't welk hem, gelyk wy boven aantekenden, door den Keizer, ter Leen opgedraagen was. Doch wat hier van zy; Duurſtede heeft, als een Leen van Heriold, in vervolg van tyd, meenigen inval der Noormannen moeten bezuuren. 't Was de geduurige gewoonte der oude Noordſche Volken de Verbonden, zo dra zy 'er voordeel in zagen, wederom te verbreeken. De haat tegen Heriold bleef nog te diep geworteld in de herten der Deenſche Vorſten, om hem de Landen, over welken hem 't bewind was afgeſtaan, ongeſtoord te laaten bezitten. En de onnozele Ingezetenen deezer

(*v*) Eginhart. Annales *ad annum* 828. Annales Bertin. *ad annum* 828.

(*w*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 832.

zer Landen, die 't ongeluk hadden van door hem geregeerd te worden, moeſten de uitwerkſels van dien haat gevoelen. Weinige
834. jaaren verliepen 'er maar, of de Deenen ruſtten eene Vloot uit van dertien Schepen (*x*), met welke zy, in Friesland, omtrent den Ryn, die toen nog by Katwyk in Zee liep, aanlanden. Een gedeelte der omgelegen' Landſtreeke werdt deerlyk verwoeſt. Voorts den Ryn opvaarende door Utrecht, ter wederzyde dier Riviere gelegen (*y*), zetten zy te Duurſtede voet aan land. Hier bloeide thans de Koophandel (*z*), waarom de Stad, in oude Kronyken, gemeenlyk, den naam van * *Markt-* of *Handelplaats* draagt. Haaſt maakten de Deenen zig meeſter van Duurſtede, 't welk, voor een gedeelte, aan koolen gelegd werdt. Ook ſneuvelde 'er een gedeelte der Ingezetenen: een ander gedeelte werdt gevangkelyk weggevoerd. De Deenen keerden wederom t'huiswaards (*a*); doch, in de twee volgende jaaren, ondernamen zy diergelyke togten; een gedeelte van Friesland en Duurſtede ten tweeden en ten derden maale verwoeſtende (*b*). Of Heriold zig, ten deezen tyde, elders bevonden hebbe, dan of hy buiten ſtaat geweeſt zy, om Duurſtede te beſchermen, wordt niet aangetekend.

* *Emporium.*

836. *Horik*, een der Deenſche Vorſten, voor-

gee

(*v*) Chron. de Geſt. Normann. *ad annum* 833. *apud* DU CHESNE *Tom.* II. *p.* 524.

(*y*) HEDA Hiſt. Ultr. *Cap.* I. *p.* 1. L. HORTENS Rer. Ult *Libr.* I. *p.* 1, 2.

(*z*) Vita ANSCHAR. *Cap.* XI. §. 42.

(*a*) Annal. Bertin. *ad annum* 834.

(*b*) Annal. Bertin. *ad annos* 835, 836.

geevende, dat deeze Vyandlykheden tegen zynen wil geſchied waren, zondt Gezanten op den Landdag te Worms, om hiervan den Keizer verzekering te geeven. Te gelyk klaagde hy, dat men, eenigen tyd geleeden, zekere zyne Afgevaardigden, omtrent Keulen, moorddaadiglyk omgebragt hadt; over welk wanbedryf de Keizer, na gedaan onderzoek, ſtrenge ſtraf deedt oefenen. Den Deenſchen Gezanten werdt ook, kort hier na, te Aken, op hun verzoek, een ſtaat overgeleverd van de voornaamſten der genen, die, eenige jaaren herwaards, geweldige invallen in deeze Landen gedaan hadden, welken Horik deedt vangen, en ter dood brengen (c).

X. Walcheren, Duurſtede en andere Plaatſen, door de Noormannen, overvallen.

Dus ſcheen de vrede wederom beveſtigd. Keizer Lodewyk ſteunde 'er egter zo vaſt niet op, of hy deedt, in de Lente des volgenden jaars, de Zeekuſten van Friesland van behoorlyke bezetting voorzien, en, hier en daar, de vereiſchte orde ſtellen. Ook was zyne zorg niet ongegrond. 't Leedt niet lang, of de Deenen deeden de gewoonlyke invallen in deeze Landen. Het voornaamſte der Zeeuwſche Eilanden droeg toen al, gelyk nog tegenwoordig, den naam van Walcheren. Voor de verſterking en beveiling van dit Eiland, hadt men verzuimd de behoorlyke zorg te draagen. De Noormannen, hier van verſtendigd, wenden den ſteven derwaards, vallen in 't Eiland, en vervullen 't alomme met roof en moord. 837.

Eggard, Graaf van Walcheren, en Hemming, Eggard en Hem-

(c) Annal. Bertin. *ad annum* 836.

ming komen om.

ming, Zoon van Halpdam en Broeder van Heriold, die ook eenig gebied in het Eiland ſchynt gehad te hebben, ſneuvelden beide, door de Deenſche wapenen, op den zeventienden van Zomermaand des jaars agthonderd-zevenendertig (*d*). De Deenen hielden zig eenigen tyd op in Walcheren, en vorderden den Landzaaten eene zwaare ſchatting af (*e*). Ook voeren zy de Schelde op naar Antwerpen, welke Stad insgelyks geplonderd, en in brand geſteken werdt. Het zelfde lot trof *Witlam*, eene Koopſtad of Marktplaats aan den mond der Maaze (*f*), waarſchynlyk naby Goeree gelegen; doch al voor veele eeuwen, door de Zee, ingezwolgen. Toen toogen zy, met gelyke woede, naar Duurſtede, welks Ingezetenen, insgelyks, tot het betaalen van ſchatting, gedrongen werden. Keizer Lodewyk kreeg van dit alles zo dra geene tyding, of hy ſpoedde zig naar Nieuwmegen, 't welk de Schryver, uit wien wy dit verhaal ontleenen, eene Veſting noemt, naby Duurſtede gelegen. Op het gerugt van zyne aankomſt, verſtooven de Deenen. De Keizer vergenoegde zig, met de Graaven, wien hy de beſcherming der Zeekuſten toevertrouwd hadt, voor zig te doen komen; en vernam, dat het wel gelukken van den aanſlag der Deenen ten deele aan de onmogelykheid om hun behoorlyken wederſtand te konnen bieden; maar ten deele ook aan de ontrouw en ongehoorzaamhei va

Witlam aan de Maaze verwoeſt.

(*d*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 837.
(*e*) Annal. Bert. *ad annum* 837.
(*f*) Annal. Bert. *ad annum* 836. J. Iperii Chron. S. Bertini Cap. XII. *Part.* 1.

van eenige Graaven te wyten was (*g*). Sedert werden 'er andere Graaven, tot verdediging der grenzen, aangeſteld. Ook werden 'er, in verſcheiden' Havens, bevelen gegeven, om, in alleryl, eene Vloot in zee te brengen (*h*).

De Deenen, naar den Zeekant te rug trekkende, om met hunne Vloot t'huiswaards te keeren, ſchynen, eer zy deeze Landen verlieten, de baldaadigheden, in Kennemerland en Rynland, gepleegd te hebben, van welken onze laatere Kronykſchryvers gewag maaken. Te Egmond zouden zy de Kerk of Kapel, ter gedagtenis van den H. Adelbert geſtigt, om verre gehaald hebben. Een Prieſter te Noordwyk, *Jeroen* genoemd, en vermaard wegens zyn heilig leeven, werdt, zegt men, door de Noormannen aangegreepen, deerlyk gepynigd en eindelyk onthalsd (*i*). Niet ver van hier, werden zy aangetaſt, door eenige Frieſche benden, onder 't geleide der Graaven Gerolf en Tibbold. Omtrent Rynsburg, viel een hevig gevegt voor, in 't welk beide de Graaven ſneuvelden (*k*). Sommigen voegen 'er by, dat de twee Graaven zig, in een Slot te Voorburg, verſchanſt hadden, 't welk, na hun omkomen, door de Deenen, ten grondе toe, zou zyn geſlegt geworden (*l*). Met deezen ſtank, ſchynen de Deenen deeze Landen gerumt te hebben.

XI. Geweldenaaryen der Noormannen te Egmond en te Noordwyk.

Doch hunne Schepen deeden den handel-dry- 838.

(*g*) Annal. Bertin. *ad annum* 837.
(*h*) Annal. Bertin. *ad annum* 837.
(*i*) Joann. a Leydis *Libr.* V. *Cap.* 33. 34.
(*k*) Joann. de Beka *p.* 28.
(*l*) Joann. a Leydis *Libr.* V. *Cap.* 34.

dryvenden Ingezetenen deezer Landen nog merkelyk afbreuk. Ook was men, in de Lente des volgenden jaars, wederom voor eene landing bedugt. De Zeekuſten werden alomme zorgvuldiglyk bewaakt. Doch eerlang kreeg men tyding, dat de Deenſche Vloot, door eenen geweldigen ſtorm beloopen zynde, zo veel geleeden hadt, dat 'er naauwlyks eenige weinige Schepen behouden gebleeven waren (*m*). Koning Horik, zig door deeze ſchade gedrukt vindende, en den toorn des Keizers dugtende, liet hem, kort hierna, te Attigni weeten, dat hy eenigen der voornaamſte zeeſchuimeren hadt doen vangen en van kant helpen. Te gelyk verzogt hy, dat hem nu ook de Friezen en Abodriten, die, te vooren, in zyn Ryk, eenige verwoeſtingen hadden aangeregt, mogten overgeleverd worden. Doch de Keizer hadt de Deenſche ſtreeken reeds leeren kennen. Horiks verzoek werdt, met verontwaardiging, van de hand geweezen (*n*).

XII. Ryksverdeeling tuſſchen twee Zoonen des Keizers Lotharius en Karel. 839.

Keizer Lodewyk, tegen den dertigſten van Bloeimaand des jaars agthonderd negenendertig, eenen Landdag te Worms beſchreeven hebbende, deedt aldaar eene nieuwe verdeeling zyns Ryks, onder twee zyner Zoonen, Lotharius en Karel. Karel den jongſten was reeds te vooren deel in 't Ryk (*o*), en naar ſommiger verhaal (*p*), nog onlangs, ook gantſch Friesland toegelegd. Doch nu was Pipyn, 's Keizers tweede Zoon, overleeden.

Lo-

(*m*) Annal. Bertin. *ad annum* 838.
(*n*) Annal. Bertin. *ad annum* 838.
(*o*) THEGANUS *Cap.* XXXV.
(*p*) NITHARDI Hiſt. *Libr.* I. *ad annum* 838.

Lodewyk de derde van 's Keizers Zoonen was reeds Koning van Beijeren. Men beſloot dan, het overig deel des Ryks, waaronder Aquitanie, alwaar Pipyn geregeerd hadt, begreepen was, onder Lotharius en Karel te verdeelen. De Maas werdt tot eene grensſcheiding geſteld, van haaren oorſprong af tot aan de Zee toe: en al wat beoosten of ter regter zyde van die Rivier, en van eene lyn, getrokken van den oorſprong der zelve, tot aan de Rhône, gelegen was, werdt aan Lotharius; al wat bewesten of ter linkerzyde lag aan Karel toegelegd (*q*): waaruit af te neemen is, dat ver het grootſte gedeelte deezer Landen onder het Ryks aandeel van Lotharius begreepen was: en te gelyk, dat de Zeeuwſche Eilanden en een klein gedeelte van het tegenwoordig Holland, 't welk ter linkerzyde van de Maaze legt, onder het Ryks aandeel van Karel, behoorden. Ook worden, in egte Gedenkſchriften deezer Ryksverdeelinge, het Hertogdom van FRIESLAND, tot aan de Maaze toe, het Graafſchap HAMELAND, welk een gedeelte van de Veluwe of van het Stigt omtrent den Eemſtroom beſloeg, het Graafſchap der BATAVIEREN of der BETUWE, en het Graafſchap TEISTERBANT met DUURSTEDE, met elkanderen ver het grootſte gedeelte der Vereenigde Nederlanden uitmaakende, uitdrukkelyk, onder het Ryks aandeel van Lotharius, opgeteld, en van dat van Karel, gezeid, dat het zig, van de andere zyde, ook

(*q*) NITHARDI Hiſt. *Libr.* I. *ad annum* 839. Aſtronomi Vita Ludovici Pii *ad annum* 838. MELIS STOKE Inl. *bl.* 7.

ook langs de Maaze, tot aan de Zee toe, uitſtrekte (*r*).

Deenſche Zeeſchuimers vallen in Friesland of Walcheren.

Een gedeelte van Friesland, ſommige oude Kronyken zeggen Walcheren (*s*), werdt, dit jaar wederom van de Deenſche zeeſchuimers ontruſt. En Horik zondt, volgens zyne gewoonte, wederom eenige Gezanten, onder welker zyn eigen Neef was, aan den Keizer af. Zy waren rykelyk van geſchenken voorzien; gaven goede woorden; doch klaagden over de Friezen; 't welk toen zo veel ingang vondt, dat de Keizer eenige Hertogen benoemde, om de zaak te onderzoeken, en den Deenen goed regt te doen (*t*).

XIII. Watervloed hier te Lande, die, meent men, een der Rynmonden by Katwyk heeft doen verſtoppen.

Voor 't einde deezes jaars, op den zesentwintigſten van Wintermaand, ontſtondt, hier te Lande, zo hevig een ſtorm en geweldige Zeevloed, dat byna ganſch Friesland overſtroomd werdt. Het water ſtondt zo hoog, dat het de toppen der Duinen, die toen hier dien zelfden naam reeds hadden, omtrent evenaarde. Veele menſchen en beeſten verdronken. Ook werdt, na eene naauwkeurige opneeming, bevonden, dat 'er tweeduizend vierhonderd zevenendertig Huizen om verre geſpoeld waren (*u*). 't Gemeen gevoelen is, dat de mond des Ryns, die, tot deezen tyd toe, ter plaatſe daar nu Katwyk is, in Zee geloopen hadt, by deeze gelegenheid, door het ingewoelde zand, verſtopt geworden.

(*r*) Annal. Bertinian. *ad annum* 839.

(*s*) Breve Chron. Tornac. S. Martini *ad annum* 839. *apud* E. MARTENE & U. DURAND Theſaur. Anecdot. *Tom.* III. *Col.* 1454.

(*t*) Annal. Bertinian. *ad annum* 839.

(*u*) Annal. Bertinian. *ad annum* 839.

worden is (v). Waarſchynlyker komt ons egter voor, dat de verſtopping van den Rynmond by Katwyk, niet op éénen tyd, maar allengskens geſchied zy.

De dood van Keizer Lodewyk, die, op den twintigſten van Zomermaand des volgenden jaars, voorviel (w), veroorzaakte veel twiſt onder zyne Zoonen, over de Rykſsverdeeling. LOTHARIUS, de oudſte, poogde zig van alles meeſter te maaken, en viel, nu *Lodewyk*, dan KAREL, met de wapenen, op 't lyf (x). De Deenſche Zeefchuimers bedienden zig van deeze verwarringen; ſtevenden naar de kuſten van Frankryk, langs welken, toen, zorgelooze wagt gehouden werdt (y); voeren de Seine op, en verdelgden Rouan, en veelen der omgelegen' Klooſters en andere Wooningen. Dit gedeelte van Frankryk behoorde onder het Ryks aandeel van Karel, naderhand den *Kaalen* bygenoemd. Lotharius, die zynen aanhang tegen dien van zyne Broederen poogde te verſterken, hadt Heriold in zyne belangen overgehaald; en deeze de Deenen aangezet, om deezen inval in Karels Landen te doen. Ten loon van deezen dienſt, ſchonk Lotharius hem eene Landſtreek, volgens ſommige oude Schryvers, niet verre van Rouan gelegen, en *Gaula Cruſalia* genoemd (z). Doch anderen melden, dat Heriold, ten deezen tyde, het Eiland Walcheren en eenige 840.

(v) JOANN. A LEYDIS *Libr.* V. *Cap.* 30.
(w) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 840.
(x) Annal. Bertinian. *ad annum* 840.
(y) Chron. S. Benigni Divionenſis *apud* D'ACHERY, *Tom.* II. *p.* 375.
(z) Annal. Bertinian. *ad annum* 841.

ne nabuurige Plaatſen, van Lotharius, ter leen gekreegen heeft (*a*). Ondertuſſchen geſchiedde de vervreemding deezer Landen niet zonder merkelyken tegenzin der Landzaaten, die zig ongaarne van uitheemſchen beheerſchen lieten (*b*). De Noormannen pleegden, van dien tyd af, ouder 't beleid van Heriold, geduurige vyandelykheden, in de Landen, die Karel waren toegeweezen (*c*). Om de Saxers, insgelyks, aan zyne belangen verbinden, gaf Lotharius hun, ten deezen tyde, volkomen' Vryheid van Godsdienſt, waarop veelen, wederom, tot de oude bygeloovigheid, vervielen (*d*).

XIV. Nieuwe Ryksverdeelingen, tuſſchen Lotharius, Lodewyk en Karel.

Lotharius, in twee veldſlagen tegen zyne Broeders, in de jaaren agthonderd tweeënveertig en agthonderd drieënveertig voorgevallen, de volkomen' nederlaag gekreegen hebbende, en nevens de voornaamſten zyner aanhangeren, onder welken ook Heriold was, op de vlugt gedreeven zynde; werdt zyn Ryks aandeel als verlaaten aangemerkt, en
843. onder zyne twee Broeders verdeeld (*e*). In deeze verdeeling, werdt gantſch Friesland aan LODEWYK toegelegd (*f*). Doch zy hieldt niet lang ſtand. Lotharius, zig buiten ſtaat vindende, om zynen Broederen langer 't hoofd te bieden, begon voorſlagen van bevrediging te

(*a*) Annal. MSS. Hoſpit S. Nicolai prope Cuſam *in* Comment. *ad* Vitam S. ANSCHARII §. IX. Act. S. S. Menſ. *Febr. Tom.* I. *p.* 399.
(*b*) Annal. Bertinian. *ad annum* 841.
(*c*) Annal. Bertinian *ad annum* 841.
(*d*) NITHARDI Hiſt. *Libr.* IV. *ad annum* 843. Annal. Bertinian. *ad annum* 842.
(*e*) NITHARDI Hiſt. *Libr.* IV. *ad annum* 843.
(*f*) NITHARDI Hiſt. *Libr.* IV. *ad annum* 843.

te doen. Men maakte eene nieuwe Rykſsverdeeling, volgens welke, Lotharius Italie en de waardigheid van Keizer, Karel Aquitanie en Lodewyk Beijeren behieldt, en het overige Ryk in drie deelen verdeeld werdt (g). Lodewyk kreeg hiervan alle de Landen, die ter regter zyde des Rynſtrooms (3) gelegen waren, en derhalven ook een goed gedeelte van Friesland, 't welk hy zig te vooren reeds geheel toegelegd hadt. Ter linkerzyde des Ryns, werden hem, daarenboven, toegedeeld, de Steden en Landen van Ments, Worms en Spiers. Lotharius viel het Land tuſſchen den Ryn en de Schelde tot aan de zee toe ten deel, en derhalven alle de Zeeuwſche Eilanden, benevens een gedeelte van het tegenwoordige Holland, Utrecht en een gedeelte van Gelderland. Voorts het

(g) Nithardi Hiſt. *Libr.* IV. *ad annum* 843.

(3) Sommigen verſtaan hier, door den *Ryn*, het *Vlie*, by Ptolomæus (*Libr.* II. *Cap.* 9.) en by Plinius (*Libr.* IV. *Cap.* 15.) onder de Rynmonden geteld; doch nergens, myns weetens, met den naam van *Ryn*, benoemd. Men gaf deezen naam, genoegzaam altoos, alleen aan den arm des Ryns, die by Katwyk uitliep. Eenigen willen, 't is waar, uit de Ryksverdeeling van 't jaar 870, alwaar in 't Ryk van Lotharius drie deelen van Friesland geplaatſt worden, bewyzen, dat dit Ryk zig tot aan 't Vlie heeft uitgeſtrekt, alzo men oordeelt, dat deeze drie deelen van Friesland niet ter linkerzyde van den Ryn, die by Katwyk uitliep, konnen worden aangeweezen. Conringius *de Finib. Imper. Germ.* Libr. I. Cap. III. p. 20. Doch wy zullen, op dat jaar, het tegendeel doen zien. Hier moet men, myns oordeels, het aandeel van Lodewyk ter regter-, en het aandeel van Lotharius ter linkerzyde van den Ryn, die by Katwyk uitliep, bepaalen.

het Kamerykſche, Henegouwen, en verſcheiden' andere Landſtreeken, omtrent de Maaze gelegen: met al het Land, van den oorſprong der Maaze af, tot daar de Sáone in de Rhône valt, en wyders langs de laatſtgemelde Rivier, tot aan zee toe. Al het overige, tot aan Spanje toe, werdt Karel aanbedeeld (*b*). Het Ryks aandeel van Lotharius is, ſedert, LOTHARINGEN (*i*), dat van Lodewyk OOSTFRANKRYK, en nog laater DUITSCHLAND, en dat van Karel WESTFRANKRYK of bloótelyk FRANKRYK genoemd (*k*). Doch het eerſte deel is, in laater tyd, voor een gedeelte, in de twee laatſte deelen ingeſmolten.

XV. De Noormannen overmeeſteren bynagantſch Friesland.

Na deeze Ryksverdeeling, deeden de Broeders elkanderen herhaalde beloften van onkreukbaare Vriendſchap (*l*). De Noormannen lieten egter nog al niet na, 't zy uit eigen' beweeging, 't zy door heimelyk aandryven van Lotharius, de Landen, onder 't gebied der twee andere Broederen gelegen, door geduurige invallen, te ontruſten. In 't jaar agthonderd vierenveertig, voerenze de Garonne op, en plonderden Toulouſe (*m*). In 't
844. volgende jaar, kwamen zy, langs de Seine,
845. tot aan Parys, noodzaakende de Landzaaten, en Koning Karel zelven, hun eene aanzienlyke ſomme gelds op te brengen (*n*). Ook zondt Horik eene Vloot van zeshonderd ſchepen naar de Elve, die eenen inval in Duitſchland dee-

(*h*) Annal. Bertinian. *ad annum* 843.
(*i*) REGINO *ad annum* 842.
(*k*) SIGIBERT. GEMBLACENS Chron. *ad annum* 844.
(*l*) Annal. Bertinian. *ad annos* 843. & 844.
(*m*) Annal. Bertinian. *ad annum* 844.
(*n*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 845.

deeden; doch van de Saxers te rug gejaagd werden (*o*). Ten zelfden tyde, vielen de Noormannen in Friesland, alwaar zy eerst geslaagen werden; doch naderhand, in twee gevegten, overwinnaars bleeven, en een groot getal van Friezen deeden sneuvelen (*p*). Sedert maakten zy zig meester van byna gantsch Friesland, den Ingezetenen alomme zwaare schattingen afpersende (*q*).

Ook Duurstede en de Betuwe. 847.

De drie Broeders, Lotharius, Lodewyk en Karel, in Sprokkelmaand der jaars agthonderd zevenenveertig, te *Marsna* of Meersen, by Maastricht, eene Byeenkomst gehouden hebbende, beslooten, volgens de oorsprongkelyke Gedenkschriften, hiervan nog voor handen (*r*), een gezantschap aan Koning Horik te zenden, om hem te beweegen, tot het staaken der vyandelykheden, of hem, in geval van weigering, den oorlog aan te zeggen. Doch 't baatte weinig. De Landen van Lodewyk en Karel, en van Lotharius zelven, werden, wel haast, wederom van de Deenen overvallen. Eenigen vielen in Aquitanie, alwaar Karel heerschte: doch anderen, veelligt uit ongenoegen tegen den Keizer, om dat hy zyne gezanten, by die van zyne Broederen, gevoegd hadt, maakten zig meester van Duurstede, en sloegen zig in de Betuwe neder (*s*).

XVI. Heriold van ontrouw

De overmeestering van Duurstede door de Deenen, die nu, zo menigmaal, geduurende He-

(*o*) Annal. Bertinian. *ad annum* 845.
(*p*) Annal. Fuldens. *ad annum* 845.
(*q*) Annal. Bertin. *ad annum* 846.
(*r*) Capitul. Reg. Francor. *Edit. Baluzii, Tom.* II. *Col.* 45.
(*s*) Annal. Bertin. *ad annum* 847.

verdagt en gedood.

Heriolds bewind over deeze Stad, gebeurd was, maakte eindelyk zyne trouw by de Keizerſchen verdagt. Men hieldt het daar voor, dat hy zelf zynen Landsgenooten gelegenheid gaf, om hier te Lande invallen te doen, en dat hy zyn deel hadt van de voordeelen, die zy 'er uit trokken. 't Zy dit vermoeden grond hadt of niet, de Graaven, wien de zorg over de grenzen van 't Ryk van Lotharius aanbevolen was, overvielen Heriold, en beroofden hem van 't leeven (*t*).

Zyn Broeder Roruk, die, nevens of onder hem, eenig bewind binnen Duurſtede ſchynt gehad te hebben, werdt, by den Keizer, beſchuldigd, dat hy deel in 't zelfde verraad gehadt hadt. En hoewel 't gemeen gerugt hem hier van vryſprak, werdt hy egter, op 's Keizers bevel, aangetaſt en in hegtenis geſteld. Doch heimelyk ontvlooden, begaf hy zig onder de beſcherming van Koning Lodewyk, die hem, in Saxen, op de Deenſche grenzen, woonen liet. Na verloop van eenigen tyd, verzamelde hy hier eene Vloot ſchepen, die hy met zyne Landsluiden bemande, van zins om Keizer Lotharius alle mogelyke afbreuk te doen. Ook gelukte 't hem, den Ingezetenen van 't Ryk van Lotharius, die langs de kuſten der Noordzee woonden, merkelyke nadeelen toe te brengen (*u*). Sedert, voer hy den Ryn op, naar Duurſtede, overmeeſterde de Stad, en verſterkte zig zo wel binnen dezelve, dat Lotharius, geene kans ziende om den Noorman

Roruk bemagtigt Duurſtede.

(*t*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 852.
(*u*) Fragment. Chron. Fontanell. *ad annum* 850.

man te verdryven, zig genoodzaakt vondt, een verdrag met hem te maaken (*v*); by welk hy hem Duurſtede en eenige andere Graafſchappen, vermoedelyk in Gelderland of in het zuidelyk gedeelte van het tegenwoordig Holland gelegen, afſtond (*w*): met beding egter, dat hy behoorlyk opzigt hebben zou, op de invordering der ſchattingen en andere inkomſten, tot de Keizerlyke Schatkiſt behoorende, en de Landen, die onder zyn bewind geſteld werden, tegen de invallen der Deenen, beſchermen (*x*). De oude Schryvers hebben niet naauwkeurig aangetekend, wanneer alle deeze dingen gebeurd zyn. Doch 't is waarſchynlyk, dat menze, niet lang voor en in 't jaar agthonderd envyftig, plaatſen moet. 850.

't Verdient hier onze opmerking, dat men, in zekere Kronyk der Biſſchoppen van Minden, aangetekend vindt, dat het Graafſchap van Holland, in den jaare agthonderdagtenveertig, een begin genomen heeft (*y*). 't Is niet onwaarſchynlyk, dat eene oude overlevering van de Giften aan Roruk, omtrent deezen tyd, gedaan, gelegenheid tot deeze aantekening gegeven heeft. Ook wordt, door dezelve, beveſtigd, dat Roruk bewind gehad heeft, over een gedeelte van 't Land, welk men, ſedert, *Holland* genoemd heeft.

De

(*v*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 850.
(*w*) Annal. Bertinian. *ad annum.* 850.
(*x*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 850.
(*y*) Chronicon Epiſcopor. Mindenſ. *Cap.* IV. *in.* Rerum Germ. Script. J. PISTORII, *Tom.* III. *p.* 801.

XVII. Invallen der Noormannen.

De Zeeſchuimeryen der Deenen gingen, verſcheiden' jaaren agtereen, wederom zo ſterk in zwang, als immer te vooren. In 't jaar agthonderd eenenvyftig, liepen zy Friesland en
851. de Betuwe af, en toogen vervolgens naar Gend, alwaar zy den brand ſtaken in het Klooſter van S. Bavo. Daarna, te lande doorgedrongen tot aan Rouan en Beauvais, welke laatſte Stad ook aan koolen gelegd werdt, werden zy, in 't wederkeeren, onderſchept, en ten deele
852. verſlaagen (z). In 't volgende jaar, kwamen zy, met tweehonderd twee-envyftig Schepen, in Friesland, om ſchatting te vorderen. De Vloot ſtondt onder 't bevel van *Sidrok* en *Godefrid* (*a*), welke laatſte een Zoon van Heriold was; die, waarſchynlyk om wraak te neemen over 't ombrengen zyns Vaders, Lotharius party verlaaten hadt, en naar zyn Vaderland geweeken was. De Deenen, Friesland naar hun genoegen gebrandſchat hebbende, voeren de Schelde op, terwyl Lotharius en Karel der beide oevers der Riviere, met een magtig Leger, tot het einde des jaars, bezet hielden. Ondertuſſchen werdt 'er van weerskanten niets uitgerigt. Karel was niet te beweegen, om de Deenen aan te taſten. Zelfs ſloot hy een Verdrag met Godefrid, en, na 't ſcheiden der twee Legers, werdt den Deenen een ruim veld gelaa-
853. ten, om, tot in Lentemaand des volgenden jaars, het Ryk van Lotharius alomme te ontruſten (*b*). Karels Landen bleeven ondertuſſchen niet ver-

(z) Annal. Bertinian. *ad annum* 851.
(*a*) Fragment. Chron. Fontanell. *ad annum* 852.
(*b*) Annal. Bertinian. *ad annos* 852 & 853.

verschoond. Verscheiden hoopen van Deensche plonderaars deeden geduurige invallen in dezelven (c).

Horik, Koning der Deenen, sedert, met zyns Broeders zoon, *Guthurn*, overhoop geraakt zynde, ontstonden, uit deeze tweedragt, zulke zwaare inwendige beroerten in 't Deensche Ryk (d), dat Roruk en Godefrid, die zig nog hier te Lande ophielden, hoop kreegen, om aan 't bezit van 't Ryk te geraaken. Zy keerden dan naar hun Vaderland, en Lotharius, die blyde was, dat hy zig van hun ontslaagen zag, gaf het bewind over gantsch Friesland, zo ver het, door de Noormannen, bestierd geweest was, aan zynen tweeden Zoon, *Lotharius* (e); die dus, nog by 't leeven zyns Vaders, gebied over een groot gedeelte deezer Landen verkreeg. 854. 's Keizers Zoon Lotharius bekomt Friesland. 855.

Keizer Lotharius overleedt nog op den agtentwintigsten van Herfstmaand des zelfden jaars (f), drie Zoonen nalaatende: van welken *Lodewyk*, de oudste, Italie en de waardigheid van Keizer verkreeg. *Karel*, de jongste, bekwam het oud Koningkryk van Bourgondie, over den Berg Jura gelegen, zynde een gedeelte van Zwitserland en het Land van Geneve, en LOTHARIUS, de middelste, geraakte in 't bezit van het noordelykst gedeelte van 's Vaders Ryk: welk sedert, in 't gemeen, LOTHARINGEN genoemd werdt. Hieronder was zo veel van de tegenwoordige Nederlanden XVIII. Ryksverdeeling na de dood van Keizer Lotharius.

(c) Annal. Bertinian. *ad annos* 853 & 854.
(d) Annal. Fuldens. *ad annum* 854.
(e) Annal. Bertinian. *ad annum* 855.
(f) Annal. Bertinian. *ad annum* 855.

den begreepen, als beweſten den Ryn gelegen is.

Roruk bekomt een goed gedeelte van Friesland.

Roruk en Godefrid, hun oogmerk niet hebbende konnen bereiken, keerden, voor 't eind des jaars agthonderd vyfenvyftig, met hunne byeen gebragte magt, wederom herwaards. Zy ſloegen zig op nieuws te Duurſtede neder, en Lotharius de II. zag zig genoodzaakt, om hun een goed gedeelte van Friesland af te ſtaan (*g*).

De Deenen bemagtigen Duurſtede, de Betuwe en Utrecht.

Eenige nieuwe veranderingen in 't Deenſche Ryk, alwaar nu *Horik de II*, een jong Vorſt, den Troon beklommen hadt, gaven Roruk eerlang aanleiding, tot het ſmeeden van eenen aanſlag, om, in zyn Vaderland, deel aan de Regeering te bekomen. Hy ruſtte hier, met verlof van zynen Heere, Koning Lotharius den II, eene Vloot uit, met welke hy, naar de Deenſche grenzen, zeilde. Zyne aankomſt bragt zo veel te wege, dat de jonge Horik hem het Land tuſſchen de Eider en de Ooſtzee gelegen afſtondt (*h*). Doch eer dit Verdrag nog getroffen was, zo 't ſchynt, waren de Deenen wederom herwaards gekomen, en hadden zig van Duurſtede, de Betuwe en eenige omgelegen' Plaatſen meeſter gemaakt (*i*). Onze laatere Kronyken voegen 'er by, dat zy, onder anderen, ook Utrecht bemagtigd hebben (*k*), na dat zy de Stad eerſt, en toen 't Slot, eenen tyd lang, belegerd gehouden hadden. HUNGERUS,

857.

(*g*) Annal. Bertinian. *ad annum* 855.
(*h*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 857.
(*i*) Annal Bertinian. *ad annum* 857.
(*k*) JOANN. DE BERA. *p.* 28.

rus, die thans Biſſchop van Utrecht was, ontvloodt, ter naauwer nood, de handen der Deenen, en keerde zig tot Koning Lotharius, die hem en zynen Kanonniken, in 't volgende jaar, het Klooſter *Odilenberg*, by Roermonde, tot hun verblyf afſtondt (*l*). De Giftbrief hiervan is nog voor handen, en in denzelven wordt uitdrukkelyk getuigd: „ dat de S. Maar- „ tens Kerk van Utrecht, omtrent deezen tyd, „ door de Barbaaren, byna geheel verwoeſt „ was, en dat de Kanonniken ten deele ge- „ dood, ten deele alomme verſtrooid waren „ (*m*)." Biſſchop Hungerus woonde, in 't jaar agthonderd twee-enzeſtig, eene Kerkvergadering te Aken by, in welke hy, nevens anderen, hielp ſtemmen, tot de Egtſcheiding van Lotharius (*n*), die zyne Gemaalin *Thiodberg* verſtiet, om zyne byzit, *Valdrade*, te trouwen. 858.

De Deenen hielden, ondertuſſchen, aan met hunne verwoeſtingen; jaar op jaar, dezelfde Landen afloopende. In 't jaar agthonderd negenenvyftig, vielen zy in de Landen omtrent de Schelde, waarſchynlyk Zeeland (4). Ook werdt toen de Betuwe wederom plat gebrand 859.

(*l*) Beka *p.* 28.
(*m*) *Apud* Hedam *p.* 57.
(*n*) Labbe Concil. *Tom.* VIII. *p.* 736. *ap.* Fleury Hiſt. Eccl. *Tom* XI. *p.* 52.

(4) *Ultra Scaldim*, *over de Schelde*, zegt de Schryver, dien wy hier volgen. Hy heeft, naar ſommiger gedagten, te S. Omer, in Artois gewoond. Eene plaats van Hincmarus, Biſſchop van Reims, (*Opuſc.* XXIV. *Tom.* II. p. 290.) geeft egter reden om te vermoeden, dat hy Prudentius, Biſſchop van Troyes in Champagne, geweeſt is. Doch ten opzigte beide van Troyes en van S. Omer, legt Zeeland over de Schelde.

brand (o). Roruk ſchynt zig, ten deezen tyde, in zyn nieuw gebied aan de Eider, opgehouden te hebben, en buiten ſtaat geweeſt te zyn, om zyne Graafſchappen, hier te Lande, te beſchermen. Sommigen houden hem verdagt, dat hy zelf zyne Landsluiden herwaards gelokt zou hebben. Doch voor dit vermoeden ſchynt te minder grond, om dat hem, gelyk wy boven (p) zagen, reeds in voorige tyden, deeze kladde, naar veeler gevoelen ten onregte, aangewreeven werdt.

XIX. Frieſche Koopluiden binnen Duurſtede, door de Deenen, overvallen en gedood. 863.

Eenige jaaren later, kwamen de Deenen, in Louwmaand, wederom herwaards. Zy voeren den Ryn op, en hadden 't op Keulen gemunt. Vooraf egter moeſt Duurſtede wederom eene plondering ondergaan. De Frieſche Koopluiden, die hier omtrent handelden, hadden zig, de aankomſt der Deenen verneemende, in grooten getale, binnen Duurſtede begeven, waanende aldaar veiliger te zullen zyn. Doch zy vonden zig bedroogen. Duurſtede werdt haaſt overmeeſterd. Een groot getal van Koopluiden ſneuvelde. Ook werden 'er veele Ingezetenen gevangen genomen. De Plonderaars voeren, daarna, den Ryn hooger op, en veſtigden zig op een Eilandje, by Nuis. Lotharius hieldt hen hier van de eene, en de Saxers of Friezen van de andere zyde des Rynſtrooms op, tot het einde van Lentemaand. Toen kwam Roruk tuſſchen beide, en bewoog zyne Landsluiden, om, zonder eenige verdere vyandelykheden te pleegen, dee-

(o) Annal. Bertiniun. *ad annum* 859.
(p) Bl. 64.

deeze Landen te verlaaten (q). Lotharius, 't zy tot vergelding van deezen dienst, 't zy om andere redenen, gaf, sedert, aan den Noorman, *Rudolf*, Zoon van Heriold, en Neeve van Roruk, de ontvangst van eene schatting van vier *Denarien* van ieder hoeve, welke hy over zyn gantsche Ryk, uitgeschreeven hadt. Hy voegde 'er eenige inkomsten by, bestaande in Meel, Vee, Wyn en Appeldrank (r), poogende, door deeze middelen, deezen uitheemschen Landaart, te naauwer, aan zig te verbinden.

XX. Onderzoek of het Graafschap van Holland ten deezen tyde een' aanvang genomen hebbe.

Genoegzaam alle onze laatere Kronyken, en veele andere Schryvers, die hen gevolgd zyn, plaatsen, omtrent deezen tyd, en de meesten in 't jaar agthonderd drieenzestig, het begin van het Graafschap van Holland, in den persoon van Dirk den I., die met het zelve beschonken zou zyn geweest, op dat hy het, tegen de invallen der Deenen, beschermen zou (5). Doch alzo zy zig, ten bewyze hiervan, eeniglyk beroepen op eenen Giftbrief van Koning Karel, den Kaalen, zo zy meenen; en deeze Giftbrief geen gewag maakt van eene instelling des Graafschaps van Holland; behalve dat ook verscheiden' omstandigheden toonen, dat de Brief tot laater

(q) Annal. Bertin. *ad annum* 893; Chron. de Northmann. Gest. *ad annum* 864.
(r) Annal. Bertinian. *ad annum* 864.

(5) Zie Wilhelmi Procurat. *Chron. Egmond.* ad annum 863 & 866, [*seu potius* 876.] p. m. 430. Melis Stoke *Rym-Kronyk* in *Dirk I.* bl. 9. Joannis de Beka *Chron.* in *Hungero* p. 28. J. Veldenaar, *Kronyk van Holland* bl. 5, 6. *Magnum Chronicon Belgicum* ad. annum 863. en veele anderen.

ter' tyden gebragt, en aan Karel den Eenvoudigen moet toegeſchreeven worden; zo agten wy, met veele voornaame Kenners onzer Vaderlandſche Oudheden, dat 'er, ten deezen tyde, niet byzonders gebeurd is, 't welk men de opregting van een Graafſchap van Holland zou mogen noemen. De Landſtreek die, in laater' tyd, *Holland* genoemd is, heeft naar alle waarſchynlykheid, in en voor deezen tyd, verſcheiden' Graaven gehad. Er wanneer wy, ten behoorlyker plaatſe, den Giftbrief van Koning Karel overweegen, zullen wy doen zien, om welke reden, de begiftigde Graaf Dirk, in 't gemeen, voor den eerſten Graave van Holland, gehouden zy.

XXI. De Noorman Roruk, door de *Conkingi* verjaagd, herſtelt zig wederom, in 't bezit zyner Landen. 867.

De Noorman Roruk bleef nog eenige jaaren in 't bezit der Landen, hem door Lotharius den ouden en den jongen in Friesland afgeſtaan. Doch kort voor of in het jaar agthonderd zevenenzeſtig, maakte hy zig zo gehaat by de Landzaaten, en byzonderlyk by een gedeelte derzelven, die, volgens 't verhaal eens ouden Latynſchen Schryvers, me een nieuwen naam, *Conkingi* genoemd werden (6), dat zy hem onverhoeds overvielen en ten Lande uit jaagden (*s*). Wat reden Roruk gegeven hadt, om hem dus te mishandelen, vindt men, onzes weetens, nergens aangetekend. Uitheemſche Heeren konnen zig o

(*s*) Annal. Bertinian. *ad annum* 867.

(6) Veiliger agt ik, te erkennen, dat my de woonin deezer *Conkingi* onbekend is, dan, met ſommigen, enkelyk uit eene geringe overeenkomſt in den naam, te beſluiten dat zy inwooners van het Dorp *Kokenge*, aan de Vegtb Maarſen, geweeſt zyn.

op zo veelerleie wyze, gehaat maaken by hunne Onderzaaten, dat men vergeefsche moeite doet, met naar éene van die wyzen te giffen. Dit weet men, dat Roruk, niet lang hierna, met een aanzienlyk Leger van zyne Landsluiden, wederom herwaards gekomen is (*t*), en zig, zo 't schynt, in zyne voorige bezittingen herfteld heeft. Lotharius, vermoedelyk om 't volk genoegen te geeven, gaf wel voor, den Noorman te keer te willen gaan, en beschreef, ten dien einde, eene algemeene Heirvaart (*u*); doch men leest niet, dat hy iet anders uitgeregt heeft, dan dat hy Roruk afkeerig van zig maakte. Doch eer hy hiervan de uitwerkfels gevoelde, overleedt hy, in Hooimaand des jaars agthonderd negenenzeftig (*v*).

XXII. Koning Lodewyk geeft het Woud Wasda aan zekeren Hollandschen Graave Dirk.

Wy hebben te vooren aangeweezen, dat Lodewyk, jongfte Zoon van Keizer Lodewyk den Vroomen, in de Ryksverdeeling, tuffchen hem en zyne twee Broeders, gemaakt, het Land verkreeg, dat, ter regter zyde des Rynftrooms, gelegen was, en onder het zelve, ook een goed gedeelte van Friesland. Uit dit zyn Ryks-aandeel, of uit eenig ander Land, welk hy, buiten dit, mogt bezeten hebben, fchonk hy (7), in den jaare agthonderd agt- en- 868.

(*t*) Annal. Bertinian. *ad annum* 867.
(*u*) Annal. Bertinian. *ad annum* 867.
(*v*) Annal. Fuldenf. *ad annum* 869.

(7) Ik volg hier de gemeene uitgaaven van deezen Giftbrief en onze oudfte Kronyken, die de Gift op dit jaar plaatfen, en aan Koning Lodewyk toefchryven. De redenen, welken eenige Geleerden bewoogen hebben, om de Gift tot het jaar 968 te verfchuiven, en Lotharius den II, voor den Schenker te houden, kan men zien in de *Mifcell. Obfervat.* Tom. VII. P. II. p. 261.

enzeſtig, aan *zekeren zynen Getrouwen*, GRAAVE DIRK „ een *Foreeſt* of Woud, *Wasda* „ genoemd, met de Weiden, Akkers, Wa„ ters, Vaarten en al wat 'er meer toe be„ hoorde, om het geheellyk en erfelyk te „ bezitten (*w*)". Onze Kronykſchryvers ſtellen vaſt, dat deeze Dirk dezelfde geweeſt is als die, welken zy den eerſten Graaf van Holland noemen. Doch mooglyk heeft hen de gelykheid van den naam bedroogen. 't Is egter ten hoogſten waarſchynlyk, dat hy een Hollandſche Graaf is geweeſt; nademaal de Giftbrief, by welken hem Wasda gegeven werdt, zo wel als andere oude ſtukken, onze eerſte Graaven betreffende, in 't Klooſter te Egmond, bewaard ſchynt geweeſt te zyn (*x*). De gelegenheid van Wasda is geheel onbekend. Sommigen maaken 'er Walcheren van. Doch dit is, te vooren al, by den naam van *Walcheren*, nergens by dien van *Wasda* bekend geweeſt. Anderen vinden Wasda in 't Land van Waas. Doch hier hadt, gelyk ook in Walcheren, niet Lodewyk, maar Karel de Kaale te gebieden; zo als, uit eenen zyner Giftbrieven, duidelyk blykt (*y*). Hoewel 't, desonaangezien, wel zyn kon, dat Lodewyk eenig Land, in Karels Ryks-aandeel, in eigendom bezat. Eindelyk zyn 'er, die Wasda by Dordrecht plaatſen, alwaar, van oude Schryvers, een *Hout* of Boſch *Mereweda*, 't welk zo veel zou zyn als *Meeren-Wasda*, geſteld

(*w*) *Vide* MIRÆI Codic. Donat. piæ. *Cap.* XXIII. *p.* 33. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*x*) MELIS STOKE *in* Dirk I. *bl.* 9, 13.

(*y*) *Apud* MIRÆUM Donat. Belg. *Cap.* IX. *p.* 341. *Tom.* I. Oper. Diplom.

ſteld wordt (x). Dit 's zeker, dat een der volgende Hollandſche Graaven het Boſch Mereweda, als zyn eigen goed, bezeten heeft (a). Het laatſte gevoelen zou dan den meeſten ſchyn hebben, kon men bewyzen, dat Lodewyk, ten deezen tyde, over dit gedeelte Lands, te gebieden gehad hadt. Immers behoorde het onder het Ryks-aandeel van Lotharius, die nog niet overleeden was. Doch men zou hier op ook konnen zeggen, dat Lodewyk wel een Wond in eigendom kon bezitten, in een Land, over welk Lotharius het oppergebied hadt: of vielligt heeft hy zig, van een gedeelte van het Ryk van Lotharius, welk hem het naaſt was, by deszelfs leeven, meeſter gemaakt: of 't kan hem ook, door Lotharius, by verdrag, afgeſtaan zyn, gelyk men weet, dat, in den jaare agthonderd en zeſtig, ten opzigte van de Elzas, geſchied was (b). Wy konnen, in deeze duiſterheid, niet anders doen, dan giſſen naar de waarheid. De Giftbrief zelf geeft geen licht, alleenlyk zeggende, dat Wasda, *in het zelfde Graafſchap*, dat is, of *in het Graafſchap van denzelfden Graave Dirk*, of *in een Graafſchap van denzelfden naam*, gelegen was.

XXIII. Verdeeling van 't Ryk van Lotharingen onder de Konin-

De twee Broeders, KAREL en LODEWK, poogden zig beide, na de dood van hunnen Neeve Lotharius, van Lotharingen meeſter te maaken. Immers Karel wendde daar toe al zyn vermogen aan, zoekende zynen aanhang, onder de Lotharingſche Grooten, zo veel

(x) BALDRICI. Chron. Camarac. *Libr.* III. *Cap.* 19.
(a) ALPERTUS. de diverſitate Temporum *Libr.* II. *Cap.* XX. *Col.* 118.
(b) Annal. Bertinian. *ad annum* 860.

gen Karel en Lodewyk. 870.

veel hy konde, te vermeerderen. In de Lente des jaars agthonderd en zeventig, hieldt hy te Nieuwmegen een mondgesprek met den Noorman Roruk, die zig voor hem verklaarde, en een Verbond met hem sloot (*c*). Lodewyk, zig midlerwyl naar Frankfort begeven hebbende, ontving aldaar de hulde van veele Lotharingsche Heeren (*d*). De oneenigheid, die hier over tusschen de Broeders ontstondt, zou tot een' volslaagen Oorlog uitgeborsten zyn (*e*), hadden zy beide niet geraaden gevonden, tot een Verdrag te komen, en het Lotharingsche Ryk, met elkanderen, te deelen (*f*). Dit geschiedde op den agtsten van Oogstmaand des gemelden jaars. Men hieldt, in de Verdeeling der Landen, deezen voet, dat genoegzaam alles wat ter regter zyde der Maaze lag Lodewyk, en 't gene ter linker zyde dier Riviere gelegen was, Karel toegelegd werdt. Onder de Plaatsen, die tot *Lodewyks aandeel* behoorden, worden, met naame, opgeteld, Keulen, Trier, UTRECHT, Straatsburg, Bazel, het GRAAFSCHAP TEISTERBANT, de BETUWE, de *Attuariën*, zynde een gedeelte van Gelderland: voorts het gedeelte van Opper- en Neder-Maasland, welk ter regter zyde van de Maaze legt, het Land van Maastricht, twee Graafschappen in de Elzas en *twee deelen* van FRIESLAND, welken zig, naar alle waarschynlykheid, van de oude Maaze af, die, eertyds, door

(*c*) Annal. Bertinan. *ad annum* 870.
(*d*) Annal. Fuldens. *ad annum* 870.
(*e*) AIMON. *Libr.* V. *Cap.* 24.
(*f*) Annal. Bertinian. *ad annum* 870.

door 't Land van Stryen zeewaards ſtroomde, tot aan de Waale en Merwe, en van daar, tot aan den Ryn, die by Katwyk uitliep, zullen uitgeſtrekt hebben. Wy zien hieruit, dat een goed deel der Vereenigde Nederlanden, tot het aandeel van Koning Lodewyk, behoord heeft: en wy hebben reeds te vooren gezien, dat hy een ander groot gedeelte derzelven, by de Ryksverdeeling van den jaare agthonderd drieenveertig, verkreegen hadt, Onder *Karels aandeel*, behoorden Tongeren, Kameryk, Mechelen, vier Graafſchappen in Brabant, het Graafſchap Taxandrie, het gedeeelte van Opper- en Neder-Maasland, welk ter linker zyde van de Maaze legt, tot Vizet toe, en het *derde gedeelte* van FRIESLAND, welk zig, van de oude Maaze af, tot de Schelde toe, uitgeſtrekt zal hebben, en onder welk, derhalve, de Zeeuwſche Eilanden en een gedeelte van Holland begreepen geweeſt zyn (8).

Lotharius Broeder, ook *Lodewyk* genoemd, die thans de waardigheid van Keizer bezat, Keizer Lodewyk eiſcht het

(8) DANIEL meent (*Hiſt. de France* Tom. II. p. 446) dat, onder het derde gedeelte van Friesland, welk Karel toegedeeld werdt, ten minſten de tegenwoordige Provincien van Holland en Zeeland begreepen moeten worden. Doch waar zullen dan Lodewyks twee deelen van Friesland worden gevonden? Zegt men, beooſten de Zuiderzee, in het tegenwoordig Friesland. Ik antwoord, dat dit Friesland, te vooren al, door Lodewyk bezeten was, en na de Verdeeling van den jaare 843, niet tot het Ryk van Lotharius behoord hadt (*Zie hier voor* bl. 61.) Weshalve het, onder deeze Verdeeling, die enkelyk het Ryk van Lotharius betrof, niet vallen kon.

Ryk van Lotharius.

en in Italie heerschte, hadt zo dra niet vernomen, dat Lotharingen, onder zyne twee Oomen, Karel en Lodewyk, verdeeld was, of hy vaardigde een gezantschap af aan Lodewyk, Koning van Duitschland, en deedt het Ryk van Lotharius, voor zig zelven, eischen. Lodewyk wees de gezanten des Keizers naar zynen Broeder Karel, die hunnen eisch, met ongenoegen, verwierp (*g*). De Koning van Duitschland hadt 'er meer oren naar; des Karel, de Lotharingsche Grooten aan zig poogende te verbinden, in Wynmaand des jaars agthonderd twee-enzeventig, te Maastricht, een mondgesprek hieldt met den Noorman Roruk, en dien, door beloften en geschenken, t'eenemaal in zyne belangen overhaalde. Doch of hem Roruk eenig voordeel toegebragt hebbe, is onzeker, alzo men van deezen Noorman, in de oude Gedenkschriften, na deezen tyd, geheel geene melding meer gemaakt vindt. Roruks Neef, Rudolf, was ook ten zelfde einde te Maastricht verscheenen; doch alzo hy te veel vorderde, en zig, ondertusschen, in 't vermoeden bragt, dat hy Karel heimelyk iet euvels brouwde, werdt 'er niets met hem geslooten. Zelfs waarschuwde Karel zyne vrienden, tegen de liftige aanslagen van Rudolf (*b*). Midlerwyl hadt Koning Lodewyk, door tusschenkomst der Keizerinne *Ingelberge*, met welke hy, te Trente, een mondgesprek gehouden hadt, zyn aandeel in 't Ryk van Lotharius reeds heimelyk

872.

(*g*) Annal. Bertinian. *ad annum* 870.
(*h*) Annal. Bertinian. *ad annum* 872.

lyk aan Keizer Lodewyk afgeſtaan (*i*); onder deeze voorwaarde, zo 't ſchynt, dat hem, na 's Keizers overlyden, de Keizerlyke waardigheid bezorgt wierdt. Doch deeze onderhandeling werdt van Koning Karel zeer euvel opgenomen.

XXIV. De Noorman Rudolf valt in Friesland; doch ſneuvelt er. 873.

De Noorman Rudolf toonde, wel haaſt, wat hy in den ſchild voerde; want eene aanzienlyke Vloot Schepen byeen gebragt hebbende, kwam hy, in Zomermaand des volgenden jaars, in Friesland; en, eerſt de Landen onder Karels aandeel behoorende, afgeloopen en verwoeſt hebbende, ontzag hy zig niet, ook de Landen, onder 't gebied van Koning Lodewyk ſtaande, te ontruſten. Hy viel in 't Frieſch Graaffchap van zekeren *Abdagus*, dien de Schryver, uit wien wy dit verhaal ontleenen, den naam van *Koning* ſchynt te geeven; en vorderde aldaar den Ingezetenen ſchatting af. En wanneer hem dezelve geweigerd werdt, rukte hy, met al zyne magt, op hem in. 't Gevegt was hevig van weerskanten; doch Rudolf ſneuvelde al in den aanvang, nevens meer dan vyf honderd (*k*), anderen ſchryven agthonderd der zynen (*l*). De overigen wierpen zig in zekere ſterkte, die niet genoemd wordt, alwaar zy van de Friezen belegerd werden. Eerlang braken deezen egter 't beleg op, volgens den raad van zekeren Noorman, die, een Chriſten zynde, lang onder de Friezen verkeerd hadt, en, naar ſommiger vermoeden, Rudolfs Oom, Roruk

(*i*) Annal. Bertinian. *ad annum* 872.
(*k*) Annal. Bertinian. *ad annum* 873.
(*l*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 873.

ruk zelf geweeſt zou zyn. Men liet de belegerden naar hunne Schepen vertrekken, doch behieldt eenigen uit hen, tot Pandsluiden voor 't volbrengen van de voorwaarden des Verdrags, by welk bedongen was: „ dat de Deenen den behaalden buit wederom geeven, „ en met eede belooven zouden, niet in 't „ Ryk van Koning Lodewyk te zullen weder„ keeren." 't Een en 't ander geſchiedde: waarna men de ſchepen vertrekken liet (*m*).

XXV. Rollo, de Noorman, komt uit Engeland in Walcheren. 874.

In 't volgende jaar, leeden deeze Landen eenen nieuwen inval van Noormannen. Eene aanzienlyke menigte van deezen Landaart, onder 't bevel van ROLLO, begaf zig, met den aanvang des jaars, volgens een gemaakt Verdrag met *Adelſtan*, Koning van Engeland, in wiens Ryk, zy zig, eenen geruimen tyd, opgehouden hadden (*n*), van daar naar Weſtfrankryk. Doch op zee van eenen geweldigen ſtorm beloopen wordende, zagen zy zig genoodzaakt, het anker op de reede van Walcheren te werpen. De Inwooners des Eilands, die zig gaarne van deezen woeſten hoop ontſlaagen gezien hadden, poogden hun de landing, met geweld, te beletten. Doch de Noormannen vielen hun zo onzagt op 't lyf, dat zy ten deele verſlaagen, ten deele op de vlugt gedreeven werden. Toen werdt het Eiland alomme plat geloopen en uitgeplonderd, met zo veel onbezuisdheid, dat de Noormannen zelve eerlang gebrek aan leevensmiddelen begonden te krygen. Koning Adelſtan, die

(*m*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 873.
(*n*) GUILLELM. GEMMET. Hiſt. Normann. *Libr.* II. *Cap.* VI. *p.* 224.

die met Rollo in verbond van vriendſchap ſtondt, hiervan kennis bekomen hebbende, zondt hem eenige manſchap toe, in twaalf Schepen, die voorts met Kooren, Wyn en Spek belaaden waren: 't welk den Noormannen zeer wel aanſtondt; doch den Eilanderen merkelyke ſmert aanbragt, als die hieruit beſlooten, dat Rollo van zins was, zig met de zynen in Walcheren neder te ſlaan. Om hem dit te beletten, zagen zy naar nabuurige hulp uit, en bewoogen *Raginer*, Hertog van Hasbain en Henegouwen, en Radboud, Heer van Friesland, waarſchynlyk Weſtfriesland, om hun by te ſtaan. Deezen, in Walcheren gekomen, voerden een Leger van Landzaaten tegen de Noormannen aan; doch de ervaaren Krygsman, Rollo, dreef hen, na een hevig gevegt, op de vlugt, en noodzaakte hen, het Eiland te verlaaten, 't welk toen wederom aan de plondering overgegeven werdt. Friesland zelf liep niet vry. Rollo ſtak derwaards over, langs den ſtroom *Almera*, waarſchynlyk de Zuiderzee, en voet aan land gezet hebbende, bemerkte hy, dat de Friezen, in grooten getale, aan verſcheiden' hoopen verdeeld, op hem aantrokken. De looze Noorman bediende zig van deezen Krygsliſt, om de Friezen te misleiden. Hy beveelt den zynen, dat zy, digt byeen gebukt, en den rug met het ſchild bedekt houdende, met het bloot geweer in den vuiſt, den vyand afwagten, die, waanende een klein getal voor zig te hebben, den ſtryd roekelooslyk aanvangt. Toen ſpringen de Noormannen ſchielyk op, vallen de verbaasde Friezen, onver-

Hy overwint de Friezen.

hoeds, op 't lyf, dooden 'er veelen, en voeren 'er nog meer, onder welken zelfs verſcheiden' Frieſche Grooten waren, gevangkelyk naar hunne Vloote (*o*). Kortom, de nederlaag der Friezen was van zo veel gevolg, dat zy zig genoodzaakt zagen, om Rollo ſchatting te betaalen, en in alles onderdaanig te zyn (*p*). Onze Kronyken melden, in 't byzonder, dat de Noormannen, ten deezen tyde, de Kerk te Egmond verwoeſt, en gantſch Holland afgeloopen hebben (*q*). Rollo wendde, ſedert, den ſteven naar de Schelde, om zig op Raginer, die hem, in Walcheren, aangetaſt hadt, te wreeken. De Hertog werdt ook gevangen genomen, en zag zig, eerlang, gedwongen, om een nadeelig verdrag met Rollo aantegaan (*r*). 't Is waarſchynlyk, dat, met alle deeze onderneemingen, meer dan een jaar verloopen zal zyn. Doch de Hiſtorieſchryvers hebben zulks niet naauwkeurig aangetekend. Rollo naderhand, omtrent de Schelde, eene zwaare nederlaag gekreegen hebbende (*s*), verliet, eindelyk, deeze Landen, en toog naar Frankryk, alwaar hy zig zo ontzaglyk maakte, dat Koning Karel de Eenvoudige, na verloop van eenige jaaren, de Landſtreek, die ſedert *Normandye* genoemd is, tot eene Bruidſchat met zyne Dogter *Giſela*, aan hem moeſt afſtaan (*t*). Kei-

(*o*) DUDO Hiſt. Nordmann. *Libr.* II. *p.* 73, 74. GUILL. GEMMETIC. *Libr.* II. *Cap.* VII. IX. *p.* 226, 227.
(*p*) Epitaphium Rollon. *apud* ORDERIC. VITAL. *Libr.* V. *p.* 567.
(*q*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* V. *Cap.* 34.
(*r*) DUDO *Libr.* II. *p.* 74. 75.
(*s*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 880.
(*t*) DUDO *Libr.* II. *p.* 77, 82, 83.

Keizer Lodewyk, in 't jaar agthonderd vyf- XXVI.
enzeventig, overleeden zynde (*u*), werdt Verande-
Koning Karel, zyn Oom, tot de Keizerlyke ringen na
waardigheid verheeven (*v*). Karels Broeder, de dood
Lodewyk, overleedt op den agtentwintigſten van Kei-
van Oogſtmaand des volgenden jaars (*w*). De zer en
Keizer, die de helft van Lotharingen reeds van Ko-
bezat, poogde zig toen, met geweld, van ning Lo-
zyns overleeden Broeders wederhelft meeſter dewyk.
te maaken. Doch 't mislukte hem. Het Ryk 876.
van Koning Lodewyk werdt, onder zyne drie Zoonen, *Karoloman*, *Lodewyk* en *Karel*, den *Dikken* bygenoemd, verdeeld. Karoloman verkreeg Beyeren, Karel Duitſchland, en Lodewyk Ooſtfrankryk, Turingen, Saxen, *Friesland* en de helft van 't Ryk van Lotharius, uitgenomen eenige ſteden, die aan Karel werden gelaaten (*x*). Lodewyk bekwam, na de dood van Karel den Kaalen, die op den zesden van Wynmaand des jaars agthonderd zevenenzeventig voorviel (*y*), en na dien van Karels Zoon, *Lodewyk den Stamelaar*, in 't volgende jaar voorgevallen (*z*), volgens een verdrag, in 't jaar agthonderd negenenzeven- 879.
tig getroffen, de andere helft van Lotharingen, eertyds door Karel den Kaalen bezeten (*a*); zo dat hy nu 't oppergebied over alle de Nederlanden hadt.

In 't jaar agthonderd en tagtig, zondt hy 880.
een

(*u*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 875.
(*v*) Annal. Bértin. *ad annum* 876.
(*w*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 876.
(*x*) Regino *ad annum* 876.
(*y*) Regino *ad annum* 877.
(*z*) Regino *ad annum* 878.
(*a*) Regino *ad annum* 879.

Kryg tegen de Noormannen, in welken zekere Graaf Dirk omkomt.

een Leger, onder 't bevel van Hertog *Bruno*, tegen de Noormannen, die in Saxen gevallen waren. Doch het kreeg de nederlaag, en Bruno zelf, nevens elf andere Graaven, twee Biſſchoppen, en agttien Koningklyke Lyftrauwanten, behalven een groot getal van gemeenen, ſneuvelde in 't gevegt. Onder de Graaven, word zekere *Dirk* genoemd, die van ſommigen voor een' Hollandſchen Graave gehouden wordt, en wel voor den zelfden, aan wien 's Konings Vader, eertyds, het Woud Wasda zoude hebben geſchonken. Doch men heeft hier voor geen ander bewys dan de gelykheid van den naam, die, ten deezen tyde, zeer gemeen was. Onder de geſneuvelden in dit gevegt, worden zelfs nog twee Dirken, een Biſſchop en een Lyftrauwant, met naame, genoemd (*b*).

XXVII. De Noormannen verbranden Bajorzuna, en ſlaan zig te Nieuwmegen neder.

Een Bende Noormannen; 't zy dezelfde of eene andere, viel, ten deezen tyde, in Lotharingen, verſcheiden' Dorpen en Klooſters ledig plonderende en verwoeſtende. Onder anderen, kwamen zy in eene Plaats, die, grootendeels, van Friezen bewoond werdt, en, by een' oud' Schryver, den naam van *Bajorzuna* draagt (9). Deeze werdt geheellyk in de aſche gelegd (*c*). Tegen 't einde van 't jaar, voeren zy den Waalſtroom op te rug, om te Nieuwmegen te overwinteren. Zy verſterkten de Stad, met eenen zwaaren Wal en Graft. Ook verſchanſten zy zig, binnen het Ko-

(*b*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 880.
(*c*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 880.
(9) Men vermoedt, dat dit *Bajorzuna*, *Bergen op Zoom* geweeſt zy.

Koningklyk Paleis, een groot en ſchoon gebouw (*d*), wel eer, door Karel den Grooten, geſtigt. Koning Lodewyk kreeg hier zo dra geene tyding van, of hy ſloeg 't beleg voor Nieuwmegen. De Stad werdt, verſcheiden' dagen agter een, hevig beſtormd. Doch de Noormannen hadden zig zo wel verſchanſt, dat 'er weinig werdt uitgeregt. Ook verhinderde de felheid des Winters het voortzetten der belegeringe (*e*). Men kwam eerlang tot een Verdrag; waarby de Noormannen beloofden, Nieuwmegen en deeze Landen te zullen ruimen, zo dra Koning Lodewyk de belegering zou opgebroken hebben. Hy trok dan af, en de Noormannen, den brand in 't Koningklyk Paleis geſteken en de opgeworpen Veſtingwerken geſlegt hebbende, zakten den ſtroom wederom af (*f*). 881.

Alwaar zy 't Koningklyk Paleis in brand ſteeken.

XXVIII. Doch nog in Slagtmaand deszelfden jaars, kwam dit zelfde of een ander Leger van Noormannen, onder 't bevel der Deenſche Koningen, Godefrid en Sigifrid, wederom herwaards, vaarende de Maaze op tot aan *Haslou*, of Elslo, aan den regter Oever dier Riviere, niet verre beneden Maaſtricht, gelegen (*g*), alwaar zy zig verſchanſten (*h*). Godefrid was, gelyk reeds gezeid is, een Zoon van Heriold, en heeft zig, buiten twyfel, met geen ander oogmerk, herwaards begeven, dan om het gebied, welk zyn Vader en zyn Oom Roruk,

De Noormannen verſchanſen zig te Haslou, aan de Maaze.

(*d*) REGINO *ad annum* 881.
(*e*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 880.
(*f*) REGINO *ad annum* 881.
(*g*) REGINO *ad annum* 881.
(*h*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 882.

ruk, hier te Lande, bezeten hadden, voor zig zelven, te bekomen. Zyne benden regtten alomme yſſelyke verwoeſtingen aan, den behaalden buit, naar hunne Legerplaats, te rug voerende. Maaſtricht, Luik, Tongren, Keulen, Bon en verſcheiden' andere Plaatſen werden afgeloopen. Zy vonden nergens eenigen tegenſtand, dan van onbedreeven' Landluiden, die met menigten op de ſlagtbank gebragt werden (*i*). Koning Lodewyk was buiten ſtaat, om iet van belang tegen hen te onderneemen, alzo hy te Frankfort kwynde aan eene gevaarlyke ziekte, die hem, op den
882. twintigſten van Oogſtmaand des jaars agthonderd tweentagtig, in 't graf ſleepte.

De tyding van deezen dood baarde groote verſlaagenheid hier te Lande. Het Leger, welk de Koning geſchikt hadt, om de Noormannen te keer te gaan, werdt terſtond afgedankt (*k*). Deezen, daarentegen, verblyden zig over 's Konings dood, en beloofden zig niet dan buit, zonder om ſtryden te denken. Zy bemagtigden Trier, en ſtaken 'er den brand in. Vervolgens keerden zy naar Haslou aan de Maaze, alwaar de buit byeen gebragt werdt (*l*).

XXIX. Godefrid de Noorman bekomt een gedeelte

Karel, Lodewyks Broeder, die, na de dood van Keizer Karel den Kaalen, tot de Keizerlyke waardigheid, verheeven was (*m*), hadt Lodewyks dood zo dra niet vernomen, of hy begaf zig, met eene aanzienlyke magt, herwaards;

(*i*) REGINO *ad annum* 882.
(*k*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 882.
(*l*) REGINO *ad annum* 882.
(*m*) SIGEB. GEMBLACENS. *ad annum* 881.

waards; om deszelven Staaten in bezit te neemen, en de Noormannen uit dezelven te verdryven (*n*). Zyn Leger beſtondt uit verſchillende volken, en onder anderen ook uit Saxers en Friezen (*o*). Eerlang ſloeg hy 't beleg voor Haslou; 't welk, van wederzyde, door de geduurige uitvallen der belegerden, veel volks koſtte. Men ſloot hier eindelyk een Verdrag, by 't welk, de Keizer zig verbondt, om eene aanzienlyke ſomme gelds aan de Noormannen te zullen betaalen, mids dat zy beloofden, geene vyandelykheden meer in zyn Ryk te zullen bedryven. Aan Godefrid in 't byzonder, werden de Graafſchappen en andere goederen, die zyn Oom Roruk, de Noorman, in Friesland (*p*), en met naame in *Kinnin* of Kennemerland, bezeten hadt, afgeſtaan; alwaar hy zig, ſedert, met de zynen, nederſloeg (*q*). Ook werdt hem, niet lang hierna, Gisla, Dogter van Lotharius den II, ter vrouwe, en met dezelve, de PROVINCIE VAN FRIESLAND, tot eene Bruidſchat, gegeven (*r*); hebbende hy, vooraf, belydenis van den Chriſtelyken Godsdienſt gedaan; by welke gelegenheid, de Keizer zelf, als Gevader, over zynen Doop geſtaan hadt (*s*). deezer Landen.

Onze Kronyken verhaalen, dat de Friezen, kwalyk gediend met Godefrids Regeering, en aan 't muiten geſlaagen zynde, door hem genoodzaakt werden, met eenen ſtrop om De Noormannen bemagtigen Doesburg of Duisberg,

(*n*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 882.
(*o*) Annal. Metenſ. *ad annum* 882.
(*p*) Annal. Bertin. *ad annum* 882.
(*q*) Annal. Fuldenſ. Lambec. *ad annum* 882.
(*r*) REGINO *ad annum* 882.
(*s*) REGINO *ad annum* 882.

en verbranden Deventer.

ſtrop om den hals te gaan, op dat zy, de allerminſte wederſpannigheid betoonende, zonder uitſtel, zouden konnen opgeknoopt worden (*t*). Godefrid werdt, na verloop van eenigen tyd, tot een Verbond tegen Keizer Karel aangezogt, door *Hugo*, Broeder zyner Gemaalinne, die zig van Lotharingen poogde meeſter te maaken (*u*). De Noorman hoorde de voorſlagen zyns zwaagers gaarne; doch zag nog zo dra geene gelegenheid, om zig, met eenigen ſchyn van regt, tegen den Keizer, te verklaaren. 't Verdrag bleef dan geheim, en Godefrid zondt, om den Keizer blind te houden, zyne Gemaalin ten hove, die Karel van zyne beſtendige trouwe kwam verzekeren (*v*). Ondertuſſchen gedoogde hy, dat de Noormannen, die zig in *Chinbeym* of Kennemerland nedergeſlagen hadden, in 't

884. jaar agthonderd vierentagtig, den Ryn opvoeren en Doesburg aan den Yſſel, of Duisberg aan den Ryn, want dit is twyfelagtig, bemagtigden, alwaar zy zig verſchanſten en overwinterden; doch van Hertog *Henrik* belegerd werden, die hun belette op buit uit te gaan (*w*), zynde het waarſchynlyk, dat zy, wel op deezen zelfden togt, doch wat vroeger, den brand in de Stad Deventer geſteken, en aldaar een yſſelyk bloedbad aangeregt hebben (*x*). Met den aanvang des volgenden jaars, verlieten zy Doesburg of Duisberg, en zak-

(*t*) BEKA *p.* 31. Ongenoemde Klerk, *bl.* 32.
(*u*) REGINO *ad annum* 885.
(*v*) Annal. Fuldenſ. *ad annum* 884.
(*w*) REGINO *ad annum* 884. Annal. Saxo *ad annum* 884.
(*x*) Annal. Fuldenſ. Lambec. *ad annum* 882.

zakten wederom af naar den Zeekant (*y*).

Godefrid, brandende van ongeduld, om met den Keizer overhoop te leggen, zondt twee Frieſche Graaven, Gerolf en Gardolf, aan hem af, met een' boodſchap, die niet anders dan kwalyk kon opgenomen worden (*z*). Veelen houden een' deezer Graaven, Gerolf, naamlyk, voor den Vader van Dirk, die, in 't gemeen, voor den eerſten Graave van Holland, gerekend wordt: en men heeft, onzes weetens, geene reden, om dit in twyfel te trekken. De Graaven hadden laſt, om den Keizer te verzoeken: „ dat „ hy Godefrid, Koblents, Andernach en ee- „ nige andere Plaatſen daaromtrent wilde af- „ ſtaan, alzo dezelven overvloed van Wyn „ uitleverden, waar aan hy, in de Landen, „ welken hy, door 's Keizers gunſt, reeds „ bezat, groot gebrek hadt." Karel bevroedde ras, wat de looze Noorman zogt, naamlyk, wanneer hem deeze Plaatſen waren afgeſtaan, beter gelegenheid te krygen, om tot in 't hert van Lotharingen te dringen: of, zo zy hem geweigerd werden, over onregt te klaagen, en de wapenen op te vatten. De Frieſche Graaven werden dan, met goede woorden, afgevaardigd. De Keizer beloofde, op Godefrids voorſlag, te zullen letten, en vermaande hem, midlerwyl, in zyne trouw te volharden (*a*).

XXX. De Frieſche Graaven Gerolf en Gardolf worden door den Noorman Godefrid aan den Keizer gezonden. 885.

Terwyl Graaf Gerolf, in dienſt van Godefrid, ten Keizerlyken hove, getrokken was, had- Graaf Gerolf verlieſt zyn Graaf-

(*y*) Regino *ad annum* 884.
(*z*) Regino *ad annum* 885.
(*a*) Regino *ad annum* 886.

ſchap. Berigt wegens zyne Zoonen Dirk en Walger.

hadden de Noormannen, zo men, met grond, vermoeden mag (*b*), zig van zyne Graafſchappen en goederen meeſter gemaakt. Toen hy hiervan, by zyne wederkomſt, kennis kreeg, verliet hy terſtond Godefrids zyde, en koos die des Keizers. Hy hadt twee Zoonen, *Dirk* en *Walger:* en men houdt voor ten hoogſte waarſchynlyk, dat de eerſte naderhand, Graaf van Holland, en de andere Graaf van Teiſterbant geweeſt is. Want ſchoon één onzer Kronykſchryveren (*c*). te kennen geeft, dat Gerolf geene Kinderen nagelaaten heeft; blykt, uit zyn eigen verhaal, dat hy te weinig van deezen Graave wiſt, om veel, uit het gene hy van hem meldt, te konnen beſluiten.

XXXI. De Noorman Godefrid wordt, in de Betuwe, overvallen en gedood.

Keizer Karel, ondertuſſchen, op middelen bedagt, om zig van den Noorman te ontſlaan, beval de uitvoering van 't gene hy beſlooten hadt, aan Hertoge Henrik, een ſchrander en voorzigtig man. Godefrid hieldt zig thans in de Betuwe op, eene Landſtreek, die, omzoomd van den Ryn en de Waale, en in zig zelve laag en moeraſſig, voor geregeld Krygsvolk, genoegzaam ongenaakbaar was. Henrik gaf dan, aan zekere zyne benden, bevel, om, heimelyk en verdeeld, op te trekken, en ten zekeren beſtemden dage, in de Betuwe, ſamen te komen. Midlerwyl begaf hy zig, verzeld van *Willibert*, Biſſchop van Keulen, als in gezantſchap, naar Godefrid, met wien zy, te *Herispich*, gelegen ter plaatſe daar de Ryn zig in twee armen verdeelt, alwaar, in laater tyden, Schenkenſchans gebouwd

(*b*) *Zie* G. van Loon II. *Deel*, *bl.* 125.
(*c*) Melis Stoke *bl.* 12, 13.

L. F. du Bourg del. RD, gedood. P. [illegible] sculp.

bouwd is, tot mondgemeenſchap kwamen. De onderhandeling duurde tot aan den avond, en werdt, 's anderendaags, hervat. Godefrid hadt zig niet alleen van Gerolfs Graafſchap; maar ook van dat van zekeren *Everard* meeſter gemaakt: en deeze bevondt zig in 't gezelſchap van Hertog Henrik, toen hy, andermaal, met Godefrid te woorde kwam. De Hertog hadt hem vooraf aangezet, om, geduurende de onderhandeling, gelegenheid te neemen van over het ongelyk, hem door Godefrid aangedaan, ernſtelyk te klaagen. Dit geſchiedde: doch de Graaf werdt van Godefrid zo bits bejegend, dat hy terſtond zyn zwaard trok, en den Noorman, met éénen houw, ter aarde deedt ſtorten. Dit was de leuze, op welke Henriks Krygsknegten, die, ten beſtemden tyde, in de Betuwe gekomen waren, toeſchooten, en Godefrid voorts afmaakten. Daar na renden de Keizerſchen de Betuwe door, alle de Noormannen, welken zy aantroffen, zonder verſchooning, van 't leeven berooven-de. Hugo ook, die Godefrid tegen den Keizer opgehitſt hadt, werdt, kort hier na, gegreepen, en na dat hem, op 's Keizers bevel, door Hertog Henrik, de oogen uitgeſteken waren, in een Kloofter gezet. Na verloop van eenige jaaren, bragt men hem naar de Abtdye van Prume in Ardenne, alwaar hem de Schryver, die dit verhaalt, en toen Abt dier Abtdye was, met eigen' handen, den kruin geſchooren heeft (*d*).

Godefrid hadt, voor zyn omkomen, een aan- De Teis-terbant-

(*d*) Regino *ad annum* 885.

sche Friezen slaan de Noormannen.

aanzienlyk Leger van Noormannen by een gebragt, 't welk Weſtfaale afliep, en de Schepen, die daaromtrent op de ſtroomen lagen, met buit vulde. Een geringe hoop Saxers, die tegenſtand boodt, werdt op de vlugt gedreeven. Doch de Friezen van het Graafſchap Teiſterbant, die, in kleine Vaartuigen, langs de ſtroomen, derwaards getoogen waren, en den vyand van agteren aanvielen, ſlaagden beter, in hunne onderneeming. Na een hardnekkig gevegt, bleeven zy volkomen overwinnaars. De Noormannen werden, ſchier tot één toe, verdelgd. Sigefrid, die zig, met het beleg van Parys, lang opgehouden hadt, en ſedert naar Friesland gekeerd zynde aldaar omgebragt werdt (*e*), zal, waarſchynlyk, ook by deeze gelegenheid, gefneuveld zyn. De Friezen bekwamen thans zo veel buit uit de vyandelyke Schepen, dat zy allen ryk naar huis keerden (*f*).

XXXII. De Graaven Everard en Gerolf bekomen hunne Graafſchappen wederom.

Dus nam de Regeering der Deenſche Vorſten hier te Lande een einde. Graaf Everard werdt, zo ſommigen willen, door den Keizer, met Godefrids goederen, begiftigd, en zou ſedert, hier te Lande, de waardigheid van *Hertog* bezeten hebben. Doch hiervan is ons geen bewys voorgekomen. 't Is egter ten hoogſte waarſchynlyk, dat hy zyn Graafſchap, hem door Godefrid ontvreemd, terſtond na des Noormans dood, wederom bekomen zal hebben. Men wil, dat dit Graafſchap *Hameland*, zynde van ouds een gedeelte van de Veluwe, geweeſt zy. 't Is ook, uit het

(*e*) Chron. de Nortmann. Geſt. *ad annum* 887.
(*f*) Annal. Fuldenſ. Lambecian. *ad annum* 885.

het gevolg, blykbaar, dat Graaf Gerolf wederom in 't bezit van zyn Graafſchap geraakt is (*g*). En uit hun verhaal is af te neemen, dat dit Graafſchap omtrent Utrecht en Bodegrave gelegen geweeſt is (*h*).

Gerolf ſchynt, ſedert, diep in de gunſt der Keizeren geſtaan te hebben. Want na dat Keizer Karel afgezet, en door ARNOLD, natuurlyken Zoon van Karoloman, Karels Broeder, in zyne meeſte Staaten, en onder anderen ook in 't gebied van Lotharingen en Vriesland, opgevolgd was (*i*), werdt onze Graaf van hem beſchonken met „ een Boſch en een „ Akker, gelegen in zyn eigen Graafſchap, „ tuſſchen den Ryn en (1) *Suithardesbage*, in „ twee

Graaf Gerolf bekomt eenige goederen hier te Lande van Koning Arnold. 888.

(*g*) *Vide* MIRÆI Cod. Donat. piar. *Cap.* XXIV. *p.* 34. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*h*) Id. ibid.

(*i*) GODEFRID VITERB. Chron. *Part.* XVII. 320. *Edit. Piſtor.*

(1) *Suithardesbage* en de meeſte andere Plaatſen, in deezen Giftbrief vermeld, zyn, door den tyd, zo merkelyk van naam veranderd, dat de waare gelegenheid derzelven thans bezwaarlyk kan aangeweezen worden. Waarſchynlyk is 't nogtans, dat deeze plaats de Noordelyke grenſcheiding van Gerolfs Graafſchap geweeſt is, en de Ryn de zuidelyke. *Alburg* is, vermoedelyk, het zelfde ſtuk Land, welk nog de *Burgt* of *booge Burgt* genoemd wordt, en digt by Zwadenburgerdam gelegen is. De andere plaatſen moeten, waarſchynlyk, ook omtrent den Ryn, daar hy naar Katwyk op Zee loopt, gezogt worden. Zeker is 't, ten minſte, dat Graaf Gerolf de Viſſchery, omtrent den ouden *uitloop des Ryns* [*in extrema parte Rheni fluminis*] gehad heeft. *Catal. Boner. Eccleſ. Traject.* apud HEDAM p. 65. Weshalve men hier, door den *Ryn*, die, met *Suithardesbage*, de wederzydſche grenſcheiding van Gerolfs Graafſchap maakte, het *einde van den Ryn by Katwyk* zal moeten verſtaan.

„ twee Plaatſen, *Northa* en *Ospretashem* ge-
„ noemd: voorts met een hoeve in *Bodokenlo*,
„ twee hoeven in *Alburch*, eene hoeve in *Hor-*
„ *num*, eene wooning in *Huui*, eene wooning
„ in *Theole*, en eene wooning in *Aske*: alles
„ met de huizingen, Slaaven, Velden, Wei-
„ den, Wouden, Wateren, Molens, Viſ-
„ ſcheryen en Wegen, daar toe behooren-
„ de, met magt om dit alles vryelyk te bly-
„ ven bezitten, of te vervreemden, naar zyn
„ eigen welgevallen." De Giftbrief, van wel-
ken nog oude afſchriften in wezen zyn, is
889. te Frankfort, op den vierden van Oogſtmaand
des jaars agthonderd negenentagtig, gete-
kend (*k*).

Zwentibold wordt Koning van Lotharingen.

Eenige jaaren laater, beſloot Koning Arnold het Ryk van Lotharius of Lotharingen, aan zynen natuurlyken Zoon, ZWENTIBOLD, op te draagen. De Lotharingſche Grooten kanteden zig eerſt hier tegen (*l*); doch gaven eerlang hunne toeſtemming, en Zwentibold werdt, op eenen algemeenen Ryksdag
895. te Worms, in den jaare agthonderd vyfennegentig, of volgens anderen, in den jaare agthonderd zesennegentig (*m*), gehouden, tot Koning van Lotharingen, verklaard (*n*). Een gedeelte der Nederlanden is dus onder zyn gebied geraakt. Ook blykt, uit eenen Giftbrief van den jaare negenhonderd twee-ennegentig (*o*), dat

(*k*) *Vide* DOUSÆ Annal. *Libr.* VII. *p.* 370. MIRÆI Cod. Donat. piar. *Cap.* XXIV. *p.* 34. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*l*) REGINO *ad annum* 894.

(*m*) Breve Chron. Leodienſ. *ad annum* 896. *in* Theſ. Anecd. E. MARTENE & U. DURAND *Tom.* III. *c.* 1406.

(*n*) REGINO *ad annum* 895. Annal. Bertin. *ad annum* 889.

(*o*) *Apud* MIRÆUM Diplom. Belg. *Libr.* I. *Cap.* XXIV. *p.* 146. *Tom.* I. Oper. Diplom.

dat Koning Zwentibold, in zynen tyd, eenige goederen, in de Baronye van Breda en te Geertruidenberg gelegen, weggeſchonken hadt. En uit eenen zyner eigene Brieven (*p*), gedagtekend den vierentwintigſten van Zomermaand des jaars agthonderd en negentig, is klaarlyk af te neemen, dat hy te Duurſtede, te Deventer, en te Tiel, te gebieden hadt, alzo hy de Utrechtſche Kerke vry verklaart van de Tollen, welken, binnen deeze drie Steden, geheeven werden.

In den aanvang van Zwentibolds Regeering, moet onze Frieſche Graaf Gerolf aan zyn einde geraakt zyn, hoewel men van den tyd en wyze van zyn ſterven nergens eenig duidelyk gewag vindt. Onze Kronyken, die van hem ſpreeken, verklaaren niet te weeten wanneer of waar hy geſtorven is. Alleenlyk, geeven zy klaarlyk te verſtaan, dat zyn Graafſchap aan de Hollandſche Graaven is gekomen, zonder te zeggen, of zulks, by erfenis, of uit eenigen anderen hoofde, geſchied zy. Zy vermoeden ſlegts; dat hy geene kinderen nagelaaten heeft (*q*). Men weet, 't is waar, uit beter berigten, dat Walger de Fries, Zoon van Gerolf, zekeren Hertog Everard, waarſchynlyk denzelfden, die den Noorman Godefrid van kant geholpen hadt, als hy op de jagt zou gaan, liſtiglyk overvallen, en van 't leeven beroofd heeft; waar na de Keizer Everards Hertogdom aan deszelfs Broeder, *Meginard*, opdroeg (*r*). Doch of deeze Everard

XXXIV. Graaf Gerolf ſterft; doch waar en op welke wyze is onzeker.

898.

(*p*) *Apud* Hedam *p.* 62.
(*q*) Melis Stoke, *bl.* 19.
(*r*) Regino *ad annum* 898.

rard zig aan Gerolfs dood ſchuldig gemaakt, en daar door deszelven Zoon, Wálger, aanleiding gegeven hadt, om dien op hem te wreeken, gelyk ſommigen willen (s), is bezwaarlyk te zeggen. In deeze onzekerheid, agten wy 't veiligſt, ons oordeel, over den netten tyd en wyze van Gerolfs dood, op te ſchorten.

Zyn Zoon Dirk volgt hem op.

't Schynt egter klaar genoeg, dat Gerolfs Graafſchap, door zynen oudſten Zoon, DIRK, na hem, bezeten is, zynde aan den jongſten. WALGER, het Graaflyk bewind van Teiſterbant te beurt gevallen. En deeze Dirk is 't, die, in onze gemeene Kronyken, als *eerſte Graaf van Holland*, gemeld wordt; gelyk wy hem, in 't gevolg, ook DIRK DEN I. noemen zullen; ſchoon wy reeds gezien hebben, dat 'er, voor hem, verſcheiden' andere Graaven, hier te Lande, geweeſt zyn. Wy zullen hem insgelyks *Graaf van Holland* heeten, onaangezien hy maar een gedeelte van het tegenwoordig Holland bezeten heeft: welk gedeelte, naar alle waarſchynlykheid, ten deezen tyde, zelfs nog niet by den naam van *Holland* bekend was. Van deezen eerſten Hollandſchen Graave en van verſcheiden' zyner opvolgeren, vindt men weinig, in de oude Gedenkſchriften, aangetekend. 't Gevolg deezer Hiſtorie zal ons doen zien, wat wy, van de Geſchiedeniſſen deezer Landen, ten hunnen tyde, hebben konnen opſpooren.

(s) G. VAN LOON II. *Deel, bl.* 133.

VADER-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESDE BOEK.

INHOUD.

I. *De Graafſchappen, hier te Lande, worden erfelyk en onafhangkelyker.* II. *Twiſt tuſſchen Koning Zwentibold en Raginer, Odokar en anderen. Durfos belegerd.* III. *Karel de Eenvoudige bemagtigt Lotharingen. Bons Verbond.* IV. *Dirk de I. in zyn Graafſchap beveſtigd.* V. *Beſchonken met de Kerk van Egmond en derzelver toebehooren.* VI. *Zyn dood.* VII. DIRK DE TWEEDE *overwint de Friezen.* VIII. *Koning Henrik bemagtigt Lotharingen. De Hunnen vallen in Friesland.* IX. *De Noormannen insgelyks. Aanzien der Utrechtſche Biſſchoppen.* X. *Twiſt om Lotharingen.* XI. *Lotharingen door Otto den I. bemagtigd.* XII. *Gift van Graave Dirk aan 't Blandiner Klooſter by Gend.* XIII. *Van Otto den III. aan Dirk den II.* XIV. *Dirk de II. ſterft.* ARNOUD *wordt Graaf.* XV. *Beoorloogt de Weſtfriezen en ſneuvelt.* XVI. DIRK DE DERDE *volgt hem op, en brengt de Friezen tot onderwerping.* XVII. *De Noormannen vallen in de Koopſtad Tiel. Verdere Vyandelykheden.* XVIII. *Gelegenheid van 't Graafſchap Teiſterbant.* XIX. *Oorſprong der oneenigheid tuſſchen de Utrechtſchen en Hollanders.*

ders. Dordrecht gestigt. Dirk Bavo verjaagd. XX. *Scheepstryd omtrent de Merve. Overwinning van Graave Dirk te lande.* XXI. *Vrede met Utrecht. De Graaf wordt 's Bisschops Leenman.* XXII. *Byzonderheden wegens 's Graaven Broeder, Sivaard of Sikko.* XXIII. *Dirk de III. trekt naar 't Heilige Land. Oorsprong der Pelgrimaadjen derwaards. Hy sterft.* XXIV. DIRK DE VIERDE *wordt Graaf.* XXV. *Oorsprong der tweedragt tusschen de Vlaamingen en Hollanders. Regt der Graaven van Holland op Zeeland.* XXVI. *Utrechtsche Oorlog. Dordrecht ingenomen. Ook Vlaardingen en Keenenburg. 't Hof te Nieuwmegen verbrand.* XXVII. *Scheepstryd voor Vlaardingen.* XXVIII. *Dirk de IV. sneuvelt, te Dordrecht.* XXIX. FLORIS DE EERSTE *volgt hem op.* XXX. *Willem, Bisschop van Utrecht, doet hem den oorlog aan. Krygslist van Graave Floris.* XXXI. *Hy wordt, verraaderlyk, omgebragt. Vrouw* GEERTRUID *beregt het Graafschap.* XXXII. *Henrik de IV. schenkt verscheiden' Hollandsche goederen aan de Utrechtsche Kerke.* XXXIII. *Krygsbedryven van* ROBERT DE FRIES. *Hy trouwt met Vrouwe Geertruid, en wordt Graaf of Voogd van Holland.* XXXIV. GODEFRID *van Lotharingen bemagtigt Holland, en draagt zig als Graaf. Delft gestigt. Godefrid wordt omgebragt,* XXXV. *'t Slot te Yfselmonde gestigt. Geschil tusschen den Keizer en den Paus.* XXXVI. DIRK DE VYFDE, *in 't bezit van 't Graafschap van Holland, herstelt.*

Tot

TOt hier toe, waren de Hertogdommen en Graafſchappen deezer Landen, ſedert dat de Frankiſche Vorſten, uit den Huize van Karel den Grooten, in dezelven, het hoog gebied gevoerd hadden, naar derzelver goedvinden, weggeſchonken; dikwils wel aan de Zoonen of Broeders van afgeſtorven' Hertogen of Graaven; maar zonder zig egter aan deezen te bepaalen. Doch omtrent deezen tyd, begonden deeze Hertogdommen en Graafſchappen erfelyk, en allengskens onafhangkelyker van 's Lands Oppervorſten te worden. Het ſplitſen van het wyduitgeſtrekt Ryk van Karel den Grooten, onder zyne Nakomelingen, verminderde het aanzien en de magt der byzondere Koningen. Hunne onderlinge verdeeldheden, en de geduurige invallen der Noormannen waren, daarenboven, oorzaak, dat zy, van tyd tot tyd, de hulp behoefden der voornaamſte Hertogen en Graaven, die zy, door het verleenen van nieuwe Voorregten, en door het ſchenken van heerlyke goederen en inkomſten, om ſtryd, aan hunne byzondere belangen poogden te verbinden. Hierdoor rees het aanzien der Hertogen en Graaven, naar maate dat dat der Oppervorſten afnam. Karel de Kaale was zo dra niet overleeden, of verſcheiden' Grooten wierpen zig tot Oppervorſten op, over de Landen, welken onder hunne beſtiering geſteld waren (*a*). En ſommigen veſtigden zig, eerlang, zo wel in 't bezit derzelven, dat zy ze hunnen Erfgenaamen nalieten. Onze Hollandſche Graaven waren, ten deezen tyde, nog

DIRK. I.

I. Aanleiding tot de onafhangkelykheid en erfelykheid der Graafſchappen hier te Lande.

(*a*) REGINO *ad annum* 888.

DIRK I. nog van te weinig aanzien, om dit voetſpoor terſtond te volgen. Doch zy hebben zig, na dat zy hunne goederen en magt, eerſt door de Giftbrieven der Oppervorſten, daar na door 't geluk der wapenen, vermeerderd gezien hadden, eerlang, even onafhangkelyk gemaakt. Zo veel tyds werdt 'er egter niet vereiſcht, om het Graaflyk bewind, van den Vader op den Zoon, of naaſten Erfgenaam te doen overgaan. De Oppervorſten waren thans gewoon dit ligtelyk toe te ſtaan, wanneer 't hun verzogt werdt (*b*). En 't ſchynt, dat men zelfs al ras de moeite van zulks te verzoeken geſpaard heeft. Immers, men zal het Graafſchap van Holland, na den tyd van Dirk den I, doorgaans, geregeld, op den naaſten Erfgenaam, zien verſterven.

II. Oneenigheid tuſſchen Zwentibold en Raginer, Odokar en anderen.

Raginer, Hertog van Hasbain en Henegouwen, dien wy, voor eenige jaaren (*c*), tegen de Noormannen, in Walcheren, zagen ten ſtryde trekken, verviel, in 't jaar agthonderd agtennegentig, in de ongunſt van Koning Zwentibold, zynen Oppervorſt. De oorzaak hiervan wordt niet gemeld; doch 's Konings toorn liep zo hoog, dat hy den Hertog van
898. alle zyne bezittingen beroofde, en beval, binnen veertien dagen, het Ryk van Lotharingen te ruimen (*d*). Raginer, bevroedende, dat het gezag van Zwentibold niet vaſt genoeg geveſtigd was, om hem veel te ontzien, was op de middelen bedagt, om zig tegen hem te verzetten. Niet lang te vooren, hadt

(*b*) Capit. Reg. Franc. *Col.* 263, 269. *Tom.* II. *Edit. Baluzii.*

(*c*) V. *Boek, bl.* 81.

(*d*) REGINO *ad annum* 898. *Vide &* MIRÆI Diplom. Belg. *Libr.* II. *Cap,* XV. *p.* 252. *Tom.* I. Oper. Diplom.

hadt Koning Zwentibold, op gelyke wyze, drie andere Graaven van hunne waardigheid en goederen beroofd, en dezelven onder zyne aanhangers verdeeld. Een deezer Graaven, die, zo wel als de anderen, zyn Graafschap van den Koning, vermoedelyk Koning Arnold, verkreegen hadt, wordt van den Schryver, die dit verhaalt, Odokar genoemd (*e*). En sommigen hebben gegist, dat hy dezelfde geweest is, die onze Kronykschryvers Dirk den eersten, Graave van Holland, genoemd hebben (*f*). Doch wat hiervan zyn moge; Raginer verbondt zig met deezen Odokar, en, zo 't schynt, ook met de andere twee afgezette Graaven (*g*). Dirk I.

Ter plaatse daar de Maas met verscheiden monden uitloopt, en veele moerassen maakt, lag, ten deezen tyde, eene Vesting, *Durfos* genoemd (*b*), en waarschynlyk hier gestigt, om den stroom tegen de Noormannen te beveiligen. De gelegenheid der plaatse, zo als zy van de oudste Schryvers beschreeven is, heeft sommigen doen vermoeden, dat Durfos dezelfde Vesting geweest is, die, in laater' tyd, door Dirk den III, Graave van Holland, hersteld zynde, den naam van Dordrecht gekreegen heeft (*i*). Raginer, Odokar en eenige anderen wierpen zig, met Vrouwen en Kinderen en al wat zy van hunne tilbaare haave konden medevoeren, binnen dit Durfos, al- Beleg van de Vesting Durfos, volgens sommigen Dordrecht.

(*e*) Regino *ad annum* 897.
(*f*) Goudhoeven *bl.* 77.
(*g*) Regino *ad annum* 900.
(*b*) Regino *ad annum* 898.
(*i*) Buchelius *ad* Bekam *p.* 38. Beverw. Beschr. van Dordr. *bl.* 76.

DIRK I. alwaar zy zig verſchanſten. Welhaaſt kwam Zwentibold, met een Leger, voor de Veſting; doch de ongenaakbaarheid der Plaatſe deedt hem onverrigter zaake aftrekken.

De belegerden zoeken hulp by Koning Karel den Eenvoudigen.

Raginer en Odokar, zig onmagtig vindende, om het lang tegen Zwentibold uit te houden, vervoegden zig by KAREL DEN EENVOUDIGEN, voor eenige jaaren (1), na Lodewyk den Stamelaar, en *Eudes* of *Odo*, op den Troon van Frankryk verheeven, en bewoogen hem, een Leger in Lotharingen te zenden, om zig van dit Ryk meeſter te maaken (*k*). Karel, zyne Krygsmagt byeen gebragt hebbende, trok eerſt naar Aken, en na 't bemagtigen dier Stad, naar Nieuwmegen. Zwentibold, midlerwyl, hulp verzogt hebbende by *Franko*, Biſſchop van Luik, begaf zig, met weinig Volk, over de Maaze, naar *Vlaardingen* (*l*), alwaar de Lotharingſche Grooten, die zig, in dien oord, bevonden, zig by hem vervoegden. Karel bereidde zig, om dieper in 't Land te dringen, en Zwentibold ſlag te leveren, toen de Vrede, op 't onverwagtſt, door de tuſſchenkomſt van wederzydſche Afgezanten, getroffen werdt: waar na het Franſche Leger deeze Landen verliet (*m*).

Zwentibold, nu de handen ruim hebbende,
899. ſpande, met den aanvang des volgenden jaars, alle zyne kragten in, om Durfos te bemagtigen. Doch zyne poogingen waren vrugteloos, en de Veſting onwinbaar. De Koning, ziende

(*k*) REGINO *ad annum* 898.
(*l*) Annal. Metenſ. *ad annum* 898.
(*m*) Annal. Metenſ. *ad annum* 898.

(1) In 't jaar 893. Zie *Annal. Metenſ.* ad annum 893.

de dat hy, door de wapenen, niets vermogt, zogt Raginer, Odokar en de hunnen te verbaazen, door een Geeſtelyk Banvonnis; welk hy zynen byhebbenden Biſſchoppen beval, tegen hen uit te ſpreeken. Doch als deezen zulks weigerden, zag hy, raazende van ſpyt, zig andermaal genoodzaakt, het beleg op te breeken (*n*). DIRK I. 't Beleg wordt opgebroken.

Sedert werden de gemoederen der Lotharingſche Grooten zo zeer vervreemd van Koning Zwentibold, dat zy, na de dood van Koning Arnold, die op den negenentwintigſten van Slagtmaand des jaars agthonderd negenennegentig voorviel (*o*), zynen jongen, doch wettigen Zoon LODEWYK, in Zwentibolds plaats, tot Koning verklaarden (*p*). Zwentibold, zig, door de wapenen, in het verlooren gezag, willende herſtellen, ſneuvelde, niet lang hierna, in een gevegt omtrent de Maaze, door de handen van eenigen dier Graaven, welken hy, te gelyk met Odokar, van hunne waardigheid beroofd hadt (*q*). Het Koningkryk van Lotharingen werdt toen, door Koning Lodewyk, in een Hertogdom veranderd, en aan zekeren *Gebehard* ter Leen opgedraagen (*r*), die 't egter niet lang ſchynt bezeten te hebben. Zwentibold ſneuvelt. 900.

Met de dood van den jongen Lodewyk, die in 't jaar negenhonderd en elf voorviel, was de Stam van Karel den Grooten, in Duitſchland, III. Karel de

(*n*) Annal. Metenſ. *ad annum* 899. REGINO *ad annum* 899.
(*o*) REGINO *ad annum* 899.
(*p*) Annal. SAXO *ad annum* 900.
(*q*) REGINO *ad annum* 900.
(*r*) GOBELIN. PERSON. Coſmodr. *Æt.* VI. *Cap.* 46.

DIRK I. land, uitgeſtorven. Karel de Eenvoudige, Koning van Frankryk, de eenigſte Vorſt, die thans uit dit geſlagt nog in leeven was, oordeelende alleen regt te hebben op de Staaten van zynen Neeve, trok terſtond in Lotharingen, alwaar hy zig tot Koning verklaaren deedt (*s*). Hertog Raginer, en waarſchynlyk ook onze Graaf Dirk, zyn van de eerſten geweeſt, die hem toevielen (*t*). Ondertuſſchen hadden de Duitſche Vorſten, in Lodewyks plaats, eenen KOENRAAD, Hertog der Franken, tot Koning van Duitſchland verheeven (*u*); die, om insgelyks zyn regt op Lotharingen te doen gelden, met een aanzienlyk Leger, herwaards trok (*v*). Doch zo veel niet uitregtte, of Koning Karel zag zig, na verloop van weinige jaaren, in 't bezit van Lotharingen beveſtigd (*w*).

Eenvoudige bemagtigt Lotharingen.

912.

916.

Radboud, Biſſchop van Utrecht, zo genoemd naar den Frieſchen Koning Radboud, Overgrootvader zyner Moeder, was thans zeer gezien aan 't Hof van Frankryk. De Koning zogt hem zelfs te beweegen, om zig in zaaken van Regeeringe te laaten gebruiken. Doch men vindt, dat hy zulks volſtandiglyk geweigerd heeft, verklaarende, dat een Biſſchop alleenlyk voor den Koning en 't volk bidden, en zielen winnen moeſt. Hy hieldt zig, veeltyds, te Deventer op, en begaf zig, van daar, naar Friesland, om den overgeblee-

Radboud, Biſſchop van Utrecht, ſterft.

(*s*) Annal. Saxo *ad annum* 912.
(*t*) Annal. Saxo *ad annum* 916.
(*u*) DITMAR. *Libr.* I. *p.* 325. *in* LEIBNIT. Script. Rerum Brunſvic. *Tom.* I.
(*v*) Chron. S. Galli *ad annos* 912 & 913.
(*w*) SIGEB. GEMBLAC. *ad annum* 916.

bleeven' ongeloovigen het Evangelie te predikken. Hy is, omtrent den jaare negenhonderd en agttien, overleeden (*x*), en door *Baldrik* opgevolgd. DIRK I. 918.

Koning Koenraad, in 't volgende jaar, insgelyks geſtorven, en door HENRIK, Hertog van Saxen, opgevolgd zynde (*y*), werdt de ſtryd om Lotharingen hervat. Henrik ſloeg 't beleg voor Mets; welk zig ſpoedig overgaf. Hy behaalde verſcheiden' andere voordeelen op de benden van Koning Karel, die eindelyk, naar voorſlagen van vrede begon te luiſteren. De onderhandeling werdt, door Gezanten, aangevangen; doch naderhand, door de Vorſten, in eigener Perſoon, voltrokken.

Zy kwamen, ten deezen einde, op den vierden van Slagtmaand des jaars negenhonderd eenentwintig, te *Bon* aan den Ryn ſamen. Koning Karel bleef aan de linker, Koning Henrik aan de regter zyde der Riviere. Dus zagen zy elkanderen van den oever, en beloofden elkanderen vriendſchap. Doch op den zevenden derzelfde maand, ſtaken zy, elk in een Schip, van den oever af, tot in 't midden van den ſtroom. Hier gingen zy over in een derde Schip, welk daar voor anker lag, alwaar zy hun Verbond van vriendſchap beveſtigden. *Karel* draagt, in het Afſchrift van dit Verbond, welk nog, ten minſte gedeeltelyk, voorhanden is, den naam van *Koning der Weſtfranken*, en *Henrik*, dien van *Ko-* Vredehandeling tuſſchen de Koningen Karel en Henrik, te Bon. 921.

(*x*) Act. Sæc. V. Bened. *p.* 25. *apud* FLEURY Hiſt. Eccleſ. *Tom.* XI. *p.* 597, 598.

(*y*) REGIONIS Contin. *ad annum* 919.

DIRK I. *Koning der Ooſtfranken.* Onder de Geeſtelyken en Edelen, die het Verbond van wederzyde goedkeurden, ondertekenden, en met eede beloofden, het zelve in ſtand te doen houden, worden, van Karels zyde, geteld *Baldrik*, Biſſchop van Utrecht, en de Graaven *Dirk* en *Walger*, waarſchynlyk onze Graaf Dirk de I. en zyn Broeder, de Graaf van Teiſterbant, benevens Graaf *Hagano* (*z*), 's Konings Gunſteling (*a*), en verſcheiden' anderen.

In het Affchrift van dit Verbond, zo ver het voor handen is, wordt geen gewag van Lotharingen gemaakt. Doch alzo de oorlog, eeniglyk, om Lotharingen begonnen was, moet men niet denken, dat 'er, in 't Vredesverbond, niet om gedagt zou geweeſt zyn. 't Schynt dan, dat het Affchrift van 't Verbond niet volkomen is. Te meer, naardien verſcheiden' Schryvers getuigen, dat Lotharingen, by 't Bons Verbond, door Karel, aan Henrik, werdt afgeſtaan (*b*). 't Welk egter zo niet moet opgevat worden, dat Karel terſtond de Regeering over Lotharingen heeft laaten vaaren. Want uit Schryvers van gelyke trouwe blykt zo klaar, dat hy, na 't ſluiten van 't Verbond, meer dan eens, in Lotharingen geweeſt is en bewind gevoerd heeft (*c*), dat ſommigen, hier door misleid, ge-

(*z*) Factum Bonnenſe *in* MIRÆI Codic. Donat. piarum. *Cap.* XXIX. *p.* 37. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*a*) FRODOARDI Chronicon *ad annum* 920, 921, 922.

(*b*) SIGIBERT GEMBLAC. *ad annum* 923. Contin. REGINON. *ad annum* 924 Annal. Saxo *ad annum* 924.

(*c*) FRODOARD. Chron. *ad annum* 922, 923.

gemeend hebben, dat Henrik Karel, by verdrag, in 't bezit deezes Lands, gelaaten heeft (*d*). DIRK I.

Terwyl Karel dan nog over Lotharingen, en derhalven ook over een groot gedeelte deezer Landen geboodt, heeft hy, naar sommiger gedagten, Graaf Dirk beveſtigd in 't bezit zyns Graafſchaps, welk zig, in de lengte, van het Noorden naar het Zuiden, tuſſchen Kinhem en Fortrapa uitſtrekte (*e*). Een gevoelen, welk niet onwaarſchynlyk voorkomt; doch, ten onregte, geveſtigd wordt op eenen Giftbrief, die te Aken, op Paaſchavond des jaars negenhonderd twee en twintwintig, door Koning Karel, gegeven zou zyn. Men vindt, nergens, eenig beſcheid van zulk een' Giftbrief, dan in de zogenaamde *Rymkronyk*, van KLAAS KOLYN, en, by zulken, die 'er, uit deeze Rymkronyke alleen, kennis van gekreegen hebben. Doch naardemaal de egtheid deezer Rymkronyke, tegenwoordig, by eenigen, en ook by my, verdagt is, hebbende ik nooit iemant konnen aantreffen, die 'er een oud Handſchrift van gezien hadt, kan ik de beveſtiging van Graave Dirk in 't Graaflyk bewind, ten deezen tyde, niet hooger dan als eene waarſchynelyke giſſing opgegeeven. De grenzen van dit Graafſchap zyn, uit de boven aangehaalde Gifte aan Graave Gerolf, en uit eene andere, ten behoeve van Graave Dirk zelven verleend, waarvan, terſtond, nader, met veel waarſchynlyk-

IV. Karel de Eenvoudige beveſtigt Graaf Dirk den I. in zyn Graafſchap. 922.

Uitgeſtrektheid van hetzelve.

(*d*) *Voyez Pere* DANIEL Hiſt. de France *Tom.* II. *p.* 328. *Edit. d'Holl* 4. [*p.* 606. *Edit. de Paris* 1729.]
(*e*) G. VAN LOON II. *Deel*, *bl.* 148 *enz.*

Dirk I. lykheid, op te maaken. Het heeft zig, in de breedte, van omtrent Zwammerdam of Bodegrave, tot Katwyk aan zee, uitgeſtrekt. De lengte is met minder zekerheid te bepaalen. Waarſchynlykſt is 't, dat de Beek Kinheim in Kennemerland, omtrent Alkmaar, geloopen heeft. Fortrape is moeilyker te vinden. Sommigen meenen, dat *Fortrape* of *Fortarpe* het *Dorp Veur* is, zynde de Noordzyde van den Leidſchen Dam. Anderen zoeken Fortrape in Zuidbeveland; alwaar voorheen eene Plaats van dien naam geweeſt is, welke men ook *'s Graaven-Polder* genoemd heeft (*f*). En als men aanmerkt, dat het Graafſchap van Holland, volgens de oudſte berigten, welken men 'er van heeft, zig tot omtrent Vlaardingen en Dordrecht uitgeſtrekt heeft, ſchynt Fortrape veel Zuidelyker, dan de ſcheiding tuſſchen Rynland en Delfland, gelegen te hebben. Waarſchynlyk is het, derhalve, dat men 'er Fortrape of *Voirtrappen* in Zuidbeveland voor houden moet.

V. Graaf Dirk de I. wordt beſchonken met de Kerke te Egmond en haar toebehooren.

Uit beſcheiden, die altoos voor egt gehouden zyn, en, omtrent welker jaartekening alleen, verſchil is, blykt, wyders, dat Koning Karel, naar alle waarſchynlykheid, Koning Karel de Eenvoudige, op 't verzoek van Graave Hagano, in 't jaar negenhonderd twee-entwintig, te *Bladelle*, een Dorp der Meyerye van 's Hertogenboſch, in 't Kwartier van Kempenland, den zelfden Graave Dirk, het erfgebied opdroeg, over het ge-

(*f*) Diplom. Wilhelm IV. *apud* VAN HOUT Dienſtb. van Leyden, *bl.* 26 Zie ook BOXHORN *op* REYGERSB. I. *Deel*, *bl.* 85, 92, 424. *en* II. *Deel*, *bl.* 16.

...erind over HOLLAND.

gene den Koning nog in Dirks Graafschap toekwam, bestaande in de Kerke van Egmond, met het gene 'er toe behoorde (*g*). De bescheiden, op welken wy zien, zyn de verschillende afschriften van eenen bekenden Giftbrief, die egter, volgens de afschriften, welken 'er, tot hier toe, van gevonden zyn, in 't jaar agthonderd drieënzestig, zou gegeven zyn, en dus niet aan Karel den Eenvoudigen, maar aan eenen anderen Karel, moeten toegeschreeven worden. De Giftbrief behelst, dat „ *Karel, Koning der Franken*, ter bede van den eerwaardigen *Graave Hagano*, aan zekeren zynen getrouwen, „ *Dirk* genoemd, gegeven heeft de *Kerk te* „ *Ekmunde*, met al wat 'er geregtelyk toe behoort, van *Suithardechage* tot aan *Fortrapa* „ en *Kinnem* toe (2), om dit alles, zo wel „ als zyn ander erfgoed, * geheellyk en † vryelyk, voor zig zelven en zyn nageslagt, te blyven bezitten, of daar mede, naar welgevallen, te handelen." In de volkomenste DIRK I.

* *ex integro.*

† *liberè.*

(*g*) *Zie* VAN LOON Al. Holl. Hist. II. *Deel, bl.* 144.

(2) Deezen waren de grenzen van Dirks Graafschap: doch men moet niet meenen, dat al wat binnen dezelven gelegen was der Egmondsche Kerke toebehoorde. Veel waarschynlyker is 't, dat deeze Kerk, binnen de paalen van Dirks Graafschap, eenige goederen bezat, die hier en daar verspreid lagen, en nu aan Dirk opgedraagen werden. Een Klooster by Haarlem verkreeg, in den jaare 1311, van Willem van Egmond, alle zyne *renten ende goet, leggende in so watt banne het is, tusschen* Maes *ende Zipe*. Zie den Giftbrief by MATTHÆUS *Fundat. Sacrar. Ædium* Fund. VII. p. 489. Tom. III. *Analect.* Doch dit Klooster verkreeg, door deeze Gifte, niet meer, dan den Schenker, binnen deeze oude paalen van Holland, in eigendom toekwam.

DIRK I. ſte afſchriften (*b*), volgt, na de onderteke-ning des Konings, dit onderſchrift: *Hagano Notarius, ad vicem Rotgeri Archiepiſcopi ſummique Cancellarii, recognovit. Datum Anno Domini DCCCLXIII, XVII Kalendas Julii, indictione XI, Anno XXX regnante Domino Karolo Rege, Redintegrante XXV, largiore vero hæreditate indepta. . . Actum Pladelle villa feliciter, Amen.* dat is „ *Hagano*, de „ Schryver, heeft het naargezien, in de plaats „ van *Rotgerus* den Aartsbiſſchop en Opper-„ Kanſelier. Gegeven in het jaar onzes Hee-„ ren DCCCLXIII. den XV van Zomermaand „ de XI *Indictie*, het XXX jaar der Regee-„ ringe van den Heere Koning Karel, het „ XXV des volkomen gebieds, en het. . . „ der breeder bekomen' erfeniſſe, Gedaan in „ de Stede Bladel, gelukkiglyk. Amen.

Onderzoek of deeze Gift, door Karel den Kaalen, of Karel den Eenvoudigen geſchied zy.

Indien deeze Brief waarlyk in 't jaar agthonderd drieenzeſtig gegeven is, gelyk de jaartekening luidt, kan Koning Karel, in den zelven gemeld, geen ander dan Karel de Kaale geweeſt zyn. Doch verſcheiden' omſtandigheden, en vooral het onderſchrift van den Brief paſſen niet op Karel den Kaalen; maar zeer wel op Karel den Eenvoudigen. 1. Karel de Kaale hadt niets te gebieden over de Landſtreek, van welke hy hier een gedeelte zou wegſchenken: ten minſten niet in het jaar agthonderd drieenzeſtig; wanneer Koning Lodewyk nog in het vol bezit van dezelve was. Maar Karel de Eenvoudige hadt 'er, in

(*b*) Zie SCRIVERIUS Levens der Graaven *bl.* 3. VAN LOON Aloude Holl. Hiſt. II. *Deel*, *bl.* 145.

in den jaare negenhonderd twee-entwintig, nog bewind over. 2. Men weet niet, dat 'er, ten tyde van Karel den Kaalen, een Graaf Hagano in 's Konings gunſt geſtaan heeft; maar ten tyde van Karel den Eenvoudigen, was 'er een Koningklyke gunſteling van dien naam, gelyk wy reeds, in 't voorbygaan (*i*), gezien hebben. Ook ontmoet hy ons in andere Brieven van deezen Koning (*k*). 3. Ten tyde van Karel den Kaalen, kent men geen' Opper-Kanſelier en Aartsbiſſchop Rotgerus; maar onder Karel den Eenvoudigen, bekleedde Rotgerus, Aartsbiſſchop van Trier, de waardigheid van Rykskanſelier (*l*). 4. Onder veele Giftbrieven van Karel den Kaalen, welken my voorgekomen zyn, heb ik 'er niet een' eenigen gevonden, met zulk een onderſchrift als deeze (3): maar onder de Giftbrieven van Karel den Eenvoudigen, zyn 'er zeer veelen, met diergelyk een onderſchrift (*m*). Ook DIRK I.

(*i*) *Bl.* 106.

(*k*) *Apud* MIRÆUM Cod. Donat. piar. *Cap.* XXVI. XXVIII. *p.* 35, 36. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*l*) *Vide* MIRÆI Dipl. Belg. *Libr.* II. *Cap.* XIX. XX. *p.* 255, 256. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(*m*) Vide MIRÆI Diplom. *Belg. Libr.* II. *Cap.* XVIII. XIX. XX. *p.* 254, 255, 256. *Tom.* I. Oper. Diplom. Suplement. MIRÆI *Cap.* III. *p.* 806. *Tom.* II. Oper. Diplom. *Add.* Diplom. Carol. Simpl. *apud* E. MARTENE & U. DURAND Veter. Monum. *Tom.* I. *Col.* 271, 272, 278.

(3) De omſtandigſte onderſchryving, die Karel de Kaale pleeg te gebruiken, vindt men, onder anderen, in eenen Brief van den jaare 877, te leezen by MIRÆUS (*Donation. Belgic.* Cap. XIV. p. 502. Tom. I. *Oper. Diplom.*) zy luidt aldus: *Data VII. Idus Julii, Indictione X, Anno XXXVIII Regni Caroli glorioſiſſimi Imperatoris in Francia, & Imperii Secundo, & in Succeſſione Lotharii Regis anno VIII.* dat is „ Gegeven den „ negenden van Hooimaand, de tiende *Indictie*, het „ agt-

DIRK I. Ook wordt, in het Verbond, te Bon geſlooten, van welk wy boven gewaagden, den tyd van Karels Regeeringe, op gelyke wyze als in deezen Giftbrief, aangeweezen. 5. Eindelyk, konnen ook de byzondere deelen van het onderſchrift niet op de Regeeringe van Karel den Kaalen gepaſt worden. Het jaar agthonderd drieënzeſtig was niet het dertigſte maar het vierentwintigſte zyner Regeeringe over de Franken: en van de twee andere deelen des onderſchrifts is geene bekwaame toepaſſing op hem te maaken. Maar het dertigſte jaar der Regeeringe van Karel den Eenvoudigen, die, in 't jaar agthonderd drieënnegentig, begonnen was (*n*), brengt ons tot het jaar negenhonderd twee-entwintig; en het vyfentwintigſte jaar van zyn volkomen gebied, welk hy, in't jaar agthonderd agtennegentig, verkreeg (*o*), valt op het zelfde jaar. Het jaartal der breeder bekomen erfeniſſe van het Lotharingſche Ryk is uit den Giftbrief verlooren; doch alzo Karel gewoon was dezelve te rekenen van het jaar negenhonderd en twaalf, in welk hy bezit van Lotharingen genomen hadt, moet men hier elf invullen; 't welk ons wederom tot het jaar negenhonderd twee-entwintig brengt. Het jaartal agthonderd drieënzeſtig is,

(*n*) Annal. Metenſ. *ad annum* 893.
(*o*) REGINO *ad annum* 898.

„ agtendertigſte jaar der Regeeringe van den doorlugtigſten Keizer Karel in Frankryk, het tweede zyns Keiryks, en het agtſte zyner opvolginge van Koning Lotharius." Doch elk ziet, met eenen opſlag, hoe zeer deeze wyze van onderſchryving verſchilt met die, welke wy onderzoeken.

is, waarschynlyk, door een' misslag des Uitschryvers, in een oud Affchrift van den Giftbrief, ingesloopen: welk Affchrift, door een' oud' Kronykschryver, gevolgd zal zyn, en deezen wederom door de overigen. DIRK I.

De reden nu, waarom onzen Graave Dirk den I. het gebied over de Kerke van Egmond en derzelver toebehooren opgedraagen zy, is ligtelyk te bevroeden, als men, met onze Kronykschryvers, stelt, dat hy, na dat hem 't Lyk van den H. Adelbert, door de Nonne *Wilfit* (*p*), te Egmond, aangeweezen was, aldaar eene houten Kerk en Nonnen-Klooster heeft doen stigten, welken hy, met verscheiden' goederen, begiftigd heeft (*q*): waardoor hem, volgens 't gebruik dier tyden, 't Regtsgebied over de Kerke en Kerken-Landen natuurlykst toekwam. En nademaal onze oude Kronyken allen, of door Egmonder Monniken, of uit Egmondsche Klooster-schriften, opgesteld zyn, en derzelver Schryvers van Dirk den I. de vroegste melding gemaakt gevonden hebben; zo is 't niet vreemd, dat de meesten hunner hem voor den eersten Graaf van Holland geboekt hebben. Waarom Dirk de I. gebied over de Egmonder Kerke gekreegen hebbe en eerste Graaf van Holland genoemd worde.

Karel de Eenvoudige, indien wy hem anders voor den Begunstiger van Graave Dirk den I. houden, hadt, ten deezen tyde, groote reden, om de Lotharingsche Heeren aan zig te verpligten. Robert, Hertog of Graaf van Parys, en eenige andere Grooten lagen toe, Reden voor Karel den Eenvoudigen om Graave Dirk te begunstigen.

(*p*) Vita S. Adalberti. *Cap.* XI. §. 13.
(*q*) Melis Stoke *in Dirk* I. *bl.* 11.

DIRK II. toe, om hem van den Troon te ſtooten. De Lotharingers waren de eenigſten, op welken de Koning zig nog vertrouwde. De Franſche Hiſtorieſchryvers verzekeren ons ook, dat hy zig, omtrent den jaare negenhonderd drieëntwintig, naar Lotharingen, begaf, en verſcheiden'Heeren aan zig verbondt (*r*). In deezen zelfden tyd, ſchynt hy ook te Bladelle gekomen te zyn, en Dirk den I. de Gifte, van welke wy ſpraken, gedaan te hebben. Doch hy trok weinig nut van zynen Lotharingſchen aanhang. 't Leedt niet lang, of hy werdt ontroond, en een en andermaal gevangen gezet, eerſt op het Kaſteel Thierri, daarna te Peronne, alwaar hy, in den jaare negenhonderd negenentwintig, zyne dagen eindigde.

VI. Dood van Dirk den I. Graaf Dirk de I. ſchynt, niet lang na 't bekomen der gemelde Gifte, overleeden te zyn; ſchoon onze Kronyken zulks niet hebben aangetekend (*s*). Doch zeker Latynſch Kronykſchryver verhaalt, dat Dirk de eerſte, Graaf van Holland, in het vierde jaar der Regeeringe van Koning Henrik, dat is, in het jaar negenhonderd drieëntwintig, overleeden zou zyn (*t*). Hy werdt te Egmond begraaven, en, volgens 't gemeen gevoelen, door zynen Zoon, DIRK DEN II., opgevolgd.

VII. Dirk de II. over- Deez' hadt zig naauwlyks in 't nieuw bewind geſteld, of geraakte oneens met de Friezen, die ongezind waren, om hem hulde te doen.

(*r*) FRODOARD. Chron. *ad annum* 923.
(*s*) *Zie* M. STOKE, *bl.* 12.
(*t*) HERM. CORNERII Chron. *ad annum* 923. *& Sigiberto.*

doen. Immers dit vindt men, in onze oudſte Kronyken (*u*); ſchoon 'er de overgebleeven' ſchriften van Tydgenooten geen gewag van maaken. Ook weet men niet, wat de Friezen, dat zyn de Weſtfriezen, die, benoorden de Beeke Kinhem, en dus buiten de grenzen van Dirks Graafſchaps woonden, onder de verpligting zou konnen gebragt hebben, om hem voor Heere aan te neemen. Veelligt heeft Graaf Dirk de grenzen zyns gebieds, buiten regt, te ver willen uitbreiden. Of mogelyk hebben de Friezen hem, door het pleegen van eenige vyandelykheid op de grenzen, billyke reden gegeven, om de wapenen tegen hen op te vatten. Wy konnen, hieromtrent, by gebrek van egte Getuigeniſſen, niets vaſtellen. Laatere Schryvers melden alleenlyk, dat Graaf Dirk de Friezen wel haaſt met de wapenen bedwong; doch dat zy, in 't volgende jaar, wederom tegen hem opſtonden, en, in Alkmaar gevallen zynde, den brand in 't Steedje ſtaken. Gantſch Kennemerland werdt toen van hun plat geloopen, en 't Nonnen-Klooſter te Egmond deerlyk verwoeſt. Vanhier trokken zy naar *Leiden*, welke Stad, met gelyke verwoesting, gedreigd werdt. Doch Graaf Dirk, al zyne magt byeen gerukt hebbende, trok hun hier tegen. Niet verre van de Stad, en juiſt op de plaats, alwaar naderhand het Nonnen-Klooſter te Rynsburg geſtigt werdt, viel een bloedig gevegt voor. De Friezen kreegen de nederlaag, en werden genoodzaakt, zig der Regeeringe van

Dirk II. wint de Friezen.

(*u*) J. de Beka. *p.* 31.

DIRK II. van Graave Dirk te onderwerpen. De Graaf ſtigtte, ſedert, eene Kerk op de plaatſe des gevegts, by welke, in laatere tyden, een Nonnen-Klooſter gevoegd werdt. Ook deedt hy de vernielde Egmondſche Abtdye eerlang van ſteen herbouwen, in dezelve Benediktyner Monniken, in plaatſe der Nonnen, ſtellende, alzo deeze laatſten te veel bloot ſtonden voor den overlaſt der Friezen. Zy werden naar Bennenbroek overgebragt, en aldaar, onder 't opzigt van 's Graaven Zuſter, *Arlinde*, geſteld, die egter geene nieuwe Nonnen mogt aanneemen; waaruit gevolgd is, dat het Bennenbroeks Klooſter, na verloop van eenige jaaren, geheellyk uitgeſtorven is (*v*). Onze Kronyken hebben niet net aangetekend, wanneer alle deeze dingen voorgevallen zyn; doch men ſchyntze, in den aanvang der Regeeringe van Graave Dirk den II, te moeten plaatſen.

VIII. Koning Henrik bemagtigt Lotharingen, en dus het overige gedeelte der Nederlanden.

Na 't onttroonen van Koning Karel, en 't verheffen van *Rudolf*, Hertog van Bourgondie, op den Frankiſchen Troon, vernieuwde Koning Henrik zyne eiſchen op Lotharingen. Hy zag zig, onaangezien het Bons Verbond, nog verſteken van deeze Landſtreeke: des deedt hy zig regt, door de wapenen, en werdt, nog voor het einde des jaars negenhonderd vyfentwintig, als Koning van Lotharingen, erkend (*w*). Het gedeelte der Nederlanden, welk tot Lotharingen behoorde, geraakte dus

925. onder 't gebied van Koning Henrik, die te voo-

(*v*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* VII. *Cap.* 2, 3.
(*w*) FRODOARD. Chron. *ad annum* 925.

vooren reeds, over het overig gedeelte der Nederlanden, gebied gehad hadt. DIRK II.

Ook hadt hy terſtond al gelegenheid, om 's Lands Ingezetenen de voordeelen zyner Regeeringe te doen ondervinden. Duitſchland werdt, ſedert verſcheiden' jaaren, afgeloopen door de Hunnen, of Hongaaren (*x*), die zig, in Pannonie, omtrent den Donauw, hadden nedergeſlaagen. Omtrent deezen tyd, waren zy, by Worms, over den Ryn getrokken: van daar hadden zy, tot aan den zeekant toe, deerlyke verwoeſtingen aangeregt (*y*), Van eenen anderen kant, drongen zy door, tot in Friesland (*z*), alles vernielende wat hun in den weg ſtondt, gewyd noch ongewyd verſchoonende. Nog lang hierna, ontmoette men, op de Veluwe, de overblyſſels van twee Schanſen, eene in 't midden der Landſtreeke, by het Udelermeer, en eene, tuſſchen Arnhem en Wageningen, aan den regter oever des Rynſtrooms, gelegen. Zy droegen den naam van *Hunnen ſchanſen*, en men wil dat zy, omtrent den tyd, van welken wy ſpreeken, door de ſtroopende Hunnen, opgeworpen zyn. Koning Henrik bragt terſtond een magtig Leger tegen hen op de been. En men vindt, by ſommige Schryvers, aangetekend, dat onze Graaf Dirk de II. den Krygstogt bygewoond, en onder de baniere des Hertogs van Zwaben, tegen de Hunnen, geſtreeden Invallen der Hunnen in Friesland.

(*x*) Contin. REGIN. *ad annum* 907, 908, 909, 910, 912, 913, 915, 917.
(*y*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 926, 937.
(*z*) H. MUTIUS Chron. Germ. *Libr.* XII. *p.* 89.

DIRK II. 926. den heeft (*a*). In 't jaar negenhonderd zesentwintig, werdt 'er een Verdrag met de Hunnen getroffen, voor den tyd van negen jaaren (*b*): geduurende welken tyd, Koning Henrik zig toeleide, op het verſterken van de grenzen des Ryks, en op het oefenen van 's Lands Ingezetenen, in den Wapenhandel. Ten deezen einde, regtte hy Schutteryen op, in de Steden (*c*). Ook hieldt hy, van tyd tot tyd, Ren- en Steekſpelen (*d*): op een van welken, in den jaare negenhonderd vyfendertig, te Maagdenburg gehouden, men leeſt, dat Graaf Dirk de II., onder de Ryksgraaven, verſcheenen is (*e*).

IX. Noormannen in Friesland. 934. Kort te vooren, hadden de Noormannen wederom eenen inval in Friesland gedaan. Zy kwamen, onder anderen, te Utrecht, alwaar zy de S. Maartens Kerk en nog eene andere deerlyk vernielden (*f*). Biſſchop Baldrik, die, om zyne treffelyke daaden, den bynaam van *den Vroomen* gedraagen heeft (*g*), rukte, terſtond, eenig Volk in de wapenen, en viel, met zo veel hevigheid, op de Noormannen aan, dat hyze ten lande uit jaagde; en de goederen, welken zy der Kerke reeds ontvreemd hadden, wederom in zyn geweld kreeg (*h*). Dezelfde hoop Noormannen, of een

(*a*) GEORG. RUXNER. *apud* DOUS. Annal. *Libr.* VIII. *p.* 393.
(*b*) SIGEB. GEMBLAC. *ad annum* 924.
(*c*) Annal SAXO *ad annum* 927.
(*d*) GOLDAST. Conſtit. Imper. *Tom.* I. *p.* 211.
(*e*) RUXNERUS *apud* DOUSAM *Libr.* VIII. *p.* 394.
(*f*) LIUTPRAND. *Libr.* IV. *Cap.* 7. Diplom. Baldric. Epiſc. *apud* HEDAM *p.* 75.
(*g*) HEDA *p.* 75.
(*h*) Diplom. Baldrici Epiſc. *apud* HEDAM *p.* 75, 76.

een andere werdt, ſedert, door Koning Henrik, tegengetrokken en overwonnen. Zelfs noodzaakte hy hunnen Koning, *Chuipia*, om zig te laaten doopen (*i*). Doch hy genoot de vrugten zyner overwinningen niet lang; maar overleedt, op den tweeden van Hooimaand des jaars negenhonderd zesendertig (*k*), wordende, door zynen oudſten Zoon, Otto, opgevolgd, Dirk II.

Het aanzien der Utrechtſche Biſſchoppen begon, onder de Regeeringe der twee gemelde Koningen, Henrik en Otto, merkelyk toe te neemen. Zy vergenoegden zig niet, met het geeſtelyk Regtsgebied, over de Ingezetenen deezer Landen; maar poogden, allengskens, hun weereldlyk Regtsgebied, wyder en wyder, uit te breiden, grooter vryheden te bekomen, en nieuwe landen aan te winnen. Hiertoe bedienden zy zig van de gunſt der Vorſten, die zy ligtelyk verwierven: naardemaal het niet alleen de Godsvrugt deezer eeuwe was, de Kerkelyken ryk te maaken; maar de Vorſten ook, ſedert het ſplitſen van 't Ryk van Karel den Grooten, de gunſt der voornaamſte Biſſchoppen noodig hadden, om hunnen aanhang te ſtyven. De Utrechtſche Biſſchoppen wiſten zig van deeze gelegenheden te bedienen, om zig zelven en hunne Kerk te verryken. Tolvryheid op veele plaatſen en andere diergelyke Voorregten was 't minſt, dat men hun toeſtondt. Voor 't einde der negende eeuwe, bezat de Utrechtſche Kerk

Aanwas van de magt der Utrechtſche Biſſchoppen.

(*i*) Sigebert. Gemblac. *ad annum* 935.
(*k*) Contin. Regin. *ad annum* 936.

Dirk II. Kerk reeds eene groote menigte Landeryen en andere goederen, door 't gantſche Land verſpreid (*l*). Graaf Gerolf, Vader van Dirk den I., was zo dra niet overleeden, of de Utrechtſche Biſſchop wiſt het zesde deel der Viſſcherye, omtrent den Rynmond, welke hem toebehoord hadt, voor zyne Kerke, te bekomen (*m*) Verſcheiden' andere Viſſcheryen en de tienden van veele Tollen en Koningklyke Schattingen, in Kennemerland en Weſtfriesland, zelfs tot in Texel en daaromtrent, behoorden thans ook aan de Utrechtſche Kerke (*n*). 't Is waar, dat de Vorſten, doorgaans, deeze goederen geſchonken hadden, zo als, in ſommige Giftbrieven, duidelyk gezeid wordt „ op dat 'er de Geeſtelykheid en de ſchamele Gemeente uit zou onderhouden, en het overige gebruikt worden, om de nieuwbekeerden van noodruft en behoorlyk onderwys te voorzien (*o*)." Doch de Biſſchoppen beoogden 'er wat meer en hunne eigene grootheid in. Koning Otto verleende aan Baldrik, Biſſchop van Utrecht, in den jaare negenhonderd zevenendertig, het regt, om binnen Utrecht geld te mogen munten (*p*). Hierby voegde hy, ſedert, eenige Landen en goederen, omtrent de Lek en den Yſſel, die, voor deezen, door Graaf Walger, waarſchynlyk den Broeder van Dirk den I; en na hem, door zynen Zoon, Radboud, van den Koning ter leen

(*l*) *Vide* Hedam *p.* 64.
(*m*) Id. *p.* 65.
(*n*) Id. *p.* 65, 66.
(*o*) Diplom. Zuentibolchi *apud* Hedam *p.* 68.
(*p*) Diplom. Otton. *apud* Hedam *p.* 81, 85.

leen gehouden waren (*q*); waaronder ook behoorde de Tol te *Amuaa*, of Muiden aan de Vegt, en 't gene zekeren Graave *Hatto* in Loenen en te *Eki* toebehoord hadt (*r*). Ook ſchonk hy der Kerke de vrye jagt, in de Boſſchen van Drente, behoorende tot het Graafſchap van Everard (*s*). Alle deeze en veele diergelyke gunſten maakten de Utrechtſche Biſſchoppen eerlang zo magtig, dat zy in ſtaat waren, om hun gezag, door de wapenen, ſtaande te houden; gelyk wy, boven, reeds gezien hebben, en 't vervolg deezer Hiſtorie ons nog nader leeren zal. Dirk II.

X. Twiſt om Lotharingen, in welken Dirk de II. ſchynt gemengd geweeſt te zyn.

Koning Otto kreeg, in den aanvang zyner Regeeringe, de handen vol werks, aan het dempen van eenen opſtand, verwekt door zynen Broeder, *Henrik*, dien, tegen de gewoonte dier tyden, geen deel in 't Ryk gegeven was. Veel aanhang hadt deeze in Lotharingen; aan 't hoofd van welken, *Gizelbert* was (*t*), die, door Karel den Eenvoudigen, tot Hertog van Lotharingen aangeſteld, en naderhand, door Koning Henrik, Vader van Otto, in dit Hertogdom, beveſtigd geworden was. Ten behoeve van Henrik, Broeder van Koning Otto, bragt Gizelbert een magtig Leger te velde: welk egter weinig uitregtte, en door dat van Otto geſlaagen werdt. Gantſch Lotharingen werdt toen, door den Overwinnaar, afgeloopen, en Gizelbert uit

(*q*) *Apud* eund. p. 83, 86.
(*r*) *Apud* eund. p. 84, 86, 87.
(*s*) *Apud* eund. p. 83, 84.
(*t*) Contin. Regin. *ad annum* 939.

DIRK II. uit zyn Hertogdom verdreeven (*u*). *Lodewyk*, Zoon van Karel den Eenvoudigen, *van Overzee* bygenoemd, om dat hy aan 't Hof van Engeland opgevoed was, bekleedde thans den Troon van Frankryk (*v*). Tot deezen, begaf zig de verjaagde Hertog, en bewoog hem, om zyn Regt op Lotharingen, tegen Koning Otto, te doen gelden, hem van de toegenegenheid veeler Lotharingſche Heeren tot zynen Perſoon verzekerende. Met den aanvang des jaars negenhonderd negenendertig, begaf zig Lodewyk, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, naar de Elzas (*w*). En zo dra hadt men, hier te Lande, geene tyding gekreegen van deezen optogt, of verſcheiden' Lotharingſche Heeren vielen den Franſchen Koning toe. Onder deezen, wordt zekere Graaf Dirk genoemd (*x*), welke waarſchynlyk onze Hollandſche Graaf zal geweeſt zyn, alzo zyn Vader, te vooren ook, de zyde van 's Konings Vader gehouden hadt, en door hem merkelyk begunſtigd was geweeſt. Koning Lodewyk werdt egter eerlang genoodzaakt, wederom te rug te trekken. Ook werden Gizelbert en de zynen, by Andernach, overvallen en geſlaagen. De Hertog zelf ſneuvelde, zo men wil, in den Rynſtroom (*y*). Sommigen willen, dat Graaf Dirk, by deeze gelegenheid, insgelyks, omgekomen zou zyn; doch

939.

(*u*) LIUTPRAND. *Libr.* IV. *Cap.* 9, 10, 11. WITICHIND. *Annal. Libr.* II. *p.* 18, 19. *Edit. Meibom.*
(*v*) FRODOARD. *ad annum* 936.
(*w*) LIUTPRAND. *Libr.* IV. *Cap.* 14.
(*x*) FRODOARD. *ad annum* 939.
(*y*) FRODOARD. *ad annum* 939.

doch alle onze Kronyken ſchryven hem een veel langer leeftyd toe. DIRK II.

Binnen korten tyd, hadt Koning Otto gantſch Lotharingen wederom onder zyn gebied gebragt. Egter ſtondt hy 't aan zynen Broeder, Henrik, af, onder den titel van Hertogdom (z). Van toen af zyn alle de Nederlanden aangemerkt, als tot het Duitſche Ryk behoorende. En Otto en zyne opvolgers hebben zig niet alleen als Eigenaars der Koningklyke Regten deezer Landen gedraagen; maar, zo wel als de Frankiſche Vorſten van ouds, Landdagen te Nieuwmegen, te Utrecht, en elders hier te Lande gehouden. XI. Koning Otto bemagtigt Lotharingen. 940.

Koning Otto, in den jaare negenhonderd twee-envyftig, Italie van de overheerſching van *Berengarius*, die den naam van *Keizer* voerde, verloſt hebbende (*a*), en in den jaare negenhonderd eenenzeſtig, te Rome, tot Keizer gekroond zynde (*b*), overleedt, na eene lange en gelukkige Regeering, op den zevenden van Bloeimaand des jaars negenhonderd drie-enzeventig (*c*). Hy voert, in ſommige Giftbrieven, den bynaam van *den Grooten* (*d*). De waardigheid van Keizer is, na hem, tot heden toe, bynaaltoos, door Duitſche Vorſten, bekleed geweeſt. Wordt Keizer en ſterft. 973.

De Vlaamſche Kronyken verhaalen, dat zekere Graaf Dirk, wiens Gemaalin Hildegarde, en wiens Zoon Arnoud genoemd was, in XII. Onderzoek of zekere

(z) Contin. REGIN. *ad annum* 940.
(a) Contin. REGIN. *ad annum* 952.
(b) LIUTPRAND *Libr.* VI. *Cap.* 6.
(c) HERM. CONTR. *ad annum* 973.
(d) *Apud* MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 455.

DIRK II. Giftbrief ten behoeve van een Kloofter by Gend aan Dirk den II. moet toegeſchreeven worden.

977.

in den jaare negenhonderd zevenenzeventig, eene Gift gedaan heeft aan het Blandiner Kloofter by Gend (*e*). Graaf Dirk de II. van Holland heeft eene Gemaalin en eenen Zoon gehad, die ook de naamen van Hildegarde en van Arnoud gevoerd hebben; waarom het zeer waarſchynlyk voorkomt, dat men hem deeze Gift moet toeſchryven. Te meer nog, naardien Dirks Zoon, Arnoud, die na hem Graaf van Holland werdt, by oude Schryvers (*f*), de *Gentenaar* genoemd wordt; waarſchynlyk, om dat hy te Gend, alwaar Graave Dirk en Hildegarde beide een Graafſchap toegeſchreeven wordt, ter weereld gekomen was (*g*). Daarenboven vindt men, ten deezen tyde, in de Vlaamſche Kronyken, gewaagd van eenen Dirk, Graave van een Slot, te Gend, door Keizer Otto, in den jaare negenhonderd negenenveertig, geſtigt (*h*): welke Dirk, in dit Gendſche Graafſchap, door zynen Zoon Arnoud, en deeze wederom, door den zynen, ook Dirk genoemd, opgevolgd is (*i*). Alle deeze omſtandigheden zouden ons doen beſluiten, dat Dirk de II. Graaf van Holland, en twee zyner Opvolgeren ook Graaven van het Gendſch Kaſteel geweeſt zyn. Doch eene gewigtige zwaarigheid wederhoudt ons. De Vader van den Hollandſchen Graave, Dirk den II., wordt van genoegzaam alle onze Schryvers ook Dirk ge-

(*e*) MEYERUS *ad annum* 977.
(*f*) SIGEB. GEMBLACENS. *ad annum* 1018.
(*g*) G. VAN LOON II. *Deel, bl.* 208.
(*h*) MEYERUS *ad annum* 949. MIRÆI Cod. Donat. piar. *Cap.* XXX. *Tom.* I. Oper Diplom *p.* 45. *in Not.*
(*i*) DAVID. LINDANI Teneramond. *Libr.* III. *Cap.* 3.

genoemd. Doch de Vader van den Gendſchen Graave Dirk draagt, by de Vlaamſche Schryvers, den naam van *Wigman* (*k*). Om deeze zwaarigheid weg te neemen, onderſtellen ſommigen, dat de Gendſche Graaf Dirk, na 't overlyden van onzen Dirk den II., met deszelven Weduwe, Hildegarde, gehuwd, en hierom, door onze Kronykſchryvers, met den Hollandſchen Graaf, verward geworden is. Doch alzo men, hiervoor, geene Hiſtoriſche bewyzen te berde brengt, agten wy 't veiliger, deeze duiſtere zaak duiſter te laaten, dan iets vaſt te ſtellen, welk op loutere giſſingen ſteunt. Ondertuſſchen moet men toeſtaan, dat deeze onderſtelling, zo zy grond hadt, nog een andere zwaarigheid, die, uit de langduurige Regeeringe van Dirk den II., gemaakt wordt, merkelyk zou opligten. Dirk II.

Keizer Otto de Groote was van zynen Zoon *Otto den II.* opgevolgd, die, in 't jaar negenhonderd drieëntagtig, overleeden zynde, door den zynen, insgelyks *Otto* genoemd, opgevolgd werdt. Van deezen Otto den III. bekwam, naar 't verhaal onzer beſte Kronyken, Graaf Dirk de II., in den jaare negenhonderd vyfentagtig, het vol bezit van eenige Landen, welken hy te vooren ſlegts van 't Ryk ter leen gehouden hadt. Egbert, een van Dirks Zoonen, die in Britanje gebooren was (*l*), werwaards zig Graaf Dirk en zyne Gemaalin, of ten minſten de laatſte, om redenen ons onbekend, ſchynt begeven te hebben,

XIII. Giftbrief van Otto den III. ten behoeve van Graave Dirk den II. 985.

(*k*) Miræus *ubi ſupra.*
(*l*) Geſta Trevir. Archiepiſc. *Cap.* III. *in* Veter. Monum. E. Marten. & U. Durand *Tom.* IV. *c.* 155.

DIRK II. ben, was, reeds voor eenige jaaren, tot Aartsbiſſchop van Trier verheeven, en ſtondt thans zo diep in 's Keizers gunſt, of in die der Keizerinne, *Theofana*, Moeder en Voogdes van den jongen Vorſt, dat hy zynen Vader deeze Gift hielp verwerven. De Giftbrief is nog voorhanden. Koning Otto ſchenkt, by denzelven, „ zynen *getrouwen Graave Dirk* alles, „ wat deeze te vooren van 't Ryk ter leen of „ in vrugtgebruik bezeten hadt, tuſſchen de „ twee ſtroomen *Liora* en *Hisla*; in het Dorp „ of Vlek *Sunnemere*; tuſſchen twee andere „ ſtroomen, *Medemelacha* en *Chinneloſara*, „ *Gemarchi* genoemd; in het Land van *Texla*, „ uitgenomen de Schatting, *Huslade* geheeten, en in de Graaffchappen *Maſalant*, „ *Kinhem* en *Texla*: om al hetzelve, voortaan, niet meer ter leen, maar *in eigendom* „ te bezitten, met magt om het weg te „ ſchenken, te verruilen, en daarmede allenthalve naar welgevallen te handelen." De Brief is gedagtekend te Nieuwmegen, den drieëntwintigſten van Oogſtmaand des jaars negenhonderd vyfentagtig (*m*).

Het gezag en gebied des Graaven van Holland werdt, gelyk men ziet, door deeze Gifte, merkelyk vergroot. Hy verkreeg den eigendom over verſcheiden' Landen, welken hy te vooren alleenlyk ter leen plagt te bezitten. Doch de gelegenheid deezer Landen is thans moeilyk aan te wyzen. Indien men, met ſommi-

(*m*) *Vide* DOUSÆ Annal. *Libr.* VIII. *p.* 412. MIRÆI Cod. Donat. piar. *Cap.* XLI. *in Tom.* I. Oper. Diplom. *p.* 52.

migen, *Lioka*, in plaats van *Liora*, leezen mogt, en daardoor de *Lek* verſtaan, zou men konnen agten, dat 'er van eenig Land, tuſſchen de Lek en den Yſſel, geſproken werdt. Doch onze oudſte Rymkronykſchryvers hebben zekerlyk geen *Lioka* gelezen. Een derzelven (*n*) rymt, op *Lyhore*, *vryer Core*, en ziet, veelligt, op het water de *Lier*, nu, gemeenlyk, de *Lee* genaamd, in Delfland. *Hisla* betekent zeer waarſchynlyk den *Yſſel*, by Gouda en Oudewater. *Sunnemere* wordt, van de meeſten, in het Zeeuwſch Eiland Schouwen gezogt, alwaar nog een Dorp gevonden wordt, *Sonnemaar* genoemd. De Stroom *Medemelacha* ſchynt de *Leek* by *Medenblik* te zyn: welke Stad haaren naam van deezen Stroom ſchynt ontleend te hebben. Doch *Chinneloſara*, waarvoor een oud Schryver *Chimeloes* leeſt (*o*), is nergens te vinden, en veelligt, al voor lang, in de Zuiderzee verdweenen. Sommigen maaken van *Gemarchi*, *Marken*: en 't is bekend, dat men thans een Eilandje van dien naam vindt, in de Zuiderzee: ook een Dorp aan de Stermeer. *Kinhem*, *Maſalant* en *Texla* ſchynen, voor *Kennemerland*, *Maaſland* en *Texel*, te moeten genomen worden. Zo veel blykt ten minſten uit den Giftbrief, dien wy overweegen, dat Graaf Dirk, by denzelven, uitgebreider gebied krygt over een gedeelte van het tegenwoordig Holland, van Weſtfriesland, en, waarſchynlyk, ook van Zeeland. Dirk II.

Hy

(*n*) Melis Stoke *in* Dirk II. *bl.* 18.
(*o*) Id. ibid.

ARNOUD. XIV. Dirk de II. sterft. 989

Hy overleefde deeze uitbreiding zyns gebieds niet lang; maar stierf, op den zesden van Bloeimaand des jaars negenhonderd negententagtig. De Graavin Hildegarde was reeds twee jaaren voor hem overleeden. Zy werden beide in de Egmondsche Klooster-Kerke begraaven (*p*).

Arnoud, zyn Zoon, volgt hem op.

Het aanzien, welk de Hollandsche Graaven reeds verkreegen hadden, is, naar alle waarschynlykheid, oorzaak geweest, dat Graaf Dirk, terstond, van zynen Zoon, ARNOUD, werdt opgevolgd, zonder dat deeze noodig geoordeeld heeft, zig, in 't Vaderlyk gebied, door Keizerlyke Brieven, te doen bevestigen. Immers men vindt niet, dat Arnoud eenig Graaflyk bewind, uit hoofde van Keizerlyke Brieven, hier te Lande, geoefend heeft. Dat de Staaten des Lands, de Edelen of Steden, of beide, het Graaflyk bewind aan Arnoud en zyne Opvolgers zouden opgedraagen hebben, gelyk sommige laatere Schryvers willen, is niet te bewyzen. De draad der oudste Geschiedenissen leidt ons hier heenen, dat de Graaflyke Regeering over Holland, ten deezen tyde, reeds erflyk geworden zynde (*q*), de naaste Erfgenaam den afgestorven' Graave opgevolgd is, zonder Keizer of Staaten te kennen: terwyl hy zig egter aanmerkte, als een Lid of vry Leenman des Duitschen Ryks, en zig doorgaans als zodaanig gedroeg.

Graaf

(*p*) LEON. MONACH. Brevic. *p.* 147. KL. KOLYN, *bl.* 260.
(*q*) MELIS STOKE *in* Arnoud. *bl.* 21.

Graaf Arnoud toonde dit, niet lang na 's Vaders dood: zig vervoegende onder de Ryks Vorſten, die, tegen den aanvang des jaars negen honderd en negentig, te Maagdenburg, op een Renſpel, by een gekomen waren (*r*). Doch wel haaſt kreeg hy gewigtiger werk. De Weſtfriezen, door *Volkmarus*, Biſſchop van Utrecht, opgehitſt, weigerden den Graave hulde te doen (*s*). Arnoud wendde wel alle poogingen aan, om hen hier toe te beweegen. Zelfs gelukte 't hem, den Biſſchop, de zyde der Weſtfriezen te doen verlaaten. Doch deezen, voor 't waſſend gezag des Graaven bedugt, ſtonden, in 't jaar negen honderd drie en negentig, openlyk tegen hem op (*t*). De Graaf, eene aanzienlyke magt byeen gebragt hebbende, trok, in den nazomer des zelfden jaars, waarſchynlyk langs den zoom van Kennemerland aan den Duinkant, tot in 't hert van Weſtfrieſland. Deeze Landſtreek beſtondt toen meeſt uit gebroken land; dat de Ingezetenen genoegzaam ongenaakbaar voor vyandelyke aanvallen maakte. Ook zal ons 't gevolg deezer Hiſtorie doen zien, dat de Weſtfriezen, doorgaans des Zomers, als de wateren droogſt zyn, of des Winters over 't ys, zyn beoorloogd. In 't Noordweſten deezer Landſtreeke, alwaar men thans de Schager- en Nieuwdorper-Kogge heeft, ryſt de grond wat hooger, dan elders, en is minſt van water voorzien. Hier heenen begaf zig de Graaf, zig nederſlaande in eene vlakte, *Win-*

ARNOUD. XV. Graaf Arnoud beoorloogt de Weſtfriezen.

993.

(*r*) J. Palat. Aquil. Saxon. *p.* 32.
(*s*) Melis Stoke *in* Arnoud *bl.* 21.
(*t*) M. Stoke *in* Arnoud *bl.* 21.

ARNOUD. *Winkelmade* genaamd, en gelegen, op of omtrent de plaats, alwaar thans het Dorp *Winkel* legt. Deeze vlakte hadt hy tot het slagveld uitgekooren. Ook bevondt zig, hier omtrent, de magt der Weſtfriezen. Eer 't op een ſtryden ging, gebeurde 'er iets zonderlings, 't welk de behoudenis van een goed deel van 's Graaven Leger was. 't Volk, vermoedelyk afgemat, door eenen moeijelyken togt, in een heet jaargetyde, hadt, in de vlakte van Winkelmade, gebrek van zoet water. Weſtfriesland was, ten deezen tyde, overvloedig voorzien van Meeren; doch deezen ſchynen allen met de Zee gemeen gelegen, en dus niet dan brak water in gehad te hebben. Sommige Kronykſchryvers verhaalen, dat Graaf Arnoud, begaan met zyn volk, zig in 't gebed begaf, en daar na hun eene plaats aanwees, alwaar zy, graavende, zoet water vonden (*u*). 't Gevegt viel zo voorſpoedig niet uit. 's Graaven Leger werdt zo fel aangevallen van de Weſtfriezen, dat het wel haaſt ontſchaard en te rug gedreeven werdt. Arnoud zelf werdt in de vlugt gegreepen en gedood. Onze Kronyken plaatſen den Veldſlag en 's Graaven omkomen op den agttienden van Herfſtmaand des jaars negen honderd drie en negentig (*v*), en ſchryven hem eene Regeering van vyf jaaren toe (*w*). Doch daar is nog een Brief voor handen, gegeven door zekeren Graaf Arnoud en zyne Gemaalin *Lietgarda*, ten behoeve van het Blan-

Hy ſneuvelt in den ſtryd.

(*u*) BEKA *in* Balduino. *p.* 35.
(*v*) BEKA *in* Balduin. *p.* 35.
(*w*) STOKE *in* Arnoud, *bl.* 22.

Blandiner Klooſter by Gend, in den jaare negen honderd agt en negentig (*x*). Onze Graaf Arnoud hadt zig, in den jaare negen honderd en tagtig, by 't leeven zyns Vaders, ook in Huwelyk begeven, met zekere *Lutgard*, die ſommigen voor eene Dogter van *Romanus den jongen*, Keizer in 't Ooſten, gehouden hebben; doch welke, door anderen, als eene Dogter van *Sigifrid*, eerſten Graaf van Luxemburg, aangemerkt wordt. Ook wordt Graaf Arnoud, die in den ſlag tegen de Friezen omkwam, by ſommige oude Schryvers, *de Gentenaar* genoemd (*y*). Anderen zeggen, dat hy het Burggraafſchap te Gend, door toedoen zyner Moeder, verkreegen hadt. Uit al het welke, met de hoogſte waarſchynlykheid, beſlooten wordt, dat onze Graaf Arnoud dezelfde is, die, in den jaare negen honderd agt en negentig, de Gift aan het Blandiner Klooſter te Gend gedaan heeft. Doch hier uit volgt, dat hy, in 't jaar negen honderd drie en negentig, niet kan geſneuveld zyn. In 't jaartal van den Giftbrief, kan geen merkelyke misſlag zyn ingeſloopen, alzo dezelve gegeven is, onder de Regeeringe van Koning Robert, die eerſt in 't jaar negen honderd zes en negentig den troon van Frankryk beklom. De tydrekening onzer oude Hiſtorie is hier derhalve wederom onzeker, en niet dan op loſſe gron- ARNOUD

(*x*) MIRÆI Oper. Diplom. *Tom.* II. *p.* 944.
(*y*) SIGEB. GEMBLAC. *ad annum* 1013. Hiſt. Monaſt. S. Laurent. Leod. *apud* MARTEN. & DURAND Veter. Monum. *Tom.* IV. *c.* 1052.

ARNOUD. gronden te bepaalen. Graaf Arnoud werdt, te Egmond, begraaven. Hy hadt het Kloosſter aldaar begiftigd met verſcheiden' goederen, die te *Leiden*, te *Vlaardingen*, te *Bergen* in Kennemerland, te *Kaſtrikom*, te *Velzen*, te *Saſſenheim*, te *Voorhout*, te *Noordwyk* en elders gelegen waren (*z*): 't welk wy hier, alleenlyk, melden, om dat 'er de oudheid van alle deeze Plaatſen uit af te neemen is. Sommige Kronykſchryvers tekenen aan, dat Graaf Arnoud, van Keizer Otto den III., verwierf, dat het Graafſchap van Holland, van een regt Keizerlyk Leen, gelyk het van de Koningen der Franken plagt gehouden te worden, in een vry erfleen veranderd werdt: waar van hem bezegelde Brieven zouden verleend zyn (*a*). Doch 't is te vermoeden, dat zy de Brieven van Otto den III., in 't jaar 985, aan Dirk den II. gegeven (*b*), by welken, niet het Graafſchap, maar alleenlyk eenige Landen van Leen in vry eigen goed veranderd werden, kwalyk begreepen, en ten onregte op Graave Arnoud zullen toegepaſt hebben.

In het Burggraafſchap van Gend, werdt Graaf Arnoud opgevolgd, door zynen oudſten Zoon, *Adelbert*, in wiens nageſlagt het gebleeven is, tot dat het, omtrent het einde der twaalfde eeuwe, met het Graafſchap van Vlaanderen vereenigd werdt.

XVI. DIRK DE III. Van de twee andere Zoonen van Graaf Arnoud, *Dirk* en *Sigefrid*, *Sivaard* of *Sikko*, bereik-

(*z*) M. STOKE *in* Arnoud. *bl.* 21.
(*a*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 40.
(*b*) Zie hier voor, *bl.* 125.

reikte de oudſte niet meer dan twaalf jaaren (c); waarom men het voor waarſchynlyk houdt, dat hy, onder de voogdyſchap zyner Moeder, het Graaflyk bewind aanvaard heeft, over dat gedeelte van 's Vaders goederen, welk, ſedert, by den naam van *Holland*, bekend geworden is. Onze meeſte Kronykſchryvers rekenen derhalve DIRK, voor DEN DERDEN Graave van Holland van dien naam. DIRK III. wordt Graaf van Holland.

De Friezen bedienden zig van zyne minderjaarigheid, en van de voordeelen, by de jongſte overwinninge, behaald, om zig, in de onafhangkelykheid van den Hollandſchen Graave, te handhaaven. Doch *Henrik de II*, die, na Otto den III., tot de Keizerlyke waardigheid verheeven was, ruſtte, ten dienſte van 's Graaven Moeder, Lutgard, die eene zuſter zyner Gemaalinne was, eene Vloot uit, beoorloogde de Friezen, en dwong hen tot onderwerping (d). Doch toen Lutgard overleeden was, hernamen zy de voorige vyandelykheden, en weigerden Graave Dirk hulde te doen. Deeze maakte zig terſtond gereed, om hen, met de wapenen, aan te taſten, en deedt hun openlyk den oorlog verklaaren, indien zy hem, binnen zekeren beſtemden tyd, niet voor hunnen Heere aannamen. De Friezen, bedugt, dat de jonge Graaf, die eene aanzienlyke magt by een brengen kon, en met het bloedverwantſchap des Keizers geſterkt was, eens ſtrenge wraak mogt oefenen, over de dood zyns Vaders, neigden tot onderwerping. Brengt de Friezen tot onderwerping. 1005.

Graaf

(c) M. STOKE *in* Arnoud. *bl.* 22.
(d) DITMARI Chron. *Libr.* VI. *p.* 389.

Dirk III. Graaf Dirk wist zig hier van te bedienen, en sloot zo voordeelig een verdrag met de Friezen, als hy zig, na 't voeren van eenen gelukkigen kryg, zou hebben konnen belooven. De Graaf verbondt zig alleenlyk om „ nimmer wraak te zullen oefenen over 't leed, „ zynen Vader, door de Friezen, aangedaan." Deezen belooften, daarentegen „ den Graaf „ hulde te zullen doen, hem de tienden hunner jaarlykſche inkomſten te zullen geeven, benevens het Regt, om dezelven te „ doen invorderen, of te vermangelen, naar „ zyn welgevallen: en op eigen koſten, zo „ dikwils als zy opontbooden werden, tegen zyne vyanden, ten ſtryde te zullen trekken (e)."

XVII. Invallen der Noormannen in Tiel. 1009.

Dit verdrag beveſtigde de ruſt, in een gedeelte deezer Landen, voor eene reeks van jaaren. Doch aan eenen anderen oord, werden zy eerlang wederom, door eene Vloot van Noormannen, ontruſt. In 't jaar duizend en negen, voeren deezen de Merwe en Waalſtroom op, tot aan Tiel, toen eene voornaame Koopſtad. Op het gerugt hunner aankomſt, waren de Bewooners van den Waalkant, met agterlaating van alle hunne goederen, behalve het geld, hooger op gevlugt. Godefrid, die thans het Land van Gelder, onder den titel van *Voogd* beſtierde, hadt, ſchoon hy reeds zwak van Lighaam en hoog bejaard was, egter moeds genoeg om, in aller yl, eenige manſchap by een te rukken, de vlugtende Landzaaten te ſtuiten en tegen de

(e) Melis Stoke in Dirck III. bl. 24. Joann. a Leydis Libr. IX. Cap. IX.

de Noormannen aan te voeren. Deezen hadden, ondertuſſchen, Tiel overrompeld en uitgeplonderd; zonder het Klooſter van S. Walburg, weleer door Walger, Graave van Teiſterbant, geſtigt en begiftigd, in 't allerminſt te verſchoonen. Godefrid, zyne bende in orde byeen gebragt hebbende, droeg het bevel over dezelven op aan *Baldrik*, Graave van Kleef, en aan *Unroch*, waarſchynlyk Graave van Teiſterbant. De Noormannen, op 't gezigt hunner aankomſt verſchrikt, verlieten de Stad, hergden den bekomen' buit in hunne Schepen, en zakten den ſtroom wederom af: koelende egter, op deezen hertogt, hunnen moed, door het brandſtigten in eenige gehugten, die digſt langs den oever gelegen waren (*f*). DIRK III. Zy worden verdreeven.

In 't volgende jaar, hernamen zy den aanſlag met eene vloot van negentig lange Schepen. Zy hadden 't nu, veelligt, op Wyk te Duurſtede gemunt, alzo zy, door de Merwe, de Lek, en niet de Waal opvoeren. Men hadt zig, hier te Lande, in ſtaat van tegengenweer geſteld. Een aanzienlyk Leger van Voetvolk en Ruitery ſtondt geſchaard langs den oever der Riviere; die daarenboven nog met eenige weinige Schepen bezet gehouden werdt. De voorhoede der vyandelyke Vloote, deeze voorzorg gewaar wordende, liet, midden in den ſtroom, het anker vallen, om de volgende Schepen af te wagten: die zo dra niet aangekomen waren, of de Bevelhebbers der Noormannen beſlooten, na gehouden Krygs- Hemeemen hunnen aanſlag. 1010.

(*f*) ALBERT. de Diverſ. Tempor. *Libr.* I. *Cap.* VIII. *Col.* 96.

DIRK III. Krygsraad, van de Landing af te zien, en alleenlyk den vryen doortogt, langs den ſtroom, te verzoeken. Deeze werdt hun toegeſtaan. Doch toen, 's anderendaags, de voorſte Schepen naauwlyks den Rynſtroom bereikt hadden, ondernamen onze Landzaaten, met eenige weinige Schepen, op het agterſte gedeelte der Noordſche Vloote, onder een woeſt geſchreeuw, aan te vallen. Daar op wendden de voorſten de ſtevens te rug, en noodzaakten de onzen, voor eenen tyd, af te deinzen: ook zetteden zy eenige manſchap aan land, om den onzen den onderſtand af te ſnyden. Met het aanbreeken van den volgenden dag, werdt 'er op onze Schepen een loos gerugt verſpreid, dat de Ruitery in een ſcherp gevegt met den vyand geraakt was, en hem reeds veel afbreuk gedaan hadt. Toen vallen de onzen, beide te water en te lande, zonder Leidsman, zonder orde, met een onbezuisd geſchreeuw, aan op den vyand: dien 't weinig werks koſtte, deeze ongeregelde menigte te noodzaaken, eerſt de Schepen te verlaaten, en daar na ook, te lande, met vollen ren, de vlugt te neemen: by welke egter een groot getal, door de overwinnende Noormannen, werdt omgebragt (*g*).

Nederlaag der onzen.

Haaſt kreeg men de tyding van deeze nederlaag te Utrecht, en te gelyk berigt, dat de vyand derwaards in aantogt was: waar op terſtond de Huizen, langs de Haven, uit vrees dat men 'er zig van bedienen mogt, om het

(*g*) ALPERT. de Diverſ. Tempor. *Libr.* I. *Cap.* IX. *Col.* 97.

het Slot te ligter te bemagtigen, afgebrand werden. Doch de Noormannen, voor de Stad gekomen, verklaarden, dat deeze schade hun leed was; dat zy niets kwaads tegen Utrecht in den zin hadden, en alleenlyk verzogten, binnen gelaaten te worden, om hunnen Godsdienst te verrigten. Dit werdt hun beleefdelyk geweigerd. En zy, onaangezien de Stad ligtelyk te bemagtigen zou geweest zyn, 't zy uit waaren eerbied voor de Bisschoppelyke Stad, of, gelyk een oud Schryver wil, uit hoogagting voor de befaamde heiligheid van den tegenwoordigen Bisschop ANSFRID, of *Aufrid*, trokken af, zonder iet verders te onderneemen, en verlieten deeze Landen (*b*). Na deezen, heeft men hier geene invallen der Noormannen meer vernomen. Dek. III.

XVIII. Staat en verdeeling van het Graafschap Teisterbant.

Ansfrid stierf kort hier na (*i*). Hy was, voor dat hy Bisschop van Utrecht werdt, Graaf van Leuven en Hui geweest (*k*); doch bezat eenig Land in 't Graafschap Teisterbant; waarom hem sommige Kronykschryvers *Graaf van Teisterbant* genoemd hebben (*l*). In 't jaar negen honderd vier en negentig, werdt hy, den weereldlyken staat, reeds voor eenige jaaren, verlaaten hebbende, tot Bisschop van Utrecht verkooren (*m*). Sedert schonk hy zyne goederen, grootendeels,

(*b*) ALPERT. de Diversf. Tempor *Libr.* I. *Cap.* X. *Col.* 98.
(*i*) LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1010.
(*k*) SIGEB. GEMBLACENS. *ad annum* 997. Dipl. Otton. III. *apud* MIRÆUM Cod. Donat. piar. *Cap.* XL. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 51. Vide & MIRÆUM *ubi supra Cap.* XXXII. *p.* 41 *in Notis.*
(*l*) Chron. de Traject. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* V. *p.* 323.
(*m*) BEKA *in* Aufrido, *p.* 26.

Deel III. deels, aan de Utrechtſche Kerke; byzonderlyk ook die, welken in 't Graafſchap Teiſterbant gelegen waren (*n*). Dit Graafſchap ſchynt, na de dood van Walger, Broeder van Graaf Dirk den I., door Keizerlyke Giften, in verſcheiden' brokken, verdeeld geworden te zyn (*o*). Een deel heeft 'er *Radboud*, Walgers Zoon, van ter Leen gehad, 't welk naderhand aan de Utrechtſche Kerke gegeven werdt (*p*). Een andere Zoon van Walger, *Poppo* genaamd, heeft ook eenig bewind in 't Graafſchap Teiſterbant bekomen (*q*). Doch nog ten tyde van Ansfrid, ſchynt zyn Neef *Unroch* (*r*) of *Hunerik* dit Graafſchap geregeerd te hebben (*s*), tot dat het zelve, by verloop van tyd, geheellyk der Utrechtſche Kerke werdt afgeſtaan (*t*). Het was van merkelyke uitgeſtrektheid, begrypende in zig, volgens eenige Kronyken, den Tieler- en Bommelerwaard en de Landen van Kuilenburg, Buuren, Vianen, Arkel, Heusden en Altena, tot aan de oude Maaze toe (*u*): 't welk wy hier te noodiger agten te melden, om dat de Nabuurſchap van 't Graaflyk gebied van Holland aan deeze zyde, onder anderen, gelegenheid gegeven heeft, tot hevige geſchillen over de grensſcheiding, die, eerlang, tot eenen fellen oorlog zyn uitge-

(*n*) Diplom. Anſridi *apud* HEDAM *p.* 93, 106.
(*o*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* IV. *Cap.* 12.
(*p*) Dipl. Otton. I. *apud* HEDAM *p.* 83, 86.
(*q*) Diplom. Henr. II. *apud* HEDAM *p.* 100.
(*r*) ALBERT. de Diverſ. Tempor. *Libr.* I. *Cap.* XVI. *Col.* 102.
(*s*) Diplom. Otton. III. *apud* HEDAM *p.* 95.
(*t*) Diplom. Conradi II. *apud* HEDAM *p.* 114.
(*u*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* IV. *Cap.* 14.

geborſten, van welken wy de oorzaaken wat hooger moeten ophaalen. Dirk III.

XIX. Oorſprong der geſchillen tuſſchen de Utrechtſchen en Hollanders.

Wy hebben boven (*v*) gezien, dat het Graafſchap van Gerolf en van Dirk den I., zynen Zoon, ooſtwaards, omtrent Bodegrave, aan 't Stigt van Utrecht grensde. Ook moeten wy ons herinneren, dat de Utrechtſche Kerk, na Gerolfs dood, terſtond het zesde deel van zyne Viſſchery in den Rynſtroom hadt weeten te bekomen (*w*): 't welk veelligt den eerſten grond gelegd heeft van landen onderlingen afkeer, tuſſchen de Hollanders en de Stigtſchen. Hier zien wy, dat het Graafſchap van Teiſterbant, 't welk den Hollandſchen Graaven, als naaſten Erfgenaamen van Graaf Walger en zyne Zoonen, natuurlykſt ſcheen toe te komen, alkengskens der Utrechtſche Kerke gegeven werdt. 't Is ligtelyk te vermoeden, dat Graaf Dirk de III. dit ongaarne gezien, en nu en dan eenig geweld gebruikt hebben zal, om het voorouderlyk Erfgoed te behouden, of weder te bekomen. Hier uit zyn, buiten twyfel, geſchillen gereezen, op de grenzen, die 't Stigt van 't Graafſchap ſcheidden: en met naame, omtrent den mond der Maaze, tot aan welken ſtroom, zig het Graafſchap Teiſterbant uitgeſtrekt hadt. De Utrechtſchen Biſſchop maatigde zig hier het regt aan, om in het Boſch *Merwede* te jaagen: en, daarenboven in de ſtroomen de Waal of Maaze, daaromtrent, te viſſchen (*x*). De Biſſchoppen van Trier en

(*v*) II. *Deel*, *bl.* 107.
(*w*) *Bl.* 120.
(*x*) Baldricus Chron. Camer. *Lib.* III. *Cap.* 19.

DIRK III. en van Luik bedienden zig van dezelfde voorregten. Veelligt beriep zig de eerſtgemelde op zekere Gifte van Egtbert, Broeder van Graaf Arnoud, die Aartsbiſſchop van Trier geweeſt was. Meer andere Geeſtelyken waren 'er, die zig dezelfde vryheid, met regt of onregt, aanmaatigden (y). Dirk de III., zig hier door zwaarlyk beledigd houdende, was op middelen bedagt, om zyn vaderlyk erfgoed te verdedigen. Des werpt hy, omtrent den jaare 1015, op zynen eigen grond (z), en zo ſommigen willen, ter plaatſe alwaar wel eer de ſterkte Durfos geſtaan hadt (a), eene Veſting op, by welke ſchielyk een goed getal van Huizen gebouwd werdt, die eerlang tot eene maatige Stad aangroeiden, aan welke hy den naam van *Dordrecht* gaf (b). En dit was het beginſel van eene der oudſte Hollandſche Steden, die thans nog den eerſten rang, onder de Steden van Holland, in de Staatsvergaderingen, heeft. Graaf Dirk plaatſte een gedeelte zyner onderzaaten, in de nieuw aangelegde Stad. Zy draagen den naam van *Friezen* nog, by oude Schryvers (c). De Veſting Dordrecht, die de Graaf wel bezet hieldt, verzekerde hem de Jagt en de Viſſchery, die hem, door de Kerkelyken, betwiſt werdt; doch hy bediende 'er zig nog van tot een ander einde. Hy deedt 'er tollen heffen van alle waaren, die

Dordrecht geſtigt. 1015.

(y) BALDRICI Chron. Camerac. *Libr.* III. *Cap.* 19.
(z) VAN LOON Al. Holl. Hiſt. II. *Deel*, *bl.* 272.
(a) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 101.
(b) VAN LOON Al. Holl. Hiſt. II. *Deel*, *bl.* 272.
(c) ALBERT. de Diverſ. Temp. *Libr.* II. *Cap.* XX. *Col.* 118.

die den ſtroom op en afgevoerd werden (*d*): 't welk, zo ver men weet, zonder eenig Keizerlyk verlof geſchiedende, een der eerſte bewyzen was, dat onze Graaven zig langs hoe onafhangkelyker poogden te maaken. DIRK III.

Doch gelyk zig Graaf Dirk, door het handhaaven van zyne Jagt en Viſſchery, den Utrechtſchen Biſſchop en andere Geeſtelyken tot vyanden gemaakt hadt; zo waren de Koopluiden ook, om het heffen der Dordrechtſche tollen, ongemeen op hem gebeeten. Van de Tielenaars, in 't byzonder, wordt aangetekend, dat zy, die uit den aart gereed tot klaagen waren, den Keizer geduuriglyk aanliepen, om hem te beweegen, dat hy zyn gezag wilde gebruiken, om hen van deeze laſtige tollen te ontſlaan: verklaarende zy, „ dat zy anders zelven niet naar Enge„ land zouden konnen overſteeken, noch de „ Engelſchen beweegen, om herwaards te „ komen handelen, en door den tyd, bui„ ten ſtaat geraaken, om den Keizer de ge„ woone ſchattingen op te brengen (*e*)." Deeze klagten en het aanzien der Biſſchoppen inzonderheid woogen zo zwaar ten Hove, dat de Keizer, in de Lente des jaars duizend en agttien, te Nieuwmegen gekomen, om het Paaſchfeeſt te vieren (*f*), aan Godefrid, Hertog van Lotharingen, onder wien Graaf Dirk geagt werdt te moeren ſtaan; Klagten der Koopluiden over Graaf Dirks tollen te Dordrecht. 1018.

(*d*) Baldric. Chron. Camer. *Libr.* III. *Cap* 22.
(*e*) Albert. de Diverſit. Temp. *Libr.* II. *Cap.* XX. *Col.* 118.
(*f*) Ann. Saxo *ad annum* 1018.

Dirk III. ſtaan, en aan ADELBOLD, Biſſchop van Utrecht, bevel gaf, om Dordrecht te ſlegten, en de Friezen van daar te verdryven (*g*). Den Biſſchoppen van Keulen en Luik werdt ook gelaſt, hunne Krygsmagt, ten zelfden einde, ſamen te voegen (*h*).

Gaarne werden deeze bevelen gehoord; en terwyl Hertog Godefrid en de twee laatſtgemelde Biſſchoppen eene genoegzaame Krygsmagt by een verzamelden, was Biſſchop Adelbold, die van eenen oorlogszugtigen aart was, op middelen bedagt, om den Hollandſchen Graave, op de grenzen, afbreuk te doen.

Graaf Dirk verjaagt Dirk Bavo.

Hy hadt, geduurende zyne Biſſchoppelyke Regeeringe, over de grenzen van het Stigt, naar den kant van Bodegrave, eerſt, zekeren *Wirich*, daar na, eenen *Godezo*, tot Markgraaf, aangeſteld. Thans bekleeddę deeze waardigheid *Dirk*, Zoon van Bavo (*i*), gemeenlyk, in onze Kronyken, *Dirk Bavo* genaamd. Deez' ondernam, terſtond, op Adelbolds laſt, de Landen des Hollandſchen Graafs, door geduurige invallen, te ontruſten. Doch 't leedt niet lang, of Dirk de III. hadt zulk eene aanzienlyke magt by een gebragt, dat het hem weinig werks koſtte, om Dirk Bavo, uit deszelfs Graafſchap, te verdryven, en zig van het zelve, ten nadeele der Utrechtſche Kerke, volkomen meeſter te maaken (*k*). Biſſchop Adelbold rukte wel terſtond eeni-

(*g*) ALPERT. de Diverſ. Tempor. *Libr.* II. *Cap.* XXI. *Col.* 119.
(*h*) BALDRICI Chron. Camerac. *Libr.* III. *Cap.* 22.
(*i*) Diploma Henrici II. *apud* HEDAM *p.* 130.
(*k*) BEKA *in* Adelboldo, *p.* 37.

eenige benden te hoop, met welken hy den Hollandſchen Graave, op den tienden van Hooimaand des jaars 1018, ſlag leverde; doch hy kreeg de nederlaag, in welke een goed getal van Stigtſche Ridderen en Knaapen omkwam. Graaf Dirk de III. hegtte, ſedert, het Land beoosten den Ryn by Bodegrave en Bograve zelve aan zyn Graafſchap.

Dirk III. Nederlaag van Bisſchop Adelbold.

XX.

Godefrid, Hertog van Lotharingen, hadt ondertuſſchen eene Scheepsvloot uitgeruſt, van zins om daar mede de Waal en Merwe af te zakken, en Graave Dirk Dordrecht te ontweldigen. De Biſſchoppen van Keulen, Kameryk en Luik werden ook ter Heirvaart beſchreeven (*l*). Doch de laatſtgemelde, *Baldrik* genaamd, begaf zig, ſchoorvoetende en met een ziekelyk lighaam, op den togt, en overleedt, te Tiel, op den negen en twintigſten van Hooimaand (*m*). De Zamelplaats der Bondgenooten was in de Betuwe beſtemd (*n*), welke Landſtreek, by een' oud' Schryver (*o*), den naam van *Eiland* draagt, of om dat zy reeds de gedaante van een Eiland hadt aangenomen, of om dat zy een gedeelte was van het aloude Eiland der Batavieren. De Bondgenooten hadden, op den Waalſtroom by Nieuwmegen, een goed getal van Schepen by een gebragt; hoewel hunne manſchap bekwaamer was, om te paarde dan om te water te ſtryden (*p*). 't Voornee-

Stryd omtrent de Merwe, in welken Graaf Dirk de overwinning behaalt.

(*l*) ANSELMUS *in* Baldrico *Cap.* LXIII.
(*m*) Annal. Saxo *ad annum* 1018.
(*n*) DITMAR. *Libr.* VIII. *p.* 425.
(*o*) DITMAR. *Libr* VIII. *p.* 425, 426.
(*p*) ALBERT. de Diverſit. Tempor. *Libr.* II. *Cap.* XXI. *Col.* 119.

DIRK III. neemen was, het Volk, te ſchepe, de Waal af te voeren, tot aan het Water de *Alblas*, naar 't welk de *Alblaſſerwaard* zynen naam heeft; van waar men Dordrecht, met gemak, meende te zullen konnen dwingen. Graaf Dirk, die den vyand te lande verwagtte, deedt, in alleryl, de *Gieſſenbrugge*, een weinig boven de Alblas, over het Water de *Gieſſen*, gelegen, bezetten, met oogmerk, om hem daar te ſtuiten. Doch de Bondgenooten bedienden zig van eenen donkeren nagt, en zakten, zonder gerugt te maaken, de Gieſſen voorby (*q*). Met het aanbreeken van den dag, bevondt zig de vyandelyke Vloot op de Merwe, voor de Landſtreek, die, by oude Schryvers, den naam van *Flerdingen* draagt (*r*). Graaf Dirk vernam, te laat, dat hem de vyand ontglipt was. 't Was juiſt hoog getyde, en Hertog Godefrid nam deeze gelegenheid waar, om het grootſte gedeelte zyner benden aan land te zetten, geevende aan de overigen bevel, om met de Schepen in 't diep te gaan leggen, op dat zy geen gevaar loopen mogten, van, met het vallen van 't water, aan den grond te raaken (*s*). De Friezen, Graaf Dirks onderzaaten, waren wel terſtond in de weer geweeſt, om de tonnen, die, op den oever, tot bakens verſtrekten, of, in den ſtroom, de ondiepten deeden kennen, af te werpen en weg te neemen (*t*); doch zo dra vernamen zy de talryke magt

(*q*) ALBERT. de Diverſ. Temp. *Libr.* II. *Cap.* XXI. *Col.* 119.
(*r*) Id. ibid.
(*s*) Id. ibid.
(*t*) Id. ibid.

magt des vyands niet, of de Bewooners en van het Boſch Mereweda en het omgelegen platte land verlieten hunne wooningen, en vlooden naar de Veſting Dordrecht (*u*). Het Land hier omtrent was doorſneeden met verſcheiden' Graften: 't zy, gelyk een oud Schryver giſt, om het voor den vyand ongenaakbaarer te maaken, of om zig, in die Graften, van het Zeewater, welk hier, met de Springvloeden, hoog ſtondt, te ontlaſten (*v*). Doch tuſſchen dit laag Land, verhieven zig eenige *Terpen* of hoogten, op eene van welken, Dordrecht geſtigt was. Van deeze hoogten gaven de Friezen agt op de beweegingen des vyands, beſlooten hebbende aldaar af te wagten, wat hy onderneemen zou. Hertog Godefrid hieldt, ondertuſſchen, Dordrecht van verre omringd; doch bevroedende, dat het hem onmogelyk zou zyn, de Plaats te bemagtigen, zo lang hy de Friezen niet, van hunne hoogten, en uit hun gebroken Land, tot een' veldſlag gelokt, en geſlaagen hadt; beval hy aan eenige ligt gewapenden voor uit te ſpatten tot aan de Legerplaatſen der Friezen, dezelven ten ſtryde uit te daagen, en terſtond daar na, in goede orde, af te trekken; op dat de Friezen, hen volgende, van 't gros des Legers, op ruimer Slagveld, zouden konnen ontvangen worden. Het bevel werdt nagekomen (*w*). Men werdt, op 't gebroken en moeraſſig land, haaſt handgemeen. Graaf Dirk hadt zyn Le- DIRK III.

(*u*) Alpert. *Libr.* II. *Cap.* XXI. *Col.* 110.
(*v*) Id. ibid.
(*w*) Alpert. *Libr.* II. *Cap.* XXI.

DIRK III. Leger in twee deelen verdeeld. Het een deel viel den vyand van vooren aan. Met het ander, over welk hy zelf gebied voerde, trof hy hem op zyde. Zo fel werdt 'er gevogten (*x*), dat de Lotharingſche benden, niet in goede orde, gelyk de afſpraak was, maar hals over hoofd aftrokken. Dit bragt terſtond den ſchrik in 't vyandelyk Leger. Die vermeerderd werdt, doordien zekere bloedverwant der Friezen, die zig onder de vlugtende vyanden bevondt, uit liſt of losheid, een gerugt verſpreidde, dat Hertog Godefrid zelf, door de Friezen, aangevallen, en op de vlugt gejaagd was (*y*). Straks hierop, verhief zig een geſchreeuw van *Vliedt! Vliedt!* (*z*) door 't gantſche Leger; zonder dat men regt wiſt, wie 'er de eerſte oorzaak van ware. Toen werdt het vlugten algemeen. Die den ſtroom bereiken konden, bergden zig, zwemmende of waadende, in de Schepen, welker ſommigen, te zwaar beladen, te gronde gingen. Die geen tyd gehad hadden, om zig van hunne Wapenen te ontdoen, en geharnaſt te water gegaan waren, bleeven, in merkelyken getale, in den modder ſteeken, alwaar zy wel haaſt verſmoorden. Anderen, die de Schepen bereikt hadden, bragten, zonder hunne Spitsbroeders af te wagten, de riemen in 't water, en roeiden den ſtroom op (*a*). En zo gelukte het Biſſchop Adelbold, met weinige manſchap, in zeker Vaartuig, het Lyf te bergen (*b*). Graaf Dirk, deeze on-

(*x*) DITMAR. *Libr.* VIII. *p.* 425.
(*y*) ALPERT. *Libr.* II. *Cap.* XXI.
(*z*) DITMAR. *Libr.* VIII. *p.* 425. SIGEBERT. GEMBL. *ad ann.* 1018.
(*a*) ALPERT. *Libr.* II. *Cap.* XXI.
(*b*) DITMAR. *Libr.* VIII. *p.* 425.

onverwagtte vlugt verneemende, ligtte een gedeelte der bezetting uit Dordrecht, en rende den vlugtenden vyand agter na. Toen werdt 'er nog eene groote menigte geslaagen, en de weg bezaaid met Lyken. Hertog Godefrid zelf, gekwetst zynde (*c*), werdt gevangelyk naar Dordrecht gebragt; doch eerlang op vrye voeten gesteld, onder voorwaarde, dat hy, voor de Friezen, verzoening ten Keizerlyken Hove verwerven zou, gelyk ook geschiedde (*d*). Graaf Dirk behaalde deeze merkwaardige overwinning, op Woensdag, den negenentwintigsten van Hooimaand des jaars duizendenagttien: en bleef, sedert, in 't bezit van 't Bosch Mereweda en van de naaste stroomen en Landeryen (*e*). De magt zyner vyanden was ook geweldig geknakt, door deeze nederlaag. De Luiksche en Kamerykſche Knegten waren byna allen omgekomen (*f*). Van de zyde des Utrechtschen Bisschops, waren ook eenige Graaven, Ridders en Geestelyken gesneuveld (*g*). Kortom, de oude Schryvers getuigen, dat 'er, na den tyd van Karel den Grooten, hier te Lande, zo zwaar een verlies niet geleeden was (*h*). Ook geloofde men toen, dat het onheil, den Landen hierin overgekomen, niet lang te vooren, door eene groote Staartster (*i*), en door een vinnig Vogelgevegt, ter plaatse van den slag voorgevallen, voorspeld was geweest (*k*). Dirk III.

Graaf

(*c*) Baldrici Chron. Camer. *Libr.* III. *Cap.* 22.
(*d*) Sigeb Gemblac. *ad annum* 1019.
(*e*) Alpert. *Libr* II. *Cap.* XXI. *Col.* 121.
(*f*) Ditmar. *Libr.* VIII. *p.* 425, 426.
(*g*) Beka in Adelboldo. *p.* 38.
(*h*) Ditmar. *Libr.* VIII. *p.* 426.
(*i*) Beka *in* Adelboldo. *p.* 37.
(*k*) Annal. Saxo *ad annum* 1018.

Dirk III. Graaf Dirk trok, ondertuſſchen, uit deezen algemeenen ramp, niet weinig voordeels. Biſſchop Adelbold werdt, zyns ondanks, genoodzaakt, vrede met hem te maaken. De voorwaarden werden, door tuſſchenſpraak van Godefrid, Hertog van Lotharingen, getroffen (*l*); doch niemant der ouden heeft naauwkeurig genoeg aangetekend, welken dezelven geweeſt zyn.

XXI. Vrede tuſſchen den Graave van Holland en den Biſſchop van Utrecht.

Zeker genoeg is 't, dat Graaf Dirk in 't bezit beveſtigd is, van de Landen omtrent Dordrecht en Bodegrave; doch 't is waarſchynlyk, dat hy dezelven van den Utrechtſchen Biſſchop ter Leen heeft gehouden. Men heeft nog eene oude Lyſt van de Leenmannen der Utrechtſche Kerke, in welke de Graaf van Holland, als 's Biſſchops *Maarſchalk*, gedagt, en verſcheiden' Landen opgenoemd worden, welken hy van de Utrechtſche Kerke ter Leen hieldt. Sommigen brengen deeze Lyſt tot den tyd van Biſſchop Adelbold, die in 't hoofd derzelve genoemd wordt (*m*). Doch anderen houden de oudheid en egtheid derzelve verdagt (*n*), waar toe te meer reden is, om dat zy, by de verſcheiden' Schryvers, die dezelve aanhaalen, niet eveneens gevonden wordt (*o*). 't Schynt wel een werk van ouden oorſprong te zyn, en veelligt van Adelbolds tyd; doch merkelyk aangevuld en bedorven, in laater tyden. Van den Hollandſchen Graave leeſt men 'er, onder anderen, in, dat hy het *Graaffchap van Holland* van den Utrechtſchen Bis-

(*l*) Ditmar. *Libr.* VIII. *p.* 426. Annal. Saxo *ad annum* 1018.
(*m*) Heda *in* Adelboldo. *p.* 111.
(*n*) Buchelius *ad* Hedam. *p.* 117.
(*o*) *Vide* Chron. de Trajecto *apud* Matth. Analect. *Tom.* III. *p.* 332.

Biſſchop, als een vry Leenmaan, ter Leen hieldt: doch veelligt moet men, door dit *Graaffchap van Holland*, het *Graaffchap van Bodegrave*, welk Dirk de III. Dirk Bavo ontweldigd hadt, verſtaan. En 't is gantſch niet vreemd, dat Adelbold dit Graaffchap, welk Dirk de III. reeds bemagtigd hadt, by 't ſluiten der Vrede, aan hem ter Leen opgedraagen heeft. Zo men anders de Lyſt, van welke wy ſpreeken, tot laatere tyden brengen wil, kan men, voor het Graaffchap van Holland, het Graaffchap van Gerolf en deszelfs opvolgers neemen, welk, gelyk wy hier na zullen zien, in 't jaar 1064, by Keizerlyke Brieven, aan den Biſſchop van Utrecht werdt opgedraagen. Men mag ook vermoeden, dat de Graaf van Holland zig verbonden hebbe, het Stigt van Utrecht, met de wapenen, te beſchermen, en dat hy hierom, ſedert, den naam van *Maarſchalk* des Biſſchops gedraagen heeft; door welken naam, onder anderen, oulings, gelyk tegenwoordig, een *Legerhoofd* betekend werdt. Voorts hadt een Maarſchalk ook de eer van het zwaard voor den Biſſchop te draagen, by deszelfs inwyding, en den toom van 's Biſſchops paard vaſt te houden, terwyl hy 'er aftradt (*p*). DIRK III.

Na 't ſluiten der Vrede met Biſſchop Adelbold, ſchynt Graaf Dirk wederom in de gunſt des Keizers herſteld te zyn. Immers hy verſcheen, in Herfſtmaand des jaars eenduizendvierentwintig, op den Ryksdag, op welken Koenraad, Hertog van Zwaben, in de plaats Graaf Dirk woont de Ryksdagen by. 1024.

(*p*) *Vide* Hedam *p.* 111. & Excerpt. ex Chron. Brem. *apud* Leibnit. *Tom.* II. *p.* 271.

DIRK III. plaats van Henrik den II., tot Keizer verkoo-
ren werdt. De Schryver, die dit verhaalt,
noemt onzen Graaf *Dirk van Friesland* [*Thiede-
ricus Freſoniæ*] (*q*). Ook gewaagt hy, onder
dien zelfden naam, van hem, by gelegenheid
van zekere algemeene byeenkomſt der Ryks-
1030. vorſten, die, in Herfſtmaand des jaars een-
duizendendertig, te Hirtsfeld gehouden, en
door Graave Dirk ook bygewoond werdt (*r*).

XXII. Byzonderheden wegens Sifrid of Sikko, Broeder van Dirk den III.

Omtrent deezen zelfden tyd, op den vyf-
den van Zomer- of van Oogſtmaand, overleedt
Sifrid, of Sikko, de Broeder van Graaf Dirk
den III. (*s*). Hy werdt te Egmond, welks
Abtdy hy en zyne Huisvrouw rykelyk begif-
tigd hadden, begraaven (*t*). Weinig gegrond
beſcheid vindt men van hem, in oude Gedenk-
ſchriften. Onze Kronyken verhaalen, dat hy,
met zynen Broeder overhoop geraakt zynde,
en, zo ſommigen willen, zelfs eenen dood-
ſlag begaan hebbende, naar Kennemerland
vlugtte; alwaar hy, door de ſchoonheid of
looze treeken van zekere *Tetta* of *Tietburg* be-
koord, zig met haar, in een gantſch ongelyk
Huwelyk, begaf. Zy was de Dogter van
zekeren *Gozewyn:* die, uit Friesland, dat is
Weſtfriesland, te Kaſtrichem was komen woo-
nen. Dit Huwelyk vermeerderde de oneenig-
heid tuſſchen Sikko en zynen Broeder, dien
hy het bewind van 't Vaderlyk Graafſchap
misgunde. Zo hoog liep de tweedragt, dat
Graaf

(*q*) Vita MEINWERCI Epiſc. Paderbr. *Cap.* XCIII. *in* Coll. LEIBNITII. *Tom.* I. *p.* 557.
(*r*) Vita MEINWERCI *Cap.* CII. *p.* 559.
(*s*) LEON. MONACH Egmond. Brevic. *p.* 150.
(*t*) M. STOKE *in* DIRK III. *bl.* 23.

Graaf Dirk op zyns Broeders leeven toelei. Eindelyk werdt hem, by verdrag, het bewind over Kennemerland en Weſtfriesland, onder zynen Broeder, afgeſtaan (*u*). Hy liet twee Zoonen na, *Dirk*, den eerſten Heer van Brederode en Zevenbergen, en *Godefrid*, Heer van Luxemburg (*v*). Graaf Dirk de III. hieldt, na Sikkos dood, 't bewind over Kennemerland en Weſtfriesland wederom aan zig (*w*). DIRK III.

De ruſt, die hy, na 't eindigen van den Utrechtſchen kryg en na de dood zyns Broeders, genoot, gaf hem gelegenheid tot het onderneemen eener Pelgrimaadje naar Paleſtina, van waar hy, het Graf des Heeren en de andere Heilige plaatſen Godsdienſtiglyk bezogt hebbende, na verloop van eenigen tyd, behouden te rug kwam. Hy was de eerſte der Hollandſche Graaven, die deezen togt ondernam (*x*). Doch 't was, al ſedert eenige eeuwen, by klein en groot, gebruikelyk geweeſt, niet ſlegts uit Griekenland en Italie; maar zelfs uit de afgelegenſte deelen der Chriſten-weereld, het Heilige Graf te Jeruzalem, in Pelgrimaadje, te gaan bezoeken. De Kalifen, opvolgers van Mahomet, Paleſtina bemagtigd hebbende, gaven den Chriſtenen hier doorgaans vryheid toe: en de Kalif, *Aäron*, hadt zelfs, ten teken deezer vryheid, de ſleutels van 't Heilige Graf aan Karel den Grooten toegezonden (*y*). Somtyds werdt dee-

XXIII. Graaf Dirk de III. trekt naar 't Heilige Land. Oorſprong der Pelgrimaadjen derwaards.

(*u*) LEON MONACH. *p.* 144, 150.
(*v*) Id ibid.
(*w*) Id. ibid.
(*x*) M. STOKE *in* Dirk III. *bl.* 23.
(*y*) EGINHART. Annal. *ad ann.* 801.

DIRK III. deeze vryheid wel eens wederom beſnoeid. Ook liepen de Pelgrims, nu en dan, gevaar van door de Arabiſche Struikroovers geplonderd te worden. Doch hun yver overwon deeze zwaarigheden. In de elfde eeuwe, ſchynen de Pelgrimaadjen naar Jeruzalem toegenomen te zyn, naar maate dat de Pelgrimaadjen naar Rome, om de Graven der Apoſtelen te bezoeken, gevaarlyker werden, en daar door in minder agting raakten. Rome was, ſedert veele jaaren, een tooneel van allerlei ongebondenheden geweeſt. De Pauſen, die 't kwaad, door hun gezag en voorbeeld, behoorden geſtuit te hebben, waren 'er voorgangers in (z). De offerhanden der Pelgrims werden geweldiglyk geroofd: de mannen onder hen waren dikwils huns lyfs, de vrouwen haarer eere niet zeker (a); al het welke oorzaak was, dat Rome, minder dan voorheen, uit Godsdienſtigheid, bezogt werdt. Daarentegen, viel 'er, in den aanvang der elfde eeuwe, iet voor, 't welk veele voornaame luiden den togt naar 't Heilige Land deedt onderneemen. De Soudaan van Babilonie hadt, in of omtrent het jaar 1009, de Kerk van 't Heilige Graf doen omverwerpen: aangehitſt, zo geloofd werdt, door de Jooden van Orleans, die hem diets gemaakt hadden, dat de Chriſtenen, onder den ſchyn van het Heilige Graf te bezoeken, toeleiden op het bemagtigen van zyn Ryk. Doch vyf jaaren laa-

(z) LIUTPRANDI Hiſt. *Libr.* VI. *Cap.* 6.
(a) WILLELM. MALMESB. *Libr.* II. *Cap.* 13.

laater, werdt de Kerk, door zyne eigene Moeder, *Maria*, die Chriſtens was, wederom herbouwd. En toen zag men, jaaren agter een, menigten van Pelgrims, onder welken veele Vorſten, Biſſchoppen en andere Grooten waren, den togt naar Jeruzalem onderneemen, om de nieuwe Kerk te bezien en te begiſtigen (*b*). Met dit byzonder oogmerk, heeft Graaf Dirk de III., waarſchynlyk, ook de Pelgrimaadje naar 't Heilige Land gedaan. Van zyne bedryven, na zyne terugkomſt, vindt men niet byzonders aangetekend. Hy overleedt op den zevenentwintigſten van Bloeimaand des jaars eenduizend negenendertig, nalaatende, by zyne Gemaalin, *Othilde* of *Withilde*, Dogter van Otto, Hertog der Saxers, twee Zoonen, Dirk en Floris (*c*). Dirk IV. Dood van Dirk den III. 1039.

XXIV. Dirk de IV. wordt Graaf, in zyne plaats.

Dirk volgde hem op in 't bewind over 't Graafſchap van Holland, en wordt, gemeenlyk, onder den naam van DIRK DEN IV., voor den vyfden Graave van Holland gerekend. *Floris* kreeg, volgens 't verhaal onzer Kronyken (*d*), 't bewind over Ooſtfriesland. Doch 't is vermoedelyk, dat zy zig vergiſt, en Kennemerland en Weſtfriesland gemeend hebben, waar over Sifrid of Sikko, Zoon van Graave Arnoud, ook eertyds 't gebied gehad hadt.

Keizer Koenraad de II., die zig te Utrecht hadt vervoegd, om, nevens zyne Gemaalin, zy-

(*b*) GLABER. Hiſt *Libr.* III. *Cap.* 7.
(*c*) THEOD. A LEYDIS & LEON. MONACH Egm. Brevic. *p.* 144, 148. M. STOKE, *in* Dirk III. *bl.* 23, 25.
(*d*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* IX. *Cap.* 1.

DIRK IV. zynen Zoon Henrik, en verderen Hofstoet, aldaar het Pinksterfeest te vieren, overleedt 'er, niet lang na Graaf Dirk den III., op den vierden van Zomermaand (*e*). Ook werden 'er zyne ingewanden ter aarde besteld (*f*). Zyn Zoon en opvolger HENRIK DE III. zig, in 't volgende jaar, insgelyks te Utrecht ophoudende, begiftigde de S. Maartens Kerke aldaar, ter gedagteniſſe van de begraavinge der ingewanden des overleeden Keizers, met verſcheiden' Landeryen, zo onder het Dorp of Steedje *Groningen*, als in eenige andere min bekende Plaatſen, in het Graafſchap Drente, gelegen. De Giftbrieven, die nog voor handen zyn, zyn te Utrecht, op den eenentwintigſten van Bloeimaand des jaars 1040, gedagtekend (*g*).

Bernulf, of *Bernold* (*h*), die thans den Biſchoppelyken ſtoel van Utrecht bekleedde, beveſtigde, omtrent deezen tyd, het Vredesverdrag, welk tuſſchen zynen voorzaat, Adelbold, en Dirk den III., gemaakt was, met Dirks Zoonen, Dirk den IV. en Floris (*i*). Doch van eenen anderen kant, werdt Holland, weinige jaaren laater, wederom door de wapenen ontruſt.

XXV. Oorſprong der tweedragt tuſſchen *Boudewyn de* IV., Graaf van Vlaanderen, raakte,

Vlaanderen werdt, ſedert omtrent twee eeuwen, geregeerd, door Graaven, die Leenmannen der Koningen van Frankryk waren.

(*e*) WIPPON. Vita Chunr. Salici *p.* 442.
(*f*) BUCHEL. *ad* BEKAM *p.* 41.
(*g*) HEDA *p.* 120, 121.
(*h*) *Vide* Epitaph. ejus *apud* MATTHEUM *ad* Anonym. de Rebus Ultraj. *p.* 189.
(*i*) BEKA *in* Bernulpho *p.* 39.

te, in den aanvang der elfde eeuwe, in oorlog, met *Arnoud*, Graave van Valenchyn, die zyn Graafſchap van den Keizer, toen Henrik den II., ter Leen hieldt. Boudewyn bemagtigde de Stad Valenchyn, die, ſedert, door Keizer Henrik, als Leenheer van Graave Arnoud, belegerd werdt. Doch de Graaf van Vlaanderen, met Krygsvolk van *Robert*, Koning van Frankryk, geſterkt, noodzaakte den Keizer 't beleg op te breeken. Dit gebeurde, in 't jaar 1006 (*k*). In 't volgende jaar, ſloeg de Keizer 't beleg voor 't Slot van Gend, welk hy inkreeg. Graaf Boudewyn neigde toen tot een verdrag: welk voordeelig genoeg voor hem uitviel, alzo de Keizer hem aan zig verbinden wilde, om, door zyn' moed en vermogen, de Neder-Lotharingers, die zeer tot opſtand neigden, in toom te houden. Hy liet hem dan Valenchyn, mids hy 't van 't Ryk ter Leen hieldt: en droeg hem zelfs, niet lang daar na, Walcheren (*l*), en zo ſommigen ſchryven, nog andere Zeeuwſche Eilanden op (*m*). Vlaanderen zou zig zelfs, oudtyds, tot aan het Zeeuwſch Eiland Schouwen toe, hebben uitgeſtrekt (*n*); zo dat gantſch Zeeland Beweſter-Schelde tot Vlaanderen zou behoord hebben.

DIRK IV. ſchen Holland en Vlaanderen.

De Hollandſche Graaven beweerden ouder regt op de Zeeuwſche Eilanden Beweſter-Schelde te hebben; doch op wat grond, is bezwaarlyk aan te wyzen. De Vlaamſche Kronyk-

Onderzoek van het Regt der Hollandſche Graaven

(*k*) SIGEB. GEMBLAC. *ad annum* 1006.

(*l*) DITMAR. *Libr.* VI *p.* 383. IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XXXIV SIGEB. GEMBL. *ad annum* 1007.

(*m*) MEYER. *ad ann.* 1007.

(*n*) OLIVER. VRED. *Sigill. Comit. Flandr. p.* 34.

DIRK IV. op Zeeland Beweſter Schelde.

nykſchryvers willen, dat zy zig beriepen, op de Gifte van Keizer Lodewyk van 't Woud Wasda, waar voor men dan Walcheren neemt, in den jaare 868, gedaan (*o*). Anders zou men mogen giſſen, dat zy hun regt veſtigden, op laater' Giftbrieven, by welken hun Graafſchap, Zuidwaards tot aan Fortrapa wordt bepaald: welk Fortrapa, met de meeſte ſchynbaarheid, in Zuidbeveland gezogt wordt (*p*). Doch wat hier ook van zy, Zeeland Beweſter-Schelde is lang een twiſtappel geweeſt, tuſſchen dè Graaven van Holland en van Vlaanderen. De tweedragt, hieruit ontſtaan, was, agt ik, oorzaak van den inval in Friesland, in 't jaar eenduizend vyfenveertig, door *Boudewyn den* V., Graave van Vlaanderen, ondernomen: van welken ons de Kronykſchryvers niets anders melden, dan dat hy zyne vyanden verſlaagen heeft, en zonder ſchade geleeden te hebben, zegepraalend t'huiswaards gekeerd is (*q*).

1045.

XXVI. Nieuwe onluſt tuſſchen Holland en Utrecht.

Men mag, niet zonder reden, vermoeden, dat deeze nederlaag, den Hollandſchen Graave toegebragt, den Utrechtſchen Biſſchop wederom aanleiding zal hebben gegeven, om Keizer Henrik den III., tot eenen Kryg tegen Dirk den IV. op te hitſen; ſchoon ons hiervan geen duidelyk blyk, in de oude Gedenkſchriften, is voorgekomen. De Biſſchoppen Adelbold en Bernulf zagen, dit weet men, Graaf Dirk ongaarne in 't bezit der Landen omtrent de Merwe en Ryn. Adelbold wiſt, van Keizer

(*o*) MEYERUS *ubi ſupra.*
(*p*) Zie hier voor *bl.* 108.
(*q*) MEYERUS *ad annum* 1045.

zer Koenraad den II., al in den jaare 1027, het Graafſchap in Teiſterbant te verkrygen, met zo volkomen regt van gebieden, dat 'er niemant, naderhand, iet over te zeggen mogt hebben (*r*). Vermoedelyk wordt hiermede een Graafſchap gemeend, welk thans, gedeeltelyk ten minſten, in Dirks geweld was, en dan kan 't geen ander zyn, dan 't gene omtrent Dordrecht gelegen was. Immers men weet, van elders, dat zo wel Keizer Koenraad, als Henrik de II., en Henrik de III., veel moeite aangewend hebben, om de Utrechtſche Kerke wederom in 't bezit te ſtellen van de goederen, omtrent de Merwe, de Waal, den Ryn en elders gelegen, en haar, zo men voorgaf, door Graave Dirk den III., en zyne twee Zoonen, geweldiglyk ontroofd (*s*). Wat Henrik de II. hier toegedaan hebbe, is te vooren verhaald. Zo Koenraad meer dan de gemelde Gift in 't werk geſteld heeft, om de Utrechtſche Kerk in haar regt te handhaaven, hebben de oude Schryvers, die tot onze kennis gekomen zyn, verzuimd zulks aan te tekenen. Doch van de verrigtingen des tegenwoordigen Keizers, Henrik den III., ten behoeve der Utrechtſche Kerke, zullen wy nu, uit de egtſte berigten, verſlag doen.

Dirk IV.

Met den aanvang des jaars eenduizend zesenveertig, hadt de Keizer eene tamelyke Vloot Schepen en een aanzienlyk getal van gewapenden byeen verzameld. De Schepen ſchynen op de Maaze te water gebragt te zyn; 1046.

Kryg tuſſchen de Keizerſchen en Hollanders.

(*r*) Diplom. Conradi II. *apud* Hedam *p.* 114.
(*s*) Diploma Henrici IV. *apud* Hedam *p.* 129, 130.

DIRK IV. zyn; doch de Keizer en andere Grooten begaven zig, om het Paaſchfeeſt te vieren, naar Utrecht, welke Stad, de Schryver, die hier van gewaagt, en deezen tyd beleefde, nog eene *Stad van Friesland* noemt (*t*). Onder de Bondgenooten of Leenmannen des Keizers, die hem, op deezen togt, verzelden, worden *Lambert de* II, Graaf van Leuven, en *Wazo*, Biſſchop van Luik, met naame gemeld (*u*). Doch de laatſte was zo onbedreeven in den Wapenhandel, dat hy zig, niet dan ſchoorvoetende en vol vreeze, op den togt begaf. Ook hieldt hy zig, geduurende den ſtryd, altoos in de agterhoede; 't welk hy, naderhand, met driehonderd ponden zilvers, ten behoeve der Keizerlyke Schatkiſt, boeten moeſt (*v*).

Na 't vieren van 't Paaſchfeeſt, begaven zig de Keizer en de andere Legerhoofden naar de Vloote; die vaſt den ſtroom afzakte, en wel haaſt Dordrecht bereikt hadt. De Plaats werdt terſtond beſlooten door 't Keizerlyk Leger, en zo hevig beſtormd, dat men 't, eerlang, opgeeven moeſt. De Keizer, Dordrecht van bezetting voorzien hebbende, zakte met de Vloot af naar Vlaardingen, alwaar zig Graaf Dirk toen bevondt (*w*). De oudſte der Schryveren, uit welken wy 't verhaal van deezen togt ontleend hebben, noemt Graaf Dirk, by

Dordrecht wordt ingenomen.

(*t*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1046.
(*u*) Magn. Chron. Belg. *p.* 114.
(*v*) ANSELMUS *in* Wazone. *Cap.* CVII. Geſta Epiſc. Leod. *Cap.* LXIII. *apud* MART. & DURAND. Veter Monum. *Tom.* IV. *p.* 903.
(*w*) Magn. Chron. Belg. *p.* 114.

by deeze gelegenheid, MARKGRAAF VAN VLAARDINGEN (*x*), verſtaande, waarſchynlyk, door *Vlaardingen*, niet alleen de Stede van dien naam, maar ook de gantſche Landſtreek daaromtrent, die, aan den mond der Maaze, digt aan Zee, gelegen, als de uiterſte grensſcheiding des Ryks, aan deezen kant, werdt aangemerkt: waarom ook den Graaf de naam van *Mark-* of *Grensgraaf* gegeven werdt. Dezelfde Schryver noemt den mond der Maaze, voor Vlaardingen, de *Vlaardinger engte* [*Fretum Phladirtingum*]; waaruit veelligt af te neemen is, dat de geweldige wyde mond der Maaze, van welken oude Schryvers (*y*) gewaagen, door den tyd, reeds merkelyk enger geworden was. Dirk IV.

Graaf Dirk werdt, eer hy 't wiſt, te Vlaardingen verraſt, door de Keizerlyke Vloote, weshalve hy de Plaats ruimde, die, terſtond, door de Keizerſchen, bezet werdt. *Keenenburg*, eene ſterkte, aan het water de *Keen* in Delfland gelegen, werdt, insgelyks, door hen, bemagtigd (*z*); en dus de gantſche Landſtreek, die de Hollandſche Graaven der Utrechtſche Kerke, zo men voorgaf, onregtvaardiglyk ontweldigd hadden, hun wederom afhandig gemaakt (*a*). Vlaardingen en Keenenburg overmeeſterd.

Graaf Dirk, zig, zo onverhoeds, van een groot deel zyner bezittingen beroofd ziende, was op middelen bedagt, om zig te herſtellen. Zyn verlies maakte hem ſtouter, en hy nam 'er gelegenheid uit om openlyk tegen den Dirk de IV. verbindt zig met Godefrid, Hertog

(*x*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1046.
(*y*) TACIT. Annal. II *Cap.* 6.
(*z*) HERMANN. CONTR *ad annum* 1046.
(*a*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1046.

DIRK IV. van Lotharingen.

den Keizer op te ſtaan (*b*). *Gozilo*, Broeder en opvolger van Godefrid, Hertog van Lotharingen, overleeden zynde, hadt twee Zoonen nagelaaten, *Gozilo* en *Godefrid*. Voor zyn overlyden, hadt hy, met 's Keizers bewilliging, Gozilo, ſchoon onbekwaam tot de Regeeringe, tot zynen opvolger in *Opper-Lotharingen* geſchikt (*c*). Godefrid, wien *Neder-Lotharingen*, te vooren reeds, toegelegd was, hier over te onvreds, vatte de wapenen op tegen den Keizer, en poogde zig, ook van Opper-Lotharingen, met geweld, meeſter te maaken. Het gantſche land, tot aan den Ryn toe, werdt, door hem, afgeloopen; en Hertog Albrecht, dien de Keizer, in Gozilo's plaats, 't gebied over Opper-Lotharingen opgedraagen hadt, in eenen veldſlag, overwonnen en gedood. Dit gebeurde, in 't jaar 1044 (*d*). Godefrid zig, naderhand, op den raad zyner vrienden, aan de genade des Keizers hebbende overgegeven, werdt eenigen tyd gevangen gehouden; doch eerlang wederom op vrye voeten geſteld (*e*). Toen, ziende dat hem zyne onderwerping niets gebaat hadt, dreef hem de ſlegte ſtaat zyner zaaken andermaal tot eenen opſtand. Dit beſluit nam hy juiſt op dien tyd, als de Hollandſche Graaf een diergelyk genomen hadt. Hertog Godefrid en Graaf Dirk maakten dan terſtond een verbond ſamen, om den Keizer alle afbreuk te doen, en zig in 't verlooren of ontnomen bewind te herſtellen.

De

(*b*) HERMANN. CONTR. *ad annum* 1046.
(*c*) HERMANN. CONTR. *ad annum* 1044. SIGEB. GEMBL. *ad annum* 1044.
(*d*) LAMB. SCHAFNABURG. *ad annum* 1044. SIGEBERT. GEMBLAC. *ad annum* 1048.
(*e*) LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annos* 1044, 1045.

De Hertog ſtelde zig terſtond in ſtaat, om zyn woord naar te komen. En behalven andere nadeelen, die hy den Ryke toebragt, gelukte het hem, de Stad Nieuwmegen te bemagtigen, en het Vorſtelyk Paleis, aldaar door Karel den Grooten geſtigt, door den brand, te vernielen (*f*). Graaf Dirk zat ook niet ſtil; maar een vliegend Leger byeen gerukt hebbende, liep hy het platte land der naaſte Bisdommen, waarſchynlyk Utrecht en Luik, alomme af, yſſelyke verwoeſtingen aanregtende (*g*). DIRK IV. 't Paleis te Nieuwmegen verbrand.

Het gros van 't Keizerlyk Leger was, na 't wel gelukken van den aanſlag op Dordrecht en Vlaardingen, wederom te rug gekeerd, en de Keizer, midlerwyl met andere zaaken onledig, vierde het Pinkſterfeeſt des volgenden jaars te Spiers, toen hy van de vyandelykheden van Hertog Godefrid en Graave Dirk tyding kreeg. De Hertog ſchikte hem, kort daar op, een gezantſchap toe, en wiſt zynen opſtand zo liſtiglyk te verſchoonen, dat de Keizer beſloot zyne magt, voor eerſt, alleen tegen Graave Dirk te wenden (*h*). Tegen den Herfſt dan, werdt 'er wederom eene Vloot toegeruſt, die, eerſt langs den Ryn, en vervolgens langs de Waale en Maaze, tot voor Vlaardingen afzakte. Een oud Schryver, die van deezen togt gewaagt, zegt, dat de Keizer zig toen van Rynsburg en Vlaardingen, twee zeer ſterke Steden in Friesland, meeſter maak- XXVII. Scheepsſtryd voor Vlaardingen, tuſſchen de Keizerſchen en Hollanders. 1047.

(*f*) LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1046.
(*g*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1047.
(*h*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1047.

Dirk IV. maakte (*i*). Doch wy hebben gezien, dat Vlaardingen, te vooren reeds, door hem, bemagtigd was. 't Kan zyn, dat hy nu een gedeelte zyner benden ontscheept heeft, om Rynsburg in te neemen. Doch 't is bedenkelyk, of men voor *Rynsburg* of *Rinesburg*, gelyk 'er eigenlyk staat, geen *Keenenburg* moet leezen, welk ook reeds te vooren overmeesterd was. Dit wordt te waarschynlyker, om dat ouder Schryvers getuigen, dat de Keizer, op deezen tweeden togt, weinig uitregtte (*k*). 't Jaargetyde was te ver verloopen, en de grond reeds, op veele plaatsen, zo week geworden, dat het ontscheepte Leger weinig spoed maaken kon. Ook waren twee van de grootste Schepen, met de ebbe, in den slyk vast geraakt. Hier kwam nog by, dat de Maasdyk, door eenen opgekomen hoogen vloed, zo veel te lyden hadt, dat hy bezweek: waardoor de Legerplaats des Keizers alomme onderliep, en de Keizer zelf in gevaar van verdrinken raakte. Toen gaf hy bevel, om af te trekken en scheep te gaan. Graaf Dirk, die zig, by tyds, van een goed getal van ligtgewapende vaartuigen voorzien hadt, was, ondertusschen, op de slegt bemande en ten deele in 't slyk belemmerde Keizerlyke Schepen aangevallen, van welken hy zig, schier zonder slag of stoot, meester gemaakt hadt; des de Keizer, geene kans ziende, om zyner Vloote wederom magtig te worden,

(*i*) Lambert. Schafnab. *ad annum* 1047. *Conf.* Chronic. Herveld. *ad ann.* 1047. *Ed. Schardii Tom.* I.
(*k*) Hermann. Contract. *ad annum* 1047.

den, den weg naar Utrecht insloeg. Graaf Dirk, met weinige manschap te lande gestapt, vervolgde den wykenden vyand een stuk wegs, en bragt hem, in zyne agterhoede, merkelyke schade toe. Keizer Henrik kwam, met het overschot zyns Legers, ter naauwer nood, behouden te Utrecht; en Graaf Dirk, te rug gekeerd, trok, regt toe regt aan, op Dordrecht, van welke Stad, hy zig, met weinige moeite, meester maakte (*l*). Ook viel hem, sedert, wederom alles in handen, dat hem te vooren ontweldigd was. DIRK IV.

Doch hy genoot de vrugten zyner overwinninge niet lang. In 't volgende jaar, te Luik, op een steekspel, verzogt zynde, hadt hy 't ongeluk van den Broeder van Herman, Aartsbisschop van Keulen, zo zwaar met eene speer te kwetsen, dat hy 't bestierf: 't welk zo hoog genomen werdt, dat de Bisschoppelyken terstond de Hollanders op 't Lyf vielen (*m*), en onder anderen, twee Bastaardbroeders des Graaven van Holland dood sloegen (*n*). Graaf Dirk bergde zig, ter naauwer nood, met de vlugt; doch was zo verstoord over 't bedryf der Bisschoppelyken, dat hy, te Dordrecht gekomen, de Keulsche en Luiksche Koopvaardyschepen, die aldaar lagen, in den brand deedt steeken, en den Kooplluiden deezer twee Bisdommen, die zig in de Stad bevonden, hunne waaren, niet dan na 't betaalen van eene zwaare geldboete, volgen liet. Ook verboodt hy XXVIII. Dood van Dirk den IV. 1048.

(*l*) HERMANN CONTR. *ad annum* 1047.
(*m*) Florar. Tempor. *by* SCRIVERIUS Graaven, *bl.* 68.
(*n*) Chron. vet. *by* SCRIVER. Graaven, *bl.* 71.

DIRK IV. hy hun den handel in zyn Graafſchap (*o*). Dit alles verbitterde de Biſſchoppen ten hoogſten, des zy, zig met de Biſſchoppen van Utrecht en van Mets, en met *Egbert*, Markgraave van Brandenburg, verbonden hebbende, een aanzienlyk Leger byeen bragten, en tegen den winter, als de wegen hard geworden, en de wateren toegevrooren waren, naar Dordrecht trokken (*p*). Zy hielden heimelyk verſtand met eenige Hollandſche Edelen, die aldaar woonden, en zig niet ontzagen, hun de Stad in handen te leveren: uit welke zy, ſedert, het platte land alomme afliepen. Graaf Dirk, die ondertuſſchen ook een tamelyk Leger byeen gerukt hadt, begaf zig, heimelyk, naar Dordrecht, en geraakte 'er, op zekeren nagt, door hulp van Heere *Gerard van Putten*, ongemerkt, binnen. Zyne benden, langs de ſtraaten, in ſlagorde geſchaard hebbende, viel hy den verraaderen en vyanden zo onzagt op 't lyf, dat 'er eenige honderden ſneuvelden, en de overigen, nevens de Biſſchoppen en den Markgraaf, genoodzaakt werden, de Stad te ruimen. Doch Graaf Dirk, 's daags na 't gevegt, zig, van weinigen verzeld, langs de wallen, met wandelen vermaakende, werdt, toen hy 'er minſt op verdagt was, door zekeren onbekenden Keulenaar, die zig verſteken hadt, met een vergiftigen pyl, in de dye gekwetſt, zo gevaarlyk, dat hy 't, binnen drie dagen, op den veertienden van

(*o*) Manuſcr. vet. interpol. *by* SCRIVER. Graaven *bl.* 70. Magnum Chron Belg. *Edit. Piſſorii p.* 106. [114.]
(*p*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1049.

van Louwmaand des jaars 1049, beſtierf (*q*). Men toont te Dordrecht nog een Huis, *Holland* genoemd, welk geloofd wordt, in de plaats van het Huis, uit het welk de ſchoot geſchiedde, gebouwd te zyn. Ook draagt de ſtraat, in welke den Graave dit ongeluk trof, nog den naam van *Graavenſtraat*. FLORIS I. 1049.

XXIX. Floris de I. wordt Graaf van Holland.

Graaf Dirk de IV. was ongehuwd geſtorven, en werdt, door zynen Broeder, FLORIS DEN I. opgevolgd (*r*); doch daar ſchynt eenige tyd verloopen geweeſt te zyn, eer hy in 't geruſt bezit zyns Graafsſchaps geraaken kon. Want na de ongelukkige dood van Graave Dirk, waren, zo 't ſchynt, zyne geweeken vyanden te rug gekeerd; hadden zig van het Land omtrent Dordrecht meeſter gemaakt, en het zelve den Keizer onderworpen. Doch 't leedt niet lang, of Hertog Godefrid van Lotharingen herwon het zelve (*s*): 't zy voor zig zelven, of ten behoeve van Graave Floris, met wiens Broeder hy zo naauw verbonden geweeſt was: welk laatſte waarſchynlyker is, om dat men niet vindt, dat Graaf Floris eenige moeite hebbe aangewend, om het Land omtrent Dordrecht, by de oude Schryvers, *Phladirtinga* of *Vlaardingen* genoemd, wederom magtig te worden; doch wel, dat hy, niet lang na zyns Broeders dood, in 't bezit van het zelve, geweeſt

(*q*) Florar. Temp. & Manuſcr. vet. *by* SCRIVER. Graaven *bl.* 69, 70. THEOD. A LEYDIS & LEON. MONACH. Brevic. *p.* 144. 151.
(*r*) MELIS STOKE *in* Flor. I. *bl.* 29.
(*s*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1049.

Floris I. weest is (*t*). Hertog Godefrid, die niet ophieldt, zig tegen den Keizer te kanten, werdt, eerlang in een gevegt tegen de verbonden Bisschoppen van Luik, Utrecht en Mets, geslaagen, en op de vlugt gejaagd (*u*). In 't jaar 1050, liet de Keizer zig, door tusschenspraak van Paus *Viktor den II.* en eenige andere Grooten, met hem verzoenen (*v*). Sedert behieldt hy 's Keizers gunst, tot zynen dood toe, die in 't jaar 1070 voorviel. Zyn Zoon, ook *Godefrid* geheeten, en om zyne gebrekkelyke Lighaamsgestalte, de *Bultenaar* gebynaamd, was zyn opvolger (*w*). Hy zal ons, haast, in 't vervolg deezer Historie, ontmoeten.

Graaf Floris de I. bleef, midlerwyl, in 't bezit van 't Land omtrent Dordrecht, en voer voort met aldaar, gelyk zyne voorzaaten gedaan hadden, tollen te heffen van de Koopwaaren, die de stroomen langs gevoerd werden (*x*). Men hieldt hem, te Utrecht, wel voor eenen onregtvaardigen bezitter van dit Land (*y*); doch 't leedt eenige jaaren, eer 'er beslooten werdt, wederom de wapenen tegen hem op te vatten.

XXX. Toebereidsels van Bischop Willem,

De Biskoppelyke Stoel van Utrecht werdt thans bekleed door WILLEM, Broeder van WICHARD DEN III., Voogd van Gelder. Hy was Bisschop Bernulf, in 't jaar 1054, opgevolgd (*z*), en wordt ons, als een groot-moe-

(*t*) Diplom. Henr. IV. *apud* HEDAM *p.* 119.
(*u*) HERMANN. CONTR. *ad annum* 1049.
(*v*) LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1050.
(*w*) LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1070.
(*x*) Diplom. Henr. IV. *apud* HEDAM *p.* 130.
(*y*) *Vide* Diplom. Henr. IV. *apud* HEDAM *p.* 129.
(*z*) HEDA in Bernulpho. *p.* 118.

moedig en oorlogszugtig man, beſchreeven (*a*). Zonderling wel ſtondt hy ten Keizerlyken hove; alwaar de dood van Henrik den III., die op den vyfden van Wynmaand des jaars 1056 voorviel, merkelyke verandering maakte. Zyn Zoon, HENRIK DE IV, die nog geene vyf jaaren bereikte, volgde hem op; terwyl *Agnes*, de Keizerinne Weduwe, het Ryksbeſtier in handen hadt (*b*). Onder zulk eene Regeering, behoefde het den Biſſchop niet veel moeite te koſten, het Hof te beweegen, om eene Heirvaart, tegen den Graave van Holland, te doen beſchryven, gelyk, omtrent den aanvang des jaars 1058, geſchiedde. Biſſchop Willem hieldt zig zelv' buiten den ſtryd (*c*); 't welk naauwlyks met de dapperheid, die men hem toeſchryft, over een te brengen is. Doch in zyne plaats, ſchynt hy zynen Broeder, Wichard, Voogd van Gelder, bewoogen te hebben, om zig, ten zynen behoeve, in deezen twiſt te mengen. De benden van deezen, vereenigd met die van *Anno*, Aartsbiſſchop van Keulen, *Theoduin*, Biſſchop van Luik, *Lambert den II.*, Graave van Leuven, *Herman*, Graave of Heere van Kuik en Egbert, Markgraave van Brandenburg, verſcheenen by tyds in Holland (*d*). Graaf Floris, zulk eene aanzienlyke magt tegen zig vereenigd ziende, bevondt zig in geene kleine verlegenheid. De Manſchap, die hy, in al-

FLORIS II. om Graaf Floris te beoorloogen.

1058.

(*a*) BEKA *in* Wilhelmo. *p.* 41.
(*b*) LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1051, 1056.
(*c*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XI. *Cap.* 6.
(*d*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XI. *Cap.* 6.

FLORIS I. alleryl, hadt konnen byeen rukken, was te gering in getal, om 'er eenen openbaaren veldslag mede te waagen. Ook was het den Bondgenooten reeds gelukt, eenige Sloten te bemagtigen. De Schryver, die dit verhaalt, en in den aanvang der volgende eeuwe overleedt, zegt niet, welken deeze Sloten geweeſt zyn; maar alleenlyk, dat zy in Friesland gelegen waren. Hy voegt 'er by, dat deeze overmeeſtering eeniger Frieſche Sloten den opſtand der Friezen gedempt heeft (*e*). En mogelyk heeft Graaf Floris, voor eenen tyd, geveinsd, de wapenen te willen afleggen, om den vyand te ligter eene kans af te zien. Doch 't leedt niet lang, of hy ſtelde zig in ſtaat, om de Keizerſchen, niet door geweld, maar door liſt, te overmeeſteren. Hy wiſt dat het hun meeſt om Dordrecht en het omgelegen Land te doen was, en verwagtte derhalve hier den felſten aanſtoot. Ook hadt hy zig hier gelegerd. Doch niet onkundig van zyne geringe magt, in vergelyking van de magt zyner vyanden, hadt hy, of in het naaſte ſlagveld, of langs alle de toegangen derwaards, diepe kuilen doen graaven, die met ligte horden, boven met dunne aarden zooden belegd, looslyk toegedekt werden (*f*): een Krygsliſt, van welken ons de Geſchiedeniſſen deezer tyden verſcheiden' voorbeelden uitleveren (*g*). Het Leger trok vaſt op Dordrecht aan; doch gantſch en al onbewuſt van de laage, die hun, door

Krygsliſt van Graaf Floris, die hem de overwinning doet behaalen.

(*e*) SIGEB. GEMBLAC. *ad annum* 1052.
(*f*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XI. *Cap.* 6.
(*g*) *Vide* REGIN. *ad annum* 887. & BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 327.

door de Hollanders, gelegd was, ſtortte het Paardenvolk, onverhoeds, in de looze putten, daar de agterſten de voorſten verpletterden. De verwarring, die, hierdoor, in 't gantſche Leger, veroorzaakt werdt, gaf Graave Floris gelegenheid, om, met zyne geregelde benden, op den bedremmelden vyand aan te vallen, en 'er eene geweldige ſlagting onder te wege te brengen. Kortom, de overwinning verklaarde zig volkomenlyk voor hem. De Voogd van Gelder en de Graaf van Leuven vielen hem leevende in handen, en werden, niet dan na het betaalen van een aanzienlyk Losgeld, geſlaakt (*h*). Graaf Floris ſchynt, na deezen ſlag, de verlooren' Sloten ook wederom herwonnen te hebben; alzo men aangetekend vindt, dat hy zyne vyanden alomme dermaate onder bedwang bragt, dat zig niemant hunner veilig waande, in de ſterke Plaatſen, die door hen bezet waren (*i*). FLORIS I.

XXXI. Graaf Floris wordt, by Hemert, overvallen en gedood. 1061.

Weinige jaaren verliepen 'er egter, of men zag de Aartsbiſſchop van Keulen, de Markgraaf van Brandenburg, de Graaf van Kuik en eenige anderen wederom tegen den Graave van Holland te velde trekken. Graaf Floris hadt zig nu beter in ſtaat van tegenweer geſteld, en een talryk Leger byeen gebragt. Om den kryg, zo ver als 't hem mogelyk was, van de grenzen te houden, trok hy het vyandelyk Leger tegen: 't welk vaſt, de Maaze langs, herwaards kwam. De wederzydſche Legers ontmoetten elkanderen tuſſchen de Maaze en

(*h*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XI. *Cap.* 6.
(*i*) MELIS STOKE *in* Floris I. *bl.* 29.

FLORIS I. en de Waal, niet verre van het Dorp *Hemert*, thans ook, in onderſcheiding van *Op-Hemert* in den Tielerwaard, *Neder-Hemert* genoemd. Hier viel een bloedige ſlag voor, in welken Graaf Floris, andermaal de overwinning behaalende, den vyand op de vlugt dreef. Vermoeid van den ſtryd, begaf hy zig, met zyn volk, niet verre van 't ſlagveld, onder 't geboomte, tot ruſten. Doch hier werdt hy van den Heere van Kuik, die zyne verſtrooide benden wederom byeen verzameld hadt, in den ſlaap overvallen, en, nevens een goed getal der zynen, gedood (*k*). Dit viel voor, op den agttienden van Zomermaand des jaars 1061 (*l*). Graaf Floris liet, by zyne Gemaalin, GEERTRUID, Dogter van Hertog Herman van Saxen, twee Dogters na, *Bertha* en *Magteld*, en eenen minderjaarigen Zoon, DIRK genoemd, die, onder 't opzigt zyner Moeder, Vrouwe Geertruid, hem, in 't Graaflyk bewind over Holland, opvolgde.

Vrouw Geertruid beſtiert het Land, voor haaren onmondigen Zoon Dirk.

De ontydige dood van Graave Floris heeft, buiten twyfel, merkelyken ſchrik onder zyne benden veroorzaakt; doch 't blykt niet, dat 'er zyne vyanden meer voordeels uitgetrokken, of 't gros zyns Legers geſlaagen hebben. Vermoedelyk is 't, dat de Hollandſche benden, in orde aftrekkende, 's Graaven Lyk hebben medegevoerd, 't welk te Egmond begraaven werdt (*m*).

XXXII. Toeleg van Biſ-

De minderjaarigheid van Dirk den V. en de zwakheid der Vrouwelyke Regeeringe gaf den

(*k*) MELIS STOKE *in* Floris I. *bl.* 30.
(*l*) HEDA *in* Bernulpho. *p.* 125.
(*m*) MELIS STOKE in Flor. I. *bl.* 30.

den Biſſchop van Utrecht wel haaſt gelegenheid, om zyne eiſchen op de Landen des Hollandſchen Graafs te vernieuwen. Vooraf vondt hy geraaden, zig met Keizerlyke brieven te ſterken, die thans, voor hem, niet moeïlyk te bekomen waren. De Keizerinne Weduwe, zig by eenigen verdagt gemaakt hebbende van onbetaamlyke gemeenzaamheid met *Henrik*, *Biſſchop van Augsburg*, die 't Ryksbeſtier in handen hadt, werdt, in 't jaar 1062, afgezet van de Regeeringe; die, ſedert, door eenige Biſſchoppen en andere Grooten, op den naam des Keizers, aanvaard werdt (*n*). Anno, Aartsbiſſchop van Keulen, boezemvriend van Biſſchap Willem van Utrecht, hadt de voornaamſte hand in dit werk gehad, en den jongen Keizer, die te Utrecht het Paaſchfeeſt hadt gevierd (*o*), liſtiglyk, in zyne magt weeten te krygen. Sedert viel hem een voornaam gedeelte van 't Ryksbeſtier in handen. En van toen af zag men, naar 't getuigenis der oudſte Schryveren, hen, die aan 't roer zaten, Landen by Landen aan hunne Gunſtelingen wegſchenken, bedienende zy zig hier toe van 's Vorſten naam, die, door kinderlyke toegeevendheid, alles deedt, wat hem bevolen, alles tekende, wat hem voorgelegd werdt (*p*). Dirk V. ſchop Willem, om de betwiſte Landen magtig te worden.

In deezen ſtaat der zaaken, verkreeg Biſſchop Willem, door tuſſchenſpraak van Anno, Aartsbiſſchop van Keulen, en van eenige andere Grooten, by twee Giftbrieven, door Henrik den IV., den dertigſten van Grasmaand Giftbrieven ten zynen behoeve door Henrik

(*n*) Lamb. Schafnab. *ad annum* 1062.
(*o*) Herm. Contr. *ad annum* 1062.
(*p*) Lambert. Schafnab. *ad annum* 1063.

DIRK V. den IV. getekend.

maand en den tweeden van Bloeimaand des jaars 1064. gedagtekend „ het gantſche „ Graafſchap, in *Weſtflinge* en omtrent den „ Ryn gelegen, welk Graaf Dirk bezeten „ hadt, benevens de Abtdy van Egmond, „ daar toe behoorende (*q*)". Hier werden bygevoegd de goederen, die Graaf Dirk de III. en zyne twee Zoonen, Dirk de IV., en Floris de I. der Utrechtſche Kerke, *onregtvaardiglyk*, dus luidt de Giftbrief, *ontweldigd hadden*: beſtaande in „ vier Wooningen in „ *Krimpen*, van den mond van het water Al„ blas af, tot in de Merwede: van daar tot „ *Menkesdrecht*, de helft der gantſche Land„ ſtreek, met derzelver Regtsgebied: voorts „ van *Riede*, langs de Merwede, tot *Sly„ drecht*: als mede langs de Merwede naar „ *Thuredrecht* of Dordrecht, en van daar door „ *Duble*, *Duvelhare*, langs de Waal en Mer„ wede, wederom tot in Thuredrecht, met „ de Kapel, aldaar nieuwlings gebouwd. Wy„ ders, van Thuredrecht, Ooſtwaards, tot „ aan *Godekins Hofſtad*, by *Werkenemunde*: ze„ ven wooningen in *Holtreka* [veelligt, *Hout„ ryk*]: zeſtien Landhoeven en drie wooningen in *Valkenburg*: benevens eenige Bos* *Groter-benekeſtegron.* „ ſchen in Valkenburg, en nog * eene ande„ re plaats, tot aan *Lithe* [miſſchien *Liſſe*] „ toe: nog een hoeve in Heemſtede, de „ Kerken in Vlaardinge, in *Kerkwerve* „ [in Schouwen], in Voorhout, in *Nortgo* „ [Noordwyk, of *Noordgouwe* in Schouwen], „ in Petten, in Ouddorp, met de Ka„ pellen. Voorts ook het geheele GRAAF„ SCHAP

(*q*) Diplom. Henr. IV. *apud* HEDAM *p.* 128.

„ SCHAP IN HOLLAND, met al wat tot de Koningklyke Schatkist behoort: en daarenboven nog het Leengoed, welk Graaf Wirich van Bisschop Adelbold plagt te houden: en na hem door Godizo, en vervolgens door Dirk, Zoon van Bavo, bezeten was geweest: welke laatste, door Graave Dirk [den III.] verdreeven was. Dit Leengoed strekte zig van *Sigeldrecht* tot aan *Rinesmuthen*, en boven, van de westzyde des Rynstrooms, tot in Bodegrave (*r*)." Dirk V.

Wy hebben den inhoud deezer Giftbrieven, die, in veelerlei opzigten, duister zyn, een weinig omstandiger ter neder gesteld; om dat wy 'er te bekwaamer eenige aanmerkingen over zouden konnen maaken. Aanmerkingen over deeze Giftbrieven.

1. Zy vertoonen ons de oudheid van verscheiden' Plaatsen onzes Lands, die nog in wezen zyn, gelyk Dordrecht, Vlaardingen, Heemstede, Bodegrave en anderen.

2. Ook ontmoet ons, in den laatsten Giftbrief, voor de eerste reize, de naam van HOLLAND, die my, in geen ouder Gedenkschrift, is voorgekomen, en na deezen tyd eerst gemeen geworden is: 't welk de gissing der zulken onwaarschynlyk maakt, die agten, dat deeze naam den Lande van de Deenen gegeven is: alzo men dan vroeger gewag van den zelven moest vinden gemaakt.

3. Wy zien, dat de Landen, die de Hollanders der Utrechtsche Kerke, zo men voorgaf, ontweldigd hadden, meest omtrent Dordrecht, in het eigenlyk Zuidholland, gelegen waren. In Rynland en in Kennemerland, werdt de Utrechtsche Kerk alleenlyk in 't bezit herstelt van

(*r*) Diplom. Henr. IV. *apud* HEDAM *p.* 119.

Dirk V. van eenige Kerken, welken de Graaven, zo 't schynt, van zig af hangkelyk gemaakt hadden.

4. Eindelyk, blykt, uit deeze Giftbrieven, dat Bisschop Willem zig niet vergenoegd heeft, met de herstelling in 't bezit dier Landen en Kerken, welken onze Graaven der S. Maartens Kerke afhandig hadden gemaakt. Hy wist ook de Graafschappen, dat is, het Regt tot het Graaflyk bewind te verkrygen; 't welk de Hollandsche Graaven, eerst van wege de Frankische Vorsten, en naderhand, door eene onafgebroken' opvolging, bezeten hadden. Het Graafschap in Westflinge, dat is, *beweſten 't Vlie*, schynt geen ander geweest te zyn dan het Klooster-Graafschap der Egmondsche Abtdye; 't welk, door Karel den Eenvoudigen, in den jaare 923, aan Dirk den I. was opgedraagen. Het Graafschap in Holland is, vermoedelyk, het Graafschap geweest, welk Graaf Gerolf reeds, en zyne Nakomelingen na hem, omtrent Bodegrave, bezeten hadden: ten ware men 'er, liever, het Graaflyk bewind van 't Land om Dordrecht voor neemen wilde.

Doch 't viel Bisschop Willem ligter, op deeze Graafschappen en goederen, door Keizerlyke brieven, regt te verkrygen, dan zig, met der daad, meester van dezelven te maaken. In Holland, was zulk eene merkwaardige verandering voorgevallen, dat zyne oogmerken, voor eerst, geheellyk te leur gesteld werden.

XXXIII. Afkomst en Krygstogten van Ro-

Het Graafschap van Vlaanderen werdt nog geregeerd, door Boudewyn den V., wiens magt en aanzien, door den tyd, zo hoog gesteegen was, dat hem de Regeering van Frankryk,

ryk, gedurende de minderjaarigheid van Koning *Filips de I.* was opgedraagen. Hy hadt ook, door tuſſchenſpraak van Paus Viktor den II. en van *Henrik den I.*, Koning van Frankryk, Vader van Filips, by verdrag, in 't jaar 1057 getroffen, van Keizer Henrik den IV., weeten te verkrygen de beveſtiging in het Regt op het Land tuſſchen de Schelde en de Dender, op het Land van Aalſt en de vier Ambagten, op het Kaſteel van Gend en eindelyk ook op de vyf Zeeuwſche Eilanden (3), Beweſter-Schelde gelegen (1): welke Landen geagt werden tot het Keizerryk te behooren, en welken hy nu beloofde van den Keizer ter Leen te zullen houden. Twee Zoonen hadt deeze Boudewyn, van welken de oudſte, ook *Boudewyn* genoemd, hem, volgens Landsgebruik, in 't Graaflyk bewind over Vlaanderen moeſt opvolgen. *Robert*, de jongſte, vondt zig, derhalve, genoodzaakt, om van allen eiſch op Vlaanderen af te zien. Doch alzo hy van eenen oorlogszugtigen aart was, hadt zyn Vader, zo dra hy in ſtaat gekeurd werdt, om de wapenen te konnen voeren, eene Vloot Schepen onder zyn bevel geſteld, met welke hy ondernam, eenen inval in Gallicie te doen, op hoop van de Saraſynen, ten minſten uit een gedeelte deezer Landſtreeke, te verdryven, en zig, aan den

Derk. V. Robert, Zoon van Boudewyn den V. Graave van Vlaanderen.

(3) Mellis Stoke bl. 29. J. Iperii Chron. S. Bertin. Cap. XXXVII. P. II. ap. Mart. & Durand Theſ. Tom. III. c. 577.

(1) Deezen waren, ten dien tyde, Walcheren, Zuidbeveland, Noordbeveland, Wolfaartsdyk en Borſelen. Zie onze Kaart in dit Deel, en de *oude Kaart van Zeeland*, by Smallegange.

Dirk V. den Zeekant aldaar, een nieuw Ryk te ſtigten. Zo grootſch eene onderneeming mislukte egter, zo wel als eene of twee anderen, in welken Robert, ſedert, de hand hadt (*t*). Hy beſloot toen van alle zeetogten af te zien, en begaf zig, zo ſommigen verhaalen, nog by 't leeven van Graave Floris den I., naar Holland (*u*). Hier werdt hy niet ongunſtig ontvangen. Het ongenoegen, welk 'er, tuſſchen hem en zynen Vader, ſedert het mislukken zyner onderneemingen, was ontſtaan, was oorzaak, dat men hem nu minder mistrouwde, dan men anders den Zoon eens Vlaamſchen Graafs gedaan zou hebben. Doch na de dood van Graave Floris, poogde hy zig, met geweld, van de Regeeringe meeſter te maaken. Hy wiſt, waarſchynlyk in Vlaanderen, eenig Krygsvolk byeen te rukken, en viel, daarmede, in Friesland, daar het, gelyk de Schryver, uit wien wy dit verhaal ontleenen, getuigt, aan Vlaanderen grensde. De Hollanders ſtelden zig, tegen deeze geweldenaary, met zo veel kloekmoedigheid, te weer, dat Robert, in twee gevegten, de nederlaag kreeg, en op de vlugt gejaagd werdt. Geduurig egter herſtelde hy zig weder, beſlooten hebbende, te overwinnen, of omtekomen (*v*). Vrouw Geertruid en haare Raadsluiden bevonden zig, hierdoor, in geene kleine verlegenheid. De moed van Robert en het groot gezag van Graave Boudewyn, zynen Vader, die de onderneeming zyns Zoons, openlyk of on-

Hy komt in Holland.

Zoekt de Regeering met geweld magtig te worden.

(*t*) LAMB. SCHAFNABURG *ad annum* 1071.
(*u*) WILH. ABB. ANDERN. Synops. Franco-Merov. *Libr.* III. *Cap.* 4. ORDERIC. VITAL. Hiſt. Norm. *Libr.* IV. *p.* 526.
(*v*) LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1071.

onder de hand, begunſtigde (*w*), aan de eene zyde, en de zwakheid der vrouwelyke Regeeringe aan de andere, behoorlyk in aanmerking genomen zynde, waren oorzaak, dat men naar voorſlagen van een Huwelyk, tuſſchen Vrouwe Geertruid en Robert, begon te luiſteren (*x*). In 't jaar 1063, kwam men, te Oudenaarden, over de voorwaarden overeen. Sommigen verhaalen, dat Robert, tot *Graaf* van Holland en Friesland, werdt aangenomen (*y*); doch anderen, dat hy alleenlyk den naam van *Voogd* over Holland en over de Kinderen van Graave Floris den I. gevoerd heeft. Het Graafſchap Aalſt, de vier Ambagten, en de vyf Zeeuwſche Eilanden, Beweſter-Schelde, werden hem, ter gelegenheid van zyn Huwelyk met Vrouwe Geertruid, afgeſtaan. Het werdt, terſtond hierna, voltrokken (*z*). Robert is, na dit zyn Huwelyk, en het aanvaarden van 't bewind over Holland, de naam van ROBERT DE FRIES bygebleeven (*a*).

ROBERT DE FRIES. Trouwt met Vrouwe Geertruid, en wordt Graaf of Voogd van Holland. 1063.

Holland kreeg aan hem zulk eenen dappere beſchermer, dat Biſſchop Willem, voor eenen tyd, van zyne eiſchen afzag, en in den Herfſt des jaars 1064, in 't gezelſchap van veele Biſſchoppen en andere Grooten, en van een' grooten hoop gemeen volk, eene Pelgrimaadje naar 't Heilige Land ondernam. Doch deeze

Biſſchop Willem trekt naar 't Heilige Land. 1064.

(*w*) MELIS STOKE, *bl.* 33.
(*x*) Chron. Hetveld. *ad annum* 1071.
(*y*) HERMANN. CONTRACT. *ad annum* 1063.
(*z*) GUILLELM. GEMMETIC. Hiſt. Normann. *Libr.* VIII. *Cap.* XIV. *p.* 299. MEYERUS *ad annum* 1063.
(*a*) MELIS STOKE *en* Robb. de Fries. *bl.* 33.

ROBERT DE FRIES. deeze togt viel ongelukkig uit. De Pelgrims werden van eene bende Arabiſche Roovers overvallen, beroofd, en deerlyk mishandeld. Biſſchop Willem zelf werdt naakt uitgeſchud, en zodanig geteiſterd, dat hy, voor dood, onder de geſneuvelden, leggen bleef. Men redde hem egter nog (*b*), en van de zevenduizend Pelgrims, die op deezen togt gegaan waren, kwamen 'er, in 't volgende jaar, niet meer dan tweeduizend te rug (*c*), onder welken zig ook de Utrechtſche Biſſchop bevondt.

Veranderingen in Vlaanderen. 1067. Boudewyn de V., Graaf van Vlaanderen, overleedt in 't jaar 1067, en werdt, door zynen oudſten Zoon, *Boudewyn den VI.*, opgevolgd. Robert de Fries hieldt zig ondertuſſchen in Holland op. Doch 't leedt niet lang, of zyn Broeder, oordeelende, dat Robert, ten onregte, in 't bezit geſteld was van de Vlaamſche en Zeeuwſche Landen, hem, ter gelegenheid van zyn Huwelyk, afgeſtaan, greep de wapenen tegen hem op, en noodzaakte hem, om zig, ten ſpoedigſten, in ſtaat van tegenweer te ſtellen. Boudewyn deedt eenen inval in Holland; doch de nette plaats wordt niet gemeld. Robert trok hem wel tegen; doch leverde hem geen' ſlag, dan na dat hy eerſt, op 't ernſtigſt, om vrede hadt laaten aanhouden. Toen hem deeze geweigerd was, werdt 'er fel, van weerskanten, gevogten. Boudewyn, zig te veel bloot geevende, ſchoot

(*b*) LAMB. SCHAFNAB. *ad annos* 1064, 1065.
(*c*) MARIAN. SCOT. *ad annum* 1065.

schoot 'er 't leeven by in (*d*). Dit viel voor, op den zestienden van Hooimaand des jaars 1070 (*e*). Het Vlaamsche Leger werdt t'eenemaal geslaagen en op de vlugt gejaagd. Robert bekwam, sedert, het Graafschap van Vlaanderen; onaangezien de tegenkanting van *Richilde*, Weduwe van Graave Boudewyn, die haaren Zoon, *Arnoud*, in 't vaderlyk bewind, poogde te stellen (*f*), en Filips, Koning van Frankryk, bewoogen hadt, om haar regt, met de wapenen, te ondersteunen. Maar Robert, het Leger des Konings, by Kassel, geslaagen hebbende, noodzaakte hem tot een verdrag, by welk hy zig verpligtte, de zyde van Richilde te verlaaten, en Roberts regt op Vlaanderen voor te staan (*g*). De Vrede tusschen Koning Filips en Graave Robert was zo opregt, dat de Koning zig, niet lang hierna, met Berta, Dogter van Roberts Gemaalin, Vrouwe Geertruid, en van Floris den I, Graave van Holland, in Huwelyk begaf. Een oud Schryver, van dit Huwelyk gewaagende, noemt Floris *Markgraaf der Friezen*. Elders geeft hy hem den naam van *Hertog* (*h*).

ROBERT DE FRIES. 1070. 1071.

Richilde, zig nu van alle hoop op Fransche hulp versteken ziende, gaf egter den moed, om

Aanslagen tegen Robert de Fries.

(*d*) LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1071.
(*e*) Breve Chron. Elnon. S. Amand *ad ann* 1070.
(*f*) BALD. DE AVENNIS Geneal. Hainon. *apud* D'ACHERY Spicil. *Tom.* III. *p.* 287.
(*g*) Geneal. Comit. Flandriæ *apud* MARTEN. & DURAND. Thes. *Tom.* III. *p.* 382, 383, 384, 385.
(*h*) ORDERIC. VITAL. *Libr.* IV. *p.* 526, 527. *Libr.* VII. *p.* 638.

ROBERT DE FRIES.

om Robert merkelyke afbreuk te doen, nog niet verlooren. Zy vervoegde zig te Luik, alwaar Keizer Henrik de IV. de Ryksvorſten beſchreeven hadt, en bragt te weeg, dat 'er beſlooten werdt, haar met kragt te onderſteunen, en Graave Robert, aan twee oorden tevens, in Vlaanderen en in Holland, te overvallen. De onderneeming op Vlaanderen mislukte, overmids Robert, hier by der hand zynde, den Vyand, niet verre van Bergen in Henegouwen, ſlag leverde en geheellyk overwon (*i*).

XXXIV. Onderneeming van Godefrid, Hertog van Lotharingen, om Holland te bemagtigen.

Beter ſlaagde de togt op Holland. Deeze was toevertrouwd aan GODEFRID, Hertog van Lotharingen, en aan Willem, Biſſchop van Utrecht, welken zig beide op den Landdag te Luik bevonden hadden (*k*). De Biſſchop was verheugd, dat hem zo gunſtige gelegenheid voorkwam, om, onder den ſchyn van Richilde te helpen, zyn regt op Holland te doen gelden. Ook liet zig de Hertog gaarne tot deezen togt beweegen, doordien hem de Biſſchop het Graafſchap van Holland, welk hy waande hem geheel toe te behooren, ter leen opgedraagen hadt (*l*). 't Kwam dus alleen op het bemagtigen van dit Graafſchap aan: dat met reden te ligter geſteld werdt, om het afzyn van Graave Robert, dien men, in Vlaanderen, de handen vol werks dagt te geeven. 't Voor-

(*i*) B. DE AVENNIS Geneal. Hainon. *p.* 287. MEYERUS *ad annum* 1072.

(*k*) *Vide* Diplom. Henr. IV. *ap.* VINCHANT. Annal. du Comté d'Haynaut. *p.* 191.

(*l*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XIV. *Cap.* 1.

Voornaamſte beleid van den togt was Hertoge Godefrid aanbevolen, een' wakker' Krygsman, die, terwyl hem zyne mismaakte Lighaamsgeſtalte ſcheen veragtelyk te maaken, om zyn kloek verſtand, bedaardheid, voorzigtigheid en welſpreekendheid, by veelen, in hooge agtinge was (*m*). Godefrid dan, een Leger van uitgelezen Manſchap byeen gebragt hebbende, en Holland zynde ingetrokken, overmeeſterde verſcheiden' Plaatſen, en trof de Landzaaten met zo diep een' ſchrik, dat zy zig, van wyd en zyd, aan hem kwamen onderwerpen (*n*). Hy was reeds, tot aan Leiden toe, doorgedrongen, eer Robert de Fries, uit Vlaanderen, herwaards komen kon. Digt by de gemelde Stad, ontmoetten de twee Legers elkanderen: tuſſchen welken, een bloedig gevegt, ten nadeele van Graave Robert, voorviel. Hy werdt niet alleen geſlaagen (*o*); maar eerlang genoodzaakt, met zyne Gemaalin en Kinderen, het Land te ruimen, en naar Vlaanderen te wyken (*p*). De Hertog, zyn voordeel vervolgende, begaf zig naar Weſtfriesland, alwaar hy het Land afliep, en grooten buit bekwam. Doch zig binnen Alkmaar begeven hebbende, werdt hy, aldaar, van de Weſtfriezen, negen weeken agtereen, belegerd. En 't was nu ſchier op 't uiterſte gekomen, toen Biſſchop Willem, op

Godefrid.

Hy verjaagt Robert de Fries, en gedraagt zig als Graaf van Holland.

(*m*) Lamb. Schafnab. *ad ann.* 1070, 1075, 1076.
(*n*) Joann. a Leydis *Libr.* XIV. *Cap.* 1.
(*o*) Sigeb. Gemblac. *ad annum* 1071.
(*p*) Melis Stoke *bl.* 55. Joann. a Leydis *Libr.* XIV. *Cap.* 1.

Godefrid. op zyn verzoek, hem regt tydig kwam ontzetten. De Stigtſchen vielen den Belegeraaren zo onzagt op 't lyf, dat 'er, ſchryft men, wel agtduizend ſneuvelden. Sedert, moeſt Weſtfriesland, zo wel als het overig gedeelte van Holland, bukken voor de overwinnende wapenen van Hertoge Godefrid, die zig, van toen af, als wettigen Graave van Holland gedroeg (*q*), en onder anderen, in den jaare 1074. 1074, Frieſche benden liet gebruiken, om de belangen van Keizer Henrik den IV, in Saxen, te helpen verdedigen (*r*). Ook hadt hy, volgens ſommige Kronyken, niet lang te vooren, tuſſchen Ryswyk en Overſchie, een ſterk Slot geſtigt, en by het zelve eene Stad aangelegd, die *Delft* genoemd werdt (*s*), en thans nog de derde in rang is, onder de ſtemmende Hollandſche Steden.

Hertog Godefrid wordt omgebragt. Hertog Godefrid meende zig nu van 't Graaflyk bewind over Holland genoeg verzekerd te hebben; toen hy 'er, door een' ontydigen dood, van beroofd werdt. Hy hadt het Kersfeeſt des jaars 1075 te Utrecht gevierd, en was van daar vertrokken naar zyn Slot in 't Graafſchap Vlaardingen (*t*), dat is, naar Delft. Hier werdt hy, terwyl hy zyn gevoeg deedt, door zekeren *Gizelbert*, een' Kok of Knegt van Graave Robert, of van den jongen Graave Dirk, van onderen, met een' dolk in 't

(*q*) Joann. a Leydis *Libr.* XIV. *Cap.* I.
(*r*) Hiſt. Bell Saxon. *Libr.* III. *verſ.* 97 &c.
(*s*) Herda *p.* 131.
(*t*) Hiſtor. Andag. Monaſt. *Cap.* XLIII. *apud* Marten. & Durand Vet. Monum. *Tom.* IV. *c.* 951.

't Lighaam gesteken, dat hy 't bestierf (*v*). Onze Kronyken stellen zyn' dood, die, waarschynlyk, door Robert de Fries, besteld was (*w*), op den vyfentwintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1076 (*x*). GODFRID. 1076.

XXXV. De Bisschoppen Willem en Koenraad stigten een Slot te Yfselmonde.

Bisschop Willem, zig, terstond na Godefrids dood, van Holland poogende te verzekeren, begon een sterk Slot te Yfselmonde te stigten; 't zy tot beschermínge der Landen, die hem, hieromtrent, waren afgestaan, of om de vaart langs den Yssel te dekken. Doch hy voltooide het niet; alzo hy, in Bloeimaand des jaars 1076, overleedt. KOENRAAD, zyn opvolger, voltrok het sedert, en lei 'er eene tamelyke bezetting in (*y*). ●

Geschil tusschen Keizer Henrik den IV. en Paus Gregorius den VII.

Keizer Henrik de IV. verloor aan Bisschop Willem eenen yverigen voorstander van zyne belangen, tegen Paus *Gregorius den VII.* die, in 't jaar 1073, op den Roomschen stoel verheeven zynde, zig zo hevig tegen eenige misbruiken en gewoonten des Keizers en der Geestelyken in 't Duitsche Ryk gekant hadt, dat 'er eene duurzaame scheuring, in de Kerk en in den Staat, uit ontstondt. De Paus vondt het, onder anderen, vreemd, dat de Keizer de Bisschoppelyke waardigheid genoegzaam te koop hieldt. Ook liep het gehuwd en ontugtig leeven der kerkelyken zeer by hem in 't oog. De Duitsche Bisschoppen, bedugt voor den Paus-

(*v*) BERTHOLD. CONSTANT. Chronic. *ad annum* 1076.
(*w*) Chronic. Herveld. *ad annum* 1076.
(*x*) MELIS STOKE *bl.* 37.
(*y*) HEDA *in* Conrado. *p.* 137.

GODEFRID. Pausselyken Ban, rieden Keizer Henrik, dat hy de verkiezing van Gregoor, als buiten zyne toestemming geschied, van onwaarde houden (z), en tot eene nieuwe verkiezing last geeven zou. 't Liep egter aan, tot in den aanvang des jaars 1076, eer hier mede werdt voortgevaaren. Tegen den drie-entwintigsten van Louwmaand deezes jaars, werdt 'er eene Byeenkomst van Kerkelyken en Weereldlyken, te Worms, beschreeven. Hier werdt de Paus, door den Kardinaal *Hugo*, dien hy, kort te vooren, in den ban gedaan hadt, van veelerlei euveldaaden beschuldigd. De meesten oordeelden dat *Hildebrand*, zo heette de Paus voor zyne verheffing, geen Paus mogt zyn. De Bisschoppen *Adelbero*, van Wirtsburg, en *Herman*, van Mets, een weinig aarzelende, werden, door onzen Bisschop Willem, die hier 'thooge woord voerde, overgehaald, om, zo wel als de overigen, de veroordeeling van den Paus te onderteekenen, *indien zy*, sprak hy, *de trouw, die zy den Keizer gezwooren hadden, niet schenden wilden* (a). De Paus bleef den Keizer niet schuldig; maar deedt hem, op zyne beurt, in den ban, verboodt hem de Regeering van het Duitsche Ryk en van Italie, en ontsloeg alle Christenen van den eed, dien zy hem gedaan hadden, of nog mogten doen. Dit viel voor, in eene Kerkelyke Byeenkomst, die, te Rome, in

(z) LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1073. *p.* 191. *ad annum* 1074. *p.* 212.

(a) LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1076. *p.* 234. BRUNO Saxon. Bell. Hist. *p.* 122. *Edit. Freheri.*

in de eerſte week van den Vaſten des jaars 1076, gehouden werdt (*b*). De ongehoorde ſtap van den Paus ſtelde 't gantſche Ryk in rep en roer. Hy hadt, ten zelfden tyde, verſcheiden' Biſſchoppen in den ban gedaan, en onder deezen ook Biſſchop Willem van Utrecht, die zo zeer tegen hem ingenomen was, dat hy, voor den Keizer, die het volgende Paaſchfeeſt te Utrecht kwam vieren, predikende, ſchier op elken Feeſtdag, den ſtoel deedt daveren van de ſcheldnaamen, die hy Gregoor naar 't hoofd wierp; hem noemende *eedbreeker*, *overſpeeler*, en *valſchen Apoſtel*, en verklaarende, dat hy, zo door hem als door de andere Biſſchoppen, als den Roomſchen ſtoel onwaardig, dikwils in den ban gedaan was. Men wil egter, dat Biſſchop Willem, nog voor zynen dood, die kort hier na voorviel, den Paus ontſchuldigd en zig zelven zwaarlyk beſchuldigd zou hebben. Zelfs voegt men 'er by, dat hy, geheel wanhoopig, zonder de laatſte Kerkgeregten ontvangen te hebben, overleeden is (*c*). De ſcheuring in Kerk en Staat duurde nog veele jaaren. Men wierp Keizer tegen Keizer op, Paus tegen Paus. En zo veel als ons de oude Gedenkſchriften toelichten, hebben de Biſſchoppen van Utrecht en de Kerkelyken deezer Landen altoos de zyde van Keizer Henrik gehouden: terwyl de Hollandſche Graaven, Dirk de V. en Floris de II, daarentegen gebeeten op deezen Vorſt, de

GODFRID.

(*b*) LAMB. SCHAFNAB. *ad annos* 1076. *p.* 234.
(*c*) Idem *p.* 235, 236.

DIRK V. de zyde der Pauſen, die, tegenwoordig, in 't algemeen, voor de regten gehouden worden, ſchynen te hebben aangekleefd. 't Vervolg deezer Hiſtorie zal dit nog nader doen zien.

De dood van Hertog Godefrid deedt, ondertuſſchen, de Graavin Richilde luiſteren naar de voorſlagen van Vrede, die haar, van wege Graave Robert, werden gedaan: en men was zo dra niet overeengekomen, of Graaf Robert kreeg de handen ruim genoeg, omze te ſlaan aan de herſtelling van zynen ſtiefzoon, Dirk den V, in 't Graafſchap van Holland.

XXXVI. Herſtelling van Dirk den V. De Hollanders waren Graave Dirk genegen; en droegen ongaarne het juk des Utrechtſchen Biſſchops, die hen, door zyn Slot te Yſſelmonde, onder bedwang hieldt. Men oordeelde dan, met grond, in Vlaanderen, dat het herwinnen van 't gantſche Graafſchap van 't bemagtigen van dit Slot afhing. Men beſloot tot het verzamelen eener bekwaame Vloote, die, wel bemand, den mond der Maaze inzeilen, en een deel volks aan land zetten zou, om het beleg der Sterkte te onderneemen: 't welk, door de Vloote, gedekt zou worden. Robert de Fries, 't zy om dat hy geen genoegzaam aantal van Schepen by der hand hadt, of om dat hy zyne onderneeming, door een aanzienlyk Bondgenootſchap, te ontzaglyker wilde maaken, verzogt den Koning van Engeland, om eenige Schepen (*d*).

Wil-

(*d*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 54.

Willem, Hertog van Normandye, bekend by den naam van *Willem den Overwinnaar*, zat thans op den Engelſchen Troon, Engeland was, na de invallen der Saxers (*e*), in zeven Koningkryken verdeeld geweeſt, die, in den aanvang der negende eeuwe, onder één hoofd, Koning *Egbert*, vereenigd werden. Ten zynen tyde, vielen de Deenen in Engeland, en maakten zig, in den aanvang der elfde eeuwe, van 't gantſche Ryk meeſter. Doch *Eduard de Belyder* beklom, in 't jaar 1042, den voorouderlyken Troon weder, en liet dien, in 't jaar 1066 zonder kinderen ſtervende, by uiterſten wil, zo men voorgaf, aan Willem, Hertog van Normandye, die terſtond naar Engeland overſtak, en *Harald*, die zig ondertuſſchen tot Koning hadt doen uitroepen, verſlaagen hebbende, het Ryk, door de wapenen, verkreeg. Hiervan bleef hem de naam van *Overwinnaar* hy. DIRK V.

Hy was, nog maar Hertog van Normandye zynde, getrouwd met *Magteld*, Dogter van Boudewyn den V, Graave van Vlaanderen, en Zuſter van Robert den Fries (*f*). En deeze maagſchap ſchynt hem bewoogen te hebben, om, op het verzoek zyns Zwaagers, eenige Schepen herwaards te zenden; die zig, in Vlaanderen, met Graave Roberts Vloote vereenigden. Graaf Dirk de V, zeilde toen naar de Maaze of Merwe; gelyk onze Kronyken ſpree-

(*e*) Zie III. *Boek*, *bl.* 290.
(*f*) IPERII Chron. S. Bertin. *Cap.* XXXV. *Part.* III.

DIRK V. ſpreeken (*g*), brandende van begeerte, om zig, in 't bezit van 't Vaderlyk Graafſchap, herſteld te zien (*b*). Doch in den mond der Riviere, lagen de Utrechtſche Schepen gereed, om hem den doortogt naar Yſſelmonde te betwiſten. Haaſt raakten de wederzydſche Vlooten aan elkanderen, en daar werdt lang en hevig gevogten, niet zonder zwaar verlies van wederzyde, tot dat zig de overwinning, eindelyk, voor Graave Dirk verklaarde. Onder de geſneuvelden van naame aan de zyde des Biſſchops, wordt GEERLAK, Graaf van Zutfen, gerekend. De Biſſchoppelyke Schepen vernield, genomen of verjaagd zynde, ontſcheepte Graaf Dirk een gedeelte zyner benden, om 't Slot te Yſſelmonde te belegeren. Hier binnen bevondt zig Biſſchop Koenraad, benevens eene talryke bezetting. Ook was het Slot, met Toorens en een' Voorburgt, naar 't gebruik dier tyden, behoorlyk verſterkt. Doch het werdt van de Hollanders, die zig by Graave Dirk gevoegd hadden, zo hevig beſtormd, dat de voorburgt, eerlang, t'eenemaal omverre raakte. Van gelyken, wierpen de Belegeraars zo zwaare ſteenen, uit hunne Blyden, tegen de Toorens van 't Slot, dat de een na den anderen vernield of zwaar beſchadigd werdt. Weinig konden ondertuſſchen de Biſſchoppelyken uitregten. De Burgtzaaten vertoonden zig zo dra niet boven de borſt-

Scheepsſtryd op de Merwe.

't Slot te Yſſelmonde belegerd en ingenomen.

(*g*) MELIS STOKE *in* Dirk V. *bl.* 89.
(*b*) MELIS STOKE *in* Dirk V. *bl.* 92.

borſtweeringen van 't Slot, of zy werden, door de Vlaamingen, zonderling bedreeven in 't handelen der Booge, doorſchooten of naar binnen gejaagd. Eindelyk ſchooten de Belegeraars den brand in 't Slot, waar toe men zig, al van ouds (*i*), en waarſchynlyk nog ten deezen tyde, van brandende ſpietſen bediende. De vlam woedde zo hevig, dat 'er geen blusſchen aan was, 't welk die van binnen in de uiterſte benaanwdheid bragt (*k*). Zeſtien dagen hadt toen het beleg geduurd (*l*), wanneer Biſſchop Koenraad, geenen kans ziende, om 't langer uit te houden, beſloot het Slot op te geeven, onder voorwaarde, dat hem en den Burgzaaten de vrye uittogt naar Utrecht vergund worden zou (*m*). Graaf Dirk bedong, van zynen kant, dat de Biſſchop belooven zou, hem in 't vredig bezit van 't Graafſchap Holland te laaten. Na dat deeze belofte gedaan, en 't Slot ontruimd was, liet hy hem en de zynen ongemoeid t'huiswaards keeren. Het Slot werdt, ſedert, geheellyk geſlegt (*n*). Men wil, dat de grond, daar 't geſtaan heeft, nog den naam van *Stormpolder* draagt, om het geweldig *ſtormen*, aldaar geſchied, in 't geheugen te bewaaren. De inhuldiging van Graave Dirk den V, die hier

Dirk V.

(*i*) *Zie* II. *Boek*, *bl.* 134.
(*k*) Chron. Belg. *ad ann.* 1076.
(*l*) Chron. van Claas Goetze *by* van Loon II. *Deel*, *bl.* 357.
(*m*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 55, 56.
(*n*) Beka *in* Conrado. *p.* 43.

Dirk V. hier op volgde (*p*), is zulk een merkwaardig punt in de Hiſtorie deezer tyden, dat wy, daar by, bekwaamlyk, dit Boek konnen afbreeken.

(*o*) Heda *in* Conrado *p.* 137.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVENDE BOEK.

INHOUD.

I. *Huwelyk van Dirk den* V. *De Biſſchop van Utrecht bekomt eenige Graafſchappen in Friesland.* II. *Dirk de V. ſterft. Zyn Giftbrief ten behoeve der Egmondſche Abtdye.* III. FLORIS DE TWEEDE *wordt Graaf.* IV. *Kruisvaarten naar 't Heilige Land.* V. *Floris trouwt Petronelle van Saxen. Reden voor de Huwelyken der Hollandſche Graaven met Dogters van Saxen.* VI. *Verdrag tuſſchen Keizer Henrik den V. en Graaf Floris, wegens Zeeland Beweſter-Schelde.* VII. *Kettery van Tanchelyn.* VIII. *Dood van Floris den II. Voorval van den Fries Galama. Vrouw* PETRONELLE *beſtiert Holland. Ooſtergouwe en Weſtergouwe aan Holland gehegt.* IX. *Petronelle ſtaat naar Vlaanderen.* X. DIRK DE ZESDE *aanvaart de Graaflyke Regeering. Twiſt met Floris den Zwarten.* XI. *Inval in Weſtfriesland. Verdrag tuſſchen Dirk en Floris.* XII. *Floris ſterft. Ooſtergouwe en Weſtergouwe wederom aan de Utrechtſche Kerke gegeven.* XIII. *Stigtſche Oorlog. Onluſten tuſſchen 't Stigt en Groningen.* XIV. *Dirk de* VI. *belegert Utrecht. Trekt naar 't Heilige Land. Eenige Ingezetenen deezer Landen ſlaan zig*

aan

aan de Elve neder. XV. *Twist over eenen nieuwen Bisschop te Utrecht. Inval der Dregter Friezen.* XVI. *Dirk de VI. sterft.* FLORIS DE DERDE *volgt hem op. Geervlietsche Tol. Floris trouwt Ada van Schotland.* XVII. *Nieuwe onlusten tusschen den Bisschop van Utrecht en Groningen. Verdrag wegens Friesland.* XVIII. *Byzonder Verdrag tot voorkoming van de overstroomingen des Ryns.* XIX. *Vlaamsche Oorlog. Graaf Floris gevangen. Nadeelige Vrede.* XX. *Kryg tusschen de Kennemers en Westfriezen.* XXI. *Watervloeden. Geschillen tusschen den Bisschop van Utrecht en de Heeren van Amstel. Opkomst van Amsterdam.* XXII. *Boudewyn van Holland wordt Bisschop van Utrecht. Westfriesche Oorlog.* XXIII. *Onlusten tusschen Utrecht, Brabant en Gelder. Staat van de Veluwe en Zutfen.* XXIV. *Togt naar 't Heilige Land, op welken Graaf Floris sterft.* XXV. DIRK DE ZEVENDE *wordt Graaf. Poogt zig van de Leenroerigheid aan Vlaanderen, wegens Zeeland Beweester-Schelde, te ontslaan.* XXVI. *Hevige twist tusschen Graave Dirk en Willem zyn' Broeder. Wordt bygelegd.* XXVII. *Willem wordt Graaf van Friesland. Twist om den Bisschoppelyken stoel van Utrecht.* XXVIII. *Graaf Willem wordt gevangen. Ontvlugt.* XXIX. *Onlusten in Drente. De Veluwe afgeloopen.* XXX. *Bisschop Dirk de II. zoekt geld in Friesland te ligten. Utrecht belegerd.* XXXI. *Graaf Dirk bemagtigt 's Hertogenbosch.* XXXII. *Hy sluit eene nadeelige Vrede met Hertog Henrik van Lotharingen. Dordrecht wordt een Leen van Brabant. Dirk de VII. sterft.*

Graaf

GRaaf DIRK DE V. ſchynt naauwlyks in 't geruſt bezit van 't Graafſchap van Holland beveſtigd geweeſt te zyn, toen hy zig met *Othilde*, Dogter van Hertog *Herman* of *Fredrik* van Saxen, in Huwelyk begaf. Onze oudſte en beſte Kronykſchryvers getuigen, dat hy 't Land, vyftien jaaren, dat is tot zynen dood toe, in volle vrede, beregt heeft (*a*). Doch laater Schryvers gewaagen omſtandig van zyne Oorlogen tegen de Friezen, en van zynen togt over de Zuiderzee, om Staveren te belegeren; welke Stad hy, na verloop van drie weeken, overmeeſterd zou hebben (*b*). Al het welke wy hun niet na vertellen, om dat ons, met ſommige naauwkeurige onderzoekers onzer Vaderlandſche Geſchiedeniſſen, onwaarſchynlyk dunkt, dat de Hollandſche Graaven, ten dien tyde, of zelfs langen tyd na deezen, eenigen voet in Friesland beooſten de Zuiderzee gehad hebben (*c*).

DIRK V. I. Dirk de vyfde trouwt.

Of hy tegen de Friezen beooſten de Zuiderzee geoorloogd hebbe.

Doch daar was, omtrent deezen tyd, iet anders in Friesland voorgevallen, 't welk veelligt gelegenheid gegeven heeft, om onzen Graave Oorlogen toe te ſchryven, welken hy niet gevoerd heeft. *Egbert de II.*, Zoon en opvolger van Egbert, Markgraave van Brandenburg, dien wy, een en andermaal, tegen de Hollandſche Graaven, hebben zien te velde trekken, was, in zyne vroege jeugd

De Biſſchop van Utrecht verkrygt de Graafſchappen Ooſtergouwe, Weſtergouwe enz.

(*a*) MELIS STOKE, *bl.* 39.
(*b*) *Apud* DOUSAM *Patr. Libr.* VI. *p.* 144. DOUSAM *Filiuus Libr.* X. *p.* 48. UBB. EMMIUM *Libr.* VI. *p.* 251.
(*c*) *Vide* BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 118.

DIRK V. jeugd (*d*), tegen Keizer Henrik den IV. op geſtaan, en hadt, aan 't hoofd der Saxers, de wapenen opgevat, met dien ongelukkigen uitſlag, dat de Keizer, den Markgraaf in verlegenheid gebragt hebbende, zyne goederen aanſloeg en wegſchonk (*e*). Onder deeze goederen, waren ook eenige Graaffchappen in Friesland, hem door den Keizer ter leen opgedraagen (*f*). Egbert wordt, in egte Gedenkſchriften deezer Eeuwe, als Graaf van Ooſtergouwe, Weſtergouwe (*g*), Islegouwe (*h*) en (1) Stavéren (*i*) erkend. En nademaal de Utrechtſche Biſſchoppen, ſedert eenigen tyd, ten Keizerlyken Hove, zonderling wel gezien waren, werdt Biſſchop Koenraad, op verſcheiden' tyden, met deeze Frieſche Graaffchappen begiftigd. In 't jaar 1077, bekwam hy het *Graaffchap van Staveren*. De Giftbrief is nog voorhanden (*k*), en op den dertigſten van Wynmaand des gemelden jaars, te Worms gedagtekend. Naderhand verkreeg hy het *Graaffchap van Ooſtergouwe en Weſtergouwe*, dat is Ooſtergo en Weſtergo, by een' Giftbrief, te Weimar in Turingen, op den zeven-

(*d*) Dipl. HENR. IV. *apud* HEDAM *p.* 139. Apolog. HENR. IV. *apud* FREHER. Germ. Scripr. *Tom.* I. *p.* 216.
(*e*) DODECHIN. *ad annum* 1089.
(*f*) Diplom. HENR. IV. *apud* HEDAM *p.* 140.
(*g*) Dipl. HENR. IV. *apud* HEDAM *p.* 139.
(*h*) Dipl. HENR. IV. *apud* ECCARD. Hiſt. Geneal. Princ. Saxon. Super. *p.* 307.
(*i*) Dipl. HENR. IV. *apud* HEDAM *p.* 139.
(*k*) *Apud* HEDAM *p.* 139.

(1) Sommigen meenen, dat het Graaffchap Staveren het zelfde is, als het Graaffchap Iſlegouwe. ALTING. *Germ. infer.* P. II. p. 103.

venden van Sprokkelmaand des jaars 1086, getekend (*l*), en eindelyk ook het *Graafschap Islegouwe*, by een' Giftbrief, te Regensburg getekend, op den derden van Grasmaand des gemelden jaars (*m*). Doch in 't volgende jaar, verzoende zig Egbert met den Keizer (*n*), en toen werden alle deeze Giften wederom ingetrokken, niet zonder merkelyk ongenoegen des Utrechtschen Bisschops (*o*), die zig reeds veel voordeels van deeze nieuwe uitbreiding zyns gebieds beloofd hadt. 't Leedt egter niet lang, of de Markgraaf ondernam nieuwe vyandelykheden tegen den Keizer (*p*). Sommige Schryvers verhaalen, dat hy zig van gantsch Friesland tusschen 't Vlie en de Lauwers meester maakte (*q*). En schoon ons hiervan, in de oudste Gedenkschriften, geen bewys voorgekomen is, behoeft men 't geenszins vreemd te vinden, dat Egbert zig onafhangkelyk heeft zoeken te maaken in eene Landstreek, over een gedeelte van welke; hem het Graafly bewind opgedraagen was. De Keizer, een aanzienlyk Leger byeen gebragt hebbende, rukte daar mede, in de Lente des jaars 1089, in Turingen (*r*), alwaar de voornaamste goederen des Markgraafs gelegen waren. Egbert was hier ook by der hand, en noodzaakte den Keizer, het beleg van zeker Slot, welk tot laat in 't na-

DIRK V. 1086.

1089.

(*l*) *Apud* HEDAM *p.* 139.
(*m*) *Apud* ECCARD. Hist. Geneal. Princ. Saxon. Super. *p.* 307.
(*n*) Annal. Saxo *ad annum* 1087.
(*o*) *Vide* BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 140.
(*p*) Annal. Saxo *ad annos* 1085, 1087.
(*q*) UBB EMM. Rer. Frisic. *Libr.* VI. *p.* 252.
(*r*) DODECHIN. *ad annum* 1089.

DIRK V. 't najaar geduurd hadt, op te breeken, en hals over hoofd, met agterlaating der Keizerlyke eertekenen, naar Bamberg te vlugten (*s*). Egbert trok egter weinig voordeel van deeze overwinning. Hy werdt, kort hierna, door beſtel van *Aleid*, Abtdis van Quedlinburg en Zuſter des Keizers, verraadelyk omgebragt (*t*). De Biſſchop van Utrecht werdt, nog in 't zelfde jaar 1089, wederom in 't bezit geſteld der Graaffchappen Ooſtergouwe, Weſtergouwe, Iſlegouwe en Staveren (*u*), allen welken, zo wel als de andere goederen des Markgraafs, op nieuws, aan 't Ryk vervallen verklaard waren. De Utrechtſche Biſſchoppen hebben, ſedert, op deeze Giften, het Regt gegrond, welk zy op Friesland voorgaven te bezitten.

II. DIRK DE V. ſterft. 1091. Graaf Dirk de V. overleedt, niet lang hier na, op den zeventienden van Zomermaand (*v*) des jaars 1091 (*w*). Men heeft nog eenen Giftbrief van hem, ten behoeve der Abtdye van Egmond, op den zesentwintigſten van Hooimaand des jaars 1083, te Vlaardingen, getekend. Sommigen hebben denzelven voor verdigt gehouden: doch, onzes oordeels, zonder genoegzaamen grond. Andere geloofwaardige Schryvers getuigen, dat zy den oorſprongkelyken Brief zelf gezien hebben (*x*). *Steven*, Abt van Egmond, hadt Graave Dirk de

ZYN GIFTBRIEF TEN BEHOEVE DER EGMONDſCHE ABTDYE.

(*s*) BERTHOLD. *ad annum* 1089.
(*t*) Contin. LAMB. SCHAFNAB. *ad annum* 1089. Apolog. HENR. IV. *p.* 218.
(*u*) Diploma HENR. IV. *apud* MATTHÆUM *ad* Anonym. de Reb. Ultraj. *p.* 86.
(*v*) LEON. MONACH. Brevic. *p.* 152.
(*w*) MELIS STOKE *in* Dirk V. *bl.* 40.
(*x*) HEDA in Volcmaro. *p.* 91. ibid. Not. BUCHEL.

de Giftbrieven vertoond, weleer door Dirk, Walgers Broeder, Dirk den II., zynen Zoon, benevens derzelver Vrouwen, Geva en Hildegard: voorts door Egbert, Aartsbiſſchop van Trier, Zoon van Dirk den II. en door Graaf Arnoud, benevens deszelven Vrouwe Luitgard; als mede door Dirk den III., Arnouds Zoon, met zyne Gemaalin Othilde; door Sifrid, bygenaamd Sikko, tweeden Zoon van Graave Arnoud, en door Floris den I., met deszelven Gemaalinne, Geertruid, ten behoeve der Egmondſche Abtdye verleend. Graaf Dirk de V. beveſtigde alle deeze Giftbrieven. Hy noemt zig, in 't hoofd van den zynen, DIRK, DOOR GODS GENADE (2), GRAAF DER HOLLANDEREN. Voorts geeft hy den Abt regt, „ om, „ zelf, of door zynen Advokaat, Regtdagen te „ houden, in alle de Landen, der Abtdye „ toebehoorende, en verklaart, de onder„ hoorigen der Abtdye, door de gantſche „ uit- DIRK V.

(2) Met deeze woorden, *door Gods Genade*, die, veelligt, oudtyds, Godsdienſtiglyk en zedigheidshalve gebruikt zyn, gaf men egter, al vroeg, te verſtaan, dat men van niemant dan van den Opperheer van alles afhing. De Vorſten hebben, hierom, ſomtyds, hunnen Leenmannen verbooden, zig van deeze ſpreekwyze te bedienen. Somtyds hebbenze 't hun ook vergund, mids dat zy verklaarden, hierdoor, geene inbreuk te willen doen, op het regt van opperſte magt, hunnen Leenheeren toekomende. *Voyez* DANIEL *Hiſtoire de France* Tom. VI. p. 190, 356. *Edit. de Paris* 1729. 't Schynt, dat de Hollandſche Graaven, als Leenmannen des Duitſchen Ryks, zig van deeze ſpreekwys, in den uitgebreidſten zin, niet hebben konnen bedienen.

FLORIS II. „ uitgestrektheid zyns Graafschaps, tolvry." Sommigen melden, dat Graaf Dirk het Schoutschap van Alkmaar ook aan de Abtdye van Egmond geschonken heeft (y). Doch hier van maakt de Giftbrief geen gewag. Ook zyn 'er nog andere redenen, om 'er aan te twyfelen (z). Onder de getuigen, die den Giftbrief bevestigd hebben, worden de Burggraaf *Adalium*, waarschynlyk (3) *Alewyn*, Burggraaf van Leiden (*a*), *Dado van Ryswyk*, *Thigard Blankart* en verscheiden' anderen met naame genoemd (*b*).

III. Floris de II. of de Vette wordt Graaf.

Dirk de V. liet eenen Zoon na, FLORIS genoemd, en in onze Kronyken, by den naam van *Floris den Vetten* (4), bekend. Hy volgde zynen Vader op in 't Graaflyk bewind over Holland. Sommigen willen, dat hy, nog jong van jaaren zynde, door Keizer Henrik den IV., onder de Voogdye gesteld werdt, eerst van *Koenraad*, Graave van Werla, daar na van *Henrik*, Graave van Northeim, den eersten een' vollen, den tweeden een halven Broe-

(y) MELIS STOKE *in* Dirk V. *bl.* 40.
(z) *Zie* S. EIKELENBERGS Alkmaar *bl.* 37.
(*a*) *Vide* JOANN. A LEYDIS *Libr.* XV. *Cap.* 8.
(*b*) Diplom. *Vide apud* BOUSAM Fil. Annal. *Libr.* X. *p.* 487. & MIRÆUM Codic. Donat. Piar. *Cap.* LXI. *p.* 71. *Tom.* I. Oper. Diplom.

(3) In een oud Handschrift van deezen Giftbrief, weleer den Heere van Mierop, Rekenmeester van Holland, hebbende toebehoord, leest men ook geen *Adalium*, maar *Adalwyn*. Ik heb een Affschrift van dit Handschrift gezien.

(4) Een zyner Tydgenooten beschryft hem, als geweldig vet, *gravissimum pinguedine*. *Vide* RODULPH *Chron. S. Trudonis* Libr. X. p. 692. Tom. II. *Specil.* L. D'ACHERY.

Broeder van de Graavinne Othilde (*c*). Doch hiervan is ons geen blyk voorgekomen. Men vindt wel dat Koenraad, Graaf van Werla, door zekere onbekende foort van Friezen, in den jaare 1092, is omgebragt (*d*). Doch niet dat hem eenig bewind over Holland of Graave Floris was toevertrouwd. Van Henrik den Dikken, Graave van Saxen, Zoon van Otto, Graave van Northeim, leest men, dat hem het Markgraafschap van Friesland, door Keizer Henrik den IV., ter leen opgedraagen werdt, en dat hy, bezit van zyn leen willende neemen, eerst door het Krygsvolk des Utrechtschen Bisschops, daar na door het Friesche graauw, tegengestaan en belaagd werdt; tot dat hy, gedwongen zynde de vlugt naar den zeekant te neemen, door het Bootsvolk, van 't leeven werdt beroofd; 't welk, volgens sommige oude Schryvers, in 't jaar 1101 (*e*), volgens anderen (*f*), in 't jaar 1103, gebeurd zou zyn. Doch dat ook deeze Henrik Voogd van Graave Floris zou zyn geweest, is, onzes weetens, van geen' oud' Schryver getuigd.

FLORIS II.

* *à Fresonibus qui dicuntur Morseten.*

In den aanvang der Regeeringe van Graave Floris, werdt de Kruisvaart naar 't Heilige Land, in verscheiden' deelen van Europa, gepredikt. De Pelgrimaadjen naar 't Ooſten waren langs hoe gemeener geworden, onder de Christenen van Europa. Robert de Fries, Graaf van Vlaanderen en geweezen Voogd van

IV. Oorsprong der Kruisvaarten, naar het Heilige Land.

(*c*) Van Loon Aloude Holl. Hist. II. *Deel*, *bl.* 155.
(*d*) Annal. Saxo *ad ann.* 1092.
(*e*) Annal. Saxo *ad ann.* 1082, 1101 & 1103.
(*f*) Chron. regia S. Pantaleon. *ad ann.* 1103.

Floris II. van Graave Dirk den V. hadt, voor zynen dood, die in 't jaar 1093 voorviel, ook deezen togt ondernomen, en gelukkiglyk voltrokken (*g*). De Pelgrims, te rug keerende, hadden alomme den mond vol van de verdrukkingen, die de Chriſtenen, te Jeruzalem, en elders in 't Ooſten, leeden, en van de ſchande, die 't voor de Europiſche Chriſtenen was, dat de Heilige Plaatſen langer in de handen van ongeloovigen bleeven. Paus Gregoor de VII. hadt, al in 't jaar 1074, een ontwerp geſmeed, om de Europiſche Vorſten, tot het beoorloogen der Mahometaanen en het herwinnen van 't Heilige Land op te wekken (*b*): doch de ſcheuring in Kerk en Staat hadt de uitvoering geſtremd. *Urbaan de II.*, een zyner opvolgeren, ſloeg, in den jaare 1095, eindelyk
1095. de hand zo yverig aan dit werk, dat verſcheiden' aanzienlyke Vorſten zig tot den Kruistogt beweegen lieten (*i*). Van het gemeen, vloeide eene ontelbaare menigte, uit alle oorden, ſamen. Een Kluizenaar uit het Bisdom Amiens, bekend by den naam van *Petrus den Heremiet*, die zelf van Jeruzalem te rug gekomen was, doorliep Landen en Steden, alomme de Kruisvaart predikende. Ook hadt de Paus bevolen, dat de Biſchoppen, elk in zyn Stigt, 't Gemeen, door allerlei redenen, tot den togt naar 't Heilige Land moeſten opwekken (*k*). De Griekſche Kei-

(*g*) J. Iperii Chron. S. Bert. *Cap.* XXXIX. *P.* I. & IV. *Col.* 588 & 591.

(*b*) Gregor. Epiſt. *Libr.* II. *Epiſt.* 31.

(*i*) Guill. Tyr. *Libr.* I. *Cap.* 14, 15. Iperii Chron. S. Bertini *Cap.* XL. *P.* II. *c.* 593.

(*k*) Ordéric. Vital. *Libr.* I. *p.* 720, 721.

Keizer, *Alexis Comnenes*, ſchreef eenen beweeglyken Brief aan *Robert*, Graave van Vlaanderen, Zoon van Robert de Fries, hem vermaanende, „ den Ooſterſchen Chriſtenen, „ met alle zyne magt, te hulp te komen, en „ het Graf des Heeren den ongeloovigen te „ ontweldigen (*l*)." Men kan niet twyfelen, of de Kruisvaart is, hier te Lande, ook gepredikt geweeſt. Eene oude Kronyk van Weſtfriesland (*m*) noemt zelfs veele Frieſche Edelen by naame, die, by deeze gelegenheid, zig, gelyk gebruikelyk was, een rood, of wit, of ander gekleurd Kruis op den regter ſchouder lieten hegten, en het geleide van den Franſchen Kluizenaar volgden: onder welken de *Fortemans*, *Galamas* en *Botnias* de bekendſten waren. Ook getuigen de Zeeuwſche Kronyken (*n*), dat eenige Zeeuwſche Edelen, met naame die *van Borſſelen*, naar 't Heilige Land optrokken. Een Schryver der vyftiende eeuwe zegt, dat men geloofde, dat *Dirk*, Zoon des Heeren van *Broederode*, en *Jan*, *Heer van Arkel*, uit de Hollandſche Edelen, zig ook op den Kruistogt, onder 't Geleide van Graave Robert van Vlaanderen, halven Broeder van Moeders zyde van Graave Dirk den V., begeven hebben. De Heer van Arkel zou, in 't Heilige Land, geſtorven zyn (*o*). Elk ſcheen bezeten van een' ſterken drift, die oud en jong, ryk en arm op de been hielp. De Edelen

Floris II.

Veele Edelen deezer Landen neemen 'er deel in.

(*l*) Epiſt. hanc *vide apud* MARTEN. ET DURAND. Theſaur. Anecd. *Tom.* I. *c.* 267.

(*m*) *Apud* UBBON. EMM. Rerum Friſic. *Libr.* VI. *p.* 258.

(*n*) REIGERSB. Chron. van Zeeland II. *Deel*, IX. *Cap.* *ll.* 32.

(*o*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XV. *Cap.* 9.

FLORIS II. len verpandden hunne Sloten en landeryen, of verkogtenze om half geld. Men ontzag zig niet, Vrouwen, Kinderen, Ouders en al wat men dierbaars bezat te verlaaten, om eenen togt te onderneemen, die als een proef van Godsdienſtigheid geroemd werdt. Ondertuſſchen voegden zig, by den grooten hoop, ook veel ſlegt Volk en Vrouwluiden in mans gewaad; 't welk oorzaak van veele ongeregeldheden onder de Kruisvaarders was (*p*). Vier groote benden ſloegen, in de Lente des jaars 1096, op weg: een van welken, omtrent veertigduizend menſchen ſterk, door Pieter den Kluizenaar, geleid werdt. In de Lente des volgenden jaars, kwamen zy te Konſtantinopole; trokken, ſedert, over den Hellespont, en vereenigden zig, in klein Azie. Nicea in Bythinië was de eerſte ſtad, die, op den twintigſten van Zomermaand des jaars 1097, by verdrag, ingenomen werdt, na eene belegering van ruim vyf weeken (*q*), in welke, verſcheiden' Frieſche Edelen hunne dapperheid getoond, en *Tjepko Fortsman* het leeven verlooren hadt (*r*). Ook hadt Robert, Graaf van Vlaanderen, hier wonderen gedaan (*s*). In 't volgende jaar, werdt Antiochie ingenomen (*t*), en eindelyk Jeruzalem, op den vyftienden van Hooimaand des jaars 1099, na

(*p*) ORDERIC. VITAL. *Libr.* IX, *p.* 700. BERTHOLD. CONSTANT. *ad annum* 1096.

(*q*) GUILL. TYR. *Libr.* II. *Cap.* 21, 22, 23. *Libr.* III. *Cap.* 11, 12.

(*r*) UBB. EMMIUS *Libr.* VI. *p.* 258, 259.

(*s*) Geſta Tancredi. *Cap.* XV. XXIX. *in* Theſaur. MARTEN. ET DURAND *Tom* I. *c.* 121 & 131.

(*t*) GUILL. TYR. *Libr.* V. *Cap.* 21, 22. *Libr.* VI. *Cap.* 20. &c.

na een beleg van vyf weeken (*u*). *Godefrid van Bouillon*, Hertog van Lotharingen, Zuſters Zoon van Godefrid den Bultenaar, werdt, kort hierna, tot Koning van Jeruzalem verheeven (*v*). Hy regeerde naauwlyks een jaar; doch het nieuw Koningkryk, door hem geſtigt, is, onder verſcheiden Koningen, agtentagtig jaaren in ſtand gebleeven. Zulk een gevolg hadden de eerſte Kruistogten naar 't Heilige Land. Wy zullen hier na zien, wat deel de Ingezetenen deezer Landen meer gehad hebben, in het gene, vervolgens, in het Oosten, ondernomen werdt. Doch 't zal hier niet te onpas komen, het oogmerk en den eindelyken uitſlag deezer Kruistogten, die zo merkelyken invloed op den Geeſtelyken en weereldlyken Staat des Chriſtenryks en onzes Vaderlands in 't byzonder gehad hebben, beknoptelyk, aan te wyzen. FLORIS II.

De Pauſen, de eerſte en voornaamſte aandryvers der Kruistogten, gaven voor, met dezelven, geen ander oogmerk te hebben, dan de herſtelling en voortplanting van den waaren Godsdienſt, onder de ongeloovigen. Doch men zag, wel haaſt, dat, onder deezen dekmantel, een andere toeleg verborgen was. Zy zogten hun Geeſtelyk Regtsgebied uit te breiden in 't Ooſten, en de Patriarchſchappen van Antiochie en van Jeruzalem, zelfs, ware 't mogelyk, dat van Konſtantinopole van zig afhangkelyk te maaken. Zy beweerden, daarenboven, regt te hebben, op alle de Landen, die door de Kruisvaarders gewon- Schets van het oogmerk en den uitſlag der zelven.

(*u*) GUILL. TYR. *Libr.* VIII. *Cap.* 5, 18, 19. &c.
(*v*) GUILL. TYR. *Libr.* IX. *Cap.* 1.

FLORIS II. wonnen werden. Ook was het hun te doen, om de vermeerdering van hun gezag, over de Vorſten en Volkeren van 't Weſten, die zy eerſt vervulden, met eenen bygeloovigen eerbied voor Paleſtina, daar de voetſtappen ſtonden van den Zaligmaaker en van de Apoſtelen; op dat zy hen, te ligter, zouden beweegen tot het onderneemen van herhaalde Kruisvaarten, en ondertuſſchen een nieuw Pausſelyk regt, uit deeze Kruisvaarten geſprooten, in alle Landen invoeren. Vorſten, Edelen, Koopluiden, Burgers, Boeren, Slaaven zelven beloofden zig eer en voordeel uit de togten naar 't Heilige Land. Op 't woord der Leeraaren, zag menze, in 't algemeen, aan als een verdienſtelyk werk; waardoor elk, 't zy hy 'er in ſlaagde of omkwam, de weg naar den Hemel gebaand werdt. De Pauſen gaven ook aan ieder, die 't Kruis aannam, aflaat van zonden: 't welk veelen, die zig aan ſtrafbaare euveldaaden ſchuldig kenden, bewoog, tot het onderneemen van eenen Kryg, die hen, voor 's Hemels ongenade, en te gelyk voor de ſtraffe des weereldlyken Regters bevrydde (*w*). Hier kwam nog by, dat de Slaaven, die 't Kruis aangenomen hadden, vry verklaard werden; alzo 't hunnen Heeren niet geoorloofd was, hen den togt te doen ſtaaken. Zulken ook, die met ſchulden bezwaard waren, mogten, zo dra zy zig met het kruis hadden laaten tekenen, nergens, door hunne ſchuldeiſchers, bekommerd of

(*w*) BROCARD. Deſcr. Paleſtinæ. *p.* 122. *& apud* CANISIUM *Tom.* IV. *p.* 23.

of vervolgd worden (*x*). Ook moeſten de twiſten van Heeren en Vorſten onderling worden geſtaakt, wanneer ſlegts een der twiſtende partyen het kruis aanvaard hadt: 't welk men een * *Beſtand Gods* hebben noemde. 't Beoorloogen van een Volk, welks Heer op den Kruistogt was, werdt ook by den Paus voor heiligſchennis gehouden. Door al het welke, grooten en kleinen, in merkelyken getale, werden aangezet, om zig te laaten tekenen: terwyl 'er, te gelyk, de gemeene regten, alomme, naar een nieuw Pausſelyk regt, door verplooid en hervormd werden. 't Welk niet nalaaten kon 's Pauſen gezag hooger op te vyzelen, onder volken, die reeds waren ingenomen, met de diepſte hoogagting voor den Heiligen Stoel. Verſcheiden' veranderingen in het Burgerlyke regt en verſcheiden' misbruiken in den Godsdienſt zyn hunnen oorſprong verſchuldigd aan de Pausſelyke wetten, tot aanmoediging der Kruisvaarten gemaakt: met naame, het ophouden van den Staat van dienſtbaarheid onder de boeren, aan veele oorden: alzo de verlaaten' Landen, by mangel van Slaaven, aan vryen om te bebouwen moeſten worden verhuurd: ook het verheffen van burgers of boeren tot den ſtand van Edelen, in de plaats der menigvuldige Edelen, die op de Kruistogten omkwamen: waarvan ons onze Vaderlandſche Geſchiedeniſſen ook voorbeelden uitleveren. Het verpanden van Leengoederen is, na de Kruisvaarten, insgelyks, 't ge-

FLORIS II.

* *Treuga Dei.*

(*x*) GUILL. TYRIUS *Libr.* 1. *Cap.* 16.

Floris II. in gebruik gebleeven. En om ook iets van 't Godsdienstige te zeggen, de Bisschoppen in naam * over Stigten, die in de magt der ongeloovigen waren, de Geestelyke Stedehouders, die noodig werden, als de Kerkvoogden uitlandig waren, en de Geestelyke Ridderorden zyn hunnen oorsprong verschuldigd, aan Pausselyke instellingen, ter gelegenheid der Kruisvaarten. Zelfs meent men, dat het houden van 't Avondmaal onder de gedaante van brood alleen, eerst op de Kruistogten en in Palestina, in gebruik geraakt is (5), zynde hier, voor zo veel volks, zelden wyns genoeg te bekomen. Ondertusschen zyn de meeste Kruisvaarten, die hier zo veel invloed op de gemeene zaaken hadden, in 't Ooston ongelukkig uitgevallen. Zy hebben veelen Vorsten en een onnoemelyk getal van Edelen en gemeenen het leeven gekost: veele Ryken en Staaten zyn 'er door verzwakt en verarmd, en Palestina en 't gantsche gebied der Griekssche Keizeren is, eindelyk, onder de heerschappye der Mahometaanen, vervallen. Doch 't zal in 't vervolg te pas komen nog iets, wegens den uitslag van twee of drie Kruisvaarten, aan te tekenen. Wy hervatten den afgebroken draad van ons verhaal.

* *Inpartibus Iusidelium.*

V. Floris de tweede trouwt Petronel-

Graaf Floris de II. begaf zig, zo 't schynt na dat hy zelfs 't bewind over 't Graafschap van Holland in handen genomen hadt, welk in

(5) Zie de *Dissert. de Jur. innov. per expedit. sacram*, Præside J. H. BOEHMERO verdedigd, in 't jaar 1740; waar in 't voornaamste, welk wy hier byeengehaald hebben, te vinden is.

in den aanvang der twaalfde eeuwe geſchiedde, in Huwelyk met *Petronelle*, Dogter van *Dirk*, *Hertog van Saxen* (y), dien anderen (z) Hertog *Dirk van den Weſterlande*, en wederom anderen (a) *Gevehard*, *Graaf van Supplenburg en Querfurt* noemen; en halve Zuſter van Hertog Lotharius, die naderhand Keizer werdt (6). Floris was nu de vierde der Hollandſche Graaven, die zig, door 't Huwelyk, met den Huize van Saxen vermaagſchapt hadden. Van het Huwelyk van Dirk den III. met Saxen.

FLORIS II. 1e van Saxen. Reden van de Huwelyken der Hollandſche Graaven met Dogters van Saxen.

(y) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1091. MELIS STOKE *in* FLORIS II. *bl.* 44.

(z) Chronic. Luneburg. *Apud* ECCARD. *Tom.* I. *Col.* 1369.

(a) *Apud* DITMAR. Diſſert. Academ. *p.* 493.

(6) Wy noemen deeze Graavin *Petronelle*, in navolging der oude en laatere Hollandſche Schryveren; doch men heeft onlangs in bedenking gebragt, of zy ook *Geertruid* geheeten hebbe. Vide DITHMARI *Diſſert. & Exercit. Academ.* p. 495. Zo wordt zy genoemd, in de Lunenburgſche Kronyk. „ Aldar [in Holland] *ſtaat 'er* „ was en Vrouwe, die was geheten Gertrud, „ Suſter Hertogen Luderes." *Chronicon Luneburg.* in *Coll.* J. G. ECCARDI Tom. I. *c.* 1369. En op eene andere plaats (col. 1372.) „ De erſte [Dogter] nam Grave „ Florentius van Hollant, de het Gertrud." Doch 't is te vermoeden, dat deeze Kronykſchryvers en eenige anderen de Vrouw van Floris den I., die Geertruid heette, met de Vrouw van Floris den II. verward zullen hebben; gelyk reeds door SCRIVERIUS is aangeweezen, dat in de *Saxenſche Chronyk*, in 't jaar 1492., te te Mentz gedrukt, geſchied is. Zie *Levens der Graaven*, in *Floris* II. bl. 119. Een ander oud Schryver drukt zig voorzigtiger uit, zeggende, dat de Zuſter van Hertog Lotharius Geertruid of Petronella genoemd was. *Soror Liuderi Ducis, Gertrudis ſive Petronella.* Vide *Annal. Saxon.* ad annum 1123. Den laatſten naam houd ik voor den regten. Hy wordt, zelfs in egte ſtukken der twaalfde eeuwe, geſpeld, *by* BOXHORN, *Theatr. Urb. Holl.* p. 220, 80.

Floris II. met Othilde van Saxen, van Floris den I., met Geertruid van Saxen, en van Dirk den V., met eene andere Othilde van Saxen, hebben wy, op zyne plaats, gewag gemaakt. En die eenigermaate in de Geſchiedeniſſen deezer tyden bedreeven is, zal zig geenszins over de vermaagſchapping onzer Graaven met den Huize van Saxen verwonderen. De Hertogen van Saxen waren, zo zeer als de Hollandſche Graaven, op de Keizers, die ten deezen tyde regeerden, gebeeten, boven al op Henrik den IV., met wien zy lang en dikwils geoorloogd hebben. De Huwelyken der Hollandſche Graaven met Dogters uit den Huize van Saxen dienden dan, om de Party, die beide de Saxers en de Hollanders voorſtonden, te ſtyven, en de maatregels der Keizeren, met vereenigde magt, te leur te ſtellen.

VI. Gelegenheid van een Verbond tuſſchen Floris den II. en Keizer Henrik den V. wegens Walcheren en andere Zeeuwſche Eilanden.

Doch toen Henrik de IV., op den zeventden van Oogſtmaand des jaars 1106, overleeden, en zyn Zoon, Henrik de V., die, al by 't Leeven zyns Vaders, tegen hem was opgeſtaan, in zyne plaats verkooren was; ſcheen deeze verandering Graave Floris aanleiding gegeven te hebben, tot het aangaan van een Verbond met den nieuwen Keizer, van 't welk de Vlaamſche Kronyken alleenlyk met een woord in 't voorbygaan gewag maaken. Henrik de V. ſcheen, in den aanvang zyner Regeeringe, eenen gantſch anderen voet te willen volgen, dan zyn Vader gedaan hadt. Hy erkende *Paſchaal den II.* voor wettigen Paus, buiten wiens gemeenſchap, zyn Vader geſtorven was. Dus maakte

1106.

te hy een einde van de ſcheuring, die omtrent dertig jaaren geduurd hadt: en ſchoon hy haaſt van gedrag veranderde, gaf dit gunſtig begin, in 't oog der Hollanderen, waarſchynlyk aanleiding, tot het Verbond, van welk wy ſpreeken. Het betrof Vlaanderen, Walcheren, en de Zeeuwſche Eilanden Beweſter-Schelde. De Keizer oordeelde regt te hebben op Vlaanderen, ſedert dat Robert de Fries zig van dit Graafſchap meeſter gemaakt, en het Leger, door Henrik den IV., Richilde, wiens Zoon Arnoud hy voor wettigen Graave hieldt, ter hulpe toe geſchikt, geſlaagen hadt. De dood van Robert de Fries en 't gerugt van den optogt van Robert, zynen Zoon, naar 't Heilige Land, hadt Henrik den IV. ook, al in den jaare 1096, doen beſluiten, om een Leger by een te rukken, en zig van 't Land van Aalſt, de vier Ambagten, het Gendſch Kaſteel en de Zeeuwſche Eilanden Beweſter-Schelde, met geweld, meeſter te maaken. Doch Graaf Robert, ſchoon op zyn vertrek ſtaande, hadt zig zo wel weeten te verſterken, dat het Keizerlyk Leger, geene kans ziende, om de Grensplaatſen te bemagtigen, zonder iets uit te regten, by hoopen, afgedroopen was (*b*). Henrik de V. vondt nu goed, deeze mislukte onderneeming te hervatten. De Hollanders hadden een oud waar of gewaand Regt op de gemelde Zeeuwſche Eilanden: weshalve Graaf Floris zig, zo 't ſchynt, ligtelyk beweegen liet tot een Verbond, dat, kort voor of in het jaar 1108, ge- FLORIS II.

(*b*) Meyerus *ad annum* 1096.

FLORIS II. geslooten werdt. De voorwaarden kwamen, zo veel men kan naargaan, hier op uit: „ dat „ men, met vereenigde magt, Vlaanderen „ en Zeeland Beweſter-Schelde zou poogen „ te winnen, waar na Aalſt en de vier Ambag- „ ten aan den Keizer; het overig gedeelte van „ Vlaanderen aan *Boudewyn den III.* Graave „ van Henegouwen, kleinzoon van Richilde, „ en de Zeeuwſche Eilanden Beweſter-Schel- „ de, aan Graave Floris, zouden gelaaten „ worden." Wat 'er, uit hoofde van dit Verbond, door de Hollanders, verrigt zy, vind ik nergens aangetekend. Alleenlyk ſchynt de Keizer, in 't jaar 1108, eenig Krygsvolk tegen den Vlaamſchen Graave te velde gebragt; doch even weinig, als zyn Vader eertyds, uitgeregt te hebben. Op Kerſttyd, werdt de Vrede tuſſchen Keizer Henrik den V. en Graave Robert te Mentz getroffen (*c*); doch volgens de aantekening van eenen Schryver, die, drie jaaren na deezen tyd, geſtorven is, van wederzyde, met meer geveinsdheid dan opregte meening (*d*). 't Is ondertuſſchen te vermoeden, dat Graaf Floris, in deeze zogenaamde Vrede, zal begreepen geweeſt zyn. Waarſchynlyk, is hem, by dezelve, Zeeland Beweſter-Schelde en 't Land van Waas, door Graave Robert, ter Leen afgeſtaan; alzo wy, vyftig of zeſtig jaaren na deezen tyd, zyn' kleinzoon Floris den III., als Leenman des Graafs van Vlaanderen, in 't bezit deezer Landen, zien zullen.

Om-

(*c*) MEYERUS *ad annum* 1108.
(*d*) SIGEBERT. GEMBLAC. *ad annum* 1108.

Omtrent deezen tyd of weinige jaaren laater, predikte *Tanchelyn*, schoon hy een Leek was, te Antwerpen, te Brugge, en ook in 't Bisdom van Utrecht, met naame in Zeeland (*e*), eene Leer, die, in 't algemeen, voor Ketterſch uitgemaakt werdt, en 't voorſtaan van welke hem eindelyk het leeven koſtte. Men verhaalt van hem, dat hy, in pragtige kleederen, met opgeſtrikt hair, voor den dag kwam, en doorgaans van eenen hoop van omtrent drieduizend gewapenden verzeld was, die zig niet ontzagen, zulken, die hem tegenſtonden, aan te vallen en van 't leeven te berooven. 't Volk hieldt hem in hooge agting, en dronk, zegt men, het water, in welk hy zig gebaad hadt. Men beſchuldigt hem van zulk eene vergaande ontugtigheid, dat hy onderneemen durfde, de vrouwen, in de tegenwoordigheid haarer mannen, en de dogters, in 't byzyn haarer moederen, te ſchenden (*f*). Meer ſnoode dingen worden hem te laſt gelegd, die zo onwaarſchynlyk voorkomen, dat zy, of veel te breed uitgemeeten, of veelligt t'eenemaal verdigt zullen zyn, uit haat tegen zyne Leere, welke hier op uitkwam: „ dat de Kerkendienaars, en „ de Ampten van Prieſter en Biſſchop zel„ ven geene byzondere agting verdienden, „ en dat het ontvangen van het Lighaam en „ bloed des Heeren in 't Avondmaal niemant „ ter zaligheid vorderlyk was." Wyders beweerde hy, dat men der Geeſtelykheid geene

Floris II. VII. Kettery van Tanchelyn, in Zeeland en elders verſpreid.

(*e*) Zie Boxhorn *op* Reigersb. II *Deel*, *bl.* 34.
(*f*) Rob. de Monte *ad annum* 1124.

FLORIS II. ne tienden behoefde te geeven (*g*): al het welke hem zo gehaat maakte by de Kerkelyken, dat hy, eindelyk, onverzeld scheep gegaan zynde, door zekeren Prieſter, die hem een' zwaaren ſlag op 't hoofd gaf, van 't leeven beroofd werdt (*h*). Zyne Leer hadt egter, hier en daar, en vooral te Antwerpen, zo diepe wortelen geſchooten, dat *Norbert*, Inſteller van de Orde der Premonſtreiten, na verloop van eenige jaaren, werks genoeg vondt, aan het te keer gaan en uitrooijen derzelve. Men heeft nog eenen Brief van *Hildolf*, Prooſt der Abtdye van S. Michiel te Antwerpen, in den jaare 1124, gegeven, in welken van Norberts yver, tegen de Ketteryen van Tanchelyn, met lof gewaagd wordt (*i*). Uit deeze Abtdye van S. Michiel, werden, omtrent deezen tyd, door laſt van *Godebald*, Biſſchop van Utrecht, eenige Norbertyner Monniken, naar het Klooſter der Regulieren, te *Middelburg* in Zeeland, overgebragt, na dat de Klooſterlingen, die het tot nu toe bewoond hadden, om hun ongeregeld gedrag, en veelligt ook, om dat zy de Leer van Tanchelyn aanhingen, van daar verdreeven waren (*k*).

VIII. Dood van Floris den II. 1122. Graaf Floris de II. overleedt, omtrent deezen tyd, op den tweeden van Lentemaand des jaars 1122 (*l*). Weinige jaaren te vooren

(*g*) Vita NORBERTI *Cap.* XIII. *n.* 79. *ibid.* Not. PAPEBROCH.
(*h*) ROBERT DE MONTE *ad annum* 1124.
(*i*) *Apud* MIRÆUM Cod. Donat. piarum *Cap.* LXXVI. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 85. *Vide* & *Cap.* LXXXVII. *p.* 87.
(*k*) BEKA in Godebald. *p.* 45. HEDA *in eod. p.* 147.
(*l*) MELIS STOKE *in* Floris II. *bl.* 41. THEOD. A LEYDIS & LEON. MONACH. Brevic. *p.* 145, 193.

en (7), hadt hy den Burgeren van Alkmaar ontheeven van een Regt op 't begraaven, welk hun, door de Abten van Egmond, naar 't ſchynt, plagt afgevorderd te worden; mids dat zy egter de tienden van hunne Veldvrugten; en van hun Vee, zo veel billyk was, bleeven opbrengen: eene ſtreek (8) alleenlyk uitgezonderd, uit welke zy, met den twintigſten ſchoof, konden volſtaan. Het Privilegie, hier van verleend, het oudſte, my bekend, welk aan eenige Hollandſche of Weſtfrieſche Stad is gegeven, is nog voor handen (*m*). Floris II.

Floris de II. overtrof, naar 't getuigenis onzer Kronyken, zyne voorzaaten verre in magt en aanzien, ook in treffelyke hoedanigheden van geeſt en lighaam. Doch zyne uitmuntendheid verhinderde niet, dat de Edelen deezer Landen hunne vryheden, tegen het Graaflyk geweld, dat met den aanwas van 's Graaven magt, meer dan te vooren, gevoeld werdt, moediglyk verdedigen durfden. Een merkwaardig voorbeeld zag men hier van, onder de Regeering van Graave Floris. 't Geval wordt van ſommigen voor verdigt gehouden (*n*): doch alzo het van andere Kronykſchryvers te boek geſteld en niet buiten waarſchynlykheid is, ſchroomen wy niet, hun verhaal hier in te laſſen. 't Was ge-

Voorval van een' Frieſch Edelman Galama, die zyn Regt met de wapenen tegen den Graave verdedigt.

(*m*) *Zie het in* S. Eikelenburg Alkmaar, *Bylag. bl.* 112 *.

(*n*) Scriverius Oud Batav. *bl.* 130.

(7) Den zeſtienden van Hooimaand des jaars 1116.

(8) *In Cache*, anders *in Eathe*.

FLORIS II. gebeurd, dat de Graaf, in 't Boſch van *Kreil* (9) jaagende, den Frieſchen Edelman GALAMA drie Jagthonden hadt doen ontneemen. Galama kreeg hier zo dra geene kennis van, of hy ſtoof op van gramſchap, en, zeide hy „ zo ik den Graaf ontmoet, en hy „ myne ſchade weigert te boeten, zal ik „ geen' *Vryen Fries* meer heeten, indien ik „ hem den hoon, my aangedaan, niet be„ taald zette." 't Leedt niet lang, of Graaf Floris en Galama ontmoeten elkanderen op de Jagt. Toen ſpreekt de Fries Graave Floris onbezuisd genoeg om ſchadebetering aan. En naauwlyks hadt de Graaf begonnen te zeggen, dat men zynen Landsheer beleefder behoorde te bejegenen, of Galama hadt het geweer reeds uit de ſchede, en trof 'er den Graaf mede in den arm. 's Graaven Knegten ſchooten terſtond toe, en vielen zo fel op Galama aan, dat hy, binnen kort, van 't leeven beroofd werdt. Dit zou, in 't jaar 1112, of

(9) Sommigen, die deeze vertelling verwerpen, willen, dat 'er nimmer een Boſch te Kreil geweeſt zy: of dat men het ſlegts voor een Rietboſch te houden hebbe. S. EIKELENBERG *Gedaante van Weſtvriesland* bl. 5. Doch in de oude Kaart van Holland van MERCATOR, vindt men eene Plaats, *Kriel* genaamd, in de Zuiderzee, niet verre van Staveren, getekend. Uit het Oktroi tot de bedykinge der Wieringerwaard, in 't jaar 1597 gegeven, blykt ook, dat 'er toen eene Plaats, *Kreil* geheeten, geweeſt is, niet verre van Kolhorn. *Groot-Plakaatboek* II. Deel, Kol. 1692. Waarom zou dit Kreil, oudtyds, geen Boſch konnen geweeſt zyn, daar men blyk heeft, dat 'er, nog in de vyftiende eeuwe, een groot Boſch, ten noorden van Texel, geweeſt is? Zie JUNII *Batav.* Cap. XIII. p. 295, 296.

L. F. de Bourg del. J. Folkema fculp.

DEN II. met het Zwaard.

of laater, gebeurd zyn (*o*). Het ombrengen van Galama heeft, veelligt, gelegenheid gegeven, tot eenen Kryg, tuſſchen de Hollanders en de Weſtfriezen. Laatere Kronykſchryvers gewaagen van eenen ſlag, die, op den eerſten van Bloeimaand des jaars 1114, by Vroonen voorgevallen, en in welken Jonkheer *Berwoud van Egmond* geſneuveld zou zyn (*p*). Doch by de oudſten vindt men hier geene melding van. FLORIS II.

Een ander voorval, welk minder bekend, en in 't jaar 1108 gebeurd is, doet ons zien, dat Graaf Floris, hoe ryk ook, ongaarne dienſt deedt, zonder 'er zig wel voor te laaten betaalen. Koenraad, Biſſchop van Utrecht, hadt zig meeſter gemaakt van eene Kerk te *Alburg*, op welke de Abt van S. Truyen, in 't Bisdom van Luik, oordeelde alleen regt te hebben. Graaf Floris was *Voorſtander deezer Abtdye, en bragt te wege, dat Burchard, Opvolger van Koenraad, de Kerk wederom afſtondt. Doch door welke middelen hy tot het doen van deezen dienſt werdt overgehaald, zullen wy, met de eigen' woorden van Rudolf, Abt van S. Truyen, te boek ſtellen: *Advocatus.*

„ Hoe veel arbeid, zorg en koſten, zegt hy, „ ik, drie weeken agter een, beſteed heb, „ om deeze zaak ten einde te brengen, zou „ te lang vallen, om te verhaalen. Ik moeſt „ den zeer ryken en zwaarlyvigen Graaf, „ [Florens, onzen *Advokaat*], met zilveren „ koorden, uit Holland naar Utrecht trek„ ken; en 's Biſſchops harden nek, met ee„ nen

(*o*) OCKO SCARL. Chron. van Vrieslant, II. *Boek*, *f.* 26.
(*p*) Annal. Egmond. *Apud* BOCKENBERG Dynaſt. Egmond p. 17.

DIRK VI. „ nen hamer van 't zelfde metaal, te my-
„ waards neigen enz."

Vrouw Petronelle beſtiert het Graafſchap, voor haaren Zoon Dirk.

Graaf Floris hadt, by Vrouwe PETRONELLE, drie Zoons, *Dirk*, *Floris*, *Simon*, en eene Dogter *Hadewig* gewonnen. De oudſte Zoon, Dirk, werdt tot zynen Opvolger geſchikt; doch alzo hy nog te jong was, om 't Graaflyk bewind te aanvaarden, hieldt Vrouw Petronelle het zelve, geduurende zyne minderjaarigheid, in handen. Zy was eene Vrouw van mannelyken moed, en heeft het Graafſchap, eenige jaaren, loflyk beregt. Haar Broeder, *Lotharius*, was thans Hertog van Saxen, en lag geduuriglyk met Keizer Henrik den V. overhoop. Vrouw Petronelle hieldt zyne zyde. Een oud Schryver getuigt,
1123. dat zy, in 't jaar 1123, dat is kort na de dood van Graave Floris, tegen den Keizer opſtondt (*r*). 't Zy dan dat zy geweigerd hebbe, het Leen van Holland, voor haaren Zoon, Dirk den VI., van 't Ryk te verheffen; 't zy dat zy de party haars Broeders eenigen merkelyken onderſtand hebbe verſchaft; men leeſt, dat haar bedryf den
1124. Keizer noodzaakte, om, in 't volgende jaar, met een Leger in Holland te komen: alwaar 't hem, niet dan met veel moeite, gelukte, Vrouw Petronelle naar zyne hand te zetten (*s*), haar noodzaakende zig van den Ryke afhangkelyk te erkennen (*t*).

De

(*q*) RODULPHII Chron. S. Trudonis *Libr.* X. *p.* 692. *in* Collect. L. D'ACHERY *Tom.* II.
(*r*) ABB. USPERG. *ad annum* 1123.
(*s*) ABB. USPERG. *ad annum* 1124. Annal. Saxo *ad ann.* 1124.
(*t*) ALB. GRANTZ. Saxonia *Libr.* V. *Cap.* 44.

De moed der Hollandſche Graavinne, verdrukt voor eenen tyd, rees hooger dan te vooren, toen haar Broeder, LOTHARIUS, na de dood van Henrik den V. die in 't jaar 1125. te Utrecht, voorviel, tot de Keizerlyke Waardigheid verheeven werdt (*u*). De Vyandſchap tuſſchen de Keizers en de Hollanders, die meer dan eene eeuw geduurd hadt, veranderde nu, eensſlags, in naauwe Vriendſchap. En gelyk de Utrechtſche Biſſchoppen zig van de gunſt der Keizeren hadden weeten te bedienen, om hun weereldlyk gebied uit te breiden; zo bediende Vrouw Petronelle zig nu, met dit zelfde oogmerk, van de vriendſchap haars Broeders. De Graafſchappen Ooſtergo en Weſtergo, weleer aan de Utrechtſche Biſſchoppen geſchonken, werden nu der Kerke, door Lotharius, wederom ontnomen, en gehegt aan het Graafſchap van Holland (*v*). Doch ſommigen hebben aangemerkt, dat de Hollanders, zo weinig als de Utrechtſchen, door deeze Keizerlyke Giften, zyn bevoordeeld geworden (*w*).

DIRK VI. Keizer Lotharius de II. hegt Oostergouwe en Weſtergouwe aan Holland.

Vrouw Petronelle zag vaſt naar alle kanten uit, om het gebied haars jongen Zoons te vergrooten. *Karel de Goede*, Graaf van Vlaanderen, die *Boudewyn den VII.*, in 't jaar 1119, opgevolgd was, na dat deeze Graave Robert den II., in 't jaar 1111, was opgevolgd, was, in 't jaar 1127, op den tweeden van Lentemaand, te Brugge, ongelukkiglyk omgebragt;

IV. Vrouw Petronelle tragt het Graafſchap van Vlaanderen voor haaren Zoon te bekomen.

(*u*) DODECHIN. *ad ann.* 1125.
(*v*) BEKA *in* Godebald. *p.* 46.
(*w*) UBB. EMMIUS *Libr.* VI. *p.* 269.

DIRK VI. bragt; zonder Kinderen na te laaten (*x*). Terſtond, deeden zig verſcheiden' mededingers naar het Graafſchap van Vlaanderen op; en onder deezen Vrouw Petronelle, voor haaren Zoon, Dirk den VI. De Hollanders ſcheenen eenige aanſpraak op Vlaanderen te hebben, ſedert het Huwelyk van Vrouwe Geertruid met Robert den Fries. Doch 't was niet meer dan ſchyn, alzo Dirk de V., wiens Kleinzoon Dirk de VI. was, geen Zoon van Robert den Fries, maar een Voorzoon van Vrouwe Geertruid geweeſt was. Ook hadt deeze Robert, haar' Zoon, by Robert den Fries gewonnen, reeds in 't Graaflyk bewind van Vlaanderen gezien. Men mag dan, veel eer, vermoeden, dat het aanzien der Hollanderen, en de Staatzugt van Vrouwe Petronelle, meer dan eenig gegrond Regt, haar naar het Graafſchap van Vlaanderen hebbe doen dingen. Veele Vlaamſche Edelen en een groot deel der Burgerye hadden zig genegen tot den Hollandſchen Graave betoond. Ook zou, met zyne verheffing tot de Graaflyke bediening van Vlaanderen, het oud geſchil over Walcheren, tuſſchen de Vlaamingen en Hollanders, beſlegt zyn geweeſt. Vrouw Petronelle dan, ſteunende op de gunſt der Vlaamingen, trok, van haaren Zoon en een aanzienlyk gevolg verzeld, terſtond naar Brugge, alwaar zy, niet meer dan veertien dagen na het omkomen van Graave Karel, op den zeſtienden van Lentemaand, aankwam. Zy liet geene middelen onbezogt, en ſpilde veel gelds, om de

1127.

(*x*) MEYERUS *ad annum* 1126.

gunst der Vlaamsche Heeren te winnen. Doch sommigen, den Hollanderen ongenegen, verspreidden looslyk, dat de Koning van Frankryk, thans *Lodewyk de* VI., *de Dikke*, bygenaamd, die Vlaanderen als een Leen zyns Koningkryks aanmerkte, het Graafschap aan *Willem*, Heere van Iperen, opgedraagen hadt. Dit gerugt bragt de begunstigers des Hollandschen Graafs in geene kleine verlegenheid. Zy beslooten wel, nimmer te gedoogen, dat Heer Willem, dien men verdagt hieldt van de hand in den ongelukkigen dood van Graave Karel gehad te hebben, tot de Graaflyke waardigheid verheeven werdt: doch dugtende voor de magt van Frankryk, durfden zy ook niet sterk ten voordeele des Graafs van Holland werken (y). Verscheiden' andere mededingers deeden zig midlerwyl op; behalve de twee gemelden. De uitslag van deezen handel was, dat niet Willem van Iperen, gelyk men verspreid hadt; maar *Willem van Normandye*, Zusters Zoon van Graave Karel, door bewerking of volgens last des Konings van Frankryk, tot Graave van Vlaanderen, werdt verheeven. Dit gebeurde op den drie en twintigsten van Lentemaand (z). Vrouw Petronelle en Graaf Dirk waren genoodzaakt, onverrigter zaake, wederom t'huiswaards te keeren. DIRK VI.

DIRK DE ZESDE mogt nu, naar gissing, omtrent agttien of twintig jaaren bereikt heb ben, en bevondt zig volkomen in staat, om het X. Twist tusschen Graaf Dirk den

(y) GALBERT. BRUG. De Vita & Martyr. Caroli *by* SCAIVERIUS Graaven, *bl.* 132.
(z) MEYER. *ad ann.* 1126 & 1127.

DIRK VI. het Graaflyk bewind te aanvaarden. Zyn oudſte Broeder Floris, in onze Kronyken, by den naam van *Floris den Zwarten*, bekend, hadt zig, by veelen, door zyne goede hoedanigheden, ſedert eenigen tyd, bemind weeten te maaken. Edel en onedel, Geeſtelyken en weereldlyken betoonden hem, om ſtryd, agting en genegenheid. Hy was heuſch en welſpreekend; doch te gelyk ſtaatzugtig van aart (*a*). Des zag hy de aanſtaande verheffing zyns Broeders met afgunſtige oogen aan. Graaf Dirk wiſt wel, welk een hert hem zyn Broeder toedroeg: en nu en dan was 'er, tuſſchen de Broeders, zo groot een ongenoegen gereezen, dat Vrouw Petronelle werks genoeg ſcheen te hebben, om het te ſtillen (*b*). Of veelligt zag de ſtaatzugtige Graavin de onluſt, tuſſchen haare Zoonen, met zo veel ſmert niet, als 't ſcheen, alzo zy hoop ſcheppen kon, om, terwyl dezelve duurde, in 't bewind van 't Graafſchap te blyven; 't welk zy zo lang in handen hieldt, als eenigszins mogelyk was. Doch de vyandelykheden der Weſtfriezen gaven, omtrent deezen tyd, gelegenheid aan Graave Dirk, om te toonen, dat hy reeds mans genoeg was, om zyn Graafſchap, met de wapenen, te beſchermen; en aan Floris, zynen Broeder, om zyne ſtaatzugtige begeerte te voldoen.

VI. en zynen Broeder Floris.

Graaf Dirk de VI. doet eenen inval in Weſtfriesland.

Sommigen willen, dat de Gift van Ooſtergo en Weſtergo, door Keizer Lotharius den II., aan den Graave van Holland gedaan, ge-

(*a*) MELIS STOKE *in* Dirk VI *bl.* 43.
(*b*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XVII. *Cap.* 8, 9.

legenheid tot den opſtand der Weſtfriezen ge- DIRK VI.
geven hebbe (*c*). En 't is niet onwaarſchynlyk, dat de Friezen beooſten de Zuiderzee hunne Landſluiden, van de overzyde, als naaſt aan Holland gelegen, tegen den Hollandſchen Graave, hebben opgeſtookt. Anderen vermoeden, dat de Biſſchop van Utrecht, te onvrede over de Gift van Lotharius, de hand in dit werk gehad hebbe (*d*). Men kan 'er by voegen, dat Floris de Zwarte, veelligt, onder de hand, de Weſtfriezen tot den opſtand hebbe aangezet, om dus zyne eigen' grootheid te veſtigen op de verminderde magt zyns Broeders. Immers, 't vervolg deezer Geſchiedenis maakt dit niet onwaarſchynlyk. Doch wat 'er van de oorzaak der Weſtfrieſche Vyandelykheden zyn moge, die ons, door oude Schryvers, niet te boek geſteld is; Graaf Dirk, hoe jong nog, hadt geen hert, om dezelven ongewrooken te laaten. Wy hebben reeds, by eene andere gelegenheid, aangemerkt, dat Weſtfriesland, doorbroken van veele Meeren, die allen met de Zee gemeen lagen, niet wel anders dan in drooge Zomers, in harde Winters, of te ſchepe kon beoorlogd worden. De Winter van 't jaar 1132 1132.
was fel boven maate. De wegen waren hard, de wateren digt gevrooren, en 't ys ſterk genoeg om een Leger te draagen. Deeze gelegenheid nam Graaf Dirk waar, en zyn heir by een gerukt hebbende, trekt hy van Alkmaar af, over 't Ys, naar Weſtfrieſland. De Weſtfriezen, die hier gelegerd waren, geene kans

(*c*) UBB. EMMIUS *Libr.* VI. *p.* 266, 267.
(*d*) S. EIKELENBURG Alkmaar, *bl.* 39.

DIRK VI. kans ziende, om het tegen den Graave uit te houden, vlooden Landwaards in, en lieten de naaſte Dorpen en Buurten bloot leggen, voor de plondering der Hollanderen, die 't Land plat gebrand hebbende, met een' ryken buit van Kleederen, Koeyen en Paarden, naar Alkmaar te rug keerden. Ook bragten zy een goed getal van gevangenen derwaards.

XI. De Weſtfriezen, met Floris den Zwarten aan 't hoofd, verdedigen hunne vryheid.

's Graaven Broeder, Floris, 't zy dat hy de hand reeds in dit werk gehadt hadt of niet, werdt kort hier na van de Weſtriezen aangezogt, om 't bewind over Weſtfrieſland te aanvaarden, en het, tegen de overmagt zyns Broeders, te verdedigen. Een deel der Weſtfrieſche Edelen was zeer tot hem genegen. Maar boven al ſtondt hy diep in de gunſt der gantſche Gemeente, die, veranderlyk uit der aart, ook uit *begeerte naar grooter Vryheid*, nieuwigheid zogt (*e*). Floris dan, in Weſtfrieſland gekomen, aanvaardde terſtond het gebied over de Weſtfriezen. Sedert deedt hy, een geheel jaar lang, zynen Broeder alle mogelyke afbreuk. Alkmaar werdt overvallen en geplonderd. De Kerk en de Markt, waar door ik de Huizen op de Markt verſtaa, werden aan koolen gelegd.

De Kennemers voegen zig by hen.

De Kennemers, die zig in grooten getale binnen Alkmaar bevonden, hadden, tot nu toe, den Hollandſchen Graave zwaare ſchattingen moeten opbrengen. Nu deedt de gelukkige uitſlag der onderneemingen van 's Graaven Broeder hen waanen, dat hun de kans ſchoon ſtondt, om, gelyk een oud Kronykſchry-

(*e*) MELIS STOKE *in* Dirk VI. *bl.* 43, 44.

ſchryver het uitdrukt, *zig vry te vegten.* Zy verbinden zig dan met Graave Floris, dien zy, als hunnen *Heere*, hulde doen. Het ſtroopen en plonderen der Landen van Graave Dirk was toen dagelyks werk. De Weſtfriezen, vereenigd met de Kennemers, ſtaken den brand in de Sloten of Luſthuizen, door de voorige Hollandſche Graaven, in Kennemerland, en onder anderen te *Haarlem* geſtigt (*f*). De togten deezer Volkeren duurden doorgaans, gelyk van ouds, maar éénen dag. Immers de Weſtfriezen waren gewoon, met het vallen van den avond, t'huiswaards te keeren, en na dat elk de nagtruſt, in zyn eigen huis, genooten hadt, des morgens, wederom op te trekken. By de Kennemers, ſchynt deeze gewoonte niet geweeſt te zyn. En men leeſt, dat Graaf Dirk, zig, t'eenigen tyde, bediend heeft van den aftogt der Weſtfriezen, die Graaf Floris aan 't hoofd hadden, om de Kennemers, afzonderlyk, op 't lyf te vallen (*g*), met zulk een' gewenſchten uitſlag, dat de Kennemers zig, in grooten getale, aan hem onderwierpen (*h*). Dirk VI.

Twee jaaren omtrent ſchynen deeze verwarringen geduurd te hebben, toen Keizer Lotharius, dien de twiſt tuſſchen zyne twee Neeven zeer tegen de borſt was, eenen Hertog herwaards zondt, die, van 's Keizers wege, bedreigingen by beloften voegende, de verbitterde Broeders eerlang tot een Verdrag bewoog; by 't welk, zo ver men uit de oude Verdrag tuſſchen Graaf Dirk den VI. en Floris.

(*f*) Melis Stoke, *bl.* 44.
(*g*) Melis Stoke *in* Dirk VI. *bl.* 45.
(*h*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1132.

DIRK VI. de Gedenkſchriften kan afneemen, bedongen werdt, „ dat de wederzyds gepleegde vyandelykheden vergeven worden zouden, en elk behouden 't gene hy reeds bezat (*i*)."

XII. Dood van Floris den Zwarten.

Floris de Zwarte bleef egter niet lang in 't bewind over Weſtfriesland. *Arnoud*, Heer van Rechem in 't Land van der Mark, overleeden zynde, liet zyne goederen eene eenige Dogter na, *Helwig* of *Hadewig* genaamd. Zy ſtondt onder de Voogdye van haaren Oom *Herman*, Heere van Arendsberg. De Leenmannen des overleeden Heeren van Rechem, zo 't ſchynt 't onvrede over deeze Voogdye, zagen uit naar een' bekwaamen Egtgenoot voor haare Vrouwe: en 't oog hebbende laaten vallen op Graave Floris, vonden zy hem gereed, om Hadewig ten Huwelyk te verzoeken, mids dat zy beloofden, hem, als hunnen wettigen Heere te zullen huldigen; gelyk zy deeden. De Keizer, die zynen Neef gaarne grooter zag, gaf gereedelyk zyne ſtem tot dit Huwelyk. Niemant was 'er meer tegen dan Heer Herman, die zig, noch door Floris, noch door de Leenmannen beweegen liet, om zyne toeſtemming tot het Huwelyk zyner Nigte te geeven. Graaf Floris, ſteunende op de gunſt der Leenmannen van Rechem, en vooral op de bloedverwantſchap des Keizers, poogde zig toen, door de wapenen, in 't bezit van de Heerlykheid Rechem en van Hadewig te ſtellen. De landen des Heeren van Arendsberg werden zeer door

(*i*) MELIS STOKE, *bl.* 45.

door hem beſchadigd: ook die van deszelfs Broeder, *Godefrid*, Heere van Kuik, die 't met Heere Herman hieldt. Zelfs leedt het Stigt van Utrecht laſt; 't welk thans onder bewind ſtondt van Biſſchop *Andries van Kuik*, Broeder of Neef van Heere Godefrid (*k*). Floris bediende zig van de Stad Utrecht, als van eene Wapenplaats, werwaards hy, van eenen uittogt te rug keerende, geduuriglyk de wyk nam. En ſchoon de Biſſchop zeer op hem gebeeten was, ſtondt hy zo wel by de Burgerye, dat deeze hem den toegang tot de Stad, ten allen tyde, open hieldt. Omtrent deezen tyd, werdt het Slot te *Leksmonde*, in welk de Utrechtſche Biſſchop bezetting hadt, bemagtigd en aan koolen gelegd. Eerlang dwong Graaf Floris den Biſſchop, de Stad te ruimen, in welke hy, ſedert, zyn gewoon verblyf hieldt. De Heeren van Arendsberg en van Kuik, geene kans ziende, om Graaf Floris met geweld te overmeeſteren, namen hunne toevlugt tot de liſt; overvielen hem, onverhoeds, terwyl hy, van weinigen verzeld, op de Jagt uitreedt, en beroofden hem, dien, door 't ſtruikelen zyns Paards, het ontvlugten belet werdt, ongelukkiglyk, van 't leeven (*l*). De plaats, daar dit voorviel, heet *Abtſtede*, gelegen tuſſchen de Tolſteeg- en Witte Vrouwen-Poort, te Utrecht. Keizer Lotharius kreeg zo dra geene kennis van het ongeval, zynen Neeve Floris overgekomen, of hy deedt de

Dirk VI.

(*k*) Heda *in* Andrea. *p.* 156.
(*l*) Melis Stoke *in* Dirk VI. *bl.* 45, 46. Annal. Saxo *ad annum* 1131.

DIRK VI. de Heeren van Arendsberg en van Kuik in den Ryksban, en verklaarde hen van het Regt op hunne Heerlykheden vervallen. Graaf Dirk leende de hand tot het verdryven der twee Heeren (*m*), die zig, eerst na de dood van
1137. Keizer Lotharius, welke, in 't jaar 1137, voorviel, wederom met hem verzoenden, onder beding, dat zy hunne Landen, voortaan, van hem ter leen zouden houden (*n*).

Keizer Koenraad de III. herstelt de Utrechtsche Kerk, in het Graafschap Oostergouwe en Westergouwe.

KOENRAAD DE III. werdt, na de dood van Lotharius, tot de Keizerlyke waardigheid verheeven, tegen den zin der Saxers, en veelligt ook tot merkelyk ongenoegen der Hollanderen. Men leest, dat de Aartsbisschoppen van Keulen en van Trier de hand in deeze verheffing gehad hebben (*o*). Bisschop Andries van Utrecht, als behoorende onder den Aartsbisschop van Keulen, heeft 'er dan ook, veelligt, toe medegewerkt, en zal dit de reden geweest zyn, waarom Keizer Koenraad de Utrechtsche Kerk, terstond na zyne verkiezing, in 't bezit herstelde van het Friesch Graafschap Oostergouwe, 't welk, zegt de Giftbrief, dier Kerke *onregtvaardiglyk* ontnomen was. De Brief is te Keulen op den negenden van Grasmaand des
1138. jaars 1138 getekend. Onder de getuigen, die denzelven bevestigd hebben, wordt *Henrik, Graaf van Zutfen*, genoemd (*p*). De Keizer bevestigde deeze Gift, nog eens, in 't

(*m*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1132.
(*n*) MELIS STOKE *in* Dirk VI. *bl.* 46, 47.
(*o*) OTTO FRISING. Chron. *Libr.* VII. *Cap.* XXII. *p.* 157. *Edit. Urstitii.*
(*p*) Diplom. Conradi III. *apud* HEDAM *p.* 157.

't jaar 1145, wanneer hy zig te Utrecht bevondt. In den Giftbrief, die op den agttienden van Wynmaand des gemelden jaars getekend is, wordt niet alleen Oostergouwe, gelyk in den voorigen; maar ook Westergouwe uitdrukkelyk genoemd. Ook stelt de Keizer, op het verkorten deezer Gifte, eene boete van duizend ponden louter gouds, de helft ten behoeve der Keizerlyke Schatkist, en de andere helft ten behoeve der Utrechtsche Kerke te verbeuren (*q*). DIRK VI.

XIII. Oorlog tusschen de Hollanders en Utrechtschen.

Ondertusschen was Graaf Dirk de VI. op middelen bedagt geweest, om den Utrechtschen Bisschop eenen fellen kryg aan te doen. De oorzaaken, die hem hier toe bewoogen, worden niet aangetekend. Doch de versche Gift van Oostergo en Westergo, een Graafschap, dat door Keizer Lotharius, aan Holland gehegt was, mag wel voor de voornaamste gehouden worden. Graaf Dirk zogt voornaame Luiden aan zyn belang te verbinden, en den Oorlog met kragt door te zetten. Hy was, al voor eenige jaaren, in 't Huwelyk getreden, met *Sofia*, Dogter van *Otto*, Paltsgraave op den Ryn. Haar Broeder, insgelyks *Otto* genoemd, was Burggraaf van Benthem. Met deezen, verbindt zig Graaf Dirk, en beweegt hem, om eenen inval in Drente te doen.

Staat van het Graafschap Drente.

DRENTE was, van ouds, een Graafschap, over welk, in den jaare 945, EVERARD, en in den jaare 1006, BALDRIK het bewind hadt. Een weinig laater staat

(*q*) Diplom. Conradi III. *ap.* HEDAM *p.* 166.

Dirk VI. ſtaat TEMMO, als Graaf van Drente, in oude Gedenkſchriften bekend. De Keizers Otto de I. Henrik de II. en Koenraad de II. hadden den Utrechtſchen Biſſchoppen de vrye jagt in dit Graafſchap geſchonken (*r*). Doch Henrik de III. voegde 'er eenige Landeryen, in het Steedje Groningen en elders gelegen, by, gelyk wy, by eene andere gelegenheid, reeds hebben aangetekend (*s*). En of dit nog niet genoeg ware, het gantſche Graafſchap Drente werdt, door hem, aan Biſſchop Bernold en zyne Opvolgers, na 't overlyden van Hertog GOZELYN, die 'er toen 't bewind over hadt, uitdrukkelyk toegezeid, by eenen Giftbrief, te Aken; op den tweeëntwintigſten van Bloeimaand des jaars 1046, getekend (*ſ*). Na dien tyd, begonden de Utrechtſche Biſſchoppen vry wat gezags, in Drente, te oefenen, met naame ook in Groningen, dat toen onder Drente gerekend werdt; alwaar zy gewoon waren, in eigener perſoon, regt te komen doen, of zulks hunnen eigen' Steêvoogd toe te vertrouwen (*t*). Doch de Groningers, ongeneigd, om zig door deeze Kerkvoogden te laaten bedwingen, namen, omtrent den jaare 1138, terwyl Biſſchop *Herbert*, die Andries, kort te vooren, was opgevolgd, op reis naar Rome was, de gelegenheid waar, om de S. Walburgs Kerk, een overoud en groot gebouw, te verſterken, met oogmerk, om zig, daaruit, tegen de magt des Biſſchops

Onluſten tuſſchen de Groningers en den Biſſchop van Utrecht.

(*r*) Diplom. *apud* HEDAM *p.* 84, 101, 114.
(*s*) *Zie* VI. *Boek*, *bl.* 154.
(*ſ*) Diplom. Henr III. *apud* HEDAM *p.* 124.
(*t*) BEKA *in* Heriberto *p.* 49.

ſchops, te verdedigen. Zy werden onder- Dirk VI.
ſteund door *Rudolf*, die 't Slot te *Koeverden*, uit naame des Biſſchops, bewaarde. Doch Herbert, te rug gekeerd, en met een Leger in Groningen gerukt zynde, beſtormde de Kerk zo hevig, dat menze eerlang opgaf. Hy noodzaakte toen de Groningers hem, als hunnen wettigen Heere, hulde te doen, en plegtiglyk te zweeren „ dat zy de Kerk nim-„ mer tot eene Veſting maaken, noch zelfs „ de Stad, zonder zyn verlof, met muuren, „ poorten of toorens ſterken zouden." Daarenboven moeſtenze hem eene goede geldboete opbrengen (*u*). De Biſſchop vertrok, na dat hy op alles behoorlyke orde geſteld hadt. En ſedert droeg hy het Burggraafſchap van Groningen en de Slotvoogdy van Koeverden aan *Lefferd* en *Ludolf*, zyne twee Broeders, op (*v*).

De onluſten in Drente waren dus, ten uiterlyken aanzien, geſtilt; doch heimelyk morden de meeſten over de Biſſchoppelyke Regeeringe. In deezen ſtand der zaaken, ſcheen Graave Dirk de kans ſchoon te ſtaan, om den Biſſchop hier merkelyke afbreuk te doen. Zyn Zwaager Otto bragt een' hoop Krygsvolk by een, viel onverhoeds in Drente, en verwoeſtte een groot deel der Landſtreeke, eer de Biſſchop tyd hadt, om tegen hem te velde te trekken. Hy bragt egter, zo ſpoedig als 't mogelyk was, een klein getal van uitgelezen' Ruiters by een, die, onder Graaf Otto van Benthem valt in Drente.

(*u*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* II. *p.* 2. Egg. Beningha Hiſt. van Ooſtfr. *Boek* I. *Cap.* LXXXIII. *p.* 102.
(*v*) Bekk. *in* Heriberto *p.* 49. Ubb. Emm. *Libr.* VI. *p.* 270, 271.

DIRK VI. der 't geleide van den dapperen *Hugo de Boter*, Zoon of Broeder van *Jan den III.*, Heere van Arkel, op den Vyand los gingen. By *Hensheim* of *Omersheim*, viel een bloedig gevegt voor, in welk de Biſſchoppelyken de overhand hielden. Otto's Leger ſneuvelde ten deele, en werdt ten deele op de vlugt gejaagd. Hy zelf werdt gevangen genomen, en naar Utrecht gevoerd (*w*).

Wordt gevangen.

XIV. Utrecht door Graave Dirk den VI. belegerd.

Graaf Dirk vernam de nederlaag en gevangenis zyns Zwaagers zo dra niet, of hy ſloeg 't beleg voor Utrecht, de Stad van alle zyden inſluitende. De Stormgevaarten waren reeds opgeregt, en alles tot den aanval gereed, toen de Biſſchop, geene kans ziende, om zig, door weereldlyke wapenen, te verdedigen, zyne toevlugt tot de geeſtelyken nam. Hy trekt, van zyne Geeſtelykheid verzeld, in plegtig gewaad, ter Poorte uit, houdende een boek in de hand, uit welk hy den Graave den geeſtelyken Ban wilde voorhouden, zo deeze de Belegering niet opbrak. De Hollanders, die vaſt naar den ſtorm jookten, ſtonden verbaasd, op dit vreemd gezigt. Graaf Dirk zelf vreesde den Kerkelyken blikſem, met welken hy gedreigd werdt, zo zeer, dat hy den aanval ſtaaken deedt. En 't was, in deeze eeuwe, niet vreemd, mannen, die den Vyand onvertzaagd afwagten, of zelfs te gemoet treeden durfden, op 't enkel dreigen eens Biſſchops met den Ban, te zien bezwyken. Zo ging het Graave Dirk; en de Biſſchop wiſt zig van zynen bygelooviger ſchroom

De Biſſchop doet, door 't dreigen met den Ban, 't beleg opbreeken.

zo

(*w*) BEKA *in* Hetib. *p.* 49, 50. HEDA *p.* 162.

zo wel te bedienen, dat hy hem noodzaakte, DIRK VI.
blootshoofds en barrevoets, op de knieën vergiffenis te verzoeken. Toen eerst gaf hem de Biſſchop, volgens gebruik, de Vredekus; en zy verzoenden zig zo volkomen met elkanderen, dat 'er, zo lang zy beide leefden, eene vaſte Vrede, tuſſchen de Hollanders en Utrechtſchen, ſtand greep (*x*). Onze oudſte Kronykſchryvers hebben weinig gemeld van de oorzaaken en omſtandigheden deezes Krygs; doch daarentegen niet verzuimd, de vernedering van Graave Dirk voor den Utrechtſchen Kerkvoogd, duidelyk, te boek te ſtellen (*y*).

Otto van Benthem werdt wel op vrye voeten geſteld; doch was genoodzaakt zyn Graafſchap aan S. Maartens Kerke te Utrecht op te draagen, en het wederom, van den Biſſchop, ter leen te ontvangen. Niet lang hier na, werdt hy, door zekeren Graave Herman, ongelukkiglyk, vermoord. Zyn Graafſchap verviel toen op *Otto*, Zoon zyner Zuſter Sofia, by Graave Dirk van Holland verwekt (*z*).

De aloude gewoonte der Ingezetenen deezer Landen, om hunne eigene wooningen, voor vreemden, te verlaaten, was nog niet geheel verdwenen. Men zag 'er, ten deezen tyde (*a*), een zonderling voorbeeld van. *Henrik de Leeuw*, Hertog der Saxers, en *Albrecht de Beer*, Markgraaf van Brandenburg, de Obodriten, eene ſoort van Sclaaven, overwonnen, en

Veele Ingezetenen deezer Landen trekken met der woon naar de Elve,

(*x*) BEKA *in* Herib. *p.* 50.
(*y*) MELIS STOKE *bl.* 47.
(*z*) BEKA *in* Herib. *p.* 50.
(*a*) ALB. CRANTZ. Wandal. *Libr.* III. *Cap.* XL. *p.* 78.

Dirk VI. en uit hun Land, omtrent de Elve gelegen, verdreeven hebbende, zonden *Adolf*, Graave van Holſtein, en eenige anderen herwaards af, om eenige Brabanders en Vlaamingen niet alleen; maar ook Hollanders, Zeeuwen, Stigtſchen en Friezen te nodigen, tot het bewoonen en bebouwen van de verlaaten Landen der Obodriten. Zy booden zulke voordeelige voorwaarden aan, dat veele Huisgezinnen zig beweegen lieten. De Hollanders werden in de *Utinenſer*, de Friezen in de *Susler* Landſtreeke geplaatſt. De eerſten hebben zig, ſedert, langs de Zuidzyde der Elve, nedergeſlaagen, van de Stad *Salefeld* af. Ook bewoonden zy *Balſemerland* en *Marſciemerland*, twee ſtreeken, die zig tot aan het Boheemer Woud uitſtrekten. Zy geneerden zig hier met de Weiderye, die hun zo veel voordeels aanbragt, dat zy, eerlang, onder de rykſte Landluiden, gerekend werden (*b*).

Graaf Dirk de VI. trekt naar 't Heilige Land. 1139.

De Vrede met Utrecht gaf Graave Dirk midlerwyl gelegenheid, tot het onderneemen van eenen togt naar 't Heilige Land, dien eenige Kronyken in 't jaar 1140 plaatſen (*c*); doch van welken, in egte ſtukken, reeds op het jaar 1139 gewaagd wordt (*d*). Op de heenreize, bezogt hy Rome, en verwierf van Paus *Innocentius den II.* vryheid voor de Kloosters van Egmond en Rynsburg; die, tot nu

(*b*) Helmold. Presbyt. Chron. Slavor. *Libr.* I. *Cap.* LVII. & LXXXVIII. *in Coll.* Leibnit. *Tom.* II. *pag.* 586, 612. Abbas Stad. *ad annum* 1163. Meyerus *ad annum* 1160.

(*c*) Melis Stoke, *bl.* 47.

(*d*) *Apud* Boxhorn, Theatr. Urb. Holl. *p.* 220.

nu toe-onder den Biſſchop van Utrecht ge- Dirk VI.
ſtaan hebbende, voortaan alleen van den Paus afhangkelyk verklaard werden (*e*); doch de Abten van Egmond moeſten voor hunne vryheid een jaarlyks regt van vier Schellingen Frieſche munt aan de Pausſelyke Schatkiſt betaalen (*f*). Dit onttrekken der Klooſteren van de Regtſpraak der Biſſchoppen, in welker Stigt zy gelegen waren, begon, ſedert eenigen tyd, ſterk in zwang te gaan. De Pauſen bedienden zig van dit middel, om zulke Grooten, die Stigters of Beſchermers van Klooſters waren, en om de Klooſterlingen zelven naauwer aan zig te verbinden. Zy beoogden den aanwas van hun eigen gezag, ten koſte van dat der Biſſchoppen. Doch het middel, van welk zy zig bedienden, is, ſedert, eene oorzaak van veel onruſt in de Kerk, en van veele ongeregeldheid in de Klooſters geworden. Het Klooſter te Rynsburg, van welk wy ſpreeken, was, door Vrouwe Petronelle, volgens ſommigen, geſtigt; doch, volgens anderen, herſteld, en merkelyk begiftigd (*g*), voor Nonnen der Benediktyner orde, die, 't welk in deezen tyd niet zeer gemeen was, en daarom tot haaren lof aangetekend wordt, *leezen en zingen* konden (*b*). Vrouw Petronelle overleedt, in 't jaar 1144, en werdt te 1144.
Rynsburg begraaven.

Herbert, Biſſchop van Utrecht, in 't jaar XV.
1150, Twiſt over de

(*e*) Wilh Procurat. *ad annum* 1138. Joann. a Leydis *Libr.* XVII. *Cap.* 16.
(*f*) Joann. a Leydis Annal. Egmund. *Cap.* XXIV. *p.* 27.
(*g*) Zie hier voor VI. *Boek*, *bl.* 115, 116.
(*b*) Melis Stoke *in* Floris V. *bl.* 116.

DIRK VI. 1150, geſtorven zynde, ontſtondt 'er merkelyk geſchil over de verkiezing van eenen opvolger, De voornaamſte Leenmannen der Utrechtſche Kerke, onder welken Dirk, Graaf van Holland, HENRIK, Graaf van Gelder, en *Dirk*, Graaf van Kleeve, met naame gemeld worden, ſtonden 'er ſterk op, dat *Herman van Hoorne*, Prooſt van S. Jeroen by Keulen, tot Biſſchop verheeven werdt. De Utrechtſche en Deventerſche Burgery, daarentegen, ſtemde voor *Fredrik* (*i*), Zoon van Graave Adolf, Graaf Dirk en zyn aanhang wiſten * de beveſtiging in 't weereldlyk gebied voor Herman, van Keizer Koenraad, te verkrygen. Doch de andere party bewoog den Vorſt, ſedert, om de zaak der verkiezinge onbeſliſt te houden, tot dat hy 'er zelf, te Nieuwmegen, over zou komen oordeelen. Dit gebeurde, niet lang hier na. De Keizer werdt derwaards verzeld van eenige Biſſchoppen, en onder anderen van *Otto*, *Biſſchop van Frieſingen*, in Beijeren, uit wien wy dit verhaal ontleenen. De Gemeente te Utrecht hadt Herman van Hoorne ter Stad uitgejaagd, en Fredrik, met groote pragt, ingehaald, 't welk de Keizer euvel opnam. De Utrechtſchen, vry geleide verworven hebbende, kwamen, te ſchepe, langs den Ryn en Waal, te Nieuwmegen, om hun gedrag te verdedigen. De Keizer zogt hen, met goede woorden, tot vreedzaame gedagten te brengen; doch ſprak, eindelyk, vonnis uit, ten hunnen nadeele: waar na zy verſtoord vertrokken, beweerende

verkiezing van een' Biſſchop van Utrecht. 1150.

* *Inveſtitura Regalium.*

(*i*) BEKA *in* Hermann. *p.* 53.

de, dat hun geſchil, niet door eenige weereldlyke Regtbank; maar alleen door den Paus kon geoordeeld worden. Keizer Koenraad was zo t'onvrede op de Utrechtſchen, dat hy de Stad met eenen inval dreigde, en op 't punt ſtondt van het vrygeleide te breeken, welk den Utrechtſchen gegeven was (*k*). DIRK VI.

Graaf Dirk, zig nu door den Keizer gedekt ziende, trok met Herman van Hoorne, gewapenderhand, naar Utrecht, en plaatſte hem in den Biſſchoppelyken zetel, dien hy, ſedert, alzo hem de Utrechtſche Edelen toevielen, inhieldt. Ook beveſtigde Keizer Koenraad, en een Pausſelyk Gezant zelf, die de partyen te Luik gedagvaard hadt, de verkiezing van Biſſchop Herman; waarmede de ſcheuring, die twee jaaren geduurd hadt, een einde nam (*l*). FREDRIK DE I, die, na Koenraads dood, in 't jaar 1152, tot de Keizerlyke waardigheid verheeven werdt, noodzaakte egter de Utrechtſchen tot het opbrengen eener geldboete, als eene ſtraf hunner wederſpannigheid, tegen zynen Oom en Voorzaat (*m*). De Hollanders verzorgen Herman van Hoorne den Biſchops Stoel van Utrecht.

't Is niet onwaarſchynlyk, dat de twiſt over het Utrechtſch Bisdom, in welken Graaf Dirk zig zo diep geſteken hadt, de Weſtfriezen aanleiding gegeven zal hebben, om tegen den Graave op te ſtaan. 't Zy dat zy hier toe, door den verkooren Biſſchop Fredrik, zyn opge- De Dregter Friezen vallen in Kennemerland.

(*k*) OTTO FRISING. de Geſtis Frider. I. *Libr.* I. *Cap.* LXII. *p.* 445.

(*l*) OTTO FRISING. de Geſt. Frider. I. *Libr.* I. *Cap.* LXIII. *p.* 446. BEKA *in* Herm. *p.* 52.

(*m*) OTTO FRISING. de Geſt. Frid. I. *Libr.* II. *Cap.* IV. *p.* 448.

FLORIS III. 1155.

gestookt geworden, of zelven gedagt hebben, dat de kans hun schoon stondt, om, terwyl de Graaf elders onledig was, een' inval in zyn Land te doen. In 't jaar 1155, werdt hun toeleg eerst werkstellig gemaakt. Een tamelyke hoop Dregter-Friezen viel in Kennemerland, plonderende en brandende aan alle kanten. Doch de Poorters van Haarlem en de Gebuuren van *Osdorp* vielen de Friezen, met vereenigde kragten, zo onzagt op 't lyf, dat zy genoodzaakt werden, 't Land te ruimen. Men vindt aangetekend, dat 'er negenhonderd Friezen in de vlugt werden gedood (*n*).

DIRK DE VI. STERFT. 1157.

XVI. Graaf Dirk overleedt op den vyfden van Oogstmaand (*o*) des jaars 1157, en werdt van zynen oudsten Zoon, FLORIS DEN III, opgevolgd. Hy liet 'er nog ten minsten drie anderen na, *Pelgrim*, *Robert* en *Otto* (*p*). Van den laatsten hebben wy reeds gewaagd. Van den eersten, zullen wy terstond ook iets aantekenen. Dirk stondt, in zynen tyd, beter ten Keizerlyken Hove, dan verscheiden' zyner Voorzaaten, gelyk uit het voorgevallene, in de verkiezinge des Utrechtschen Bisschops, is af te neemen. Ook wordt hy, in eenen open' Brief, door Keizer Fredrik den I., op den veertienden van Zomermaand des jaars 1153, gegeven, geteld, onder de Ryksvorsten, die, omtrent Pinksteren des gemelden jaars,

FLORIS DE III. WORDT GRAAF.

(*n*) MELIS STOKE *in* Dirk VI. *bl.* 48.
(*o*) THEOD. A LEYDIS & LEON. MONACH. Brevic. *p.* 145, 154.
(*p*) Diplom. A. 1169. *apud* MATTHEUM *ad* Anonym. de Reb. Ultraj. *p.* 102.

jaars, op den Ryksdag, te Worms, verſcheenen (*q*). FLORIS III.

Floris de III. ſtondt, zo wel als zyn Vader, diep in de gunſt des Keizers. Wy ontmoeten hem niet alleen, dikwils, als getuige van open' Brieven, door den Keizer gegeven (*r*); maar hy is ook, zo wel als de Biſſchop van Utrecht, indien anders het ſtuk, waarin dit geſteld wordt, egt is, onder de Leden des Ryks, op de algemeene Vergadering, in den jaare 1158, te Roncaille, in Italie, tuſſchen Plaiſance en Kremone, verſcheenen (*s*). Ook heeft hy het Beſtand, door den Keizer, in den jaare 1177, met Sicilie gemaakt, en de Vrede, die daar op gevolgd is, als Ryksvorſt, beëedigd en ondertekend (*t*). Hy noemt zig daar FLORENTIUS COMES HOLLANDIÆ, *Florens Graaf van Holland*. Men kan hieruit afneemen, dat hy, by Fredrik den I. als een Lid des Ryks erkend werdt. Doch de Keizer droeg hem ook zonderlinge gunſt toe. Hy heeft hem, niet lang, zo 't ſchynt, na de dood van Graave Dirk, verlof gegeven om, te *Geervliet* aan de Maaze, eenen Tol te heffen, van alle de voorbygevoerde Schepen en goederen. Men verneemt dit, uit den open' Brief van Keizer Henrik den VI. ten behoeve van Graave Dirk den VII., in den jaare 1195, we-

Hy heft een' nieuwen Tol te Geervliet.

(*q*) Diplom. *Vide apud* SCHANNAT. Vindem. Liter. *Tom.* II. *p.* 115.

(*r*) *Vide* UGHELLI Ital. Sacr. *Tom.* V. *col.* 66. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* I. P. I. *p.* 94, 108. LEHMANNI Chron. Spireaſ. *Libr.* V. *Cap.* LXIV. *p.* 466.

(*s*) *Vide* GOLDASTI Conſtit. Imper. *Tom.* III. *p.* 334. Supplem. *ad* Corps Diplom. *Tom.* I P. I. *p.* 43.

(*t*) *Vide* GOLDAST. Conſtit Imper. *Tom.* III. *p.* 359, 358. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* I. P. I. *p.* 100, 102.

FLORIS III. wegens den zelfden tol, verleend (*u*). Al van ouds, hadden de Graaven van Holland eenen tol te Dordrecht, gelyk wy, meer dan eens, hebben aangemerkt. Dochalzo zy, tot het opregten van deezen tol, geen hoog Vorstelyk verlof verzogt hadden; 't welk men, toen nu het heffen van tollen, door byzondere Heeren, sterk in gebruik geraakt was, eenige jaaren laater, in de derde Lateraansche Kerkvergadering, volstrekt noodzaakelyk oordeelde (*v*); vondt Graaf Floris ten deezen tyde goed, zig met een' Keizerlyken Verlofbrief te dekken. Men mag met reden vraagen, waarom hy eenen tol, te Geervliet, zo wel als Dordrecht aan de Maaze, die voor Dordrecht de Merwe heet, gelegen, heeft willen opregten. De oude Schryvers hebben ons hier van geene reden gegeven. Alleenlyk melden de Vlaamsche Kronyken, dat de Vlaamingen, merkelyk, door deezen tol, bezwaard werden (*w*). Geervliet lag in het Land van Putten, welk, door *Bornisse*, oudtyds een wyd vaarwater, van het Land van Voorne, gescheiden werdt. Door dit water, werdt Holland ook van Zeeland gescheiden (*x*); zo dat het Land van Voorne of als eene Heerlykheid op zig zelve, of als tot Zeeland behoorende, werdt aangemerkt. *Pelgrim*, jonger Zoon van Dirk den VI., die voor

(*u*) Diplom. Henr. VI. *apud* MARTEN. & DURAND. Thes. Anecd. *Tom.* I. *col.* 661.

(*v*) LABBE Conc. *Tom.* X. *p.* 1507. *Can.* XXI. *ap.* FLEURY Hist. Eccl. *Tom.* XV. *p.* 412.

(*w*) MEYERUS *ad annum* 1157.

(*x*) M. STOKE *in* Jan den II. *bl.* 231. Privileg. van den Briel *N.* XXV. *bl.* 13.

voor den eerſten Heer van Voorne gerekend wordt (*y*), was, door zynen Vader, tot Burggraaf van Zeeland, aangeſteld: en alzo hy en de volgende Burggraaven zig gemeenlyk in 't Land van Voorne ophielden, werdt dit Land, dikwils, het *Burggraaffchap van Zeeland* genoemd (*z*). Doch of Heer Pelgrim ook genot van den Tol te Geervliet gehad hebbe, blykt niet. 't Schynt, dat de Vlaamingen, langs Borniſſe, voorby Geervliet, naar Holland vaarende (*a*), den Dordrechtſchen tol ontweeken hebben; en dat het hun, hierom, zeer in den krop geſteken heeft, toen 'er een nieuwe tol te Geervliet werdt opgeſteld. De Graaflyke tollen in Holland bragten, ondertuſſchen, langs hoe meer op, door den aanwas des Koophandels, die thans in Vlaanderen ſterk begon te bloeijen: weshalve de Graaven zeer, op de behoudenis en vermeerdering hunner tollen, geſteld waren. FLORIS III.

Vlaanderen werdt thans geregeerd, door *Dirk van der Elſas*, die egter, naar 't Heilige Land vertrekkende, al 't bewind des Graafſchaps zynen Zoon, *Filips*, in handen geſteld hadt (*b*). Filips was in den bloei zyner jaaren, dapper en eerzugtig van aart. Des werden hem zo dra geene klagten gedaan, over het heffen der Geervlietſche tollen, die, volgens getuigenis der Vlaamſche Koopluiden, boven de maate verzwaard werden, of hy Onge-noegen der Vlaamingen hier over.

bo-

(*y*) BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 37.
(*z*) BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 71.
(*a*) *Zie* 't Octroi van Karel V. op 't Stapels, *Art.* XII. *by* BALEN *bl.* 453.
(*b*) MEYER. *ad annum* 1157.

Floris III. beſloot Graave Floris, te lande en te water, den oorlog aan te doen. De Hollanders ſchynen toen reeds eenige Scheepsmagt gehad te hebben. Men vindt getuigd, dat zy de zee, ten deezen tyde, zeer onveilig maakten, en den Vlaamſchen Koopluiden merkelyke afbreuk deeden (*c*). Doch Filips ruſtte eene Vloot uit, bekwaam om der Hollandſche 't hoofd te bieden; terwyl hy met een Leger in 't Land van Waas viel. De Hollanders waren, ten deezen tyde, meeſter van dit Land; doch ſchynen 'er weinig Krygsvolk gehad te hebben. *Dirk van Beveren*, die 't Slot te Beveren, voor Graave Floris, bewaarde, werdt, door de Vlaamingen, verjaagd: de Veſting, terſtond daarna, aan koolen gelegd, en 't gantſche Land afgeloopen: waarna de Vlaamingen, die op deezen togt veel buits en gevangenen gekreegen hadden, zonder tegenſtand van belang ontmoet te hebben, wederom naar huis trokken (*d*).

Graaf Floris maakt Vrede met de Weſtfriezen. 1161.

Graaf Floris die, zo 't ſchynt, deezen inval niet verwagt hadt, moeſt zig, in het verlies van 't Land van Waas trooſten; doch zag met verlangen uit naar gelegenheid, om zig op de Vlaamingen te wreeken. Om hier toe te beter in ſtaat te zyn, ſloot hy, in 't jaar 1161, een verdrag met de Dregter-Friezen, volgens welk, zy hem hulde deeden. De overige Weſtfriezen traden ook in dit verbond (*e*), welk egter maar weinige jaaren in ſtand bleef.

Ee-

(*c*) Pierre d'Oudeghierst Chron de Flandres, *Ch.* LXXVI. *fol.* 131. *verſ.*
(*d*) Meverus *ad annum* 1157.
(*e*) Melis Stoke *in* Floris III. *bl.* 49.

Eenige tyd verliep 'er, federt, eer Graaf Floris zig in ſtaat bevondt, om den kryg tegen de Vlaamingen, met hoope van eenen goeden uitſlag, te onderneemen. Midlerwyl verbondt hy zig, in 't jaar 1162, in de Egt, met *Ada*, Dogter van Prins *Henrik*, een Zoon van *David den I.*, Koning van Schotland. De Bruid werdt, met eene talryke vloot Schepen, afgehaald, en in den mond der Maaze aan land gezet (*f*). FLORIS III. Graaf Floris trouwt Ada van Schotland. 1162.

XVII. Nieuwe onluſten tuſſchen de Groningers en den Biſſchop van Utrecht.

Deeze Vloot kon dienen, om de Vlaamingen ter Zee te beſchadigen, en was, veelligt, wel met dit heimelyk oogmerk uitgeruſt, ſchoon het afhaalen der Graaflyke Bruid de dekmantel van dit oogmerk zal geweeſt zyn. Doch de Graaf werdt, omtrent deezen tyd, in eene andere moeijelykheid betrokken, die hem den Vlaamſchen kryg nog moeſt doen uitſtellen. Lefferd, Broeder van Herbert, Biſſchop van Utrecht, die door hem tot Steêvoogd van Groningen aangeſteld was, overleeden zynde zonder kinderen na te laaten, oordeelden zyne Kleinzoonen, *Rudolf*, *Menſo* en *Herbert*, uit zyne eenige Dogter, by *Godſchalk van Sepperoth* (*g*), eenen Weſtfaalſchen Edelman, verwekt, dat het Regt der Steêvoogdye aan hun vervallen was. De Erfgenaamen van Ludolf (1), Lefferds Broeder, die Slotvoogd van Koeverden geweeſt was, beweerden, daarentegen, dat zy de naaſten

(*f*) Melis Stoke, *bl.* 49.
(*g*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* III. *p.* 3.

(1) Sommige oude Schryvers noemen deezen Ludolf, *Lambert*, *van Pedge* bygenaamd. Vide *Anonym. de Reb. Ultraj.* Cap. III. p. 3.

FLORIS III.

ten waren tot de Steêvoogdy van Groningen. Doch *Godefrid*, die thans den Biſſchoppelyken zetel van Utrecht bekleedde, hieldt ſtaande, dat die Steêvoogdy, als van de Utrechtſche Biſſchoppen herkomſtig, aan niemant dan aan de Utrechtſche Biſſchoppen vervallen kon. Lefferds Kleinzoonen, die binnen Groningen waren, namen 't bewind aan zig, en lieten den Biſſchop vermaanen en dreigen, zonder zig des te bekreunen. Doch toen de Biſſchop zig tegen hen ten ſtryde begon toe te ruſten, begaven zy zig onder de beſcherminge van Henrik, Graave van Gelder, van wien zy voortaan de Steêvoogdy ter leen wilden houden, zo hy hen, tegen den Biſſchop, beſchermen wilde. Doch terwyl de Graaf zig hier toe bereidde, hadt Biſſchop Godefrid zig reeds van Groningen meeſter gemaakt. Henrik ſloeg eerlang 't beleg voor Groningen, en noodzaakte den Biſſchop eerſt de wyk op eenen Tooren te neemen, en daar na heimelyk uit de Stad te ontvlugten: waarna Graaf Henrik dezelve meeſter werdt.

Henrik, Graaf van Gelder, bemagtigt Groningen.

De Biſſchop bevondt zig toen in de uiterſte verlegenheid, en wiſt geenen beteren raad, dan zig in de armen te werpen van Floris den III., Graave van Holland, die hem toezegging van hulpe deedt (*b*).

Graaf Floris ondersteunt Biſſchop Godefrid.

De Schryvers hebben niet aangetekend, welke redenen Godefrid gebruikte, om den Hollandſchen Graaf hiertoe te beweegen. Som-

(*b*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 71. URB. EMMIUS *Libr.* VII. *p.* 290.

Sommigen geeven te kennen, dat Floris, als Leenman der Utrechtſche Kerke, niet meer deedt, dan hy gehouden was te doen (*i*). Doch 't is waarſchynlyk, dat de Biſſchop den Graave eenige voordeelige beloften zal gedaan hebben: miſſchien wel met opzigt op Ooſtergo en Weſtergo, waarover wy zien zullen, dat zy, niet lang hierna, in onderhandeling traden. FLORIS III.

Graaf Floris, eene aanzienlyke magt by een gebragt hebbende, trok, van den Biſſchop verzeld, naar Groningen, en ſloeg 't beleg voor de Stad, die, door den Graave van Gelder, en door *Dirk*, Heere van Batenburg, zo dapperlyk verdedigd werdt, dat de Belegeraars, geene kans ziende, om de Stad te bemagtigen, naar een verdrag begonden te luiſteren: 't welk, eindelyk, door bemiddeling van *Reinold*, Aartsbiſſchop van Keulen, dien Keizer Fredrik, ten deezen einde, herwaards gezonden hadt, getroffen werdt. De Biſſchop moeſt de Steevoogdy van Groningen aan Lefferds Kleinzoonen behouden laaten, mids dat hem driehonderd marken zilvers betaald wierden (*k*). De Groningers bevredigen zig met den Biſſchop.

De Hollandſche Graaf begon nu zynen eiſch op Ooſtergouwe en Weſtergouwe, of op het *Graafſchap der Friezen*, gelyk zy ook genoemd worden, te vernieuwen. De verſche hulp, die hy den Biſſchop beweezen hadt, en veelligt eenige voorafgaande verbindtenis van 's Biſſchops zyde ſchynen hier toe Overeenkomſt tuſſchen Holland en het Stigt, wegens Friesland.

(*i*) BEKA *in* Godefrido. *p.* 53.
(*k*) BEKA *in* Godefrido. *p.* 53.

Floris III. toe aanleiding gegeven te hebben. De Graaf hadt beſlooten, zig van het geheele Frieſche Graafſchap meeſter te maaken. De Biſſchop hadt 'er gaarne, ten minſten, een deel van behouden; doch verneemende dat Graaf Floris zig ten ſtryde toeruſtte, nam hy zyne toevlugt
1165. tot Keizer Fredrik, die, in den jaare 1165, herwaards gekomen, de partyen te Utrecht bevredigde (*l*), op den volgenden voet: „De „ inkomſten van 't Frieſche Graafſchap zou„ den, gelykelyk, tuſſchen den Biſſchop en „ den Graaf, verdeeld worden. Een Graaf, „ door beide gekooren, moeſt het Regt, om „ zyn Ampt te oefenen, van den Keizer ko„ men ontvangen, eer het hem zou toegelaa„ ten zyn, het Frieſche Graafſchap te bereg„ ten: 't welk, op den eed, geſchieden moeſt, „ zonder één' van de Heeren, boven den an„ deren, te bevoordeelen. De Biſſchop en „ de Graaf zouden elk een' Advokaat mogen „ aanſtellen, om hunne byzondere belangen, „ in Friesland, gade te ſlaan. Tegen den „ Regtdag, die in Bloeimaand gehouden „ moeſt worden, zouden de Biſſchop en de „ Graaf te gelyk in Friesland moeten komen, „ elk van dertig mannen verzeld, of van „ meerder of minder getal, ter hunner ei„ gene byzondere ſchade of baate. In de „ eerſte agt weeken, moeſt de Graaf de wee„ reldlyke Regtzaaken afdoen: de Kerkely„ ken moeſten, door den Biſſchop, in de „ volgende agt weeken, afgedaan worden." Wyders verbondt zig Graaf Floris, den Biſſchop

(*l*) Beka *in* Godefrido *p.* 54.

ſchop behulpzaam te zullen zyn, tot het herwinnen van het Slot te Benthem, welk Graaf Otto der Utrechtſche Kerke hadt opgedraagen, gelyk wy, ter zyner plaatſe (*m*), gemeld hebben. De Biſſchop beloofde, van zynen kant, het Slot, indien het gewonnen werdt, Graave Floris ter leen te zullen geeven. Doch hiervan is niets gekomen. Eindelyk, verbonden zig de Biſſchop en de Graaf beide, tot eene boete voor het ſchenden van dit Verdrag, vyfhonderd marken zilvers aan de Keizerlyke Schatkiſt te zullen betaalen. FLORIS III.

„ Zo een van beide over inbreuk op het Ver-
„ drag klaagde, en de breuk, binnen twaalf
„ weeken na de gedaane klagte, niet geheeld
„ werdt, zou de Graaf, die van hunnent we-
„ ge 't bewind in Friesland hadt, van zes
„ geloofwaardige mannen verzeld, voor den
„ Keizer, onder eede, verklaaren moeten,
„ wie van beide 't Verdrag geſchonden hadt.
„ Indien de zeven mannen verſchilden, zou
„ men de meeſte ſtemmen volgen, en den
„ ſchuldigen terſtond veroordeelen, om de
„ geſtelde boete, binnen twintig weeken, te
„ betaalen (*n*)."

Wy hebben den inhoud van dit Verdrag een weinig omſtandiger ter neder geſteld, om dat 'er de wyze van onderhandelen en de Regeeringsvorm deezer tyden, niet donkerlyk, uit af te neemen is. Voor 't overige blykt niet, dat deeze overeenkomſt wegens Friesland, voor eerſt, van eenig gevolg is geweeſt (*o*).

Om

(*m*) Boven, *bl.* 231.
(*n*) Pact. Concord. *Vide apud* HERAM *p.* 171.
(*o*) *Vide* UBB. EMM. *Libr.* VII. *p.* 295.

FLORIS III.

Omtrent deezen zelfden tyd, werdt 'er, insgelyks door bemiddeling van Keizer Fredrik, eene overeenkomſt getroffen, tuſſchen Godefrid, Biſſchop van Utrecht, Floris, Graaf van Holland, Henrik, Graaf van Gelder, en Dirk, Graaf van Kleeve, ſtrekkende tot voorkominge der rampen, die men, hier te Lande, door de overſtroominge der Rivieren, geduuriglyk, onderhevig was. Het verſchillend belang van kleine nabuurige Landſtreeken, en zelfs van enkele Steden heeft het, ten allen tyde, moeijelyk gemaakt, hier tegen, naar behooren te voorzien. Daar de een een' dyk of dam wilde leggen, wilde de ander het water zynen vryen loop laaten behouden. Het Verdrag, welk nu gemaakt werdt, liep op deeze drie punten: 1. Men zou eene waterloozing graaven door den Akker, de *Noda* of *Nieda* genoemd, en gelegen tuſſchen den Ryn en de Zuider-Zee, een weinig boven Reenen, aan de Gelderſche grenzen (2); om zig, door dezelve, van het overtollige Rynwater, waar van

Byzonder Verdrag tuſſchen Utrecht, Holland, Gelder en Kleef, over het beletten van de overſtroomingen des Ryns.

(2) Deeze *Noda* of *Noode*, nog by den naam *Neude* of *Nuy* bekend, was de Grensſcheiding van het Nederſtigt ten Ooſten, gelyk *Bodegrave* het Nederſtigt, Weſtwaards, aan de Hollandſche grenzen, bepaalde. Hier van daan, de ſpreekwys, *tuſſchen de Noode en Bodegrave*, zo gemeen in oude Schriften, om de uiterſte grenzen van 't Nederſtigt aan te wyzen. Zie verſcheiden' Brieven, by MATTHÆUS *Anal.* Tom. V. p. 578, 580. *De Jure Gladii*, Cap. XV. p. 267. Cap. XXV. p. 425. *De Nobilitate*, p. 320. *ad Anonym. de Reb. Ultraj.* p. 121. en by HEDA p. 198. Lees ook, *tuſſchen der Noode ende Bodegraven*, in een' Brief van 't jaar 1356, by BOXHORN *op* VELDENAAR, *bl.* 179, alwaar verkeerdelyk ſtaat, *tuſſchen der noede ende bede graven.*

van het Stigt veel overlaſt hadt, in Zee te ontlaſten. 't Welk te ligter geſchieden kon, doordien deeze Akker *digt aan zee* lag. 2. De Dam in den Ryn, by Wyk te Duurſtede, in overoude tyden, gelegd, mogt nimmer wederom weggenomen; maar moeſt daarentegen altoos, in denzelfden ſtaat, onderhouden worden. 3. Doch de Dam, door Graaf Floris, in den Ryn, by *Stekede* of *Swadeburg* gelegd, naar welken het Dorp *Zwadenburgerdam* of *Zwammerdam* nog den naam heeft, gelyk de naam van Stekede, in den *Steekter Polder*, bewaard wordt, moeſt, daarentegen, op uitdrukkelyken Keizerlyken laſt, wederom weggenomen worden. De Graaf werdt zelfs, ſcherp genoeg, over het leggen van deezen dam, doorgehaald. Men noemde dit zyn bedryf *geweld* en *onregtvaardigheid*, en verweet hem, dat zyn Dam oorzaak van veelvuldige overſtroomingen in 't Stigt, en van de dood van een ontelbaar getal van menſchen geweeſt was. Onder de menigvuldige getuigen, die over dit Verdrag geſtaan hebben, worden met naame genoemd *Willem van Schalkwyk*, *Lubbert van Odyk*, *Egbert van Amſtel*, *Herman van Woerden*, zyn Broeder *Godſchalk*, en *Dirk van Jutfaas*, alle Stigtſche Edelen, benevens *Gerard*, Schout van Utrecht (*p*). Ondertuſſchen is, uit dit Verdrag, af te neemen, dat de uitloop des Ryns by Katwyk, ten deezen tyde, byna of geheellyk, geſtopt geweeſt is. De dam te Zwadenburg ſchynt gelegd geweeſt te zyn, om Holland

FLORIS III.

(*p*) Diplom. Frider. I. *apud* HEDAM *p.* 181.

Floris III. land te bevryden voor de overſtroominge van 't Rynwater, welk geenen, of geenen behoorlyken uitloop meer hadt. Doch nademaal 't Stigt, hier door, met het water belemmerd werdt; beſloot men de Noda te doorgraaven, en ondertuſſchen den dam te Zwadenburg te doen wegnemen. De dam by Wyk te Duurſtede diende, waarſchynlyk, om 't Rynwater naar de Lek af te leiden. De Noda is, ſedert, ingevolge van het Verdrag, doorgraaven, en de Vaart, door dezelve gemaakt, heeft den naam van *Grebbe* gekreegen. Doch over de uitvoering der andere deelen des Verdrags is, naderhand, meermaalen geſchil geweeſt.

XIX. Kryg van Holland tegen Vlaanderen. Na 't ſluiten van dit Verdrag, ondernam Graaf Floris den kryg tegen de Vlaamingen. Het verlies van 't Land van Waas ſtondt hem niet ongewroken te lyden. Ook willen ſommigen, dat hy Filips haatte, ſedert dat deeze *Elizabet*, Dogter van *Rudolf*, Graave van Vermandois, ter Vrouwe hadt bekomen, naar welk Huwelyk, Graaf Floris, eer hy de Schotſche Prinſes trouwde, ook geſtaan hadt. Hy verbondt zig met de Graaven van Kleeve, Gelder en Berge, die, met twaalfduizend man, in de Elſas, een Graafſchap des Vlaamſchen Graafs, rukken moeſten (*q*). Ook hadt hy eene aanzienlyke Vloot in Zee, die op de Vlaamſche Koopvaarders paſſen moeſt. Na 't verklaaren van den Oorlog, 't welk door Graaf Floris geſchiedde, begonden de Vyandelykheden, zo te water, als in de Elſas. Ter Zee, ſcheen Floris, voor eenen tyd, volkomen

(*q*) Chron. Flandr. M. S. by SCRIVER. Graaven, bl. 154.

men meester (*r*). Doch te lande, viel zyne onderneeming zo gelukkig niet uit. Hy hadt zig, in persoon, naar de Elsas begeven, en zyne magt met die van zyne Bondgenooten vereenigd. De Vlaamsche Graaf, niet verdagt, zo 't schynt, op deezen inval, hadt hier geen ander Krygsvolk dan 't gene in eenige Vestingen lag. Graaf Floris en de zynen verwoestten dan niet alleen het platte land; maar sloegen 't beleg ook voor de Stad *Amerstein*, die 't niet lang zou hebben konnen houden, indien Filips niet, met een sterk Leger, over welk hy en zyn Broeder, *Mattheus*, Graaf van Boulogne, 't bevel hadden, regt tydig was aangekomen, en 't beleg opgeslaagen hadt. De weêrzydsche Legers raakten toen in een hevig gevegt, welk omtrent zeven uuren duurde. Graaf Floris, van zyne Bondgenooten verlaaten, en zwaarlyk gewond zynde, werdt, nevens vierhonderd Edelen, gevangen genomen, en naar Brugge gevoerd. De Hollanders en derzelver Bondgenooten verlooren veel Volks, in deezen slag. Men wil dat 'er, aan hunne zyde, vyfduizend sneuvelden, en tweeduizend zwaarlyk gekwetst werden (*s*).

Floris III.

Zwaar verlies der Hollanderen. Graaf Floris wordt gevangen.

Twee of drie jaaren, zat Graaf Floris gevangen, terwyl de Oorlog, van wederzyde, nu slaauwer dan heviger, werdt voortgezet. Filips, Graaf Floris, voor Leenmannen van Vlaanderen, hebbende doen te regt stellen, verklaarde alles verbeurd, wat hy van hem ter leen

Nadeelige Vrede van Holland met Vlaanderen.

1168.

(*r*) Meyerus *ad annum* 1165.
(*s*) Chron. Flandr. M. S. *ubi supra*.

FLORIS III. leen hieldt, waaronder ook Zeeland Bewester-Schelde begreepen was. Men handelde, midlerwyl, wel over een Verdrag; doch Filips, die zynen Vyand in zynen magt zag, eiſchte zulke harde voorwaarden, dat Graaf Floris niet beſluiten kon, om 'er zyne toeſtemming toe te geeven. Geduurende deeze onderhandelingen, leedt Brugge veel, door eene ſchielyke doorbraak der Zeedyken. De Biſſchoppen van Keulen en Luik bedienden zig, ter bede van Graave Floris, van deezen tyd van treurigheid, om een Verdrag te bewerken (*t*); welk, eindelyk, binnen Brugge, op Dingsdag den zevenentwintigſten van Sprokkelmaand des jaars 1167, [dat is, naar den tegenwoordigen ſtyl, 1168] getekend werdt. Graaf Floris werdt toen, terſtond, op vrye voeten, en wederom in bezit van 't verbeurd verklaarde Leen geſteld (*u*). Wat, voorts, het Verdrag aangaat; wy hebben het hier, om zyne oudheid, vertaald, willen invoegen. Het oorſprongkelyk Latyn is, voor omtrent dertig jaaren, uit de Verzameling der oudſte ſtukken van den Huize van Avennes, in 't licht gegeven (*v*). De Styl en inhoud van dit Verdrag toonen klaarlyk, hoe zeer Graaf Floris, ten deezen tyde, in 't naauw was: en uit de naamen der Getuigen van 's Graaven zyde, ziet men, welke Hollandſche Edelen 'er thans, onder anderen, waren.

„ FI-

(*t*) Chron. Flandr. M. S. *by* SCRIVER. Graaven, *bl.* 155.
(*u*) MEYERUS *ad annum* 1167.
(*v*) *Vide* Theſ. Anecd. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *col.* 1035.

„ FILIPS, Graaf van Vlaanderen, FLO- FLORIS
„ RIS, Graaf van Holland, aan allen tegen- III.
„ woordigen en toekomenden, voor altoos.
„ Door *ſchuld* van Floris, Graaf van Hol-
„ land, is 'er tweedragt ontſtaan, tuſſchen
„ my en hem, die zo hoog geloopen is,
„ dat al het Land, welk hy van my *ter Leen*
„ hieldt, hem by Vonnis van myne *Ba-*
„ *roenen, zyns gelyken*, ontzeid is. Doch
„ door tuſſchenſpraak en bemiddeling van
„ mynen Vader, Graave Dirk, van mynen
„ Broeder, Mattheus, Graave van Boulogne,
„ en van de Graaven van Gelder en van Klee-
„ ve, is de zaak zo ver gebragt, dat de Graaf
„ van Holland met my verzoend geworden
„ is, op de volgende voorwaarden: die wy
„ waardig geoordeeld hebben, in het tegen-
„ woordig Geſchrift, ter neder te ſtellen, op
„ dat zy voor de vergetelheid bewaard mo-
„ gen blyven. De voorwaarden nu zyn deezen:
„ I. De *Gyzelaars*, uit de Landen tuſſchen
„ de *Schelde* en (3) *Hedinezie*, [dat is Zeeland,
„ Be-

(3) *Hedinezie*, *Hedeneze*, *Hendeneze*, *Hedineze*, *Heidenzee*, *Heydiinszee*, *Heydene zee* of *Hedeneſſe*, (want, op zo veele verſchillende wyzen, vind ik deezen naam, in oude Schriften, geſpeld) is zulk eene beroemde Grensſcheiding, dat zy wel wat duidelyker verdient te worden aangeweezen, dan, tot hier toe, door onze Schryvers, geſchied is. ALTING, die, naar 't ſchynt, deezen naam by niemant dan by STOKE (*in Willem den I.* bl. 77.) gelezen hadt, en daarom niet denken kon, om een' Scheidpaal van Zeeland Beweſter-Schelde, neemt het Noordelykſt gedeelte der Zuiderzee, voor de *Heydenzee*. *Not. Germ. inf.* P. II. p. 83. & Tab. VIII. Anderen plaatſen de *Hedinezee* veel Zuidelyker, en verſtaan 'er den breeden mond der Maaze door, die Holland, oudtyds, van Zee-

Floris III.

„ Beweſter-Schelde], zullen te *Brugge* in be-
„ waaringe des Graaven van Vlaanderen
„ blyven. En niemant hunner zal, zelfs niet
„ on-

Zeeland ſcheidde. G. v. Loon *Aloud Holl. Hiſt.* I. Deel, *Voorb.* bl. ***** 2. en 't *Werk* bl. 151. Zy vinden 'er, te regt, eene Grensſcheiding van Zeeland in; doch de waare niet. Ten opzigte van Zeeland, vindt men tweeërlei Paalſcheiding aangeweezen. Eene, in de Overeenkomſten, tuſſchen de Graaven van Vlaanderen en van Holland, *tuſſchen Hedeneze en de Schelde* (*Vide* E. Marten. & U. Durand *Theſ. Anecdot.* Tom. I. c. 1035, 1074, 1075, 1076.) en ééne, in open' en andere Brieven der Hollandſche Graaven, Zeeland betreffende, *tuſſchen Borneſſe*, *Burneſſe*, *Borniſſe* of *Bernisſe en Hedeneſſe* of *Heydiinszee*, (*Zie Chora Flor. Tutor.* en Boxhorn *op* Reigersb. I. Deel, bl. 69, 133, 136. II. Deel, bl. 59, 62. *Privileg. van den Briel* N. XXV. bl. 13.) En ik meen, met verzekering, te mogen zeggen, dat de eerſte Paalſcheiding, Zeeland Beweſter-Schelde, en de tweede gantſch Zeeland, Beoofter- zo wel als Beweſter-Schelde, aanduidt. *Borniſſe* is thans een ſmal; doch was, oudtyds, een wyd water, ſcheidende de Landen van Voorne en Putten van malkanderen. Melis Stoke plaatſt het, daar het nog is, voor Geervliet, aan de Maaze. *in Jan den* II. bl. 231. In een' Brief van den jaare 1253, wordt *Borniſſe*, te regt, *Maasmunde* verklaard. By Boxhorn *op* Reigersb. I. Deel, bl. 135, 136. Hier hebben wy dan ééne uiterſte Paalſcheiding van Zeeland. Maar uit de gelegenheid van deeze, aan de Maaze, volgt middagklaar, dat men de andere uiterſte Paalſcheiding niet aan de Maaze zoeken moet. De *Schelde*, eene tweede Paalſcheiding van Zeeland, is bekend. Elk weet, dat zy de Zeeuwſche Eilanden in twee deelen ſcheidt, die Beoofter- en Beweſter-Schelde genoemd worden. Hier uit volgt niet min klaar, dat, *tuſſchen Hedeneze en de Schelde*, Zeeland Beoofter-Schelde niet aanwyzen kan; want dit deel van Zeeland zou men *tuſſchen de Schelde en Borniſſe* moeten noemen. Ook voegde het den Vlaamſchen Graaven, in welker Brieven, wy deeze bepaaling, *tuſſchen Hedeneze en de Schelde*, vinden, geens-

„ onder borgtogt, aan den Graave van Hol- Floris
„ land, wederom overgeleverd konnen wor- III.
„ den, buiten toeſtemming des Graaven van
„ Vlaanderen." Graaf Floris ſchynt Filips dee-

geenszins, van Zeeland Beooſter Schelde te ſpreeken, op welk zy, volgens de duidelyke Verklaaring van Melis Stoke (*in Jan den II.* bl. 243.) nimmer eenig Regt hebben voorgewend. Zy zien derhalven op Zeeland Beweſter-Schelde, van welk dus *Hedeneze* de uiterſte Grensſcheiding, Zuidwaards, zyn moet. Dit wordt beveſtigd door een' Brief van Graave Jan den II, gegeven in den jaare 1303, te vinden in de *Privileg. van den Briel en Voorne* N. XXV. bl. 13: alwaar het Regtsgebied van den Burggraave van Zeeland, welk zig over gantſch Zeeland uitſtrekte, bepaald wordt, *tuſſchen Borneſſe en Heydene zee*, en onderſcheiden, in *an die Oeſtſide van der Scelt*, en *an die Weſtſide van der Scelt*. Met één woord; *Hedeneſſe* is het Scheid tuſſchen Zeeland en Vlaanderen, welk tegenwoordig, korter, de *Honte* of *Hond* en *Weſter-Schelde* genoemd wordt. De *Honte* ſchynt oudtyds *Honteniſſe* geheeten te hebben, van welken naam men nog een Dorp en Polder vindt, in Hulſter Ambagt, aan de Honte. Want 't was, hier te Lande, en zelfs in Zeeland, niet ongebruikelyk, de Stroomen naar de naaſte Plaatſen te noemen. *Zonnemaar*, een Dorp, en oudtyds een Eilandje. (Zie de *Oude Kaart* by Smallegange); doch ſedert aan Schouwen gedykt, heeft zynen naam medegedeeld, aan den naaſten Stroom, waarom men by Melis Stoke (*in Jan den II.* bl. 232) leeſt:

Dat men boer in Zonnamare.

Veelligt, heeft het Dorp en het Land Honteniſſe ook zynen naam gegeven aan het Water, welk Vlaanderen van Zeeland ſcheidt; welke naam, door de oude Uitſchryvers, op veelerlei wyze, bedorven zynde, egter nog beſt bewaard is, door zulken, die *Hedeneſſe* en *Hendeneze* geſchreeven hebben. Vide *Diplomata* by Boxhorn op Reigersberg. I. Deel, bl. 133, en by Martene en Durand *Theſaur. Anecdot.* Tom. I. c. 1075. Om deeze lange Aantekening te beſlui-

FLORIS III. deeze Gyzelaars, tot waarborgen voor de onderhouding van 't Verdrag, te hebben moeten leveren.

„ II. De Ingezetenen deezer Landen zullen „ nergens tweegevegten mogen houden dan „ te Brugge." Men hieldt zulke tweegevegten, oudtyds, met toeſtemming van den Regter, tot beſlegting van moeijelyke geſchillen (*w*).

„ III. De Inkomſten aldaar zullen, onder de „ twee Graaven, gelykelyk, gedeeld worden.

„ IV. Indien iemant, uit hoofde van zekere misdaad, zyne erfenis of land verbeurt, zal het zelve ook onder de Graaven verdeeld, of tot weêrzyds voordeel, door beide, verpagt moeten worden.

„ V. De Graaf van Holland, en alle de Inwooners zyns Lands zullen ook een vaſte „ en volkomen Vrede met alle de Inwooners „ van Vlaanderen moeten onderhouden, zonder arg of liſt.

„ VI. Iemant der Vlaamingen, in Holland, van 't zyne beroofd geworden zynde, „ zullen de Ingezetenen der Plaatſe gehouden zyn, de ſchade te vergoeden, en den „ Roover ten lande uit te bannen. Of zo „ zé hem niet bannen, zullen zy volkomenlyk boeten moeten het kwaad en de ſcha-

„ de

(*w*) *Vide* DU CANGE Gloſſar. *voce* DUELLUM.

ſluiten, merk ik alleen nog aan, dat men, ten onregte, van *Hendeneze* of *Heudeneſſe*, eene *Zee* heeft willen maaken, alzo men, nergens, in oude Schriften, *de Heidene zee* of *Hedine zee* leeſt, gelyk men zou moeten doen; maar, zonder voorzeteel, *Heydene zee*, *Heydiinszee* enz.

„ de, die hy naderhand veroorzaaken mogt. FLORIS
„ VII. En die zulk een' balling ontvangt, III.
„ zal, insgelyks, de schade, die hy mogt ver-
„ oorzaaken, boeten moeten.

„ VIII. Of zo de Ingezetenen eener Plaatse
„ hier toe onwillig mogten zyn, zal de Graaf
„ van Holland voor hun moeten betaalen.

„ IX. Zo iemant, van roof beschuldigd, de
„ misdaad ontkent, zal de beslegting van 't
„ geschil aan de Graaven staan; en indien
„ deezen 't niet eens konnen worden, zullen
„ ze ieder zes vroome en waarheidlievende
„ mannen verkiezen, die, de zaak onder-
„ zogt hebbende, beslissende uitspraak zullen
„ doen. Verschillenze onderling, dan zal
„ een van de twee Graaven, alleenlyk, in
„ waarheid, behoeven te verklaaren, dat de
„ Roof begaan is, en op zyne verklaaring, zal
„ de schade, zonder tegenspraak, gebeterd
„ moeten worden.

„ X. De *Tollen*, door den Hollandschen Graa-
„ ve, tot nu toe, geheeven, zal hy, voort-
„ aan, van de Vlaamsche handelaars, *op gee-*
„ *nerlei wyze*, vorderen mogen, noch ge-
„ doogen, dat dezelven, door iemant, in
„ zyn geheele Graafschap, van hun gevor-
„ derd worden.

„ XI. Al wat hun, voor deezen, afgeno-
„ men is, 't zy by wyze van schatting, be-
„ lasting, tol, bede, of ter kaap zal de Graaf
„ van Holland vergoeden moeten.

„ XII. Byzonderlyk wordt ook vastgesteld,
„ dat geen van de twee Graaven, in de meer-
„ gemelde Landen, eenige Sterkte zal mogen
„ opregten, koopen, noch voor altoos behou-
„ den.

FLORIS III. „ den. Ook zullen zy niemant hunner Leen-
„ mannen mogen toelaaten, om aldaar eene
„ Sterkte te ſtigten: noch ook van iemant
„ der Ingezetenen eenig vry eigen goed ont-
„ vangen, om het hem, naderhand, weder-
„ om ter leen op te draagen.

„ XIII. Zo, wyders, een Vlaamſch Koop-
„ man, in 't reizen door Holland, van ie-
„ mant, wegens ſchuld, aangeſproken wordt,
„ zal hy, de ſchuld loochenende, zig met een
„ eed, terwyl hy nog ſcheep is, mogen zui-
„ veren, zonder dat hy, in zyne reis, zal
„ mogen belet worden. Doch indien zyn
„ ſchuldeiſcher hier mede niet voldaan is, moet
* *Oppidum.* † *Villa.* „ hy den Koopman volgen, tot in de * Stad,
„ of † het Dorp, alwaar hy woont: en hier
„ moet de zaak, by Schepenen-vonnis, afge-
„ daan worden. Zo ondertuſſchen de Koop-
„ man, door den * ſchuldeiſcher, tot zyne
„ ſchade, lang opgehouden wordt, zal de
„ Graaf van Holland de gantſche ſchade boe-
„ ten moeten, of doen boeten.

„ XIV. De Graaf van Holland heeft den
„ Graave van Vlaanderen, by eede, en on-
„ der 't aanraaken der Heilige overblyſſelen,
„ beloofd, dat hy de gemelde voorwaarden
„ zal naarkomen. De *Opvolgers des Graaven van Holland* zullen den Opvolgeren des Graa-
„ ven van Vlaanderen gelyke belofte moeten
„ doen, indien zy hun Leen van dezelven
„ ontvangen willen. De Graaf van Holland
„ zal den Graaf van Vlaanderen ook borgen
„ leveren, naar deszelven verkiezing, die al
„ het gezeide, met eede, zullen moeten be-
„ veſtigen.

„ XV.

„ XV. Indien de Graaf van Holland de gestelde voorwaarden breekt, en, des vermaand zynde, na verloop van zes weeken, herstelling weigert, zonder waare en wettige reden van belet, als, by voorbeeld, ziekte, kwaad weder, of *den dienst des Keizers* te konnen inbrengen; of zo hy, na dat alle diergelyke oorzaaken van belet weggenomen zyn, nog nalaat, zig in Vlaanderen te komen verantwoorden; zal al het Land, welk hy van den Graave van Vlaanderen ter leen houdt, met de Sterkten, daar in leggende, en zo als het hem, voor het maaken van dit Verdrag, toegeweezen is, wederom, in vryen eigendom, aan den Graave van Vlaanderen, vervallen zyn. FLORIS III.

„ XVI. Ook zullen, in dit geval, de Leenmannen des Graaven van Holland zig van zynen dienst ontslaan, en aan het gebied en den dienst des Graaven van Vlaanderen onderwerpen moeten, niet anders, dan of zy alles, wat zy bezitten, van hem hielden, tot zo lang hun Graaf den Graave van Vlaanderen, in alles, voldoening gegeven heeft. En zo hy dit blyft weigeren, zullen de Leenmannen des Graaven van Holland, die dit Verdrag beëedigd hebben, den Graave van Vlaanderen duizend marken zilvers moeten opbrengen, tot welker voldoening, zy zig, mids deezen, ook, by eede, verpligten.

„ XVII. Zo dikwils als de *Heer Graaf van Vlaanderen* goed vinden zal, dit Verdrag te doen vernieuwen, zal de meergemelde

Floris III. „ Graaf van Holland, met zo veele van zyne „ Leenmannen, als de Graaf van Vlaanderen „ begeert, komen moeten, om het zelve op „ nieuws te beëedigen. En indien de Graaf „ van Holland alle de Leenmannen, die de „ Graaf van Vlaanderen opgeëischt hadt, „ niet kon medebrengen, zal de Graaf van „ Vlaanderen een' Gezant, onder geleide des „ Hollandschen Graafs, naar Holland zenden, „ voor wien de Leenmannen den eed zullen „ moeten doen, dien zy anders, voor den „ Graaf van Vlaanderen zelven, zouden ge- „ daan hebben.

„ XVIII. Op dat dit Verdrag voor altoos „ bestendig en ongeschonden blyve, hebben „ wy het met onze Zegels bekragtigd, en „ door bekwaame getuigen, die tegenwoor- „ dig geweest zyn, doen onderschryven: „ Deezen zyn hunne naamen (4): Mattheus, „ Graaf van Boulogne, Wouter van Aine, „ Eustatius, Kamerar van Vlaanderen, Ra- „ zo van Gavère, Kono, Slotvoogd van „ Brugge, Rogier, Slotvoogd van Kortryk, „ Wouter van Lokeren, Siger van Sumevin- „ ghem, Henrik van Morsella, Boudewyn van „ Praat, Wouter Gonela, Gilbert van Brug- „ ge, Herbert van Veurne, Eustatius van „ Mechelen, Gilbert van Nivelle, Willem de „ Domo, Boudewyn de Vieta, Gozewyn „ Craucas, Olivier van Mechelen, Wouter „ van Rolinghem, Reinoud van Aire.

„ De volgenden zyn Borgen des Graaven „ van

(4) Sommigen van deeze naamen schynen, door de uitschryvers, bedorven te zyn.

„ van Holland, en getuigen van het verhandelde: FLORIS III.

„ *Dirk van Altena*, *Floris van Voorne*, *Yzbrand van Haarlem*, *Gerard van Haarlem*, „ *Simon Galo*, *Dirk Perſyn*, *Albert Banjaard*, „ Schout, *Wiggert van Ryswyk*, *Hugo van* „ *Voorne*, *Caſtyn van Wicela*, *Willem van Wi-* „ *cela*, *Berwold van Egmond*, *Elmand*, Slot- „ voogd van *Lerchem* [*Leerdam*], *Chriſtant* „ de * Droſſaard, *Ernſt* de Schenker, *Wil-* * *Dapi-* „ *lem Guis*, *Ludolf*, Knaape, *Daniel van Roo-* *ſer.* „ *denrys*, *Reinier de Oude*, *Maurinus van* „ *Monſter*, *Volpert van de Lek*, *Bertolf van* „ *Pendrecht*, *Jacob van Dusna*.

„ Gedaan te Brugge, op Dingsdag na den „ Zondag van *Reminiscere*, in 't Huis van „ den Prooſt van Brugge, in 't jaar van des „ Heeren Menſchwordinge MCXLVII (5) „ gelukkiglyk." Ter-

(5) In dit jaartal, 1147, is ongetwyfeld een misſlag begaan. Floris was toen nog geen Graaf. En Filips hadt nog niets in Vlaanderen te gebieden. Vide MEYERI *Annal.* ad annum 1157. Sommigen ſchynen Affchriften van het Verdrag gezien te hebben, in welken 1157 gelezen werdt. MEYERUS ad annum 1167. En op dit jaar 1157, wil SCRIVERIUS dit Verdrag lieflt plaatſen. *Levens der Graaven* in *Floris III.* bl. 152. Doch ik twyfel niet, of men moet, in plaats van MCXLVII, met eene geringe verandering, MCLXVII leezen: op welk jaar, het verdrag niet alleen by MEYERUS geplaatſt wordt, maar ook by PIERRE D'OUDEGHERST *Chron. & Annal. de Flaudres* Chap. LXXVII. f. 134. *Voiez auſſi* DU MONT, *Corps Diplomat.* Tom. I. Part. I. p. 87. En zo heeft MEERS ook gelezen in een Handſchrift uit de *Leen- of Charterkamer van Holland*, alwaar dit Verdrag, insgelyks, geboekt is. Zie *Charterb.* I. Deel, bl. 113. Wy hebben reeds gezeid, dat dit jaar 1167, naar den tegenwoordigen gemeenen ſtyl, volgens welken, het jaar met Louwmaand begint, 1168 is.

FLORIS III. XX.

Terwyl Graaf Floris nog te Brugge gevangen zat, konden 's Lands zaaken niet in die orde gehouden worden, of daar vielen, nu en dan, eenige ongeregeldheden voor. De Ingezetenen van Haarlem, eenig ongenoegen opgevat hebbende tegen de Buuren van *Schagen* in Weſtfriesland, maakten een Verbond met andere Kennemers, en waarſchynlyk ook met die van Alkmaar, en vielen, in den Winter des jaars 1166, in het Dorp Schagen, dat deerlyk uitgeplonderd en plat gebrand werdt. Ook werdt 'er eene menigte van Ingezetenen, ten deele omgebragt, ten deele gevangkelyk medegevoerd, en alleszins wreedelyk mishandeld (*x*). De Friezen, door deezen handel getergd, vereenigden hunne kragten; en trokken, niet lang hierna, over het Wed *Ottervoort*, vermoedelyk, gelegen, omtrent het Dorp *Oterleek*, tuſſchen de Schermer en de Heer Huigenwaard, naar Alkmaar. 't Steedje werdt terſtond belegerd. Eenige Buuren der Alkmaarderen, waarſchynlyk Kennemers, ſchooten wel toe, om de benaauwde Stedelingen te ontzetten; doch zy verſtooven, op 't gezigt van de geweldige magt der Friezen, en lieten hunne Buuren in den nood. Toen was 'er geen houden meer aan. Alkmaar werdt, binnen kort, overmeeſterd, geplonderd en verbrand. Tagtig Alkmaarders, waarſchynlyk, al de weerbaare manſchap, die zig, ten deezen tyde, in 't Steedje bevondt (*y*), ſtelden zig te weer, en vogten, als wanhoopende te-

De Haarlemmers en anderen vervoeſten Schagen.

De Weſtfriezen bemagtigen Alkmaar.

(*x*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1166.
(*y*) Zie S. EIKELENBURGS Alkmaar, *bl.* 48.

tegen de plonderende Friezen, tot dat zy allen op de plaats dood bleeven (z). Van den brand, dien de Friezen in Alkmaar ontſtaken, bleef de Kerk alleen onbeſchadigd, wordende dezelve, volgens eenpaarig beſluit der Friezen, verſchoond. Floris III.

Doch Graaf Floris was zo dra niet uit zyne gevangenis ontſlaagen, en in Holland te rug gekeerd, of hy beſloot, wraak van de Friezen te neemen. Zyne voornaamſte Leenmannen en derzelver onderhoorige manſchap dan op ontbooden, en eene aanzienlyke magt ſamen gebragt hebbende, trekt hy, door Kennemerland, en ſlaat zig te *Schoorl*, in 't gezigt van Weſtfriesland, ter neder, in den winter des jaars 1168. Hier hieldt hy raad met de Hollandſche Edelen, over 't beleiden van den voorgenomen togt. En 't zy, dat 'er goede raad duur was, of dat de Graaf, ten onregte, wat te lang marde, eenige jonge en moedige Edelen, jookerig naar den ſtryd, oordeelden dat men den tyd, vergeefs, met toeven ſleet, Zy rennen dan, tegen den zin des Graaven, voor uit, en vallen in Schagen; dat zig, naauwlyks, van de laatſte verwoeſting een weinig hadt begonnen te herſtellen, of het werdt, op nieuws, plat gebrand. De Friezen, midlerwyl op hunne luimen leggende, overvielen den verſpreiden hoop der Hollanderen, te zeer verlekkerd op plonderen en blaaken, en ſneeden hun den pas, naar 't gros des Legers, af. Toen werdt 'er fel gevogten. Eenige Hollandſche Edelen ſloegen door den Vyand, en Graaf Floris trekt op tegen de Weſtfriezen. Moet met verlies te rug keeren.

(z) Melis Stoke *in* Floris III. *bl.* 50.

FLORIS III. en kwamen, behouden, te Schoorl te rug. Doch de meeſten ſneuvelden. En onder deezen, werden geteld *Simon van Antwerpen*, *Willem van Voorhout*, *Baldran* of *Boudewyn van Haarlem*, *Gerard* de Droſſaard, *Floris Roeſt*, *Allard van Egmond*, *Bruin van Kaſtrichem*, de jonge *Gerard van Monſter* en *Everard van Noordwyk* (*a*). De Lyken der geſneuvelden, zo veel als men 'er bekomen kon, werden
1169. te Egmond begraaven. De nederlaag, van welke wy ſpreeken, viel voor op den tweeëntwintigſten van Louwmaand. De oude Schryvers hebben verzuimd aan te tekenen, wat Graaf Floris, na 't verneemen van deezen ramp der zynen, verrigt hebbe. Vermoedelyk is hy van Schoorl opgebroken, en zonder iets meer uit te voeren, naar huis gekeerd. De Friezen, dus tot verdere vyandelykheden aangemoedigd, hielden de Kennemers in geduurige onruſt. Alkmaar werdt, in den volgenden Zomer, van hun overvallen, en in brand geſteken. Doch de Buuren der Plaatſe, van eenige Edelen voorgegaan, deeden eenen uitval, en verjaagden de Friezen; die dertig van hunne ſtrydbaarſte mannen in den loop lieten. Men wil, dat 'er kans geweeſt zou zyn, om de Friezen geheellyk te ſlaan, indien men zig tyd gegeven hadt, om de Vlaamſche Boogſchutters, die vaſt in merkelyken getale herwaards kwamen, in te wagten (*b*), 't welk niet geſchied was. Schoon men zig dus voor Graave Floris tegen de Friezen te weer ſtel-

de,

(*a*) WILH PROCURAT. *ad annum* 1161. M. STOKE *bl.* 51. BEKA *in* Godefr *p.* 54.
(*b*) MELIS STOKE *in* Floris III. *bl.* 51.

de, blykt het egter niet, dat hy, zo lang hy leefde, in ſtaat geweeſt is, om hen volkomenlyk te beteugelen. FLORIS III.

XXI. Watervloeden in deeze Landen.

De Watervloeden, met welken deeze Landen, dikwils, en byzonderlyk omtrent deezen tyd, te kampen hadden, hebben ook, waarſchynlyk, veel toegebragt, om te verhinderen, dat het, tuſſchen de Hollanders en de Friezen, tot een beſliſſend gevegt, komen kon. Uit het verſchillend verhaal der oude Schryveren hier omtrent, kan men opmaaken, dat Holland, zo wel als Friesland, ten Ooſten en ten Weſten de Zuiderzee, en het Stigt van Utrecht, in en omtrent den jaare 1170, veel, door zwaare ſtormen en geweldige Zeevloeden, geleeden heeft. Op eenen heeten Zomer des gemelden jaars, volgde, in den Herfſt, een geweldige ſtorm, die 't Zeewater hoog over alle Landen joeg. Friesland omtrent Staveren werdt geheel overſtroomd (*c*). De vloed overviel de Kennemers zo onverwagt, dat 'er veel vee's verdronk, en de menſchen zig, ter naauwer nood, op de daken der Huizen bergden, alwaarze egter van ongemak zouden hebben moeten vergaan, zo die van *Diemen*, met kleine ſchepen af en aan vaarende, hunne ongelukkige Nabuuren niet uit den nood gered hadden (*d*). Zo hoog ſtondt het Zeewater in 't Stigt van Utrecht, dat men den Zeeviſch, *Bolk* of Wyting genoemd, omtrent de Stads muuren, met groote Viſchnetten, vangen kon (*e*). Men leeſt van 1170.

(*c*) GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1170.
(*d*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1170.
(*e*) BEKA *in* Godefr. *p.* 54.

FLORIS III. van andere hooge vloeden, omtreent deezen tyd voorgevallen, die den Ingezetenen deezer Landen ongetwyfeld veel ſchade hebben toegebragt; doch dat 'er de Zuiderzee door zou veroorzaakt geweeſt zyn, gelyk laatere Schryvers gegiſt hebben, ſtrydt met de oudſte berigten, die van ons Land in wezen zyn. Waarſchynlyk, zyn 'er de Zeegaten alleenlyk door verwyderd; gelyk men agt, dat, door de geweldige Vloeden, die ruim twee eeuwen laater voorvielen, ook geſchied is.

Oorſprong der geſchillen tuſſchen de Biſſchoppen van Utrecht en de Heeren van Amſtel.

Godefrid, Biſſchop van Utrecht, overleedt, volgens ſommigen, op den zevenentwintigſten van Bloeimaand des jaars 1177 (*f*). Hy was van eenen dapperen en grootmoedigen aart, en zo zeer gezet op de beveſtiging en uitbreiding zyns weereldlyken gebieds, dat hy zig, in eenen zyner Brieven, beroemt „ dat „ hy geen gevaar ontzag, en zelfs niet ſchroom„ de ten ſtryde te trekken, ter verdediging „ der Heilige Kerke (*g*)." Met deezen naam, werdt thans het beſchermen der tydelyke inkomſten eens Bisdoms verglimpt. De Stigtſche Edelen, goederen bezittende, welken de Biſſchop oordeelde der Kerke toe te behooren, lagen geduuriglyk met hem overhoop. *Egbert van Amſtel*, een der voornaamſte Stigtſche Edelen, hadt, boven anderen, al met Biſſchop Herbert geſchil gehad; 't welk wederom bygelegd was. Doch met Godefrid op nieuws in moeite geraakt zynde, moeſt Filips, Aartsbiſſchop van Keulen, tuſſchen beide komen,

(*f*) BEKA *in* Godefr. *p.* 55.
(*g*) *Apud* BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 175.

men, om den twist by te leggen. De Bis- FLORIS
schop beschuldigde Heere Egbert, dat hy al- III.
le de inkomsten, die der Utrechtsche Kerke, uit *Amstel*en het omleggende Land, toekwamen, aan zig getrokken hadt. Hier over was hy, eerst, door den Bisschop, gedagvaard; doch niet verschynende, ten Keizerlyken hove aangeklaagd. Sedert werdt hy in den Ryksban gedaan. De Aartsbisschop van Keulen bewerkte, eindelyk, een nadeelig Verdrag, tusschen hem en den Utrechtschen Bisschop, van welk nog een gebrekkelyk afschrift voorhanden is (6), waaruit wy deeze byzonderheden ontleend hebben. „ De Heer „ van Amstel, by eede afstand hebbende ge„ daan van al wat hy te vooren, *in Amstel* en „ daar omtrent, ter leen bezeten hadt, be„ loofde het zelve, voortaan, als *Stedehouder* „ *des Bisschops*, te zullen houden, onder die „ voorwaarden, dat alleen een zyner Zoonen, „ *Gysbrecht* genoemd, het zelfde Ampt, na „ zynen dood, van de hand des Bisschops, „ zou konnen verkrygen, mids dat hy den „ H. Maarten, dat is, het Bisdom van Utrecht, „ getrouw zou blyven dienen. Egbert moest „ wyders de Moeras *Bendelmerbroek*, sedert, „ agt ik, de *Bylemermeer* genoemd, met het „ gene 'er toe behoorde, en de helft van de „ tienden in *Weesp*, die hy in zyn bezit geno„ men hadt, geheellyk en voor altoos, aan „ de Utrechtsche Kerke afstaan." Men weet niet,

(6) *Apud* BUCHEL, *ad* HEDAM p. 175. Ook is een gedeelte van dit Verdrag uitgegeven, door C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, in de *Analecta Belgica*. Tom. III. P. I. p. 323.

FLORIS III.

niet, wanneer dit Verdrag getroffen werdt; doch indien Biſſchop Godefrid, in Bloeimaand des jaars 1177, overleeden is, moet het voor dien tyd geplaatſt worden. Men ziet 'er den grond in der hevige geſchillen, die, in laater' tyd, tuſſchen de Heeren van Amſtel en de Biſſchoppen van Utrecht, ontſtaan zyn. De Nakomelingen van Egbert hebben ook zo veel deel gehad, in de zaaken van Holland, dat wy hierom te liever een weinig uitvoeriger van hem geſproken hebben, dan zelfs, in de Beſchryvingen van Amſtelland, geſchiedt. Hy wordt, in 't gemeen, voor den eerſten Heere van Amſtel gehouden, van welken men, in oude Schriften, gewag vindt gemaakt. Doch in eenen Brief van den jaare 1126, vind ik ook eenen *Wolfgard van Amſtel* gemeld (*b*). Of *Amſterdam*, van ouds *Amſtelredam* genoemd, ten deezen tyde reeds in weezen was, mag met reden in twyfel getrokken worden. Dat 'er thans eene Plaats of Land was, *Amſtel* genoemd, blykt uit het aangehaalde Verdrag van Biſſchop Godefrid en Heere Egbert. Doch welk van beide het geweeſt zy, is onzeker. De gantſche Heerlykheid of het geheele Land van Egbert droeg den naam van *Amſtel*. Doch of 'er thans een Dorp of gehugt van dien naam ware, weet men niet.

Onderzoek of Amſterdam thans reeds in wezen was.

De Biſſchop van Utrecht ſtigt vier Sloten.

Eer wy van Biſſchop Godefrid affcheiden, moeten wy nog aanmerken, dat hy, om zig, te beter, tegen de Stigtſche Edelen en andere uitheemſche Heeren, te konnen beſchermen, vier ſterke Sloten heeft doen ſtigten, het *Slot ter Horſt*, aan de Veluwe, tegen de

(*b*) *Apud* BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 155.

de Gelderſchen, het *Slot te Montfoort*, tegen de Hollanders, het *Slot te Woerden*, tegen de Stigtſchen en het *Slot te Vollenhove*, in Overyſſel, tegen de Friezen. Alle deeze Sloten werden der Utrechtſche Kerke opgedraagen (*i*). De brief, by welken zulks, wegens het Slot ter Horſt geſchiedde, is, in 't jaar 1178, getekend (*k*), waar uit volgen zou, dat ſommige Schryvers Godefrids dood, ten onregte, op het jaar 1177 geſteld hebben. Ook ſtellen anderen dien, duidelyk, op het jaar 1178 (*l*). FLORIS III.

XXII. Boudewyn van Holland wordt Biſſchop van Utrecht.

BOUDEWYN VAN HOLLAND, Broeder van Graave Floris, volgde Godefrid op in de Biſſchoppelyke waardigheid, die hy agttien jaaren bekleed heeft (*m*). Graaf Floris zal, waarſchynlyk, de hand in zyne verheffing gehad hebben, en dit de reden geweeſt zyn, dat de Stigtſchen en Hollanders, geduurende zyne Biſſchoppelyke Regeeringe, Vrede hebben gehad.

Onderneemingen der Hollanderen tegen de Friezen. 1179.

Zelfs maakten de twee Broeders, Boudewyn en Floris, een onderling Verbond, uit kragt van welk, zy, in den jaare 1179, gelykerhand, eenen togt ondernamen tegen de Friezen, die egter kwalyk ſlaagde (*n*). De Hollandſche Schryvers zwygen van deezen togt, zo dat wy 'er geene verdere omſtandigheden van melden konnen. Doch in 't volgende

(*i*) BEKA *in* Godefr. *p.* 55. Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* II. *p.* 2

(*k*) BUCHEL. *ad* HEDAM *p.* 176. GODEFR. MONACH. *ad annum* 1178.

(*l*) Chron. de Traject. *p.* 331. *in* MATTH. Analect. *Tom.* V. HEDA *p.* 174 Anonym. de Reb. Ultraj *Cap.* III. *p.* 3.

(*m*) BEKA *p.* 56. HEDA *p.* 176.

(*n*) GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1179.

FLORIS III. gende jaar, viel Graaf Floris, met een grooten hoop Volks, in Weſtfriesland, en verbrandde *Winkel* en *Nieuwdorp*. De Friezen, daar en tegen, vielen, in 't jaar 1182, in *Akerſloot*, een der voornaamſte Dorpen van Kennemerland; doch werden, van de Kennemers, zo wel ontvangen, dat zy, met groot verlies, te rug wyken moeſten (*o*). Graaf Floris, omtrent twee jaaren laater, wederom eenen inval in Friesland gedaan hebbende, ſtak over naar Texel en *Wieringen* (*p*): welke Eilanden beide zig aan hem onderwierpen, en hem, volgens het eenpaarig getuigenis onzer oudſte Schryveren, eene brandſchatting van vierduizend Mark Zilvers moeſten opbrengen (*q*): eene ongelooflyke ſomme naar den tyd, en de omſtandigheden deezer geweſten, die, onlangs, zo veel van 't Zeewater geleeden hadden: waarom men veelligt agten moet, dat de oudſte Schryvers een' misſlag, in 't begrooten derzelve, begaan hebben.

Winkel en Nieuwdorp verbrand. 1182.

Texel en Wieringen gebrandſchat. 1184.

XXIII. Onluſten tuſſchen Utrecht, Brabant en Gelder. Boudewyn, Biſſchop van Utrecht, beſchreef, omtrent deezen tyd, alle de Leenmannen en hooge Amptenaars des Bisdoms, om hunne Leenen van hem te komen verheffen, en in hunne Ampten beveſtigd te worden. In eene oude Chronyk van Utrecht (*r*), vindt men eene Lyſt deezer Leenmannen en Amptenaaren, in welken, onder an-

(*o*) MELIS STOKE *in* Floris III. *bl.* 53.
(*p*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 75.
(*q*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1184.
(*r*) Chron. de Traject. *apud* MATTH. Analect. *Tom.* V. *p.* 384.

anderen, de Hertog van Brabant, de Graaven van Holland en van Gelder, de Heeren van Heusden, van Arkel, van Altena, van Amstel, van Woerden, van Groningen, en van Koeverden worden opgeteld. Alle deeze Heeren verscheenen voor den Bisschop. De Hertog van Brabant, of liever van Lotharingen, want dus noemde zig *Henrik de I.* nog, was de eenigste, die agter bleef. Hy hieldt het Graafschap van de Veluwe ter Leen van de Utrechtsche Kerke. Een Graaf, *Rotgar* genoemd, hadt, reeds in den jaare 838, een goed deel zyner goederen, gelegen in de Landstreek de Veluwe, aan de Utrechtsche Kerke geschonken (*s*). Keizer Henrik de IV. hadt hier, in den jaare 1077, een stuk Lands, *Broek* genoemd, ook in de Landstreek de Veluwe, in het Graafschap van zekeren Graave *Dirk*, gelegen, bygevoegd (*t*). Sedert, beweerden de Bisschoppen van Utrecht, op wat grond is my niet genoeg gebleeken, dat hun het gantsche Graafschap van de Veluwe, door de Keizers, was afgestaan (*u*). Zy hadden 't wederom aan de Hertogen van Lotharingen ter Leen gegeven: en Godefrid van Bouillon, Hertog van Lotharingen, hadt het, zo sommigen willen, als eene Bruidschat met zyne Dogter, aan Henrik van Nassau, Graave van Gelder, opgedraagen (*v*). Anderen voegen 'er by, dat Godefrid, naar het Heilige Land

Floris III.

Staat van het Graafschap van de Veluwe.

(*s*) Heda *in* Alphrico, *p.* 51.
(*t*) Diplom. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 137.
(*u*) Diplom. Henr. IV. *apud* Hedam *p.* 177.
(*v*) H. Aquilii Chr. Gelriæ. *p.* 15.

FLORIS III. Land vertrekkende, de Veluwe, reeds te vooren, aan OTTO VAN NASSAU, Graave van Gelder, verpand hadt (*w*). Hoe 't zy; GERARD DE II, Graaf van Gelder, was nog onlangs in 't bezit van de Veluwe, en Hertog Henrik schynt zig zo weinig aan een Graafschap, welk hy, alleenlyk ter leen houdende, wederom ter leen afgestaan hadt, te hebben laaten gelegen zyn, dat hy niet goedvondt, het zelve, op zynen tyd, van den Bisschop te konnen verheffen.

Euvel werdt dit van Boudewyn opgenomen. Terstond verklaarde hy het Leen der Veluwe verbeurd, ten behoeve der Utrechtsche Kerke. Daar na viel hy, met een Leger, in het Graafschap, en verjoeg Graaf Gerard, die eenig Krygsvolk by een gebragt hadt, om zig in 't bezit van de Veluwe te handhaaven. De Graaf sloeg, sedert, het beleg voor Deventer, eene Stad in Overyssel, welker Heerlykheid, gedeeltelyk, door Koning Zwentibold, in den jaare 890 (*x*), en naderhand, geheel, door Keizer Henrik den III, in den jaare 1046, aan de Utrechtsche Kerke, geschonken was (*y*). Terwyl dit beleg duurde, werdt 'er, door bemiddeling van Keizer Fredrik, een stilstand van wapenen getroffen, voor eenen langen tyd. De wederzydsche vyandelykheden namen een einde; doch Gerard van Gelder, in den jaare 1180, overleeden, en door zynen Broeder, *Otto den II.* opgevolgd zynde, hervatte de Bisschop den togt

(*w*) PONTAN. Hist. Gelr. *Libr.* VI. *p.* 96, 104.
(*x*) Dipl. Zuentib. *apud* HEDAM *p.* 63.
(*y*) Dipl. Henr. III. *apud* HEDAM *p.* 129.

togt naar de Veluwe; doch werdt zo wel van Graave Otto ontvangen, dat 'er een felle kryg uit ontſtondt. Men meende, dat de Keizer, die, ten deezen tyde, met Filips, Aartsbiſſchop van Keulen, overhoop lag, de oneenigheid onder de hand voedde, op dat de Keulenaars geene hulp van den Biſſchop van Utrecht zouden konnen krygen, en in hunnen handel en Vaart langs den Ryn, benedenwaards, belemmerd worden. In 't jaar 1187, was de Oorlog op zyn hevigſt (z). De Biſſchop viel in de Veluwe en 't Graafſchap Zutfen, alwaar veele Dorpen in den brand geſteken, en veel buits behaald werdt. Floris III. 1187.

Het Graafschap Zutfen, oudtyds, door byzondere Graaven beheerd, was, na 't jaar 1076, in 't welk Geerlak, Graaf van Zutfen, in den ſlag by Yſſelmonde, geſneuveld was, gekomen aan Gerard, Zoon van Otto den I., Graave van Gelder, die Geerlak, zo wel als hem, by twee byzondere Vrouwen, gewonnen hadt (a). Sedert, zyn de Graaven van Gelder altoos ook regeerende Graaven van Zutfen geweeſt. En ſommigen, die zig, na deezen tyd, *Graaven van Zutfen* genoemd hebben (b), moeten als afſtammelingen van het oude huis van Zutfen, geenszins als regeerende Graaven, aangemerkt worden. Het Graafſchap Zutfen leedt, derhalve, veel in den tegenwoordigen Oorlog. Boudewyn van Utrecht hadt Dirk, Graaf van Kleef, en Floris, Graaf van Holland, bewoogen, om hem Staat van 't Graafſchap Zutfen.

(z) Godefrid. Monach. *ad annum* 1187.
(a) H. Aquilii Chron. Gelr. p. 12, 13.
(b) Zie boven *bl.* 226.

FLORIS III. hem by te ſtaan. Graaf Floris plonderde de Veluwe, en voerde een' ſchoonen buit van Vee naar Deventer. Dit ſtelde deeze Stad bloot, voor eene nieuwe belegering. Graaf Otto, drieduizend Krygsknegten bezoldigd hebbende, ſloeg 't beleg voor Deventer; waar in toen agthonderd Stigtſche Ruiters lagen. 't Beleg duurde drie weeken: en de Graaven van Holland en van Kleeve maakten zig reeds gereed, om de Stad te ontzetten (*c*), wanneer, in 't volgende jaar 1188, te Ments, door bemiddeling van Keizer Fredrik, een Verdrag, getroffen werdt (*d*), volgens welk, Graaf Otto in 't bezit der Veluwe blyven moeſt, tot dat daarover, by den Keizer, anders geoordeeld werdt (*e*). Henrik de VI., Zoon van Keizer Fredrik, deedt, daar na, op den zesden van Lentemaand des jaars 1191, uitſpraak wegens het geſchil over de Veluwe; welk Graaffchap Biſſchop Boudewyn nog al beweerde, aan de Utrechtſche Kerke toe te behooren, uit hoofde eener Keizerlyke Gifte; waar tegen Henrik de I., Hertog van Lotharingen, ſtaande hieldt, dat hy de Veluwe van den Keizer ter leen ontvangen hadt. De Veluwe werdt toen der Utrechtſche Kerke op nieuws opgedraagen, onder voorwaarde, dat zy dit Graaffchap, aan Hertog Henrik en des zelven Erfgenaamen, ter leen afſtaan zou (*f*). Otto de II, Graaf van Gelder, moet, ſedert, het

1188.

Verdrag wegens de Veluwe.

(*c*) BEKA *in* Baldev. II. *p.* 56.
(*d*) GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1188. Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* IV. *p.* 4.
(*e*) BEKA *in* Baldev. II. *p.* 56.
(*f*) Diplom. Henr. VI. *apud* HEDAM *p.* 177.

het Leen der Veluwe van Hertoge Henrik hebben komen verheffen, alzo hy zig, in twee Brieven (*g*), een Leenman des Hertogs noemt. FLORIS III.

XXIV. Togt naar 't Heilige Land.

Ondertuſſchen was, al in 't jaar 1188, een nieuwe togt naar 't Heilige Land ondernomen. Veele Plaatſen, door de Latynſche Chriſtenen voorheen bemagtigd, waren, in 't voorgaande jaar, *Saladyn*, Soudaan of Sultan van Egipte, in handen gevallen; die, ſedert het jaar 1171, 't bewind over Egipte gehad hebbende, den Chriſtenen in dit Land, en in Syrie en Paleſtine, veel afbreuks gedaan hadt. De Stad Jeruzalem zelve werdt, na een beleg van veertien dagen, op den tweeden van Wynmaand des jaars 1187, ingenomen, na dat zy agtentagtig jaaren in de handen der Latynſche Chriſtenen geweeſt was. De Paus, *Klemens de III*, drong ſedert zo ſterk, op het herwinnen van het Heilige Land, dat de voornaamſte Vorſten van Europa, in 't jaar 1188, het Kruis aannamen. Keizer Fredrik zelf verbondt zig, nevens agtenzeſtig der aanzienlykſte Heeren, zo geeſtelyken als weereldlyken, tot het doen van den Kruistogt, die, in Grasmaand des aanſtaanden jaars 1189, moeſt aangevangen worden (*h*). Graaf Floris van Holland hadt, reeds in 't jaar 1184, het Kruis aangenomen (*i*), en maakte zig nu gereed, om den togt by te woonen. Otto de

Graaf Floris woont denzelven by.

II.

(*g*) *Apud* MIRÆUM Donat. Belg. *Libr.* II. *Cap.* LXXXIV. *& Libr.* I *Cap.* LXXXI. *in Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 565, 401.

(*h*) GODEFR. MONACH. *ad annos* 1188, 1189.

(*i*) MELIS STOKE *in* Floris III. *bl.* 53. GODEFR. MONACH. *ad annum* 1190.

DIRK VII. II. Graaf van Gelder, wilde den Keizer ook verzellen. Ten beſtemden tyde dan, trokken de Kruisvaarders op, den weg te lande neemende, door Hongarye en Bulgarie. In de
1190. Lente des jaars 1190, toog het Leger over den Hellespont, en bemagtigde, in Bloeimaand daar aan volgende, de Stad *Kogni* of *Ikonie*. In de volgende maand, was het Heir tot in *Karamanie* of *Cilicie* gevorderd; alwaar Keizer Fredrik, zig, op Zondag den tienden van Zomermaand, in zeker Riviertje, baadende, ongelukkiglyk verdronk. Het gantſche Leger hadt veel op deezen langen togt geleeden. Men trok egter voort naar Antiochie in Syrie, alwaar het Lyk des Keizers begraaven werdt.

Sterft te Antiochie. Terwyl men hier vertoefde, werdt Graaf Floris van eene zwaare ziekte bevangen, die hem, in korten tyd, uit het leeven rukte. Hy werdt, in de S. Pieters Kerke, te Antiochie, niet verre van het Graf des Keizers, ter aarde gebragt. Te Antiochie, ſmolt het Leger ſterk, door eene algemeene ziekte, ontſtaan uit een onmaatig gebruik van ſpyze en drank, waaraan men lang gebrek gehad hadt (*k*).

XXV. Dirk de VII. wordt Graaf van Holland. Graaf Floris liet, by zyne Gemaalin Ada, twee Zoonen na. De oudſte, DIRK genoemd, werdt, na dat de tyding van zyn Vaders overlyden hier te Lande gekomen was, terſtond voor Graave van Holland erkend. *Willem*, de jongſte, hadt Graave Floris op den Kruistogt verzeld, en zig zo wel gekweeten, dat *Fredrik*, Hertog van Zwaben, Zoon van Keizer Fredrik, hem by zig hieldt, ten minſten

(*k*) M. STOKE *in* Floris III. *bl.* 57, 58.

ſten tot in 't volgende jaar, in welk hy de Stad *Akre* in Paleſtina hielp bemagtigen, na dat zy, omtrent twee jaaren, belegerd geweeſt was (*l*). DIRK VII. 1191.

Filips, Graaf van Vlaanderen, die den Kruistogt ook bygewoond hadt, was, geduurende het beleg van Akre, overleeden. Hy liet geene Kinderen na; des rees 'er terſtond geſchil, over de opvolging in 't Graaffchap. *Filips*, Koning van Frankryk, hield ſtaande, dat het aan hem vervallen was. Doch *Boudewyn*, Graaf van Henegouwen, die met *Margaret*, Zuſter van Graave Filips, gehuwd was, ſtelde zig in 't bezit van het zelve. Dit ging egter niet toe, zonder veel tegenſtribbeling (*m*). Dirk de VII, Graaf van Holland, bediende zig van de verwarringen, die hier uit ontſtonden, om zig te ontſlaan van de leenroerigheid, die hy, volgens de overeenkomſt, in den jaare 1168, tuſſchen de Graaven Filips en Floris den III. getroffen, den Vlaamſchen Graave ſchuldig was. Hy vervoegde zig, ten dien einde, by Keizer HENRIK DEN VI, die zynen Vader, Fredrik den I, onlangs was opgevolgd, begeerende, de Zeeuwſche Eilanden Beweſter-Schelde voortaan alleen van 't Ryk ter leen te mogen houden. Doch de Keizer weigerde hiertoe zyne ſtem te geeven. Des zag Graaf Dirk zig, eerlang, genoodzaakt, den gewoonen leen-eed (7) wegens dit

Hy poogt zig van de Leenroerigheid aan Vlaanderen wegens Zeeland Beweſter-Schelde te ontſlaan.

(*l*) M. STOKE *in* Floris III. *bl.* 58.
(*m*) MEYERUS *ad annum* 1191.

(7) In eene Lyſt der Leenmannen van Vlaanderen van deezen tyd, by DU CHESNE (*Rerum Normannic. Script.* p. 1031.) wordt de Graaf van Holland [*Comes de Ollandia*] uitdrukkelyk genoemd.

DIRK VII. gedeelte van Zeeland, aan Boudewyn, als Graave van Vlaanderen, te komen afleggen (*n*). Boudewyn, ondertuſſchen voor de magt van Filips, Koning van Frankryk, bedugt, vondt geraaden, zig van de hulpe des Keizers te verzekeren, ten welken einde hy
1192. zig, in 't jaar 1192, wegens de Landen van Aalſt en Waas, de vier Ambagten, het Land omtrent de Schelde, Walcheren, Zuidbeveland, Noordbeveland, Wolfaartsdyk en Borſelen, een Leenman des Keizerryks erkende (*o*).

Zeeland Beweſter-Schelde werdt dus, ten opzigte van Graave Dirk, een agterleen des Keizerryks. Hy heeft 'er, zo lang hy leefde, bewind over gehad. In 't jaar 1199, ſchonk hy aan de Abtdye te Rynsburg, voor het Land en Regtsgebied van *Aalsmeer*, een ſtuk Lands in Walcheren, het zelve van alle Graaflyke beden vry verklaarende (*p*). Het wordt nog *Rynsburg* genoemd.

XXVI. Twiſt tuſſchen Dirk den VII. en Willem, zynen Broeder.

Willem, Broeder van Graave Dirk den VII, midlerwyl nog eenigen tyd na de verovering van Akre, in 't Heilige Land vertoefd hebbende, keerde, eindelyk, naar Holland te rug, alwaar hy, in 't eerſt, vriendelyk ontvangen werdt. Wel haaſt rees 'er egter oneenigheid tuſſchen de Broeders, en Willem, die reeds eenige vrienden gemaakt hadt, begaf zig, volgens de gewoonte van de misnoegde Broeders der Graaven, naar Weſtfriesland, al-

(*n*) MEYERUS *ad annum* 1191.
(*o*) MEYERUS *ad annum* 1192.
(*p*) Diplom. *Vide apud* J. F. FOPPENS. Nova Diplom. Coll. *Cap.* LXXV. *p.* 362.

alwaar hy de Dregterlanders gereed vondt, om hem hulpe te bieden. Terſtond werden de vyandelykheden, van Willems zyde, begonnen (*q*), die waarſchynlyk de Kennemers getroffen zullen hebben, ſchoon de oude Schryvers zulks niet hebben aangetekend. Graaf Dirk verzamelde vaſt een aanzienlyk leger; doch verſtaan hebbende, dat de Vlaamingen in Walcheren gevallen waren (*r*), was hy genoodzaakt zyne magt te verdeelen. De oorzaak van deezen inval wordt niet naauwkeurig gemeld. Doch Graaf Dirk hadt, omtrent deezen tyd, van Keizer Henrik den VI. de beveſtiging in de Geervlietſche tollen weeten te verkrygen. By den open brief, die nog voor handen, en, op den twintigſten van Wynmaand des jaars 1195, te Ments, getekend is, wordt hem vryheid gegeven, „ om eenen „ Tol van vyf ten honderd, van alle voorby„ vaarende Schepen, die honderd of meer „ marken waardig waren, te heffen. Ook „ wordt allen Inwooneren des Duitſchen Ryks, „ met naame den Vlaamingen bevolen, deezen tol te betaalen, op eene boete van dertig ponden Gouds, de helft ten behoeve „ van de Ryksſchatkiſt; de andere helft ten „ behoeve van hem, die 't ongelyk geleeden „ heeft, te verbeuren (*s*)." De Vlaamſche Kronyken melden, dat deeze Tol niet alleen ten ſcherpſten werdt ingevorderd; maar dat men den Vlaamſchen Koopluiden, in plaats van

Dirk VII.

De Vlaamingen vallen in Walcheren.

(*q*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 59.
(*r*) Joann. a Leydis *Libr.* XIX. *Cap.* 2.
(*s*) Diplom. Henr. VI. *ap.* Mart. & Durand. Theſ. Anecd. *Tom.* I. *col.* 661.

DIRK VII. van vyf, dikwils tien ten honderd afperſte (*t*). Ondertuſſchen, ſtreedt het heffen van eenigen Tol van de Vlaamingen met het X. *Artikel* van het Verdrag van den jaare 1168 (*u*). 't Is dan ten hoogſte waarſchynlyk, dat het ongenoegen, hierover onſtaan, Graave Boudewyn, tot den inval in Walcheren, zal bewoogen hebben.

Vrouw Aleid overwint de Weſtfriezen. 1195.

Graaf Dirk ſtak, met een gedeelte zyns Legers, naar Zeeland over. Het ander gedeelte ſtelde hy onder 't bevel zyner Gemaalinne, *Aleid*, Dogter van Dirk, Graave van Kleef. Zy was eene ſchrandere en moedige Vrouw. Des werdt haar de Kryg tegen 's Graaven Broeder, Willem, en tegen de Weſtfriezen toevertrouwd; waartoe zy zig, veelligt, te gereeder getoond heeft, om dat men haar, als de voornaame oorzaak van Willems ongenoegen, verdagt hieldt. De Graavin, met de benden onder haar bevel ſtaande opgetrokken zynde, ſloeg zig neder te Egmond, op de grenzen van Kennemerland en Weſtfriesland, niet zonder der Abtdye veel overlaſt aan te doen; alzo zy zig van de Kloofterlingoederen onbeſchroomd bediende, en onder den ſchyn van S. Albrecht te willen bezoeken, de Monniken op veele koſten joeg (*v*). Zy bleef te Egmond, van den tienden van Oogſtmaand tot den agttienden van Slagtmaand des jaars 1195, zonder dat blykt, dat 'er, in al dien tyd, eenig gevegt tuſſchen haar en de Weſtfriezen voorgevallen is. Doch zy hadt on-

(*t*) MEYERUS *ad annum* 1195.
(*u*) Zie hier voor, *bl.* 255.
(*v*) WILH PROCURAT. *ad annum* 1195. MELIS STOKE, *bl.* 59.

ondertuſſchen de Nieuwdorpers en Winkelers, door geſchenken, in haar belang weeten over te haalen, terwyl dezelven nog ſcheenen eene lyn met de andere Weſtfriezen te trekken. Zelfs vervoegden zy zig by Willems Leger, welk zig, omtrent Alkmaar, ter neder ſloeg, gereed om Vrouw Aleid, die terſtond op het zelve aantrok, af te wagten. Naauwlyks nam de ſtryd eenen aanvang, of die van Winkel en Nieuwdorp deinsden te rug. De andere Weſtfriezen, geene kans ziende, om den Hollanderen, die toen veel ſterker van getal waren dan zy, het hoofd te bieden, volgden hun voorbeeld. Willem alleen, van weinige manſchap verzeld, hieldt ſtand (*w*). Doch de Kennemers drongen zo ſterk op hem in, dat hy genoodzaakt werdt, insgelyks, de wyk te neemen. Hy ontkwam dus ter naauwer nood de gevangenis; en de zege verklaarde zig, t'eenemaal, voor Vrouwe Aleid (*x*). DIRK VII.

De Zeeuwſche togt van Graave Dirk ſlaagde even gelukkig. In 't Eiland Walcheren, viel een hevig gevegt voor, tuſſchen hem en Graaf Boudewyn. De Vlaamingen werden geſlaagen, en genoodzaakt Zeeland te ruimen. Juiſt op den zelfden tyd, kreeg Graaf Dirk de tyding der overwinninge, door Vrouwe Aleid behaald: des begaf hy zig, terſtond, naar Holland, en naar Egmond. Hier vervoegden zig, nog voor 't einde des jaars, Boudewyn, Biſſchop van Utrecht, Dirk, Domprooſt van Utrecht, en Otto, Graaf van Bentheim

De Hollanders verdryven de Vlaamingen uit Walcheren.

De twiſt tuſſchen Graave Dirk en zynen Broeder wordt bygelegd.

(*w*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 59, 60.
(*x*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1195.

Dirk VII. them, alle drie Oomen des Graaven van Holland, benevens zyne Moeder, Vrouwe Ada. Zy kwamen om de Broeders te bevredigen; waartoe veel tyds gespild werdt. Graaf Dirk begaf zig ondertusschen naar Haarlem, werwaards hem de Bisschop volgde. Willem werdt eerlang, door den Domprooft, bewoogen, om ook naar Haarlem te gaan, alwaar, op eenen vroegen morgen, voor 't bedde van Graave Dirk, eene overeenkomst tusschen de Broeders getroffen werdt: volgens welke „al„ le vyandelykheden moesten ophouden. Wil„ lem zou, jaarlyks, uit de Geervlietsche tol„ len, driehonderd ponden trekken, en al wat „ Graaf Dirk, in het Graafschap Oostergou„ we en Westergouwe, toen in 't gemeen „ *Oostfriesland* genoemd, bezat, van hem „ ter leen houden (*y*)."

Sommigen willen, dat Westfriesland, ten deezen tyde, insgelyks, aan Willem ter leen gegeven werdt (*z*). Doch hier van vind ik geen gewag, by de oudste Schryvers. Op Oostfriesland nu, wanneer men 'er Oostergouwe en Westergouwe door verstaat, hadden de Graaven van Holland zo veel regt, als hun, by de jongste overeenkomst, met den Bisschop van Utrecht, ten overstaan des Keizers, gemaakt, gegeven of gelaaten was. Wy hebben 'er, ter zyner plaatse (*a*), verslag van gedaan.

Zeer waarschynlyk is 't, dat de Westfriezen, in 't Verdrag tusschen de twee Broeders, niet

(*y*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1195. Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 60.
(*z*) Ubb. Emm. *Libr.* VII. *p.* 302.
(*a*) Boyer, *bl.* 244.

niet begreepen zullen geweeſt zyn. Immers men leeſt, dar Graaf Dirk, in den Winter des jaars 1198, in Dregterland gevallen zynde, eene deerlyke verwoeſting onder hen heeft aangeregt (*b*). Dirk VII.

Willem trok, midlerwyl, terſtond na 't ſluiten van het Verdrag, naar Friesland beooſten de Zuiderzee; alwaar hy tot Graaf werdt ingehuldigd. Ook wordt hy, in eenen Brief van Graaf Dirk van den jaare 1198, *Graaf van Friesland* genoemd (*c*). Niet zo ligt kon hy zig egter in 't Graaflyk bewind van Friesland beveſtigen. Den meeſten tegenſtand leedt hy van den Graave van de Kuinder (*d*), den zelfden, zo ik agte, dien onze Latynſche Kronykſchryvers *Henricus Grus* (*e*), en de Hollandſchen *Henrik de Kraan* noemen (*f*) Zyn Slot van de Kuinder lag op de Frieſche grenzen, en de Friezen hadden 'er altoos veel overlaſt van gehad. Graaf Willem wierp, om hem te beteugelen, eene ſterkte op by *Ooſterzee*, thans een groot Dorp in de Grietenye van de Lemmer, niet verre van de Kuinder. Van tyd tot tyd, vielen 'er gevegten voor tuſſchen Willem en Henrik, tot dat Graaf Willem, den Graave van de Kuinder vyfhonderd man afgeſlaagen hebbende, het Slot tot de overgaave dwong; ten gronde toe ſlegten deedt, en Henrik noodzaakte het Land te ruimen (*g*). Hen-

XXVII. Willem wordt Graaf van Friesland. Hy verjaagt Henrik de Kraan.

(*b*) Wilh. Procurat. *ad ann.* 1198. Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 63.
(*c*) Diplom. Theod. VII. *apud* Buchel. *ad* Hedam *p.* 211.
(*d*) Beka *in* Baldev. II. *p.* 57.
(*e*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1195.
(*f*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 60.
(*g*) Beka *in* Baldev. II. *p.* 58. Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 60.

DIRK VII. Henrik begaf zig toen naar Holland by Graave Dirk, die hem zo wel ontving, dat hy zig, met reden, in 't vermoeden gebragt heeft, van den Graave van de Kuinder, onder de hand, tegen Graave Willem, geſtyfd te hebben.

Graaf Willem, zig, eenigermaate, in 't bezit zyns nieuwen Graafſchaps, beveſtigd hebbende, deedt een' keer naar Holland, om Vrouwe Ada, zyne Moeder, te bezoeken. Ook hadt hy voorgenomen, Graave Dirk te gaan zien, 't welk Vrouw Ada zeer afriedt, hem voorſpellende, dat zyn Broeder hem zekerlyk gevangen neemen zou. Hy bleef egter by zyn voorneemen, zynen Broeder niets args toevertrouwende (*b*).

Twiſt om de Biſſchoppelyke waardigheid van Utrecht. 1197.

Graaf Dirk bevondt zig, ten deezen tyde, op 't Slot ter Horſt, in 't Stigt van Utrecht, Zyn Oom, Biſſchop Boudewyn, in 't jaar 1196, overleeden zynde, ſtonden *Dirk*, Domprooſt van Utrecht, Broeder des overleeden Biſſchops, en *Arnoud*, Prooſt van Deventer, beide naar den Myter. De eerſte werdt, door Graave Dirk van Holland, de ander, door Graave Otto van Gelder, ondersteund. Keizer Henrik de VI. beval, om den twiſt te beſlegten, dat Dirk en Arnoud beide naar Rome trekken, en hunne zaak voor den Paus, toen *Celeſtyn den III*, bepleiten zouden. 't Weereldlyk bewind van 't Bisdom ſtelde hy, ondertuſſchen, in handen van Graave Dirk van Holland; tot merkelyk ongenoegen van den Graave van Gelder, die zig van gantſch Overyſſel, met ge-

(*b*) MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 62, 63.

geweld, meester maakte, terwyl de Stad en het Kasteel van Utrecht en het gantsche Nederstigt Graave Dirk onderdaanig was. De twee Graaven deeden elkanderen veel schade, met plonderen en blaaken; doch Graaf Otto, in een fel gevegt te *Heimenberg* by Reenen geslaagen zynde, hieldt zig, sedert, eenen geruimen tyd stil. Ondertusschen stierf Arnoud, Proost van Deventer, te Rome, en de Paus wees het Bisdom zynen Mededinger DIRK toe (*i*), die egter ook, op de te rug reize, te Pavie, overleedt (*k*). De Geestelykheid van Utrecht verkoos toen DIRK VAN DER AARE, Proost van Maastricht, tot Bischop (*l*). De Graaf van Holland, die nu 't weereldlyk bewind van 't Bisdom den Bischop wederom moest afgestaan hebben, hieldt het, zegt de Schryver, dien wy hier volgen, egter *tegen regt*, in handen (*m*), en bleef, om 'er zig in te versterken, op het Slot ter Horst leggen. DIRK VII. Dirk van der Aare wordt Bischop.

Hier kwam hem zyn Broeder Willem bezoeken: doch bespeurde wel haast, dat hy de waarschuwing zyner Moeder te los in den wind geslaagen hadt. Henrik de Kraan, die zig hier ook bevondt, deedt Willem, in 't gezigt en vermoedelyk op last van Graave Dirk, vatten, en in de gevangenis werpen. 't Leedt egter niet lang, of Willem vondt gelegenheid om te ontvlugten. Hy begaf zig toen naar Gelderland, alwaar hy wel ontvangen XXVIII. Graaf Willem wordt gevangen, doch ontvlugt.

(*i*) MELIS STOKE, *bl.* 61. BEKA *in* Theod. I. *p.* 61.
(*k*) GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1197.
(*l*) BEKA *in* Theod II. *p.* 62.
(*m*) MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 61, 63.

DIRK VII. gen werdt. Graaf Otto gaf hem zelfs zyne Dogter *Aleid* ter Vrouwe, met welke hy naar Friesland keerde (*n*). Graaf Dirk, de party zyns Broeders, door dit Huwelyk, zo zeer geſterkt ziende, en met de Stigtſche zaaken de handen vol werks hebbende, leende ligtelyk het oor naar een Verdrag, welk, kort hierna, tuſſchen de twee Broeders en den Graave van Gelder, geſlooten, en ſedert ongeſchonden gehouden werdt (*o*).

Beginſels van den Utrechtſchen Kryg.

De Graaven van Gelder en van Holland ſchynen, van toen af al, op middelen bedagt geweeſt te zyn, om de Stigtſchen gelykerhand te beoorloogen. Graaf Dirk heeft zig, buiten twyfel, in 't weereldlyk bewind van 't Bisdom willen handhaaven, 't welk de Stigtſchen niet zullen hebben willen gedoogen: waardoor het ongenoegen des Graaven vermeerderd zal zyn geworden. Graaf Otto hadt ook reden, om op de Stigtſchen geſtoord te zyn. Doch deeze moet van wat hooger opgehaald worden.

XXIX. Onluſten in Drente.

Omtrent den jaare 1195, en dus nog by 't leeven van Biſſchop Boudewyn, hadt *Floris van Vorenborch* (*p*), die, van zynentwege, 't Slot te Koeverden bewaarde, zig den haat des Biſſchops op den hals gehaald, door het verzwaaren der Tollen, waarover Otto, Graaf van Benthem, Boudewyns Broeder, dikwils geklaagd hadt. De Biſſchop deedt Floris wel in den ban; doch deeze ſtoorde zig hier zo weinig aan, dat Boudewyn

(*n*) MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 63.
(*o*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1197.
(*p*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* VI. *p.* 5.

wyn genoodzaakt was, een Leger by een te brengen, met welk hy 't beleg ſloeg voor 't Slot te Koeverden, dat zig eerlang over gaf, en, nevens de Landvoogdy van Drente, eerſt aan *Gizelbert Poſtekyn*, een' Hollandſch' Edelman; doch na verloop van eenige jaaren (*q*), aan Graave Otto van Benthem, ter bewaaringe, opgedraagen werdt. *Volkert*, Stiefzoon van den geweezen Slotvoogd, geduurende 't beleg, gevangen, of als Gyzelaar mede genomen, en ſedert geſlaakt zynde, wiſt, eerlang, een' grooten aanhang in Drente te maaken, die zig, heimelyk, tegen den Graave van Benthem, verbondt. Men geloofde, in 't gemeen, dat Volkert onder de hand gedyft werdt, door Otto, Graave van Gelder (*r*), die toen den Huize van Holland zeer vyandig was. Ook is 't niet vreemd, dat hy zig met Drentſche zaaken moeide, alzo de Steêvoogdy van Groningen, reeds voor meer dan dertig jaaren, van de Gelderſche Graaven ter Leen gehouden was (*s*). De Groningers waren ook de eerſten, die tegen de Graave van Benthem opſtonden. Zy bragten, in eenen oploop, hunnen Steêvoogd om 't leeven, en bemuurden hunne Stad tegen de belofte, die zy den Utrechtſchen Biſſchop, voorheen (*t*), gedaan hadden. Volkert maakte zig meeſter van de Biſſchoppelyke inkomſten in Twente. Het Dorp Koeverden en de Voorburgt van 't Slot

DIRK VII.

(*q*) Anonym. de Reb. Ultraj *Cap.* VI. *p.* 5.
(*r*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* VII. *p.* 7.
(*s*) Zie hier voor, *bl.* 244.
(*t*) Zie hier voor, *bl.* 229.

Dirk VII. Slot werden aan koolen gelegd. Biſſchop Boudewyn en Graaf Otto van Benthem vielen, met magt van Volk, in Drente, welk deerlyk verwoeſt werdt. Toen kwam Graaf Otto van Gelder, 't zy hy te vooren reeds de hand in 't ſpel gehad hadt, of niet, tuſſchen beide, om een Verdrag te bewerken. Men ſtelde, by voorraad, vaſt, dat de Groningers vier, en de Drenters twaalf Gyzelaars, behalven nog drie wegens Koeverden (*u*), binnen Deventer leveren, en zo lang laaten zouden, tot dat de Biſſchop voldoening zou hebben ontvangen. De Graaf van Gelder kwam hier op zelf met de Gyzelaars te Deventer, alwaar zig toen de Biſſchop bevondt. Men tradt in onderhandeling; doch Graaf Otto van Gelder hieldt de zyde der Groningers en Drenters zo ſterk, dat de Biſſchop, in toorn ontſteken, de Gyzelaars in de gevangenis deedt ſmyten. De Graaf van Gelder trok toen verſtoord tot Stad uit. De onderhandeling werdt t'eenemaal afgebroken, en de vyandelykheden begonden op nieuws. Volkert verraſte het Slot te Koeverden, welk, andermaal, door den Biſſchop, belegerd werdt. Filips, Aartsbiſſchop van Keulen, en Koenraad, Aartsbiſſchop van Ments, bewerkten, terwyl 't beleg nog duurde, een Verdrag, volgens welk, Floris (8) in de Slotvoogdy

(*u*) Anonym de Reb. Ultraj. *Cap.* VII. *p.* 6.

(8) Beka noemt *Rudolf*; doch meent waarſchynlyk *Floris*. Zie Ubb. Emmius Libr. VII. p. 305. Een Schryver der dertiende eeuwe zegt egter ook, dat de Slotvoogdy van Koeverden en 't bewind over Drente aan zekeren Rudolf opgedraagen werdt. *Anonym. de Reb. Ultraj.* Cap. VIII. p. 7.

dy van Koeverden, en in 't bewind over gantſch Drente herſteld zou worden, mids hy den Biſſchop duizend marken zilvers voldeede. Doch dit Verdrag werdt byna zo dra geſchonden, als het gemaakt was. De Graaf van Benthem vondt 'er zyne rekening niet by. Des begon hy, 's daags na het ſluiten van het Verdrag, de vyandelykheden op nieuws (*v*). De Biſſchop zelf werdt in een hevig gevegt ingewikkeld. De Drenters behaalden hier eene volkomen' overwinning (*w*). Van de Biſſchoppelyken ſneuvelden dertig man. Honderd Ridders omtrent, en veele gemeene Schutters werden gevangen genomen (*x*): 't welk wy hier te liever melden, om dat 'er uit af te neemen is, dat de Legers, in deezen tyd, hier te Lande, niet zeer talryk konnen geweeſt zyn. Biſſchop Boudewyn, het overſchot zyner magt by een verzameld hebbende, trok, langs den Yſſel naar de Veluwe, een Leen des Graaven van Gelder, dien de Biſſchop de ſchuld van zyn ongeluk gaf. De Dorpen deezer Landſtreeke werden jammerlyk verwoeſt. Graaf Otto van Gelder zat ondertuſſchen niet ſtil. Geholpen van de Drenters, vernielde hy eenige ſterkten des Biſſchops in Overyſſel, en ſloeg het beleg voor Deventer, welke Stad, elf dagen agter een, heviglyk beſtormd werdt. Henrik de I., Hertog van Lotharingen, Leenman van den Biſſchop en Leenheer van den Graave wegens de Veluwe, bewerkte wel een

Dirk VII.

De Veluwe wordt verwoeſt.

(*v*) Beka *in* Baldev. II. *p.* 58.
(*w*) Godef. Monach. *ad annum* 1194.
(*x*) Auonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* VIII. *p.* 7.

Dirk VII. een Verdrag; doch 't werdt kwalyk gehouden. Graaf Otto hadt Deventer verlaaten; doch hy ſloeg, ſedert, de Biſſchoplyke inkomſten in Drente aan (*y*), en bleef, zelfs na Boudewyns dood, eenen tyd lang, meeſter in 't Overſtigt. De wrok, dien hy, om 't verwoeſten van de Veluwe, tegen de Stigtſchen hadt opgevat, deedt hem nu met Graave Dirk van Holland aanſpannen, om Biſſchop Dirk van der Aare den Oorlog aan te doen, by de eerſte bekwaame gelegenheid, welke zig wel haaſt opdeedt.

XXX. Biſſchop Dirk de II. onderneemt eene Geldligting in Friesland.

Biſſchop Dirk vondt de Biſſchoplyke inkomſten, door de oorlogen zyner Voorzaaten, en veelligt ook door de beſtiering des Graaven van Holland, dermaate verminderd, en het Stigt, daarentegen, zo zwaar met ſchulden belaaden, dat hy, niet lang na zyne aankomſt te Utrecht, beſloot, in perſoon naar Friesland te trekken, en daar, by wyze van bede of belaſting, ware 't mogelyk, eenige penningen te heffen (*z*). Volgens de overeenkomſt van den jaare 1165, moeſt de Biſſchop de helft en de Graaf van Holland de andere helft van de inkomſten des Frieſchen Graaffchaps trekken (*a*). Doch by dezelve was geenszins toegelaaten, dat de een, zonder de bewilliging des anderen, eenig geld in Friesland zou mogen ligten. De Biſſchop ondernam het egter, zonder Graaf Willem, die nu ten minſten zo veel regt op Friesland hadt, als de Graaven van Holland, volgens de

(*y*) Beka *in* Baldev. II. *p.* 58, 59.
(*z*) Beka *in* Theod. II. *p.* 628.
(*a*) Zie hier voor, *bl.* 249.

de gemelde overeenkomst, vorderen konden, eenigszins gekend te hebben. Graaf Willem, hier over te onvrede, overviel den Bisschop gewapenderhand te Staveren in een Klooster, en voerde hem gevangkelyk naar Oosterzee. Hy zat 'er egter niet lang. Eenige Friezen, bedugt, dat de gevangenis eens Bisschops den Hemel tot wraak mogt tergen, verlosten hem met geweld (*b*). Ten hoogste gestoord was Graaf Willem hier over: en te meer nog, om dat 'er veele Friezen waren, die 's Bisschops zyde hielden. Hy geeft dan terstond zynen Schoonvader, Graave Otto van Gelder, en Graave Dirk, zynen Broeder, van den toestand zyner zaaken kennis. De Graaven waren beide gereed, om zig van deeze gelegenheid te bedienen, en den Bischop den oorlog aan te doen. Graaf Otto viel in Overyssel, bemagtigde Deventer en wierp 'er bezetting in. Graaf Dirk, zig met een Leger by *'t Gein* nedergeslaagen hebbende (*c*), verwoestte, sedert, het geheele Nederstigt, en sloeg het beleg voor Utrecht. De Bisschop bewoog, in deeze verlegenheid, Henrik, Hertog van Lotharingen, om hem te helpen. En Henrik, terwyl hy een Leger byeen rukt, weet Otto van Gelder looslyk te betrappen, en gevangen naar Brabant te voeren: waardoor de zaak des Bisschops geen' 't Beleg wordt opgebroken.

Dirk VII. wordt door Graave Willem gevangen; doch wederom verlost.

Utrecht door Graave Dirk belegerd.

(*b*) Beka *in* Theodor. II. *p.* 62.
(*c*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XIII. *p.* 10.

Dirk VII. geen' kleinen ſteun kreeg.

XXXI. De Hollanders bemagtigen 's Hertogenboſch. 1202.

Utrecht genoot 'er de eerſte voordeelen van. Graaf Dirk brak op van voor de Stad, trok naar Brabant, om Graaf Otto te verloſſen, en belegerde *'s Hertogenboſch*, eene nieuw geſtigtte Stad van Hertoge Henrik, welke, op den zevenden van Herfſtmaand des jaars 1202, aan hem overging (*d*). Hy bekwam hier veel buit en gevangenen, en onder deezen, 's Hertogen Broeder, *Willem*, en *Henrik*, Heere van Kuik. Doch de Hertog, die middlerwyl zyne magt, met Keulſche en Luikſche Knegten, en met de benden des Hertogen van Limburg en des Graaven van Vlaanderen, verſterkt hadt, viel de aftrekkende Hollanders, by het Dorp *Heusden*, op het lyf, met zulk een' gelukkigen uitſlag, dat zy verſlaagen werden, en de Graaf zelf gevangen genomen (*e*). Holland en Gelderland, beide beroofd van de Graaflyke beſcherming, werden toen deerlyk afgeloopen van de Stigtſchen, op welken de Hollandſche Ridders egter ſomtyds eenige voordeelen behaalden. Onder anderen, werdt de Kerk van Woerden, toen onder 't Stigt behoorende, door hen, aan koolen gelegd (*f*). Van de andere zyde, werdt de Veluwe plat gebrand, Deventer herwonnen, en Zutfen, na een kort beleg, door Biſſchop Dirk, bemagtigd.

Graaf Dirk wordt gevangen.

De

(*d*) BEKA *in* Theod. II. *p.* 62.
(*e*) MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 64.
(*f*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1202.

De twee gevangen' Graaven werden nog binnen 't jaar geſlaakt. Graaf Dirk moeſt tweeduizend mark zilvers losgeld betaalen (*g*). Graaf Otto kwam ook niet zonder losgeld vry. En ſedert werden 'er verſcheiden' overeenkomſten getroffen, tuſſchen den Biſſchop van Utreeht en den Graave van Holland; en tuſſchen den Hertog van Lotharingen en de twee Graaven. De Biſſchop en Graaf Dirk ſlooten eene vaſte Vrede (*h*): van welke de voorwaarden onbekend zyn. Alleenlyk blykt, van elders, dat Graaf Dirk zig, waarſchynlyk na 't ſluiten deezer Vrede, voor een' Leenman des Utrechtſchen Biſſchops erkend heeft (*i*). De Verdragen tuſſchen den Hertog van Lotharingen en de twee Graaven zyn nog voor handen. Graaf Otto verbindt zig, in een derzelven, „ den Hertoge van Lotharingen, „ als zynen Leenheer, op verbeurte van zyn „ Leen, in den kryg, ten dienſte te zullen „ ſtaan (*k*)." Doch in een ander veel wydloopiger Verdrag, „ doet hy, ten behoeve des Hertogs, affland van het regt, „ welk hy voorgaf, in *Megen* en in *Kempenland*, te bezitten. Hy draagt den Hertoge zyn vry eigen goed in *Oofterbeeke* op, „ en ontvangt het wederom van hem ter „ Leen

DIRK VII. XXXII. Hy ſluit een naadeelig Verdrag met Henrik den I. Hertog van Lotharingen.

(*g*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1202.
(*h*) BEKA *in* Theod. II. *p.* 63.
(*i*) Comp. inter Theodr. Traj. & Wilh. Holl. *apud* HEDAM *p.* 188.
(*k*) MIRÆI Donat. Belgic. *Libr.* II. *Cap.* LXXXIV. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 565.

DIRK VII. „ Leen. Hy belooft den Brabantſchen Koop-
„ luiden tolvryheid op den Ryn, met naame
„ den Burgeren van *den Boſch by Orten*," dat
is, 's Hertogenboſch, voor welke Stad, de
Hertog, in den jaare 1196, van Keizer Hen-
rik den VI, reeds tolvryheid op den Ryn ver-
worven hadt (*l*). „ Voorts herhaalt Graaf Ot-
„ to de gedaane belofte van den Hertoge, in
„ den kryg, ten dienſte te zullen ſtaan: de
„ Hertog verbindt zig van zynen kant ook,
„ den Graave, met de wapenen, te zullen
„ beſchermen. En indien dit Verdrag van 's
„ Graaven zyde geſchonden wordt, belooft
„ deeze te zullen gedoogen, dat vyfentwintig
†*Miniſte-riales.* „ Gelderſche Edelen en even zo veele †
„ Amptluiden den Hertoge by ſtaan, om den
„ Graaf, tot het naarkomen van dit Verdrag,
1203. „ te dwingen." Het werdt, te Leuven, in
den jaare 1203, getroffen (*m*). Men beſpeurt
'er ligtelyk uit, dat Graaf Otto in groote ver-
legenheid gebragt was. Doch dit blykt, ten
opzigte van Graave Dirk, even duidelyk, in
het Verdrag, welk, op den derden van Slagt-
maand deszelfden jaars, tuſſchen hem en Her-
tog Henrik, geſlooten werdt. Het betrof, voor-
naamlyk, eenige geſchillen over het Land
tuſſchen de Schelde en de Maaze, die tus-
ſchen de twee partyen, en tuſſchen derzelver
Voor-

(*l*) MIRÆI Dipl. Belg. *Cap.* LXXIII. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 193.

(*m*) *Voyez* BUTKENS Trophées de Brabant *Preuves p.* 52. DU MONT Corps Diplom. *Tom.* I. *Part.* I. *p.* 129.

Voorzaaten, al voor lang, gaande gehouden waren. De oorzaak deezer geſchillen is, nergens, onzes weetens, aangetekend. 't Schynt dat, na de verdeeling van Lotharingen, in Opper- en Neder-Lotharingen, waarvan het eerſte deel ook het *Hertogdom van der Moezel* of *der Moezelaaren* genoemd werdt (*n*), de Hertogen van Neder-Lotharingen, die, ſedert, Hertogen van Brabant genoemd zyn, eenig regt hebben voorgewend, op de Landen, omtrent de Maaze gelegen, behoorende tot de oudſte grenzen van het Ryk van Lotharingen (*o*). De Hollandſche Graaven ſchynen hun, na dat ook Neder Lotharingen, onder verſcheiden' Heeren, die allen onmiddelyk onder 't Ryk ſtonden, verdeeld was, dit Regt betwiſt te hebben. Doch Hertog Henrik deedt het nu gelden. Graaf Dirk ſtondt, „ in plaats van het Land naar Zee„ land ſtrekkende, op welk de Hertog oor„ deelde gegrond regt te hebben, volkomen„ lyk aan hem af de Stad *Dordrecht*, ter we„ derzyde van het water, *Dordrechtswaarde*, „ *Hereswaarde*, *Duſſen*, en het gantſche „ Land tuſſchen *Stryen* en *Waalwyk*, tot aan „ het Land des Hertogs toe. Doch al dit „ Land ontvangt hy wederom ter Leen van „ den Hertog, dien hy belooft, tegen alle „ vyanden, *behalve tegen het Keizerryk*, te „ zul-

DIRK VII.

Het oudſte gedeelte van Holland wordt een Leen van Brabant.

(*n*) SIGEBERT. GEMBLAC. *ad annos* 1033, 1044, 1048, 1070.
(*o*) Zie hier voor, *bl.* 61. 76.

Deel VII. „ zullen ten dienſte ſtaan (9). Het Leen
„ deezer Landen zou, volgens het Brabantſch
„ Regt, op den naaſten Erfgenaam verſter-
„ ven. Voorts ſtaat de Graaf al zyn Regt
„ op *Breda* aan den Hertoge af. De Hertog
„ verbindt zig, daarentegen, den Graave
„ te zullen beſchermen, tegen alle zyne vy-
„ anden, het Keizerryk alleen uitgenomen.
„ De Ingezetenen van Brabant en van Hol-
„ land zouden, over en weder, niet meer
„ dan de gewoone tollen verpligt zyn te be-
„ taalen. Ook zouden de wederzydſche Koop-
„ luiden elkanders goederen, om ſchuld, niet
„ in beſlag neemen mogen, dan na dat zy,
„ den Schuldenaar, voor zynen gewoonlyken
„ Regter, gedagvaard hebbende, geen Regt
„ hadden konnen bekomen. Eindelyk werdt
„ vaſtgeſteld, dat dit Verdrag niet ſlegts tus-
„ ſchen de twee handelende Partyen; maar
„ ook tuſſchen beider Erfgenaamen zou ſtand
„ grypen." Het werdt, in de tegenwoor-
digheid van veele wederzydſche Getuigen,
bezegeld, en door 's Graaven mannen plegtiglyk bezwooren: onder welken, met naame, genoemd worden *Rogier van Meerbem*, *Hu-*

go

(9) Merk hier aan, dat de Graaf van Holland, als een Leenman des Keizerryks zynde, niet belooven wil, den Hertog, tegen het Keizerryk, te dienen. Wy hebben 'er (hier boven Bl. 257.) in het Verdrag met Vlaanderen, nog een voorbeeld van gezien, en, in 't gevolg deezer Geſchiedenis, zullen 'er ons meer voorkomen.

go van Voorne, Dirk van Altena, Gerard van Horst, Willem van Teilingen, Simon, Jan en Ysbrand van Haarlem, Albert Bernardi [of Banjaard], Wouter van Egmond, Floris van Welde [of van Leede], Filips van Wassenaar, Arnoud, Henrik en Jan van Ryswyk en Dirk van Bockel (p). De inhoud van dit nadeelig Verdrag, waar by de Graaf van Holland, zelfs wegens het oudste Land, welk hy bezat, een Leenman des Hertogs van Lotharingen en Brabant werdt, doet duidelyk zien, van hoe schadelyke gevolgen de neêrlaag by Heusden en 's Graaven gevangenis geweest zyn. 't Liep aan tot in het jaar 1283, eer de Graaven van Holland van deeze Leenroerigheid ontheeven werden, gelyk wy in 't gevolg zien zullen. Graaf Dirk overleefde zyn ongeluk niet lang. Te Dordrecht te rug gekeerd, stortte hy in een zwaare ziekte, die hem, na verloop van eenigen tyd, uit het leeven nam (q). De oudste Schryvers stellen zynen dood op het jaar 1203 (r). Sommigen op den vierden van Slagtmaand (s). Doch indien de tydtekening van het Verdrag met Hertog Henrik egt is, moet hy, na dien dag, overleeden zyn: alzo hy, eenigen tyd na het sluiten van het zelve, te Dor-

DIRK VII.

Dood van Dirk den VII.

(p) *Voyez* BUTKENS Troph. de Brabant *Preuv. p.* 53. Corps Diplom. *T.* I. *P* I. *p.* 130.
(q) MELIS STOKE *in* Dirk VII. *bl.* 64.
(r) GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1203. *p.* 274.
(s) BEKA *in* Theod. II. *p.* 63. LEON. MONACH. Brevic. *p.* 155.

Dirk VII. Dordrecht, ziek gelegen heeft. Hy liet geene Zoonen na; maar eene eenige Dogter, *Ada* genoemd. Zyn ontydige dood dompelde Holland in verwarringen, welker uitkomst, in 't volgende Boek, staat ontvouwd te worden.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

AGTSTE BOEK.

INHOUD.

I. ADA, *door haare Moeder, Vrouwe Aleid, aan't Graaflyk bewind geholpen. Zy trouwt met* LODEWYK, *Graave van Loon.* II. WILLEM DE EERSTE, *door eenige Edelen, tot Graaf verheeven. Ada gevangkelyk naar Texel, en van daar naar Engeland gevoerd.* III. *Oorſprong van het gezag der Hollandſche Edelen.* IV. *Oorlog tuſſchen de Graaven Willem en Lodewyk. Sterkten ten Buſſche en te Zwadenburg.* V. *De Kennemers vallen in Amſtel. Ten Buſſche gewonnen.* VI. *Zuidholland, Leiden en Kennemerland onderwerpen zig Graave Lodewyk. Sant Aagtendorp en Egmond verbrand.* VII. *De Vlaamingen in Walcheren.* VIII. *Lodewyk wint Leiden andermaal. Willem verjaagt hem, uit Holland.* IX. *Verdrag van Lodewyk en Willem, met Biſſchop Dirk.* X. *Willem en Lodewyk maaken Vrede.* XI. *Onderhandelingen van Graave Lodewyk met Jan, Koning van Engeland. Ada keert uit Engeland en ſterft.* XII. *Veranderingen in't Keizerryk.* XIII. *Graaf Willem in de Ryksleenen beveſtigd.*

tigd. Hy verbindt zig met Engeland. XIV. *Helpt Vlaanderen, tegen Frankryk. Wordt gevangen. Geſlaakt.* XV. *Huwelyks verbindtenis tuſſchen Floris van Holland en Magteld van Brabant.* XVI. *Graaf Willem in Engeland. Laatſte poogingen van Graave Lodewyk, om Holland te bekomen. Hy ſterft.* XVII. *Graaf Willem gaat op een' Kruistogt. Gelegenheid van Damiate, welk belegerd en ingenomen wordt.* XVIII. *Of de Haarlemmers Damiate, door middel van Zaagſchepen, hebben helpen winnen.* XIX. *Graaf Willem ſterft. Keuren voor Middelburg.* XX. FLORIS DE VIERDE *wordt Graaf. Onluſten tuſſchen 't Stigt en Gelder. Vrede.* XXI. *Overeenkomſt, wegens de Sluizen, in den Wendeldyk.* XXII. *Groninger en Drentſche Onluſten. Nederlaag en dood van Biſſchop Otto den II.* XXIII. *Wilbrand wordt Biſſchop.* XXIV. *Ketterey der Stadingers. Oorſprong der Inquiſitie. Kruisvaart tegen de Stadingers.* XXV. *Graaf Floris overwint hen. Hy wordt, in een Steekſpel, gedood. Keuren eeniger Zeeuwſche Steden.* XXVI. WILLEM DE TWEEDE *wordt Graaf, onder Voogdye.* XXVII. *Keizer Fredrik de II. afgezet.* XXVIII. *Graaf Willem tot Roomſch Koning gekoren.* XXIX. *Hy bemagtigt Werden en Aken. Nieuwmegen aan Gelder gehegt.* XXX. *Koning Willem trouwt.* XXXI. *Oorlog met Vlaanderen. Jan van Avennes trouwt Aleid van Holland. Hy bekomt Henegouwen.* XXXII. *Gezewyn van Amſtel doet afſtand van 't Bisdom van Utrecht.* XXXIII. *Opſtand der Weſtfriezen. Koning*

Wil-

Willem trekt tegen hen op, en ſneuvelt in 't Y's. XXXIV. *Voorregten, aan de Hollandſche Steden, door hem, verleend, en Gebouwen, door hem, geſtigt.*

DE ziekte van Graave Dirk den VII. hadt lang genoeg geduurd, om hem gelegenheid te geeven van orde te ſtellen op het Lands beſtier, na zyn overlyden. Ook hadt hy, de dood voelende naderen, zig begeerig getoond, om zynen Broeder, Willem, te ſpreeken. Met deezen wilde hy zig verzoenen, en hem de Voogdy, over zyne Dogter, Ada, opdraagen (*a*). Hy beoogde, zo 't ſchynt, het Graafſchap, op haaren naam, door Graave Willem en 's Lands Edelen, te doen beregten. Doch zyne Gemaalin, Vrouw Aleid, verydelde, looslyk, deeze oogmerken (*b*). Zy beloofde zig, met reden, weinig goeds van de Voogdyſchap van Graave Willem, wien zy, voorheen, zo zwaar eene neêrlaag hadt toegebragt. Des was zy op middelen bedagt, om zelve, zo dra Graaf Dirk overleeden zou zyn, den klem van 't bewind in haare magt te krygen. Zy beſloot, heimelyk, haare Dogter Ada aan Lodewyk, Graave van Loon, ten Huwelyk te beſteeden, en wiſt Otto, Graave van Benthem, Oom van Graave Dirk, ſmaak in deezen toeleg te doen krygen. Veelen van 's Lands Edelen waren 't eens met de Graavinne (*c*). En

Ada. I. Toeleg van Vrouw Aleid, om 't Graaflyk bewind in handen te krygen. 1203.

(*a*) Leon. Monach. Brevic. *p.* 155.
(*b*) Wilh. Procurat. *ad annum* 1203.
(*c*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 64, 65.

ADA. En daar is nog een Brief voor handen, eenigen tyd hier na, door haar zelve, aan *Jan*, Koning van Engeland, geſchreeven, meldende, dat Ada's Huwelyk met den Graave van Loon, op den raad en met toeſtemming van veele Hollandſche Edelen en Dienſtmannen, beſlooten was: onder welken, zy met naame noemt Rogier van Meerhem, Hugo van Voorne, Dirk van Altena, (1) Simon, Jan en Ysbrand van Haarlem, Willem van Teilingen, Volpert en Floris van Leede [of *Leerdam*], Arnoud en Henrik van Ryswyk en Wouter van Egmond (*d*). Alle welke Edelen, op *Volpert van Leede* na, over het Verdrag met Hertoge Henrik van Lotharingen geſtaan hadden, gelyk wy boven (*e*) gezien hebben. Vrouw Aleids toeleg bleef egter zo geheim niet, of eenige andere Edelen, meer tot Graave Willem genegen, kreegen 'er de lugt van. *Filips van Waſſenaar* verklaarde, onder anderen, „ dat men zig niet ontzien „ moeſt, Graaf Willem, met geweld te hand„ haaven, in de Voogdye, die hem, van „ regtswege, toekwam."

Huwelyk haarer Dogter Ada met Lodewyk, Graave van Loon.

Vrouw Aleid, de zekere dood van Graave Dirk te gemoet ziende, hadt Lodewyk van Loon in ſtilte naar Holland doen komen, op dat hy by der hand zyn zou, om het Huwelyk met Ada

(*d*) Liter. Adelh. Comit. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. I. *p.* 46.
(*e*) VII. *Boek*, *bl.* 294, 295.

(1) Simon van Haarlem, Willem van Teilingen en Wouter van Egmond hebben Lodewyks zyde niet gehouden, in den aanvang deezer verdeeldheid. Wy zullen dit, terſtond, uit onze oudſte Kronykſchryvers, toonen.

Ada te voltrekken, zo dra haar Vader den geeſt zou gegeven hebben. Hy hieldt zig eenigen tyd op den *Huize van Altena;* alwaar hy veilig vertoeven kon, mids Heer Dirk van Altena, gelyk wy gezien hebben, volkomen in zyne belangen was. Op de eerſte tyding van 's Graaven dood, begaf hy zig terſtond naar Dordrecht, alwaar hy, zonder eenig uitſtel, met de jonge Ada, in de Egt verbonden werdt. Men gunde zig geenen tyd, om 's Graaven Lyk eerſt ter aarde te beſtellen. Het bleef onbegraaven ſtaan in 't zelfde Huis, daar de Huwelyksplegtigheden verrigt werden, en het Trouwfeeſt gevierd. Als alles volbragt was, werdt het Graaflyk Lyk, te ſchepe, naar Egmond gevoerd en aldaan begraaven (*f*). Ada.

Lodewyk van Loon was een Zoon van *Gerard*, Graave van Loon, en van *Maria*, Dogter van Henrik den III., Graave van Gelder (*g*). *Loon*, ook *Los* en *Loos* genoemd, was een oud Graafſchap in 't Ryk van Lotharingen, en een Leen des Bisdoms van Luik. Na Lodewyk, is het, onder 't bewind van verſcheiden' andere Graaven geweeſt. Den laatſten van welken, zonder erfgenaamen, overleeden zynde, is het Graafſchap van Loon, in den jaare 1372, aan den Biſſchop van Luik gekomen. Gelegenheid van het Graafſchap van Loon.

Graaf Willem, Broeder van Graave Dirk, die zig in Frieland bevondt, kon zo ras geene tyding van 's Graaven afſterven krygen, noch zig, op 't ontvangen der zelve, met zo

(*f*) Melis Stoke *in* Dirk VII. *bl.* 65.
(*g*) Mantelii Hiſt. Loſſ. *p.* 302.

Ada. zo veel ſpoed herwaards begeeven, of 't Huwelyk met Ada was eenige dagen voltrokken geweeſt, eer hy in Holland kwam. In de *Zype*, op de grenzen van Kennemerland, aangekomen, verzogt hy Vrygeleide van Vrouwe Aleid of van Graave Lodewyk, zonder welk hy niet voorttrekken durfde. Hy gaf voor, zyns Broeders Graf te Egmond te willen bezoeken. Doch 't Vrygeleide, hier toe noodig, werdt hem zo plat geweigerd, dat hy, zig in de Zype niet veilig waanende, ſchielyk naar een afgelegen oord van Friesland te rug toog (*b*).

II. Eenige Edelen poogen Willem 't Graaflyk bewind in handen te ſtellen.

De misnoegde Edelen beloofden zig vaſt weinig goeds van Graaf Lodewyks Regeering, dien zy wiſten, dat Vrouwe Aleid geheel naar de oogen zag, en niets, buiten haar goedvinden, doen of laaten zou. Zy voorzagen dan, dat men hen buiten den Graaflyken raad en allen bewind zou houden, en nieuwe wetten maaken, zonder hen te kennen. De reeds gemelde Filips van Waſſenaar en *Jan van Ryswyk* moeten voor de Hoofden der misnoegden geteld worden. By deezen hadden zig gevoegd Simon van Haarlem, Willem van Teilingen, Wouter van Egmond, Albert Banjaard, en *Jakob*, *Burggraaf van Leiden*. Men beſloot Graaf Willem, heimelyk, in Holland te ontbieden: en alzo de Zeeuwen zeer tot hem genegen waren, vondt men goed, hem in Zeeland het Graaflyk bewind op te draagen. Graaf Willem begaf zig wel haaſt

(*b*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1203. MELIS STOKE *in Ada*, *bl.* 67.

haast naar *Wassenaar*, by Heere Filips, al- Willem I.
waar hy zig een' korten tyd ophieldt; doch zo bedekt, dat zelfs de Huis-bedienden hem niet kenden. Twee vertrouwde Knegten bragten hem, vermomd in een slordig gewaad, en met den hoed of muts in de oogen getrokken, van daar te schepe naar Vlaardingen. Hier lagen Zeeuwsche Schepen van het Eiland Schouwen op hem te wagten, in welken hy, met blydschap, ontvangen werdt. Men voerde hem, in aller yl, naar *Zierikzee*, en riep hem daar, openlyk, voor wettigen Graave uit. De Edelen en de Burgery verklaarden, by plegtigen eede, den Graave van Loon vervallen van de Voogdye: en oud en jong liep te hoop, om zyne vreugde te betuigen, over de verheffing van den wettigen Zoon van Graave Floris, dien, met een algemeen gejuich, eere en vrede, en een lang leeven toegewenscht werdt (*i*).

Terwyl dit, in Zeeland, voorviel, arbeid- Vlugt van Vrouwe Ada en Graave Lodewyk.
den Wouter van Egmond en Albert Banjaard, in Holland, heimelyk, om de Kennemers op Willems zyde te winnen, en Vrouwe Aleid, zo wel als het jonge Paar, te Egmond, alwaar zy verwagt werden, om den Maandelykschen Kerkdienst, voor den overleeden Graave, by te woonen, te overvallen en gevangen te neemen. Een andere Wouter *, die Lodewyks zyde hieldt, en zig toen juist te Egmond bevondt, kreeg de lugt van deezen toeleg, en gaf

* *Walterus de Raven.*

(*i*) Melis Stoke *in* Ada *bl.* 67. Wilh. Procurat. *ad annum* 1203.

WILLEM I. gaf 'er terſtond kennis van aan Vrouwe Aleid en haare Kinderen, die, drie dagen voor den dertigſten dag na 's Graaven dood, reeds te Haarlem gekomen waren. *Gysbrecht van Amſtel* boodt het verlegen Huisgezin zynen dienſt aan, om het te ſchepe naar Utrecht te voeren, 't welk hem, ſedert, duur genoeg te ſtaan kwam. Vrouw Aleid en Graaf Lodewyk omhelsden deeze aanbieding, begaven zig, in 't holſt van den nagt, uit Haarlem, en bragten 't, de Osdorpers en Aalsmeerders, die op hen loerden, ter naauwer nood ontſlipt zynde, behouden te Utrecht. De jonge Graavin Ada, die maar agttien dagen gehuwd was geweeſt (2), en nu haaren man, voor eenige jaaren, verliet, vloodt, onder de beſcherming van Rogier van Meerhem, Hugo van Voorne en eenige anderen, op den Burgt te Leiden, welke Stad de Edelen, die 't met Graave Lodewyk hielden, bemagtigd hadden, zo 't ſchynt, na dat de Burggraaf Jakob zig voor Graave Willem verklaard hadt. Wouter van Egmond en Albert Banjaard, gantſch Kennemerland op de been gebragt hebbende, ſloegen terſtond het beleg voor den Leidſchen Burgt. Filips van Waſſenaar toog ook met zyn Volk

Ada wordt op den Burgt te Leiden belegerd, gevangkelyk naar Texel, en van daar naar Engeland gebragt.

(2) Dit zegt Vrouw Aleid zelve, in den reeds aangehaalden Brief aan Koning Jan, *Apud* RYMER *Act. Publ. Angl.* T. I. P. I. p. 46. Doch zo Ada op den zevenentwintigſten dag na het overlyden van Graave Dirk (Zie bl. 304. boven aan), agttien dagen gehuwd was geweeſt, moet het Lyk ten minſten negen dagen onbegraaven gebleeven zyn, indien zy, gelyk onze Kronyken verzekeren, terwyl het boven aarde ſtondt, Bruiloft heeft gehouden.

Volk derwaards. Jan van Ryswyk was kort te vooren overleeden. Alle de Rynlandſche Dorpen raakten in roere, en trokken, in grooten getale, uit, om den Burgt te helpen winnen: binnen welken, men haaſt zo groot een gebrek aan mondkoſt hadt, dat men tot de overgaave beſloot, zonder iets meer dan lyfsbehoudenis te konnen bedingen. Rogier van Meerhem, Hugo van Voorne en verſcheiden' anderen werden gevangen gehouden, tot op de overkomſt van Graave Willem, die, de vereiſchte orde op zyne zaaken in Zeeland geſteld hebbende, naar Holland overſtak, en te Egmond van de Kennemers met open' armen ontvangen, en voor Graave erkend werdt. Vrouw Ada was, na 't overgaan van den Leidſchen Burgt, Heere Willem van Teilingen, haaren Bloedverwant, in handen geſteld, die haar heuſchelyk bewaaren deedt (*k*). Doch toen Graaf Willem in Holland gekomen was, deedt hy haar, volgens het verhaal van ſommige Kronyken, naar het Eiland Texel brengen, alwaar zy eenigen tyd bewaard, en naar haaren ſtaat gehandeld werdt (*l*). Immers zo ſpreeken onze Kronyken. Doch Vrouw Aleid getuigt, in den boven aangehaalden Brief, dat de Frieſche gevangenis haare Dogter ondraaglyk viel (*m*). Ook ſchynt zy niet lang op Texel gebleeven te zyn. Graaf Willem deedt haar naar Engeland voeren (*n*): alwaar zy, WILLEM I.

(*k*) WILH PROCURAT. *ad annum* 1203.

(*l*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 93.

(*m*) Liter. Adelh. Comit. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. P. I. *p.* 46.

(*n*) *Vide* Dipl. Honor. III. *apud* MATTHÆUM Anal. *Tom.* III. *p.* 125.

WILLEM I. zy, eenige jaaren, opgehouden werdt. Wy zullen in 't gevolg zien, hoe veel werks het Graave Lodewyk gekoſt hebbe, eer hy haar wederom in zyne magt kreeg. Al het welk onze opmerking te meer verdient, om dat 'er onze Kronykſchryvers geheel geen gewag van maaken.

III. Oorſprong van het gezag der Hollandſche Edelen.

De ſtap, dien de Hollandſche Edelen deeden, in het bewerken deezer merkwaardige verandering der Regeeringe, toont wel, hoe hoog hun gezag thans geſteegen was. 't Zal hier dan niet te onpas komen, kortelyk, de herkomſt deezer Edelen na te ſpooren, en aan te wyzen, langs welke trappen, zy tot het gezag, welk wy hen hier zien oefenen, en welk, ſedert, van tyd tot tyd, toegenomen is, zyn opgeſteegen.

Zo ver ons de oudſte Gedenkſchriften, wegens den Staat deezer Landen, toelichten, zyn derzelver Ingezetenen altoos in Edelen en Gemeente onderſcheiden geweeſt (*o*). De Edelen waren aanzienlyk, uit hoofde van de Ampten, welken zy bekleedden; van de landgoederen, welken zy bezaten, en van het Geſlagt, uit het welk zy geſprooten waren. Onder de aloude Batavieren en Friezen, moeten Klaudius Civilis, Verritus en Malorix en verſcheiden' anderen voor zulke Edelen gehouden worden (*p*). De Saxers van laater tyden waren ook onderſcheiden in *Edlinghen* of Edelen, *Frilingen* of vryen, en *Laſſen* of dienſtbaaren (*q*). En toen Friesland zig nog van de Wezer tot aan de Schelde uitſtrekte, en derhal-

(*o*) *Zie* I. Boek, *bl.* 30, 31.
(*p*) *Zie* I. Boek, *bl.* 75, 96. II. Boek, *bl.* 117, 127.
(*q*) NITHARD. *Libr.* IV. *ad annum* 843. *p.* 376.

halven alles vervatte, wat thans onder den naam van *Vereenigde Nederlanden* begreepen is, werden de Friezen, insgelyks, in *Edelen*, *Vryen* en *Lieten*, of *dienſtbaaren* verdeeld. De oude Frieſche Wetten, die men, waarſchynlyk, tot de tyden van Karel den Grooten brengen moet, maaken 'er duidelyk gewag van (*r*). In de volgende eeuwen, tot op den tyd, van welken wy thans handelen, vindt men verſcheiden' blyken, dat deeze onderſcheiding heeft blyven plaats houden. Doch de dienſtbaarheid begon, omtrent deezen tyd, te verminderen, en verdween, op veele plaatſen, geheellyk. Wy hebben, reeds by eene andere gelegenheid, aangemerkt, dat de Kruisvaarten hiertoe aanleiding gaven. De Slaaven verlieten hunne Heeren (*s*), de dienſtbaare Landluiden den ploeg (*t*), om naar 't Heilige Land op te trekken: 't welk oorzaak was, dat men vrye luiden tot de gemeene dienſten huuren moeſt, en de Landeryen ook aan vrye luiden verpagten, uit welke laatſten, meen ik, de *welgeboornen*, ten platten Lande, ten minſten voor een gedeelte, ontſtaan zyn. De Edelen van deezen tyd, op dat wy tot hen wederkeeren, waren, ten deele, door 's Lands Oppervorſten, of door eenige andere voornaame Geeſtelyken of Weereldlyken, *Ridders* gemaakt, dat is, plegtiglyk bekwaam verklaard, om de wapenen te mogen voeren: 't welk met veel omſlags en koſten plagt te geſchieden; WILLEM I.

(*r*) Leg. Friſion. *Tit.* I. & II. *ibid. Not.* S. SICCAMÆ.
(*s*) BOTHON. Chron Brunsv. pictur. *apud* LEIBNIT. *Tom.* III. *p.* 330.
(*t*) DODECHINUS, *ad annum* 1096.

WILLEM I.

den; doch allengskens min plegtig werdt. Zy waren verpligt „ dagelyks, de mis te hooren, „ het lyf te waagen, om het Geloof voor te „ ſtaan; Weduwen en Weezen te beſcher„ men; tweegevegten aan te gaan; tot ver„ dediging der verdrukte onſchuld, den Kei„ zer onderdaanig te zyn; 't Gemeenebeſt in „ ſtand te helpen houden; hunne Leengoe„ deren wel te beſtieren, en eindelyk, onbe„ ſtraflyk, voor God en de menſchen, te lee„ ven." Alle welke pligten hun, by hunne verheffing tot de Ridderlyke waardigheid, werden voorgehouden (*u*). In eenigen derzelven, ziet men, dat onze oude Ridders groote overeenkomſt hebben gehad, met de doolende Ridders, die ons, in de verzierde geſchiedeniſſen der volgende tyden, *Romans* genoemd, worden afgebeeld. De Edelen, die met de Ridderlyke waardigheid bekleed waren, voerden den eernaam van *Heer*, voor hunnen eigen naam. De overige Edelen heetten *Knaapen*. De goederen, welken zy bezaten, waren niet op eenerlei wyze bekomen. *Sommigen* hadden dezelven, op eene gewoone wyze, door Erfenis, Huwelyk of Aankoop verkreegen. Aan *anderen* warenze, door 's Lands Oppervorſten, of ook wel door de Graaven, toen deezen meer aanziens gekreegen hadden, geſchonken (*v*): ſomtyds tot belooning van Krygsdienſten, ſomtyds om de Edelen te vaſter aan de belangen der ſchenkeren te verbinden, of om andere redenen. Na dat het

(*u*) *Vide* BEKAM *in* Otton. III. *p.* 77.

(*v*) Diplom. Flor. IV. *An.* 1230. *apud* MATTHÆUM *ad* Anonym. de Reb. Ultraj. *p.* 14.

het Leenregt ingevoerd was, hielden de Edelen deeze laatſte ſoort van goederen ter Leen van 's Lands Graaven, die de Edelen, wanneerze hun hulde deeden en in den Kryg dienden, beſchermen moeſten; doch by weigering van trouwe of manſchap, de Leengoederen verbeurd verklaaren konden. Dikwils gebeurde het ook, dat de Edelen, om zig te meer van de Graaflyke beſcherming of gunſt te verzekeren, de eerſte ſoort van goederen, die hun in vollen en vryen eigendom toekwamen, aan den Graave opdroegen, omze van hem wederom ter Leen te ontvangen (3). De goederen der Edelen beſtonden, voornaamlyk, in Landeryen, Boſſchen, Wateren en diergelyken. De Edelen woonden, veeltyds, op of omtrent deeze goederen, in een meer of min ſterk en aanzienlyk Slot, om welk te mogen ſtigten, de Graaven, hier te Lande, verlof gaven (4). De Knegten en Dienſtluiden der Edelen woonden op en omtrent deeze Sloten, en bouwden de Landen der Edelen

of

(3) Zie hier van een voorbeeld, wegens *Binkhorſt*, ten tyde van Willem den III, by De Riemer, *Beſchr. van 's Gravenhage* I. Deel, bl. 61. wegens *Nyenroode*, ten zelfden tyde, by Matthæus de *Jure Gladii* Cap. XV. p. 265, en wegens den Burgt van Viane, ten tyde van Hertoge Albrecht, in den jaare 1372, by den zelfden Matthæus, *Fundat. & Fata Eccleſ.* p. 601.

(4) Zo vindt men, dat Dirk de VII. zekeren *Biggo*, in 't jaar 1199, verlof gaf, om een Slot te ſtigten, op een ſtuk nieuw bedykt Land, door den Graave aan hem verkogt, en zig ſtrekkende van Pendrecht tot Kattendrecht by Yſſelmonde. Zie Boxhorn *op* Reigersb. II. Deel, bl. 46.

WILLEM I.

of beviſchten hunne Wateren. Dikwils vervoegden zig ook Vryen by deeze Dienſtluiden metter woon, om voordeel te trekken, uit de nog onbebouwde ſtreeken Lands, of uit de onbeviſchte wateren, en om neering of handel te dryven, onder de beſcherming van het Slot en van de Burgtzaaten, die 'er, veeltyds, op gehouden werden. En dit voegen van wooning by wooning, omtrent de adelyke Sloten, is de opkomſt van verſcheiden' Dorpen, en zelfs van voornaame Steden, hier te Lande, geweeſt: over welke Dorpen en Steden, de *Heeren* of Eigenaars der Sloten, met kennis of bewilliging der Graaven, ook Regtsgebied bekomen, en onder den naam van *Heerlykheid*, geoefend hebben. Aan deeze Dorpen of Steden, werdt dikwils dezelfde naam als aan de Sloten gegeven: hoewelze ſomtyds, naar hunne gelegenheid, ook anders genoemd werden. Nademaal nu veelen van deeze adelyke goederen of Heerlykheden, hier te Lande, zekerlyk, in haaren oorſprong, uit den boezem der Graaflykheid voortgekomen; veele anderen, door de Edelen, eerſt aan den Graave opgedraagen, en toen wederom van hem ter Leen ontvangen waren, en van veele anderen de herkomſt, door den tyd, onmogelyk kon aangeweezen worden, zo heeft men, in de volgende eeuwen, alle de Hollandſche Heerlykheden als Leenen der Graaflykheid begonnen aan te merken, en zelfs als kwaade Leenen, die alleen op de Mannen verſterven konden, indien het tegendeel, met geene egte beſcheiden, beweezen kon worden (*w*).

Twee-

(*w*) *Zie* G. VAN LOON Aloud. Holl. Hiſt. II. *Deel*, *bl.* 359.

Tweederlei waren deeze Heerlykheden: *booge* of *vrye* en *Ambagtsheerlykheden*. De hooge en vrye Heerlykheden oefenden hoog of ſtraffend, de Ambagtsheerlykheden alleen middelbaar en laag Regtsgebied; wordende, in deeze laatſten, het ſtraffend Regtsgebied, door den Graaf of zynen Baljuw, geoefend. Onder de hooge Heerlykheden, zyn 'er, vermoedelyk, verſcheiden' geweeſt, die niet uit den boezem der Graaflykheid waren voortgekomen. Doch de Ambagtsheerlykheden ſchynen allen, uit Graaflyke giften of verkoopingen, herkomſtig geweeſt te zyn. WILLEM I.

Zodanig was toeſtand der Edelen. Hun gezag, in 't Lands beſtier, is, naar maate dat de Graaven hunnen byſtand, in den oorlog, meer behoefden, van tyd tot tyd, toegenomen. Ten tyde der eerſte Graaven, ſchynen de Edelen, ieder in zyne Heerlykheid, de burgerlyke Regeering waargenomen te hebben, onder het opzigt des Graaven, die aan de Frankiſche of Duitſche Vorſten verantwoording ſchuldig was. Het algemeen Landbeſtier, dat voornaamlyk opzigt hadt op het maaken van Vrede, het voeren van Oorlog, en het vinden van middelen en manſchap hiertoe noodig, ſtondt toen wel aan den Graave; doch 't is ten hoogſte waarſchynlyk, dat hy, al vroeg, een' Raad, uit 's Lands Edelen beſtaande, nevens zig zal gehad hebben: gelyk men, hier van, in laater' tyden, duidelyke bewyzen vindt (*x*). Na dat de Hollandſche Graaven zwaa-

(*x*) Zie MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 87. *in* Floris V. *bl.* 98. *in* Jan I. *bl.* 146.

WILLEM I. zwaare Oorlogen met de Stigtſchen, Vlaamingen en Brabanders hadden begonnen te voeren, waartoe hun de raad en hulp hunner Leenmannen zonderling te ſtade kwam, wies het aanzien van 's Lands Edelen, hand over hand. De Graaven vergolden hunne dienſten, met het ſchenken van heerlyke goederen, en met de vermeerdering hunner Voorregten. Naar maate, dat zy meer belang by 's Lands behoudenis hadden, en meer tot 's Lands beſcherming konden toebrengen, bekommerden zy zig ſterker, over de Regeering, en moeſten 'er meer in gekend worden. Zy hielpen den Oorlog beſtemmen en uitvoeren. Zy ſtonden over 't maaken van de Vrede, beëedigden de Verbonden, en waren 'er, gelyk men nu ſpreeken zou, *Guarandeurs* of Waarborgen van (*y*): ten bewyze, dat uitheemſche Mogendheden zig meer op het ſamengevoegd lighaam veeler Edelen, dan op den Graave alleen vertrouwden. Zulk een aanzien hadden de Hollandſche Edelen verkreegen, toen zy ondernamen, het Graaflyk bewind over Holland en Zeeland, aan Willem den I, op te draagen.

IV. Kryg tuſſchen de Graaven Willem en Lodewyk. 1204.

Doch hem in dit bewind te beveſtigen, hadt nog veel werks in. Tegen de Lente des volgenden jaars 1204, hadt Graaf Lodewyk een magtig Leger byeen gebragt. Hy hadt, door aanzienlyke geſchenken en groote beloften, verſcheiden' nabuurige Heeren bewoogen, om hem Krygsvolk by te zetten: on-

(*y*) Zie, onder anderen, hier voor VII. *Boek*, *bl.* 258. HEDA *p.* 190.

onder welken, Hugo en Dirk, Biſſchoppen van Luik en Utrecht, *Henrik, Hertog van Limburg*, en *Filips, Markgraaf van Namen*, de voornaamſten waren. Aan Biſſchop Dirk van Utrecht, werden tweeduizend mark zilvers toegezeid, en hy hieldt Lodewyks Broeder te gyzel voor deeze ſomme. Sommigen voegen 'er by, dat de Graaf van Loon hem belooven moeſt, Holland, in 't gevolg, van 't Stigt ter Leen te willen houden (z). En daar is nog een gedeelte van een Verdrag, tuſſchen den Biſſchop en Graave Lodewyk, voor handen, waaruit dit zou ſchynen beveſtigd te worden (a). Doch een Schryver, die deezen tyd beleefd heeft, zegt „ dat de voorzigtige Bis„ ſchop tweeduizend mark zilvers van den „ Graave verkreeg, om dat hy hem zyne „ hulp tegen Graave Willem toezeide, en „ daarenboven beloofde, te zullen bezorgen, „ dat hem het Graafſchap van Holland, dat, „ naar Keizerlyken Regte, opengevallen was, „ ter Leen, [door den Keizer, naamlyk,] „ werdt opgedraagen (b)": 't welk veel beter met het gevolg der Geſchiedeniſſe overeenkomt. Graaf Otto van Gelder, die Willems Schoonvader was, werdt bewoogen, om onzydig te zyn. Eenige Hollandſche Edelen, onder anderen, Ysbrand en Gerard van Haarlem, Arnold en Henrik van Ryswyk, en *Jan Perſyn*, ziende Graave Lodewyk zo magtig, vielen hem openlyk toe. Graaf Willem kon ondertuſſchen weinig volks by een brengen. Hy be-

WILLEM I.

(z) Beka *in* Theodr. II. *p.* 63.
(a) *Apud* Hedam *p.* 187.
(b) Anonym. de Rebus Ultraj. *Cap.* XIV. *p.* 11.

WILLEM I. besloot, derhalve, naar Zeeland te wyken, en de Regeering van Kennemerland Wouter van Egmond en Albert Banjaard; die van Rynland Willem van Teilingen en Filips van Wassenaar in handen te stellen. *Ten Busſche*, nu ten Bosch, aan de Vegt, of Boskoop, aan de Gouwe, en te *Zwadenburg*, nu Zwammerdam, aan den Ryn, werden twee Sterkten opgeworpen, en met breede Graften omringd, om Holland, tegen de invallen der Stigtschen, te beveiligen. De eerste werdt den Domprooſt, *Floris*, Broeder van Graave Willem, de andere Graave Otto van Benthem in handen gesteld (*c*): waaruit volgt, dat deeze laatste, die te vooren Lodewyks zyde gehouden hadt, tot de zyde van Graave Willen moet overgegaan zyn. 't Scheen, uit deeze toebereidsels, dat men, van Willems zyde, verweerender wyze wilde oorloogen; doch 't bleek haast anders.

Sterkten ten Busſche en te Zwadenburg opgeworpen.

V. De Kennemers vallen in Amstel, en verbranden het Slot aldaar.

De Kennemers, met Wouter van Egmond en Albert Banjaard aan 't hoofd, deeden eenen togt te Schepe naar Amstel, eene Stigtsche Heerlykheid, welker Heer, gelyk wy boven zagen, Graave Lodewyk en Vrouwe Aleid, uit Haarlem, hadt helpen ontvlugten. Eenige Stigtsche Knegten en Amstelsche Opgezetenen, by tyds in de wapenen gebragt, om hun tegenstand te bieden, konden hen egter niet beletten. den dam of dyk, in of tegen den Amstel gelegd, door te steeken, en 't laag omgelegen Land onder water te zetten. Toen werden de Amstellandsche Veenen plat gebrand en leêg geplonderd. Het Slot van Heere Gysbrecht, een treflyk ge-

(*c*) BEKA *in* Theod. II. *p.* 64.

gebouw, werdt ook aan koolen gelegd. Men spaarde zelfs de Ooftboomen niet, die by 't Slot ſtonden. Alles werdt aan 't vuur opgeofferd. Van daar trokken de Kennemers naar Muiden en Weeſp, en verder langs den Vegtſtroom tot *Breukelen* toe. Al wat hun in den weg lag werdt geplonderd en vernield, of gebrandſchat. Zy keerden, met veel buit en gyzelaars voor de bedongen brandſchatting, ſchier zonder verlies, t'huiswaards. Simon van Haarlem hadt deezen togt ook bygewoond; doch zig zo agterlyk gehouden, dat men een kwaad oog op hem kreeg. Ook verklaarde hy zig, ſedert, openlyk genoeg voor Graave Lodewyk (*d*). Wilhem I.

Biſſchop Dirk, midlerwyl zyne Krygsmagt byeen gebragt hebbende, trok naar de Sterkte ten Buſſche, die den Domprooſt Floris aanvertrouwd was. De Biſſchop wiſt de Kennemers, door een loos gerugt, van het ontzet af te ſchrikken. Ook liepen de Hollandſche Knegten, die binnen de Sterkte lagen, tot hem over; zo dat het hem weinig werks koſtte, de zelve te bemagtigen. Floris zelf werdt gevangen genomen, en naar 't Slot ter Horſt gebragt. De Biſſchop trok voort, tot Leiden toe. En men merkt aan, dat hy de eerſte der Utrechtſche Biſſchoppen geweeſt is, die de wapenen tot zo diep in Holland gevoerd heeft (*e*). Dirk, Biſſchop van Utrecht, wint de Sterkte ten Buſſche.

VI. Graaf Lodewyk onBra-

Graaf Lodewyk voerde vaſt een aanzienlyk Leger van Ruiters en Voetknegten, langs de

(*d*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1204. MELIS STOKE *in Ada*, *bl.* 68.

(*e*) WILH PROCURAT. *ad annum* 1204. GODEFR. MONACH. *ad annum* 1204.

WILLEM I.

Brabantſche grenzen, naar Zuidholland. De Verzamelplaats was te Dordrecht, alwaar de voorraad van mondbehoeften te Schepe aangebragt werdt. Graaf Willem hieldt zig midlerwyl in Zeeland op, en rigtte niet anders uit, dan dat hy Graave Lodewyk twee Voorraadſchepen afnam, die in Zeeland opgebragt worden. Graaf Lodewyk, geenen tegenſtand ontmoetende, onderwierp zig, binnen korten tyd, gantſch Zuidholland. Daar na', tot Leiden, 't welk toen onder Noordholland gerekend werdt, voortgetrokken zynde, ontving hy Heer Simon van Haarlem in genade, vereenigde zig met het Stigtſche Leger, en drong door, tot Haarlem toe. De Kennemers onderwierpen zig, na een weinig tegenſtands, ook aan Graave Lodewyk, die hun eene boete van vyfhonderd marken zilvers oplei. De Graaf, den Biſſchop te Haarlem laatende, trok naar *Sant Aagtendorp*, nu *de Beverwyk*, of *Eechtrop*, welk toen beheerd werdt, door Albert Banjaard, die 'er ook een Slot hadt. Dit Slot en het Dorp zelf werdt aan koolen gelegd. 't Zelfde lot trof het Huis van Heere Wouter van Egmond. Doch het Dorp en de Abtdy werden verſchoond. De Heeren hielden zig midlerwyl verhoolen. Biſchop Dirk, te Haarlem gebrek aan leeftogt krygende, en bedugt, dat hem de gelegenheid tot den hertogt mogt afgeſneeden worden, keerde, na een kort verblyf, met zyn Volk naar 't Stigt te rug (*f*). Sommigen ſchryven, dat

derwerpt zig Zuidholland, Leiden en Kennemerland.

Sant Aagtendorp en 't Slot te Egmond verbrand.

(*f*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1204. MELIS STOKE *in Ada*, *bl.* 702 71.

dat Graaf Lodewyk, oordeelende 's Biſſchops hulp niet langer te behoeven, hem verzogt hadt, Holland te ruimen (*g*). WILLEM I.

Graaf Willem hadt niet lang ruſt in Zeeland. Hy werdt 'er beſtookt, beide van de Vlaamſche en de Hollandſche zyde. *Boudewyn de* IX. Graaf van Vlaanderen, in 't jaar 1203, de Kruisvaart naar 't Heilige Land ondernomen hebbende, hadt het bewind over zyn Graafſchap in handen geſteld van zynen Broeder, Filips, Graave van Namen. Met deezen, ſluit Graaf Lodewyk een Verdrag, by welk bedongen werdt, dat Filips Graaf Willem uit Zeeland zou helpen verdryven, waartegen Lodewyk de Vlaamingen, eens voor al, van de Geervlietſche tollen ontheffen zou (*b*). Ook beveſtigde hy het Verdrag, in den jaare 1168, tuſſchen Filips van Vlaanderen en Graave Floris den III. geſlooten (*i*). In gevolg van het gemaakt Verbond, deedt Filips eenen togt op Walcheren, en maakte 'er zig meeſter van. Hugo van Voorne viel, ten zelfden tyde, in 't Eiland Schouwen, welk zig Graave Lodewyk onderwerpen moeſt. Graaf Willem ontvloodt ter naauwer nood de gevangenis, zig bergende in een Viſſchers Schuit, alwaar hy, onder de natte netten bedommeld, van zyne vervolgers gezogt; doch niet gevonden werdt (*k*). VII. De Vlaamingen vallen in Walcheren, en Hugo van Voorne in Schouwen.

Hugo van Voorne nam toen 't bewind over by- Graaf Willem komt wederom in Zeeland.

(*g*) Beka *in* Theod. II. *p.* 64. Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XV. *p.* 11.
(*b*) Meyerus *ad annum* 1203.
(*i*) *Vide* Theſaur. Marten. & Durand. *Tom.* I. *c.* 1037.
(*k*) Melis Stoke *in* Ada, *bl.* 71.

WILLEM I. byna gantsch Zeeland in handen; doch gedroeg 'er zig zo kwalyk in, dat de Zeeuwen, famen geraadpleegd hebbende, beslooten, hem ten Lande uit te dryven, en Willem, die zig schuil hieldt, wederom op te zoeken en in te haalen: al het welke schier zo ras uitgevoerd, als voorgenomen werdt. Graaf Willem gaf van deezen gelukkigen keer zyner zaaken kennis aan Wouter van Egmond, hem belastende, zo veel volks byeen te brengen, als doenlyk ware; zig, met het zelve, te Leiden, neder te slaan; doch geenen slag, tegen Graave Lodewyk, te waagen, voor dat hy zelf in Holland en by 't Leger zou gekomen zyn. Deeze last werdt, ten deele, naargekomen. Wouter van Egmond, Filips van Wassenaar en Willem van Teilingen arbeidden, elk om 't zeerst, om 't volk op de been en byeen te brengen (*l*).

VIII. Graaf Lodewyk slaat de Kennemers en bemagtigt Leiden.

Graaf Lodewyk hadt zyn Leger, na den togt op Sant Aagtendorp en Egmond, te rug gevoerd, en te *Voorschooten* neêrgeslaagen. Hier was eene groote Markt van allerlei mondbehoefte en verschaperingen voor 't Leger, welk 'er den tyd met lusten sleet. Doch de tydingen van den afval der Zeeuwen en van den optogt der Kennemeren, die kort na elkanderen kwamen, veroorzaakten geene geringe ontsteltenis in 't Leger. De Kennemers hadden zig, aan den Ryn by Leiden, versterkt, om Graaf Lodewyk daar den doortogt te beletten, terwyl Graaf Willem, dagelyks, uit Zeeland te gemoet gezien werdt, om hem, van den ande-

(*l*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1204.

deren kant, te overvallen. Men was hier van, in 't Leger te Voorſchooten, niet onkundig: weshalve beſlooten werdt, zonder uitſtel, en eer Graaf Willem in Holland zyn kon, op de Kennemers aan te trekken. De onderneeming gelukte, door de onvoorzigtigheid der Kennemeren, die, ontydige uitvallen doende, van het ervaaren Krygsvolk des Graaven van Loon, geſlaagen en verjaagd werden. Toen de graft der Schanſe met puin en koorenſchooven gedempt was, viel het den beleggeren niet moeijelyk, daar door, en naar binnen te geraaken. De Edelen, die 't werk van binnen beſtierd hadden, zagen toen om, naar een goed heenkomen. De voornaamſten bergden zig. Veelen werden in den Ryn, die door Leiden loopt, gejaagd. Anderen, zig, op eene houten brug over dien Stroom, ter weer willende ſtellen, ſtortten, onverhoeds, met de brug in 't water. Eenigen ontkwamen 't gevaar, te ſchepe. Doch veelen werden gedood of gevangen: en onder de laatſten was Willem van Teilingen. Het Leger van Graave Lodewyk keerde, zegepraalend, naar Voorſchooten te rug. WILLEM I.

Willem, op 't ontvangen der tyding deezer nederlaage, ontveinsde het leed, dat hy 'er over gevoelde, en ſpoedde zig te meer, om Graaf Lodewyk in Holland op te zoeken. Zyne Zeeuwſche benden over de Maaze gevoerd, en op den Hollandſchen bodem ontſcheept hebbende, trok hy naar *Ryswyk*, alwaar hy zig nederſloeg. In 't trekken, was zyne magt merkelyk aangegroeid, overmids hem veele Hollanders toegevallen waren. Breekt, op de aankomſt van Graave Willem, van Voorſchooten op.

WILLEM I.

ren. Ook hadt hy zig zo voordeelig en in zo goede orde gelegerd, dat de Hertog van Limburg, Lodewyks Bondgenoot, afgevaardigd om 'er kennis van te neemen, zo verbaasd was, over de talrykheid en geſchiktheid van Willems benden, dat hy eerſt van Vrede begon te ſpreeken, en toen die plat uit geweigerd werdt, ſchielyk te rug trok, den ſchrik in Lodewyks Leger bragt, en met de benden, die onder hem ſtonden, zonder marren, aan 't vlugten ſloeg. Toen was 'er geen houden meer aan 't overig deel des Legers. 't Vlieden werdt algemeen. Wapens, Tenten, Mondkoſt, Koopwaaren en Koſtelykheden, alles bleef in den loop. Graaf Willem, die digt by Voorſchooten gelegerd was, kreeg haaſt kennis van deeze vlugt. Hy vervolgde de vlugtenden, die den Ryn langs naar Utrecht trokken; ſloeg hun een goed deel volks af, en bekwam een' ongelooflyken buit. De Hollandſche vrouwen zelve toonden haaren moed, by deeze gelegenheld; en hadden herts genoeg, om eenigen der vlugtenden, welken zy agterhaalen konden, van 't leeven te berooven. Doch Graaf Lodewyk en eenige anderen waren te ver vooruit geraakt, om agterhaald te konnen worden (*m*).

Graaf Willem bemagtigt het Slot te Asperen. De Stigtſchen Dordrecht.

De binnenlandſche Kryg werdt egter voortgezet. Graaf Willem bemagtigde en vernielde het *Slot te Asperen*, Volpert en Floris van Leerdam toebehoorende. De Stigtſchen daarentegen overmeeſterden Dordrecht, welk, te vooren, Graave Willem in handen gevallen was, en ſtaken den brand in de Stad, waardoor een groo-

(*m*) WILH. PROCURAT. *ad annum* 1204. MELIS STOKE *bl.* 73.

groote voorraad van Wyn en Graanen ver- Willem
teerdt werdt. I.

Het bemagtigen deezer Stad was van zo IX.
veel gevolg, dat 'er een Verdrag, tuſſchen Verdrag
den Biſſchop en den Graave, uit ſproot, 't tuſſchen
welk te Utrecht getroffen werdt. By het Graave
zelve, verklaart Graaf Willem zig „ een Leen- Willem
„ man des Biſſchops van Utrecht, gelyk zyn en Bis-
„ Broeder Dirk voorheen geweeſt was. De ſchop
„ Dienſtmannen des Biſſchops, in Holland Dirk.
„ woonagtig, zouden, voortaan, voor man-
„ nen des Graaven; en de Dienſtmannen des
„ Graaven, in 't Stigt woonagtig, voor man-
„ nen des Biſſchops, gehouden worden: de
„ wederzydſche * Edelen en derzelver Kin- * *Milites.*
„ deren alleenlyk uitgezonderd. De Graaf en
„ zyne Mannen beloofden, by eede, dat zy
„ nimmer, te Zwadenburg, noch elders, den
„ Ryn ſtoppen zouden. Ook zou hy nooit
„ beletten, dat de Kooplieden Zout en ande-
„ re Waaren, naar 't Stigt, voerden: gelyk
„ de Biſſchop, van zynen kant, ook beloofde,
„ den handel in het Frieſch Graafſchap Oos-
„ tergo en Weſtergo, op geenerlei wyze, te
„ zullen ſtremmen. Omtrent dit Graafſchap,
„ werdt het Verdrag vernieuwd, welk, in het
„ jaar 1165, tuſſchen Biſſchop Godefrid en
„ Graave Floris den III, getroffen was. De
„ Munters, Tollenaars, Schouten, † Steê- † *Villici.*
„ voogden, en alle andere Amptenaars moes-
„ ten hunne Ampten, eerſt van den Biſſchop,
„ daar na van den Graave, komen ontvan-
„ gen, en den eed aan beide doen. Wegens
„ het Geregt van *Heeswyk*, by Montfoort,
„ werdt vaſtgeſteld, dat de Biſſchop, door

WILLEM I. § *Nuneius.*

„ zynen § Gezant, aldaar Regtdagen zou doen
„ houden, en dat het gene 'er van kwam,
„ voor een vierde, door den Graave, het o-
„ verige, door den Biſſchop, genooten zou
„ worden. Zo 'er geſchil ontſtondt, over de
„ grensſcheiding, of over de tienden, zou
„ hy, by wien men 'er klagtig over viel, 't
„ zy de Biſſchop of de Graaf, zweeren, dat
„ hy 't regt aan zyne zyde hadt, of anders 't
„ geſchil, aan de wederparty van dit Ver-
„ drag, verblyven moeten. Eindelyk, zou
„ den Stigtſchen misdaadigen in Holland;
„ noch den Hollandſchen in 't Stigt, geene
„ toevlugt verleend worden dan om dezelven
„ met den Heer te verzoenen." De Edelen, die dit Verdrag, voor S. Maartens Altaar, te Utrecht, beëedigden, waren Wouter van *Eve* (5), Albert Banjaard, Jakob, Burggraaf van Leiden, *Gysbrecht van de Lek*, *Albert de Roode* en meer anderen (*n*). Men vindt, in dit Verdrag, geene melding van duizend mark, die Graaf Willem egter, volgens het Verhaal van Tydgenooten (*o*), by deeze gelegenheid, genoodzaakt werdt, tot bekominge van de Vrede, aan den Biſſchop op te brengen. Niet lang te vooren, was 'er, ten overſtaan van Hugo, Biſſchop van Luik, Henrik, Hertog van Limburg, Filips, Markgraaf van Namen, Otto, Graaf van Gelder, Adolf, Graaf van den Berge, en Willem, Oom des Graa-

Verdrag tuſſchen Graave Lodewyk en Biſſchop Dirk.

(*n*) Comp. inter Epiſc. Traject. & Com. Holl. *ap.* HEDAM *p.* 188.

(*o*) Anonym. de Reb. Ulfraj. *Cap.* XV. *p.* 12.

(5) Dus ſtaat 'er, in ſommige Afſchriften: doch anderen hebben *van Egmond*, en zo zal 't waarſchynlyk zyn moeten.

Graaven van Vlaanderen, tuſſchen Biſſchop Dirk en Graave Lodewyk, een verdrag getroffen, genoegzaam van gelyken inhoud als het gemelde. De Edelen, die, by eede, beloofden, den Graaf, tot naarkoming van de Voorwaarden deezes Verdrags, te zullen noodzaaken, waren Arnoud en Henrik van Ryswyk, *Wouter Spiering*, Jan Perſyn, de Broeders Ysbrand en Gerard van Haarlem, *Steven van Zuilen* en anderen (*p*). Doch het Verdrag met Graaf Willem heeft dit kragteloos moeten maaken. De wederzydſche Krygsgevangenen werden, ſedert, geſlaakt. Eenige Edelen verzoenden zig met Graave Willem: onder welken, Arnoud en Henrik van Ryswyk, en Ysbrand van Haarlem genoemd worden. Eenigen bleeven den Graave van Loon getrouw. De inkomſten en goederen deezer laatſten werden, door Graave Willem, aangeſlaagen, en aan zyne gunſtelingen weggeſchonken. Floris, de Domprooſt, kreeg 'er een goed deel van. Deeze ondernam, in 't najaar, eenen togt op 't Land van Voorne. Hy verdreef Heer Hugo, en bemagtigde zyn Slot in *Poortvliet*, by Scharpeniſſe (6), welk hy ſlegten deedt (*q*). WILLEM I.

't Slot in Poortvliet geſlegt.

De Graaf van Loon kon egter nog niet beſluiten, van zynen eiſch op Holland en Zeeland af te zien. Hy trok dan, tegen 't volgende

De Vlaamingen doen eenen inval

(*p*) Diplom. *Vide apud* Buchel. *ad* Hedam *p.* 190.
(*q*) Melis Stoke *in* Ada, *bl.* 75.

(6) Scharpeniſſe was, ten deezen tyde, een Eilandje op zig zelf. Zie onze Kaart in dit Deel, en de *oude Kaart van Zeeland*, by Smallegange. Doch naderhand is het aan Thoolen gedykt.

WILLEM I. in Schonwen. 1205.

gende Voorjaar, wederom eenige benden, te Utrecht, byeen, en bewoog Filips van Namen, om een' inval in 't Eiland Schouwen te doen. Graaf Willem, hier van verwittigd, begaf zig by tyds, naar Zeeland. Hy kon de Landing der Vlaamingen niet beletten: doch ſtelde zig in ſtaat, om hun ſlag te leveren, indien zy voort trokken (*r*). Onze Kronyken melden eenpaarig, dat 'er een Verdrag getroffen werdt, eer men handgemeen raakte; doch alzo dit Verdrag, van welk nog Afſchriften voor handen zyn, gantſch niet voordeelig voor Graave Willem geweeſt is, ſchynt men veeleer te moeten vermoeden, dat hy, door eenig merkelyk geleeden nadeel, 't zy in Zeeland of in Holland, tot het Verdrag gedwongen geworden is. De Vlaamſche Kronyken geeven hier ook geen licht. Zy gewaagen alleenlyk van eene voorgenomen' belegering van Zierikzee, door de Vlaamingen (*s*). Miſſchien heeft men Graave Willem, in die Stad, weeten te benaauwen, en tot het aangaan van een ſchadelyk Verdrag te noodzaaken. Wat 'er van zy, het Verdrag is in wezen, en op den Feeſtdag van S. Donatiaan, in Wynmaand des jaars 1206, te Brugge in de Prooſtdye, getekend.

X. Overeenkomſt tuſſchen de Graaven Willem en Lodewyk. 1206.

Lodewyk, Graaf van Loon en van Holland en *Heer Willem, Zoon van Floris, Graaf van Holland*, komen 'er in voor, als handelende partyen: en *Filips, Markgraaf van Namen en Voogd van Vlaanderen*, als middelaar. Men beſpeurt 'er uit, dat Filips, voor zynen vriend, Graave Lodewyk, voordeelige voorwaarden heeft wee-

(*r*) WILHELM PROCURAT. *ad annum* 1205.
(*s*) MEYERUS *ad annum* 1203.

weeten te bedingen; doch ook, volgens de gewoonte der middelaaren, niet vergeten, voor zig zelven te zorgen. „ Het gantſche „ Graafſchap van Holland werdt, by dit Ver- „ drag, Graave Lodewyk toegeweezen, de „ Bruidſchat der oude Graavinne Ada, We- „ duwe van Graave Floris, alleenlyk uitgeno- „ men, welke, na haar overlyden, op Wil- „ lem, haaren Zoon, vervallen zou. Schar- „ peniſſe, Duiveland, (7) *Staveniſſe*, *Drei- „ ſchor* en het Land van Ooſt- en Weſt-Voor- „ ne werdt, insgelyks, Graave Lodewyk aan- „ bedeeld. Heer Willem zou daarentegen be- „ houden al wat ter andere zyde van de (8) „ *Moſſelkreek*, naar Vlaanderen toe, gelegen „ was, daar onder begreepen het gene den „ Heere van Voorne, buiten Ooſt- en Weſt- „ Voorne, toegekomen hadt. Daarenboven „ zou hy vier honderd ponden uit de Geer- „ vlietſche tollen trekken, en daar toe zelf „ eenen Onvanger ſtellen. Lodewyk en Wil- „ lem moeſten elkanderen, over en weder, tot „ erfgenaam van het gene hun, by dit Ver- „ drag, aanbedeeld was, verklaaren. De „ Hollandſche Edelen, by 't ſluiten van dit „ Ver-

WILLEM I.

(7) Staveniſſe lag, nevens S. Maartensdyk, ten deezen tyde, op een byzonder Eiland, zo wel als Dreiſchor en Scharpeniſſe. Zie onze Kaart in dit Deel, en de *oude Kaart van* SMALLEGANGE.

(8) *Moſella* ſtaat 'er in 't Latyn van het oorſprongkelyk Verdrag. Ik verſta 'er de *Moſſeldreek* door; die eertyds beweſten Reimerswaale, door Zuid-Beveland, liep. Men weet, dat zy, in 't Neêrduitſch, ook *Moſſelee* plagt genoemd te worden. Zie *een' Brief van den jaare* 1321 by BOXHORN op REIGERSBERGEN, II. Deel, bl. 139.

WILLEM I. „ Verdrag tegenwoordig, moesten, op last
„ van Heere Willem, den Graave van Loon
„ en van Holland, terstond hulde doen. Wil-
„ lem verbondt zig, daarenboven, zyn Leen
„ den Bisschop van Utrecht wederom te zul-
„ len opdraagen, en in persoon naar Dordrecht,
*Hardinglem. „ Leiden, Haarlem, en nog * eene andere
„ Plaats te zullen trekken, om alle de Ingeze-
misschien *Vlaardingen.* „ tenen dier Steden van den eed hem gedaan
„ te ontheffen, en tot het inhuldigen van
„ Graave Lodewyk te vermaanen. Graaf Lo-
„ dewyk verbondt zig, Scharpenisse, Duive-
† *Drilchire*, of in andere Affschriften *Drischie.* „ land, Staveniſſe, en † *Dreischor*, allen Be-
„ ooster-Schelde gelegen, van Vlaanderen
„ ter Leen te zullen houden: als mede de
„ Burgt van *Leda*, waar door ik niets beters
dan *Leiden* weet te verstaan (9) „ met de Stad
† *Allodium.* „ en al het † eigen goed, hem, in dit Burg-
„ graafschap, toekomende: al het welk hy,
§ *Dominium.* „ aan 't § Oppergebied van Vlaanderen on-
„ derwierp. Als Borgen, voor de naarkoming
„ van dit Verdrag, stelden zig, van Willems
„ zyde, zyne mannen van Holland en van
„ Schouwen. Van Lodewyks zyde, insgelyks,
„ zyne mannen van Holland en van de vier
„ bovengemelde Landen, benevens den Bis-
„ schop van Luik en den Hertog van Leuven
„ [dat is, van Brabant]. De Markgraaf van
„ Namen, Middelaar van 't Verdrag, was
„ Borg voor beide de partyen (*t*)." Op dee-
zen voet, werdt de Vrede tusschen Lodewyk en

(*t*) Pactum *Vide apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* III. *p.* 126.

(9) Meent iemant, dat hier, anders, op 't Slot *ter Leede* en *Leerdam* gezien worde; 't staat hem, onzenthalve, vry.

en Willem getroffen. Doch uit de oude Geſchiedeniſſen blykt niet, dat de Voorwaarden, hier bepaald, ter uitvoeringe gebragt zyn. Onze Kronyken melden alleenlyk, dat de Graaf van Loon, met zyn Leger, van by Utrecht opgebroken zynde, naar zyn Graafſchap van Loon gekeerd is (1), en ſedert geen' voet wederom in Holland gehad heeft (*u*), terwyl Graaf Willem meeſter bleef van al 't Land tuſſchen de Honte en de Lauwers (*v*). Doch van elders weet men nog, dat de Graaf van Loon, na 't ſluiten van dit Verdrag, zyn en zyner Gemaalinne eigen goed in Holland, uitgenomen den Burgt en 't Burggraafſchap van Leda, die aan Vlaanderen waren afgeſtaan, aan den Hertog van Brabant, opgedraagen, en het wederom van hem ter Leen ontvangen heeft. WILLEM I.

Her-

(*u*) Melis Stoke *in* Ada, *bl.* 76.
(*v*) Melis Stoke *in* Willem I. *bl.* 77.

(1) Wilhelm. Procurat. ad annum 1205. Met dit jaar, eindigde de eerſte Schryver der Latynſche Egmonder Kronyk, die wy, tot hier toe, op den naam van *Wilhelmus Procurator*, hebben aangehaald, zyn Verhaal. Wy konnen egter niet voorby, hier aan te merken, dat alles, wat tot aan 't jaar 1206, in deeze Kronyk, gevonden wordt, door ſommigen, aan zekeren Meerhout wordt toegeſchreeven. Dat het volgende alleen, door *Wilhelmus Procurator*, is ſamengeſteld, blykt uit de Kronyk zelve, ad annos 1324 & 1330. Doch wie de Schryver van het eerſte zy, is zo zeker niet. Ik vermoed, dat *Meerhout* niet de Schryver; maar, eertyds, bezitter van een der Affchriften van het eerſte gedeelte deezer Kronyke geweeſt is. Immers, dat *Pieter Vekeman Meerhout*, in de zeſtiende eeuwe, Leeraar in de Alkmaarſche, en daarna in de Amſterdamſche Latynſche Schoole, is geweeſt, en eene zeer oude Kronyk bezeten heeft, kan men, uit Tydgenooten, beveſtigd vinden, by Pars *Naamrol*, bl. 141, 349.

WILLEM I. Hertog Henrik beloofde, daarentegen, Lodewyk tegen Willem te zullen helpen, zo deeze 't geflooten Verdrag verbrak (*w*). Ook vindt men, dat Willem, ongezind om zig aan 't gemaakt Verdrag te houden, den Paus *Innocent den III*, over 't ongelyk, welk hem daar in geſchied was, klagtig gevallen is. De Paus verbleef 't geſchil aan den Aartsbiſſchop van Trier, naar wiens uitſpraak, Willem zig niet voegen wilde, waar op hy in den ban gedaan werdt. Toen vervoegde hy zig, by *Honorius den III*, Opvolger van Innocent, die Willems zaak den Abt van S. Laurens in Ooſtbroek by Utrecht aanbeval, na dat hy Willem van den ban ontheeven hadt (*x*). Doch wat uitflag deeze zaak verder gehad hebbe, is, myns weetens, nergens aangetekend. 't Blykt alleenlyk, dat Paus Honorius de III. het verdrag tuſſchen Lodewyk en Willem, van 't welk wy ſpreeken, in den jaare 1216 of 1217, door open' brieven, bekragtigd heeft (*y*).

XI. Poogingen om de Graavin Ada uit Engeland herwaards te doen brengen. Een punt was 'er in dit Verdrag, waar van wy nog geen gewag gemaakt hebben, en op welks naarkoming, van Lodewyks zyde, ſterk gedrongen werdt. Het betrof de jonge Graavin Ada, die, tot nog toe, door toedoen, zo 't ſchynt, van Graave Willem, in Engeland opgehouden werdt. Willem verbondt zig, om haar, door Gezanten, of in eigener Perſoon, op te eiſſchen, herwaards te brengen, en Graave Lodewyk in handen te ſtellen. Doch hy ſchynt van dit deel des Verdrags zo weinig

(*w*) *Voyez* BUTKENS Trophées de Brab. *Preuv. p.* 57.
(*x*) *Vide* Epiſt. Honorii III. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* III. *p.* 130.
(*y*) Dipl. *vide ubi ſupra p.* 125.

nig werks gemaakt te hebben, als van de overigen. In 't jaar 1207, schreef Vrouw Aleid eenen Brief aan Jan, Koning van Engeland, waar by zy verzoekt, dat haare Dogter, na zulk eene lange ballingschap, wederom herwaards moge gezonden worden. Twee omstandigheden worden 'er in deezen Brief gemeld, uit welken men afneemen kan, waarom de Engelschen de jonge Ada zo lang in hun Ryk hielden. Vrouw Aleid maakt, *voor eerst*, haar werk, om te bewyzen, dat het Huwelyk van den Graave van Loon met Ada, wettiglyk en met toestemming der Hollandsche Edelen, voltrokken is geweest, waar toe zelfs getuigschriften van Graave Otto van Benthem en van Bisschop Dirk van Utrecht te berde gebragt worden (*z*). Zy klaagt, *ten anderen*, over eenige afgunstigen, die den Koning lasteringen in 't oor bliezen; biddende dat hy aan dezelven geen geloof slaan wil (*a*). Hier uit vermoed ik, dat de aanhangers van Graave Willem, of hy zelf den Koning in den waan hebben gebragt, dat 'er geen wettig Huwelyk, tusschen Lodewyk en Ada, geslooten was, en dat 'er, om 't Land in rust en de Regeering aan den wettigen Graave te brengen, geen beter middel was, dan Ada in Engeland te houden. Doch nu deedt de Koning de Getuigenissen voor de wettigheid van het Huwelyk behoorlyk onderzoeken, en vondt 'er niet op te zeggen. WILLEM I. 1207.

De brief, van welken wy spreeken, werdt, Verbond ver- tusschen Graave Lodewyk

(*z*) Liter. Testim. de Marit. Comit. Holland. *inter* Ada Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 46.
(*a*) Liter. Adelh. *ibid.*

WILLEM I. en Jan, Koning van Engeland.

vermoedelyk, medegenomen, door *Wouter Bertrand*, dien Lodewyk naar Engeland gezonden hadt, om, in zynen naam, een Verbond met Koning Jan te beëedigen, en waarschynlyk ook, om Ada af te haalen. Het Verbond behelsde eene belofte „ om den Ko„ ning, *als zynen Heer*, met de wapenen ten „ dienst te staan, en daar toe zelf, op 's Ko„ nings bevel en kosten, naar Engeland over „ te steeken. Daar benevens verbondt zig de „ Graaf, om Keizer *Otto den IV*, Neef van „ Koning Jan, by te staan, zo lang deeze den „ Koning getrouw blyven zou (*b*)." En dit Verbond is het eerste, door onze Graaven, met de Koningen van Engeland, geslooten, waarvan my Afschriften zyn voorgekomen. Sommigen tekenen egter aan, dat *Richard de I*, al omtrent het jaar 1194, een Verbond van Verdediging, met Dirk den VII, geslooten hadt (*c*). Doch ik vind niet, dat het van eenig gevolg geweest is. Koning Jan, die, omtrent deezen tyd, met Frankryk in oorlog was, en daarenboven met zyne Onderdaanen overhoop lag, heeft buiten twyfel in de onderwerping van Graave Lodewyk genoegen genomen. 't Schynt, dat hy, kort hier na, Ada te rug heeft laaten keeren. Zy is, niet voor het jaar 1218, buiten Holland, overleeden (2), en te Herkenrode begraaven (*d*).

Ada keert te rug en sterft.

Om

(*b*) Convent. Comit. de Los *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 46, 47.
(*c*) DANIEL Hist. de France *Tom.* III. *p.* 449.
(*d*) *Vide* MANTEL. Hist. Lossens. *p.* 155. MATTH. Anal. *Tom.* III. *p.* 132.

(2) De *Graavin Ada* heeft, in den jaare 1213, haare toestemming gegeven, op zekeren Gunstbrief van Graave Lo-

Om te begrypen, wat de Graaf van Loon, een opzigte van Keizer Otto, beloofde, moet men de zaaken van wat hooger ophaalen. Keizer Henrik de VI, in 't jaar 1197, overleeden zynde, werdt, door zynen Zoon, *Fredrik*, in 't Koningkryk van Sicilie, opgevolgd. Deeze werdt egter niet tot Roomsch Koning verkooren, alzo hy nog te jong van jaaren was. De Ryksvorsten waren 't niet eens, wegens de Verkiezing. Eenigen verkooren *Filips*, Hertog van Zwaben, Broeder van den overleeden Keizer: anderen *Otto*, Hertog van Saxen. Onder de Kerkelyke en Weereldlyke Ryksleden, die Otto verkooren hadden, waren *Adolf*, Aartsbisschop van Keulen, en Henrik, Hertog van Lotharingen, die zig, in de ondertekening van eenen Brief, wegens deeze verkiezing, aan Paus Innocent den III. geschreeven (*e*), ook *Hertog van Brabant* noemt, welke naam, sedert, eerst gemeen werdt. Graaf Dirk de VII, die toen nog leefde, heeft zig, veelligt, voor Filips verklaard. Immers Bisschop Dirk van Utrecht heeft het gedaan, onaangezien de Aartsbisschop van Keulen, onder wien hy stondt, voor Otto gestemd hadt. Dit blykt niet alleen uit het getuigenis van Tydgenooten (*f*); maar 't is ook klaarlyk af te neemen, uit eenen Gunstbrief

WILLEM I. XII. Filips van Zwaben en Otto van Saxen tot Keizer verkooren.

(*e*) Epist. hanc *Vide apud* MIRÆUM Diplom. Belg. *Libr.* I. *Cap.* LXXIV. *p.* 194. *Tom.* I. Oper. Dipl.
(*f*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XV. *p.* 12.

Lodewyk. En uit eenen anderen Brief van dien Graave, in den jaare 1218, gegeven, blykt, dat zy toen nog in leeven was. In den zelven, draagt zy den naam van *Ida*. Vide MIRÆI *Oper. Diplom.* Tom. II. Cap. XL. p. 833 & Cap. LIX. p. 845.

WILLEM I. brief van Filips, op den agt en twintigſten van Herfſtmaand des jaars 1200, ten behoeve des Utrechtſchen Biſſchops, verleend (*g*). De Paus en *Filips den II*, Koning van Frankryk, hielden ook de zyde van Filips van Zwaben. Doch Richard de I. en Jan, zyn Broeder en Opvolger, Koningen van Engeland, verklaarden zig voor Otto van Saxen, die hun Neef was, en zeer van hun begunſtigd werdt. Koning Jan maakte byzonderlyk zyn werk, om den aanhang van Otto te vermeerderen. En de Graaf van Loon, die, veelligt, te vooren, gelyk zyn Vriend, Biſſchop Dirk, de zyde van Filips gehouden hadt; ſchynt van party veranderd te zyn, op dat hy den Koning van Engeland te ligter beweegen zou, om hem Ada te laaten volgen. Graaf Willem hieldt, daarentegen, de zyde van Filips, 't welk deezen bewoogen hadt, om te belooven, dat hy hem verlyden zou met de Leenen, die zyn Vader en Broeder van 't Ryk plagten te houden (*b*). Doch hier van ſchynt niets gekomen te zyn.

1208. Filips van Zwaben, op den twee en twintigſten van Zomermaand des jaars 1208, te Bamberg, ongelukkiglyk vermoord zynde (*i*), ſcheen Otto geenen mededinger meer te zullen hebben. Doch, in 't jaar 1211, werdt Fredrik, Koning van Sicilie, door den Pausſelyken Legaat *Sifrid*, Aarts-Biſſchop van Ments, en eenige anderen, te Bamberg, tot Keizer verkoo-

Fredrik de II. wordt Keizer. 1211.

(*g*) Diplom. *Vide apud* HEDAM *p.* 186.
(*b*) Diploma Philippi *apud* BUTKENS Trophées de Brab. *Prenv. p.* 56.
(*i*) GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1208.

kooren (*k*). De Graaf van Loon, die zyne Gemaalin nu wederom by zig hadt, en weinig nuts meer van zyn Verbond met Engeland zag te trekken, ſchynt, zo wel als de Biſſchop van Luik (*l*), zyn Leenheer wegens het Graafſchap van Loon, kort hier na, tot de zyde van Fredrik ovegegaan te zyn (*m*).

WILLEM I. Graf Lodewyk houdt zyne, Graaf Willem Otto's zyde.

Graaf Willem, die, na de dood van Filips, de zyde van Otto gehouden, en zig hier door Engeland te vriend gemaakt hadt, wiſt zig van deeze gelegenheid te bedienen, en van deezen Keizer de beveſtiging te verwerven, „ in al„ le de Leenen, die de *edele mannen*, *Floris* „ *en Dirk*, *goeder gedagteniſſe*, *Graaven van* „ *Holland*, van 't Ryk plagten te houden." De Brief, hier van verleend, is nog voorhanden (*n*), en te Nieuwmegen, op den dertienden van Louwmaand des jaars 1213 [1214], gedagtekend. Onder de getuigen, die over den zelven geſtaan hebben, worden Hugo van Voorne en Willem van Teilingen genoemd.

XIII. Graaf Willem in de Rykslenen beveſtigd.

Graaf Willem, zig dus door Keizerlyke brieven in zyne bezittingen beveſtigd ziende, ſloot, nog in 't zelfde jaar, op den negen en twintigſten van Lentemaand, een Verbond met Jan, Koning van Engeland, die nu op den Graave van Loon geſtoord moet geweeſt zyn, waar by de Graaf beloofde „ den Koning te „ zullen komen helpen, indien hy, in zyn „ Ryk, van zyne Vyanden aangetaſt werdt: „ hem,

Verbindt zig met Engeland.

(*k*) Godefr. Monach *ad annum* 1211.
(*l*) Ægid. de Aur. Vallo *Cap.* C.
(*m*) Epiſt. Joann. Reg. Angl. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 71.
(*n*) *Vide* Marten. & Durand. Theſaur. *Tom.* I. *Col.* 841.

WILLEM I. „ hem, ten alle tyde, vyf en twintig (3) *ge-*
„ *wapende Mannen*, op zyne begeerte, te zul-
„ len toezenden, die, in Engeland, op 's
„ Konings koſten, dienen zouden: hem vry-
„ heid te zullen geeven, om, in geval van
„ nood, vyfhonderd, of duizend of meer
„ mannen, in Holland en Zeeland, te laaten
„ werven, voor welker trouw, de Graaf in-
„ ſtondt. De Koning droeg, daarentegen,
„ den Graave en zynen Erfgenaamen, ter Leen
„ op vierhonderd mark zilvers in 't jaar,
„ die, op Paaſchtyd, te Londen zouden kon-
„ nen ontvangen worden. En Graaf Willem
„ verklaart zig, wegens dit Leen, een Leen-
„ man des Konings" (*o*). Dit Verbond werdt, gelyk gebruikelyk was, ten zelfden dage, openlyk afgekondigd; doch van Willems zyde niet lang onderhouden.

XIV. Graaf Willem ſteekt zig in den Jan, Koning van Engeland, in 't jaar 1211, om eenig wangedrag, en vooral, om dat hy weigerde den Kardinaal *Steven Langton*, tot Aarts-

(*o*) Conv. Wilhelmi Com. Holl. *inr.* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* 1. *p.* 54.

(3) Door een *gewapend man*, *man van wapenen*, of *ſpeer* werdt, in de Gedenkſchriften van deeze en de volgende tyden, een Edelman verſtaan, geharnaſt en te paarde, nevens zynen ſtoet, beſtaande in een Schildknaap, Paadje, Lyfknegt en eenige Schutters, zo te voet als te paarde. 't Getal deezer laatſten was ongelyk; doch in de oudſte tyden grootſt. Een man van wapenen beſtondt toen, gemeenlyk, uit tien Ruiters behalven de Voetknegten. *Voiez* DU CLOS *Hiſt. de Loüis XI.* Tom. I. p. 16. Zo dat de vyfentwintig mannen van wapenen, die hier beloofd worden, waarſchynlyk twee honderd en vyftig Ruiters, en een bekwaam getal Voetknegten zullen hebben uitgemaakt.

Aartsbiſſchop van Kantorberri, te verheffen (*p*), door Paus Innocent den III, in den ban gedaan, en van zyn Ryk vervallen verklaard zynde; wilde Filips de II, Koning van Frankryk, deeze gelegenheid waarneemen, om zig van Engeland meeſter te maaken. De grooten des Ryks en de Leenmannen des Konings ſtemden zyn voorneemen toe, behalve *Ferdinand*, Graave van Vlaanderen, die, heimelyk, door Koning Jan, gewonnen was. Toen Filips, derhalven, in den jaare 1213, de wapenen opvatte, leedt Vlaanderen den eerſten aanſtoot. De Koning beloofde zig veel hulp van Henrik, Hertog van Brabant, met wien hy zig verbonden hadt. Doch Ferdinand was geſterkt, met de hulp van Keizer Otto den IV. en van Graave Willem van Holland, die hier toe, uit kragt van zyn Verbond met Engeland, verpligt ſcheen geagt te worden; hoewel 't anders vreemd mogt ſchynen, de Hollanders den Vlaamingen te zien byſtaan. Willem egter begaf zig niet naar Vlaanderen, en dan na dat Ferdinand, uit zyn Graafſchap verdreeven, en in Walcheren geweeken zynde, onzen Graave bewoogen hadt, om met hem naar Vlaanderen te keeren. De Franſchen hadden reeds een goed getal van Vlaamſche Steden bemagtigd, onder anderen Ryſſel, 't welk van de Vlaamingen eerſt vrugteloos belegerd, doch daarna egter ingenomen werdt. *Allard van Borſele*, een Zeeuws Edelman, werdt hier, in eenen uitval der belegerden, gevangen genomen (*q*). Henrik, Hertog van Brabant, werdt ook

WILLEM I. Kryg tuſſchen Frankryk en Vlaanderen.

(*p*) *Voyez* RAPIN Hiſt. d'Anglet. *Tom.* II. *p.* 313.
(*q*) MEYERUS *ad annum* 1213.

WILLEM I. ook binnen Bruſſel belegerd, door de Graaven van Vlaanderen en van Holland, en eerlang tot het aangaan van een Verdrag genoodzaakt, waar by hy beloofde de zyde van Frankryk te zullen verlaaten. Omtrent deezen tyd ook, ſchynt Graaf Willem het Verdrag, in den jaare 1168, tuſſchen Filips van Vlaanderen en Floris den III, geſlooten, door byzondere Brieven, beveſtigd te hebben (*r*). Nog voor 't einde des jaars 1213, behaalde de Engelſchen, wier Vloot, gedeeltelyk, onder bevel van Graave Willem ſtondt, ter Zee, zo merkelyke voordeelen op de Franſchen, dat Filips goedvondt Vlaanderen te ruimen; Douai alleen, van alle de Steden, welken hy gewonnen hadt, inhoudende. Doch in 't volgend jaar, zyne benden wederom derwaards gevoerd hebbende, viel 'er, by de Brug van Bouvines, tuſſchen Doornik en Ryſſel, een felle ſlag voor, op den zeven en twintigſten van Hooimaand. De Vlaamingen en hunne Bondgenooten kreegen hier de nederlaag. Ferdinand zelf werdt gevangen: ook Willem, Graaf van Holland, die, met eenige Hollanders en Friezen, in Vlaanderen gekomen was (*s*), en veele andere Grooten; zo dat 'er de gevangeniſſen, op veele plaatſen in Frankryk, mede vervuld raakten (4). De meeſte gevangenen en ook Graaf Willem, werden, ſedert, om

1214.

Wordt gevangen; doch weder om geſlaakt.

(*r*) *Vide* Theſ. MARTEN. & DURAND. *Tom* I. *c.* 1037.
(*s*) Auct. Aquicinct. *ad ann.* 1213. MEYER. *ad annum* 1214.

(4) By DU CHESNE (Tom. V. p. 268), vindt men een' Lyſt van veelen deezer gevangenen, en van derzelver gevangeniſſen. Doch Graaf Willem wordt, in deezen Lyſt, niet gemeld.

om groot Losgeld, en onder belofte van nimmer wederom tegen den Koning van Frankryk te zullen dienen, geslaakt. Koning Jan zig met den Paus verzoend hebbende, onder de harde voorwaarde van zyn Ryk voortaan van den Roomschen Stoel ter Leen te zullen houden; werdt 'er een Bestand van vyf jaaren tusschen Frankryk en Engeland geslooten, waardoor ook de rust in Vlaanderen hersteld werdt (*t*). WILLEM I.

XV. Huwelyks verbindtenis tusschen Floris van Holland en Magteld van Brabant.

Het Verdrag, met Henrik, Hertog van Brabant, gemaakt, werdt, tegen 't einde des jaars 1214, gevolgd van een ander, tusschen hem en Graave Willem in 't byzonder. De Graaf hadt, by zyne Gemaalin, Aleid van Gelder, op den vierentwintigsten van Zomermaand des jaars 1210, eenen Zoon gewonnen, *Floris* genoemd. Tusschen dit Kind en *Magteld*, Dogter van Hertoge Henrik, werdt een Huwelyk geslooten, van welk de voorwaarden begreepen zyn, in een Verbond van onderlinge bescherming tusschen den Hertog en den Graave, op den vyfden van Slagtmaand des jaars 1214, te Antwerpen getekend. Zy kwamen kortelyk hierop uit: „ De Bruid „ zou Graave Willem in handen gesteld worden, en onder zyne bescherming blyven, „ tot dat Floris oud genoeg zou geworden zyn, „ om het Huwelyk te voltrekken. De Hertog zou zyne Dogter, in de plaats van vaderlyk en moederlyk goed, tweeduizend vyfhonderd mark, Keulsche munt, ten Huwelyk geeven, die, by gedeelten, jaarlyks, „ be-

(*t*) *Voiez* DANIEL. *Tom.* III. *p.* 558, 561, 570, 575.

WILLEM I. „ betaald zouden worden, na dat Floris twaalf „ jaaren bereikt zou hebben. Graaf Willem „ zou, daarenboven, aan Magteld eene Bruids„ gaave van vyfhonderd marken Hollandſche „ munt, jaarlyks, ſchenken, te ontvangen „ uit de Graaflyke inkomſten in *Brederweer„ de*, in 't *Hof van Haarlem* en in *Arleder„ veene*; doch ook niet voor dat het Huwe„ lyk voltrokken zou zyn. De Hollandſche „ en Zeeuwſche Leenmannen moeſten, voor „ de onderhouding van dit deel des Verdrags, „ inſtaan, en plegtiglyk zweeren, dat zy de „ Landen van Graave Willem, voor Floris „ en Magteld en derzelver Erfgenaamen, hou„ den zouden (*u*)." Of de byzondere deelen deezes Verdrags allen naargekomen zyn, is my niet gebleeken. Doch het Huwelyk is, naderhand, voltrokken.

XVI. Graaf Willem verzelt den Zoon des Konings van Frankryk op eenen togt naar Engeland.

Het deel, welk Graaf Willem in den Vlaamſchen Kryg genomen hadt, bewees, dat hy, tot dien tyd toe, zyn Verbond met den Koning van Engeland houden wilde. Doch zyn verblyf in Frankryk, geduurende zyne gevangenis, ſchynt hem gelegenheid gegeven te hebben, om het te breeken. Hy hadt, om zyne vryheid te bekomen, reeds moeten belooven, dat hy nimmer tegen den Koning van Frankryk dienen zou. Het gevolg der geſchiedeniſſe maakt het, daarenboven, vermoedelyk, dat men hem, in een byzonder Verbond met Frankryk tegen Engeland, heeft ingewikkeld. Want toen de Engelſche Adel, in 't jaar 1215,

(*u*) *Vide* BUTKENS Troph. de Brabant, *Preuv. p.* 64. Corps Diplomat. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 152. BOXHORN. *op* REIGERSB. II. *Deel, bl.* 605.

1215, beſloot, Koning Jan van 't Regt tot de Kroon vervallen te verklaaren, en dezelve Lodewyk van Frankryk, Zoon van Koning Filips, op te draagen; en toen men, daarop, in Frankryk, goedvondt, het Beſtand te ſchenden, en den Prins, in 't volgende jaar, met eene Vloot naar Engeland te doen overſteeken; was Graaf Willem een der Grooten, die hem, met zesendertig man uit 's Lands Ridderſchap, nevens derzelver ſtoet (*v*), op deezen togt verzelde (*w*). Doch deeze onderneeming ſlaagde kwalyk. Lodewyk werdt wel tot Koning van Engeland uitgeroepen; doch de Paus kantte zig zo ernſtig tegen deezen Prins, hem en zyne medeſtanders, met naame Graaf Willem (*x*), in den ban doende, dat hy van de Kroon afſtaan, en naar Frankryk te rug keeren moeſt. WILLEM I. 1216.

Koning Jan, ondertuſſchen, niet weinig geſtoord over de onderneeming van Graave Willem, was op middelen bedagt, om 'er wraak over te neemen. Lodewyk van Loon wiſt zig van deeze gelegenheid te bedienen. Hy liet den Koning van Engeland weeten, dat hy gezind was, wederom tot de zyde van Otto den IV, die hy verlaaten hadt, over te gaan, indien die Keizer hem, door open' brieven, in 't bezit van het Graafſchap van Holland en van zyne andere goederen, die hem, door Graave Willem, onthouden werden, herſtellen wilde; beloovende hy, hem deswege de Lodewyk van Loon zoekt zig, door Keizer Otto, in 't bezit van Holland te doen herſtellen.

(*v*) *Zie* hier voor, *bl.* 334. *Aant.* (3).
(*w*) MEYERUS *ad annum* 1216.
(*x*) Epiſt. Honorii III. P. *apud* MATTHÆUM Analect. *Tom.* III. *p.* 131, 132.

WILLEM I.

de vereiſchte hulde te willen doen. De Koning liet zig gereedelyk in, om hierover aan zynen Neeve Otto eenen Brief af te vaardigen, die nog voorhanden is (y). Doch 't blykt niet, dat deeze onderhandeling van eenig gevolg geweeſt is. Ook was Otto's gezag in 't Ryk reeds zo zeer verzwakt, dat Graaf Willem zig weinig aan zyne opene brieven zou hebben laaten gelegen zyn. Lodewyk, Graaf van Loon, is, omtrent twee jaaren na deezen tyd (z), in den jaare 1218, overleeden (5).

XVII. Staat van 't Griekſche Keizerryk.

Graaf Willem zag zig, nog by 't leeven van den Graave van Loon, reeds zo vaſt beveſtigd, in het Graaflyk bewind over Holland en Zeeland, dat hy geene zwaarigheid maakte, om, in 't jaar 1217, op de Kruisvaart naar Egipte te gaan. De voortgang van de wapenen der Kruisvaarderen was, ſedert den aanvang deezer eeuwe, merkelyk geſtuit geweeſt, door de Griekſche Keizers, die bedugt waren, dat de magt van 't Weſten, in 't Ooſten overgevoerd, hun te ſterk worden, en den ondergang huns Ryks naar zig ſleepen mogt.

1217.

(y) Epiſt. Joann. Angl. Reg. & Epiſt. Walt. Bert. *inter* Act. Publ. Angl. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 71.
(z) MANTEL. Hiſt. Loſſ. *p.* 155.

(5) Men heeft een' Brief, door Lodewyk, Graave van Loon en Reneken, op den derden van Wintermaand des jaars 1225, getekend. Doch in dit jaartal moet een misſlag begaan zyn, of deeze Lodewyk is een ander geweeſt, dan onze Graaf. Want uit eenen Brief van zynen Broeder Arnold, in den jaare 1218, gegeven, blykt, dat hy toen reeds dood was. Vide MIRÆI *Oper. Diplom.* Tom. II. Cap. LXVI. p. 850. & Cap. LX. p. 846.

mogt. Ook hadt de uitkomſt geleerd, dat deeze vrees niet ongegrond geweeſt was. Boudewyn de IX, Graaf van Vlaanderen, in den jaare 1202, nevens een groot getal van Vlaamſche en andere Edelen (*a*), onder welken, ik *Willem, Graave van Lienden*, gehuwd met *Chriſtina van Brederode*, genoemd vindt (*b*), naar 't Ooſten vertrokken zynde, en Konſtantinopole hebbende helpen bemagtigen, was, op den zeventienden van Bloeimaand des jaars 1204, tot Keizer gekroond (*c*). Sedert heeft men eenen tyd lang, Griekſche en Latynſche Keizers in 't Ooſten gehad, die elkanderen alle mogelyke afbreuk deeden. Paleſtina was ook in geduurige onruſt, door de verdeeldheden der Chriſtenen. En zo lang de opvolgers van Saladyn meeſters van Egipte bleeven, was 'er weinig kans, voor de Weſterſche Mogendheden, om Jeruzalem wederom te bemagtigen. De Pauſen drongen, ondertuſſchen, van tyd tot tyd, op het onderneemen van nieuwe Kruistogten. Honorius de III, in de Lente des jaars 1217, tyding gekreegen hebbende, dat de Latynſche Keizer van Konſtantinopole, *Pieter van Courtenai*, *Jan Colomna*, Pausſelyke Gezant, en verſcheiden' andere voornaame Luiden, door *Theodorus Comnenes*, Griekſchen Keizer, gevangen genomen waren, yverde zo ſterk in het voortzetten van de Kruisvaart, dat *Andries*, Koning van WILLEM I.

(*a*) Diplom. ejus *Vide apud* FOPPENS *p.* 72.
(*b*) *In* Dipl. Chriſt. Breder. *apud* MIRÆUM Donat. Belg. *Libr.* II. *Cap.* LXXXIX. *in Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 568.
(*c*) Excerpt. ex ejus Epiſt. *Vide apud* MIRÆUM Cod. Donat. piar. *Cap.* CI. *Tom.* I. Oper. Dipl. *p.* 110.

WILLEM I.

van Hongarye, veele Biſſchoppen en Graaven, en eene ongelooflyke menigte volks terſtond zee koozen. Willem, Graaf van Holland, en Otto de II, Biſſchop van Utrecht, begaven zig ook op den togt. De Graaf ſtak, met twaalf Schepen (*d*), uit de Maaze, van voor Vlaardingen, in zee, op den negenentwintigſten van Bloeimaand des jaars 1217. Een groot getal van Ingezetenen deezer Landen verzelde en volgde hem. De oude Schryvers geeven hun nog den naam van Friezen (*e*): en melden, dat zy meeſt de Zeekuſten bewoonden, en, omtrent drie jaaren geleeden, door de prediking van *Meeſter Olivier*, Scholaſter van Keulen, tot het aanneemen van het Kruis, bewoogen geworden waren (*f*). Zy hadden zig geſcheept, in een groot getal van Vaartuigen, by de Latynſche Schryvers van deezen tyd, *Coggones* of *Koggen* genoemd. Naar Engeland overgeſteken, vereenigde de Hollandſche en Frieſche Vloot zig met de Engelſche, onder 't bevel van *George*, Graave van Wight, aan wien, ſedert, het opperbevel over de gantſche Vloote werdt opgedraagen. Graaf Willem zou onder hem gebieden. De Engelſchen ſtaken, met eenen gunſtigen wind, eerſt in zee; doch werden, eerlang, van eenen geweldigen ſtorm beloopen, die de meeſte ſchepen tegen de klippen aan ſtukken ſmeet. Graaf Willem volgde hen, met het overig deel der Vloote, welke, in vier dagen,

Graaf Willem gaat op den Kruistogt.

(*d*) Comit. Holl. Exped. in Syriam, *in* MATTH. Anal. *Tom.* II. *p.* 26.

(*e*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1217.

(*f*) EMONIS Chronic. in MATTH. Anal. *Tom.* II. *p.* 16.

gen, behouden te *S. Mattheus*, eene Haven, meen ik, in Neder-Bretagne, aankwam. Hier werdt den Graave van Holland het opperbevel over de Vloote opgedraagen; die, wederom zee kiezende, met een klein voordewindje, in zes dagen, de Haven van *Phare* in Gallicie, waar voor ik het tegenwoordig *Ferol* neem, bereikte. De Kruisvaarders, hier voet aan land gezet hebbende, trokken, in Bedevaart, naar S. Jakob te Kompostelle. Negen dagen nog, werden zy, te rug gekeerd zynde, door tegenwinden, in de Haven van Phare, opgehouden: waarna de Graaf van Holland, die 't op Lisbon gemunt hadt, vernomen hebbende, dat de wind, die derwaards gunstig was, de Vloot niet uit de Haven brengen kon, besloot naar de Britannische Kusten te rug te keeren. Dit geschiedde; en men ondernam, sedert, van daar, de reis naar Portugal, die, met buijig weder, in vier dagen, afgelegd werdt. De Kruisvaarders deeden hier eerst eene Haven aan, welke de Schryver, dien wy volgen, *Silere* noemt, en kwamen, na eenig verblyf aldaar, te Lisbon (*g*). De Portugeezen hadden thans veel te lyden van den Koning van Marokko, die hun het Slot van *Alcazar* ontweldigd hadt, en hen noodzaakte, hem, jaarlyks, honderd Christen-slaaven te leveren (*h*). Zo dra hadden derhalve de Pelgrims geen' voet aan land gezet, of zy werden, van de Bisschoppen van Lisbon en van Evora, en van de Portugeesche Edelen gebeden, WILLEM I.

(*g*) Comit. Holl. Exped. *p.* 26 &c.
(*h*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1217.

WILLEM I. den, om hen tegen dit geweld te verdedigen, en het beleg van Alcazar te onderneemen. Men was 't, onder de Pelgrims, niet eens over deezen voorſlag. De meeſte Friezen beweerden, dat men den togt naar 't Heilige Land, zonder verzuim, voortzetten moeſt, en vertrokken met meer dan tagtig Kogſchepen (*i*): doch, door tegenwind, aan de Kusten van Spanje gedreeven, bemagtigden zy de Haven van S. Maria, en behaalden eenige andere voordeelen op de Saraſynen in Spanje (*k*). De anderen, die te Lisbon gebleeven waren, onder welken ook de Graaf van Holland was (*l*), ondernamen het beleg van Alcazar, op den dertigſten van Hooimaand. In Wynmaand daar aan volgende, werdt de Veſting eerſt overmeeſterd. Willem, Graaf van Holland, gaf 'er den Paus kennis van, in eenen Brief, die nog voor handen is, en in welken hy zig *Konſtabel der Kruisvaarderen* noemt. Hy ſchryft 'er, onder anderen, in, dat men de Pelgrims gebeden hadt, den Winter niet ſlegts, maar den gantſchen volgenden Zomer, in Spanje te willen blyven, om de Saraſynen, die zig daar, ſedert eenige eeuwen, geveſtigd hadden, te helpen beſtryden: „ waarin, Heiligſte Va„ der, vervolgt hy, ik, als een gehoorzaame „ Zoon, bereid ben, uwe bevelen ſtiptelyk „ naar te komen" (*m*). Paus Honorius, ondertuſſchen kennis gekreegen hebbende, dat *Sa-*

(*i*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1217.
(*k*) Comit. Holland Exped. *p.* 29.
(*l*) OLIVER. Hiſt. Damiat. *Cap.* V. *coll.* 1041. *in Coll.* ECCARD. *Tom.* II.
(*m*) Epiſt. HONOR. P. II. *Ep.* 318. *apud* FLEURY *Tom.* XVI. *p.* 423.

Safadyn, Soudaan van Babilonie, dat is, Egipte, door de aankomst van eene groote menigte Kruisvaarders, te Akre in Palestina, en door de vrees voor de Friesche Vloot, die men dagelyks te gemoet zag, reeds in verlegenheid gebragt was, drong, in zyn antwoord op deezen brief, gedagtekend den twaalfden van Louwmaand des jaars 1218, sterk op het voortzetten van den togt (*n*). Graaf Willem en de zynen (*o*) staken, derhalve, op den laatsten van Lentemaand, van Lisbon in zee (*p*), en kwamen, kort na Paaschen, te Akre of Akko aan. Ook verzamelde zig hier de Vloot der andere Kruisvaarderen, die, voor hen, van Lisbon vertrokken was, egter niet zonder veel op de reize geleeden te hebben. Vyftig Kogschepen der Duitschers en Friezen ankerden 'er slegts, daar de Friezen alleen, met meer dan tagtig zulke Vaartuigen, te Lisbon gekomen waren. Jeruzalem kon niet wel in den Zomer belegerd worden, alzo de Belegeraars dan gebrek aan water hadden. Men besloot, derhalve, eerst eenen togt te schepe naar Egipte te doen. Dit Landschap was thans alleen van drie sterke Steden voorzien, *Damiate*, *Babilon* of *Kairo* en *Alexandrie*: en wanneer men het bemagtigd hadt, oordeelde men, zonder veel moeite, Syrie en Palestina te zullen konnen overmeesteren. Kort na

Willem I. 1218. Togt naar Damiate.

(*n*) Epist. Honor. P. II. *Ep.* 719 & 820. *apud* eund. *p.* 424, 425.

(*o*) Matth. Paris. *ad ann.* 1217. Oliver. Hist. Damiat. *Cap.* VI. *coll.* 1401.

(*p*) Godefr. Monach *ad annum* 1218.

Willem I.

na den Hemelvaartsdag dan, ſtak de Vloot der Kruisvaarderen in zee, met eenen gunſtigen Noorden-wind, die haar in drie dagen, aan een Eiland bragt, welk, in den mond des Nylſtrooms, voor Damiate lag (*q*). Damiate was eene aanzienlyke Stad in Neder-Egipte, gelegen aan eenen arm van den Nyl, die dwars voorby de Stad ſtroomde. Zy was, met twee-endertig hooge en een groot getal van kleine Toorens en met dubbele muuren en graften, geſterkt. Daarenboven was 'er, tuſſchen de Stad en het Eiland, van welk wy ſpreeken, midden in den Nyl, op eene rots of klein Eilandje, een ſterke Tooren geſtigt, aan den voet van welken, twee zwaare yzeren Ketens vaſtgemaakt waren, die, met het ander einde, aan den buitenmuur der Stad gehegt zynde, den ſtroom, voor alle in- en uitvaarende Schepen, ſlooten. De Soudaan van Egipte trok veel voordeels van het verleenen van vryheid, om Speceryen, langs den Nyl, naar Europa en elders heenen, te voeren; en hy deedt den ſtroom openen of ſluiten, naar zyn welgevallen (*r*).

Gelegenheid van Damiate.

De Friezen en andere Kruisvaarders landden gelukkiglyk, op het Eiland voor Damiate. De Tooren, die tuſſchen de Stad en het Eiland ſtondt, werdt terſtond beſtormd. Men plantte de Ladders, in de Kogſchepen, die tegen den Tooren werden aangevoerd (*s*). Doch van binnen ſchoot men zo hevig met ſtee-

(*q*) Jacob. de Vitriaco *Epiſc. Accon.* Epiſt. II. *in* Martèn. & Durand. Theſ. *Tom.* III. *c.* 289.
(*r*) Jacob. de Vitriaco Hiſt. Orient. *Libr.* I. *Cap.* 6.
(*s*) Oliver. Hiſt. Damiat. *Cap.* VIII. *col.* 1402.

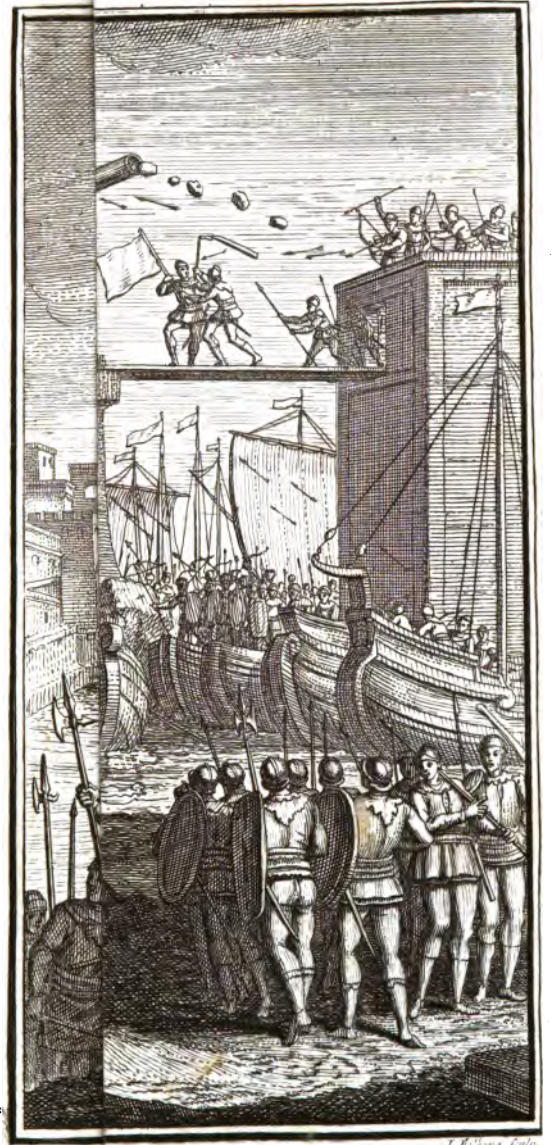

L. F. ou Bourg

J. Folkema sculp.

steenen, pylen en (6) Griekſch vuur, dat de Ladders om ver raakten, en, met volk met al, in den ſtroom ſtortten. De Edelſten onder de belegeraars begonden den moed reeds op te geeven, toen Meeſter Olivier van Keulen, de zelfde, die de Kruisvaart in Friesland gepredikt hadt, eenige arme doch vroome Friezen riedt, op twee Schepen, aan elkanderen vaſt gemaakt, een ongezien ſtormtuig toe te ſtellen, beſtaande in een houten Kaſteel, welk, op eene brug ſtaande, rondsom gedraaid kon worden. Dit gevaarte werdt, onder 't hevig ſchieten en vuurwerpen der belegerden, tegen den Tooren aangevoerd. Men vindt aangetekend, dat de gantſche toeſtel uit aalmoeſſen geſtigt was (*t*), en tweeduizend mark gekoſt hadt. Het gelukte den Beleggeren het ſtormtuig, niet zonder gevaar, zo na aan den Tooren te brengen, dat zy 'er den brand in kreegen. Toen bemagtigden zy den Tooren ligtelyk. Een Luikſch Edelman beklom hem 't eerſt. Deezen volgde een jonge Fries, die, met eenen dorſchvlegel gewapend, eenen vyandelyken Vendrig ter neder velde, en hem het Vendel ontweldigde. De menigte der aanvalleren, hier op toeſchietende, werdt den Vyand te magtig (*u*). De bezetting, die uit tweehonderd WILLEM I.

(*t*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1218.
(*u*) OLIVER. Hiſt. Damiat. *Cap.* IX. *col.* 1404.

(6) 't Vuurwerk, van welk men zig, ten deezen tyde, veel in 't Ooſten bediende, en welk hierom *Griekſch Vuur* genoemd werdt, hadt de hoedanigheid, dat het, ergens gevat hebbende, zeer vaſt hegtte, en bezwaarlyk te bluſſchen was. Men weet tegenwoordig niet', hoe het gemaakt werdt. Zie DANIEL *Hiſt. de France*; Tom. IV. p. 132, 143.

WILLEM I. derdenvyftig man beſtondt, ſneuvelde grootendeels, en moeſt zig, ten deele, gevangen geeven. De Tooren ging over, op den vierentwintigſten van Oogſtmaand, na dat hy, drie maanden, belegerd geweeſt was. De Kruisvaarders hadden hem zo dra niet bemagtigd, of zy verbraken de Ketens, die den ſtroom ſlooten; waar door de Scheepvaart en de toevoer naar 't Leger open geſteld werdt (*v*).

Damiate belegerd en ingenomen.

't Liep egter nog eenen geruimen tyd aan, eer 't beleg der Stad ondernomen werdt. De Saraſynen hadden zo veele Schepen, in den ſtroom, die de Stad van 't Eiland ſcheidde, doen zinken, dat men den gantſchen Winter doorbragt, eer men deeze en andere hinderpaalen te boven komen kon. Midlerwyl, ontſtondt 'er eene beſmettelyke ziekte in 't Leger, die veel volks weg ſleepte. Ook bragt eene zwaare overſtrooming den Chriſtenen groot nadeel toe. Doch de Saraſynen leeden niet minder, van de dapperheid der Belegeraaren, die, van den minſten toeleg op hunne Schepen, ſtrenge wraak namen. Eindelyk, ſloeg een ſchielyke ſchrik, van welken de oorzaak niet gemeld wordt, in 't vyandelyk Leger, welk de Stad dekte. De Saraſynen, eenen donkeren nagt waarneemende, braken onverhoeds op, en verlieten de Stad. Een groot getal der Ingezetenen nam toen ook de vlugt. De belegeraars, en onder deezen ook de Graaf van Holland (*w*), beſtormden de Stad

(*v*) JACOB. DE VITRIACO Epiſt. II. *ubi ſupra c.* 291 &c.
(*w*) OLIVER. Hiſt. Damiat. *Cap.* XIV. *col.* 1412.

Stad vervolgens zo hevig, dat zy, eindelyk, op den vyfden van Slagtmaand des jaars 1219, aan hun overging (x). Doch zy bleef, weinig langer dan twee-entwintig maanden, in hunne magt. Op den agtſten van Herfſtmaand des jaars 1221, werdt zy wederom door de Saraſynen overmeeſterd (y). Naderhand is zy, in 't jaar 1248, ook met hulp der Friezen, door Lodewyk den IX, Koning van Frankryk, herwonnen: doch, nog in 't zelfde jaar, wederom aan de Saraſynen afgeſtaan, die haar geheellyk hebben doen ſlegten (z). WILLEM I. 1219.

Graaf Willem is, vermoedelyk, kort na de eerſte inneeming van Damiate, naar Holland te rug gekeerd, ſchoon de oude Schryvers zulks niet hebben aangetekend. Men leeſt zynen naam, onder eenen Giftbrief van Keizer Fredrik den II, getekend te Frankfort, op den negentienden van Grasmaand des jaars 1220 (7), by welken, de Utrechtſche Kerk beveſtigd wordt in de vryheid van Tollen te Tiel, den Zeetol alleenlyk uitgenomen (a): waar uit men ſchynt te mogen afneemen, dat hy, niet

(x) JACOB. DE VITRIACO Epiſt. III. & IV. *ubi ſupra c.* 294. & 301. ÆGIDII DE LEVRES Epiſt. *apud* MART. & DURAND. Theſ. *Tom.* I. *c.* 874.

(y) IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XLV. *Part.* XIX. *c.* 703.

(z) IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XLVII. *Part.* V. *c.* 724. MENCON. Chron. *in* MATTH. Anal. *Tom.* II. *p.* 173 &c.

(a) Diplom. Fridr. II. *apud* HEDAM *p.* 212.

(7) Men vindt, 't is waar, (by BUTKENS *Trophées de Brabant* Preuv. p. 65, 66) ook verſcheiden' Brieven, door Fredrik den II, in Grasmaand des jaars 1219, niet 1220, te Frankfort gegeven, en onder een' van deezen, leeſt men. insgelyks, den naam des *Graaven van Holland.* Doch zo men op de verhaalen van ooggetuigen aan kan, was hy, toen en lang daar na, nog in Egipte.

WILLEM I.

niet lang na 't bemagtigen van Damiate, in Egipte gebleeven is. Van de verrigtingen des Biſſchops van Utrecht, op den Kruistogt, vindt men niet anders gemeld, dan dat hy het Slot van Ceſarea heeft helpen herſtellen (*b*), en omtrent den jaare 1222, naar zyn Bisdom, te rug gekeerd is (*c*).

XVIII. Onderzoek, of de Haarlemmers Damiate, door middel van Zaagſchepen, hebben helpen inneemen.

Wy hebben de eerſte inneeming van Damiate, uit Schryvers, die by dezelve tegenwoordig geweeſt zyn, een weinig uitvoeriger te boek geſteld, op dat men van den netten tyd en omſtandigheden deezer Geſchiedenis, die, in onze Kronyken, doorgaans, duiſter en verward verhaald wordt, met te meer grond, zou konnen oordeelen. De overlevering heeft eenige omſtandigheden van 't geval bewaard, die met geene egte getuigeniſſen te beveſtigen zyn; doch hierom allen niet als onwaaragtig behoeven aangemerkt te worden. Men gelooft, in 't gemeen, dat de Haarlemmers, onder Graave Willem, Damiate hebben helpen winnen: 't welk zeer wel zyn kan, ſchoon de oudſte Schryvers alleen in 't algemeen van Friezen, niet van Haarlemmers in 't byzonder, gewaagen. Ook is 't nog geene twee eeuwen geleeden, dat men, in Haarlem, jaarlyks, de gedagtenis deezer inneeming vierde (*d*). De Haarlemmer Karmeliet, Broeder Jan van Leiden, is, zo ver my bekend is, de eerſte, die geſchreeven heeft, dat de Haarlemmers, in 't beleg van Damiate, geweeſt zyn

(*b*) REINALD. *ad annum* 1218. *num.* 18.
(*c*) BEKA *in* Otton. II. *p.* 69.
(*d*) JUNII Batav. *Cap.* XVII. *p.* 434.

zyn (*e*). Hy leefde op het einde der vyftiende eeuwe (*f*). Doch hy verhaalt ook, en niemant, meen ik, voor hem, dat de ketens, die den Nylſtroom ſlooten, door middel van Schepen, met zaagen voor den boeg, verbroken werden: dat, met het verhaal, welk wy, van het verbreeken deezer Ketenen, uit Ooggetuigen, gegeven hebben, niet wel ſchynt overeen gebragt te konnen worden. Volgens dit verhaal, zyn de Ketens verbroken, na dat de Tooren, aan welken zy met het één einde vaſt waren, reeds bemagtigd was. Maar wat ſchyn heeft het, dat men zig, op dien tyd, van Zaagſchepen bediend hebbe, om deeze Ketens te verbreeken, die immers ligter losgemaakt of door gevyld konden worden? Uit het berigt van eenen Schryver der veertiende eeuwe (*g*), blykt wel, dat men zig toen bediende van zeilende Schepen, om Bruggen, Paalwerk en Ketens, in de ſtroomen, te verbreeken. Doch hy meldt niet, dat deeze Schepen zaagen voor den boeg hadden. Ondertuſſchen ziet men nog tegenwoordig eene ſoort van afbeeldlng der Zaagſchepen, te Haarlem, in de groote Kerk hangen. Ook gelooft men, dat de Haarlemmers, ter gelegenheid der inneeminge van Damiate, het Zwaard en het Kruis, in hun Wapen, bekomen hebben (*h*). WILLEM I.

Graaf Willem, van den togt naar Egipte te

(*e*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XVIII. *Cap.* 20.
(*f*) TRITHEM. de Script. Eccl. *in* Joh. G. de Leydis.
(*g*) MARIN. SANUT. Secret. Fidel. Crucis *Libr.* II. *P.* IV. *Cap.* VII. *p.* 58.
(*h*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XVIII. *Cap.* 20.

WILLEM I. XIX. Graaf Willem sterft. 1222.

te rug gekeerd zynde, vondt het Land in vrede (*i*); gelyk hy 't gelaaten hadt. Doch hy beregtte het, naauwlyks twee jaaren na zyne te rugkomst, stervende op den vierden van Sprokkelmaand des jaars 1222 (*k*). Graaf Willem de I. heeft de Stad Dordrecht van Heirvaart en Beden vry verklaard (*l*); doch de Brief, waarby zulks geschiedde, is, myns weetens, nergens voorhanden.

Keuren door hem aan Middelburg gegeven.

De oudste my bekende Stads Vryheden of Keuren deezer Landen zyn, ook door Graave Willem den I, en door *Joanna, Graavinne van Vlaanderen*, gehuwd met Graave Ferdinand, in 't jaar 1217, gegeven. Zy betreffen de Stad Middelburg, in Walcheren: welk Eiland thans, door de Vlaamsche en Hollandsche Graaven, te samen, beregt werdt (*m*). Ongetwyffeld, geschiedde dit, in gevolge van zeker Verdrag; hoewel wy zulks nergens gemeld vinden. By het Verdrag, in den jaare 1206, tusschen de Graaven Lodewyk en Willem, ten overstaan van Filips, Voogd van Vlaanderen, getroffen, was reeds een goed deel van Zeeland aan Willem afgestaan. 't Overige bekwam hy sedert. Doch hy schynt Zeeland Bewester-Schelde van Vlaanderen ter Leen gehouden te hebben. Men vindt, dat hy 't Verdrag, in den jaare 1168, door Filips van Vlaanderen, met Floris den III, gemaakt, waarby Zeeland Bewester-Schelde, als

(*i*) MELIS STOKE *in* Willem I. *bl.* 77.
(*k*) BEKA *in* Ott. II. *p.* 69.
(*l*) *Zie* Handv. *van* 1252, *by* BALEN Dordrecht *bl.* 420.
(*m*) *Vide* Diplomata *Ann.* 1213. *apud* BOXHORN. Theatr. Urb. Holl. *p.* 222.

als een Leen van Vlaanderen, wordt aangemerkt, beveſtigd heeft (*n*). Doch wanneer zulks geſchied zy, blykt niet. Veelligt omtrent het jaar 1213, toen hy in Vlaanderen was. En dan kon 't zyn, dat men, ten zelfden tyde, ware overeengekomen, om Zeeland Beweſter-Schelde, of Walcheren ten minſte, te ſamen te regeeren. De Keuren voor Middelburg, uit welken blykt, dat zulks, in 't jaar 1217, plaats hadt, komen, gedeeltelyk, met de oude Frieſche Wetten, overeen. Dit is 'er de inhoud van. „ De Ingezetenen „ en derzelver goederen worden, door beide „ de Graaven, in beſcherming genomen. Op „ het vegten, verminken, kwetſen, ſlaan „ en ſchelden; op de vredebreuk; op het „ wederſtaan van Schepenen, die vrede gemaakt, of vonnis geveld hadden; op het „ veragten van den Ban; op het aanneemen „ van wapenen, met een kwaad oogmerk; „ buiten of binnen de Stad, by nagt of by „ dage, op het verkoopen van bedorven Wyn, „ en op andere misdaaden, worden geldboeten geſteld, ten behoeve des Graaven en „ der Stad, en ſomtyds ook ten behoeve der „ Schepenen. Misdaaden, binnen de Stad, „ of terwyl de Graaf *tuſſchen Burneſſe en Hedeneſſe* is (8), begaan, worden dubbel geboet. Doch geenen zwaarder dan vierdubbel. „ Allen Middelburgeren, onder welken ook „ de Bewooners der Haven, de *Arne* genaamd, „ begreepen zyn, wordt eenerlei Regt gegund. WILLEM I.

(*n*) *Vide* Theſaur MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *col.* 1037.

(8) *Zie* VII. *Boek*, *bl.* 251. *Aant.* (3).

WILLEM I. „ gund. Elk moet voor Schepenen te regt
„ staan. Zo iemant, geroepen zynde, niet
„ verſchynt; ſchoon zig in Walcheren be-
„ vindende, wordt hy, tegen den eerſten
„ Regtdag, gedagvaard, en zo hy agter blyft,
„ of, verſchynende, zig aan 't Vonnis niet
„ onderwerpt, wordt hy gebannen en zyn
„ goed verbeurd verklaard. Schout of Sche-
„ penen, eenen Klaager regt weigerende,
„ mogen, voor dat zulks verbeterd zy, ner-
„ gens Vierſchaar over ſpannen. Schepenen,
„ door den Schout, op den eed, vermaand
„ zynde, mogen geen Vonnis weigeren. Een
„ Burger, met een' Buitenman verſchil heb-
„ bende, moet hem, voor Schepenen der
„ Stad, daagen; en verſchynt hy, by moet
„ eenen Burger tot Borg ſtellen. Van alle
„ zaaken, die door Schout en Schepenen niet
„ konnen afgedaan worden, valt beroep op
„ den Graave, die daarover met Schepenen
„ te regt zit. Drie mannen geeven getuige-
„ nis wegens een geſchil ter waarde van een
„ Pond: wegens gewigtiger zaaken, Sche-
„ penen, op den eed van drie Ooggetuigen.
„ Niemant mag getuigen, dan die in de Stad
„ gehuisd en gehoofd is, en ſchot betaalt. Al-
„ le Opdragt van Landen of Huizen moet
„ voor Schepenen geſchieden. Het beſtier
„ der goederen van Onmondigen mag, door
„ niemant, aanvaard worden, ten zy hy Sche-
„ penen borg ſtelle. Zo een Buitenman tegen
„ een' Burger gevogten heeft, moeten Schout
„ en Schepenen hem zoeken te bevredigen.
„ En zo hy weigert zig te onderwerpen, moe-
„ ten zy de Stads Klok doen kleppen, en alle

„ Bur-

„ Burgers doen uittrekken, om hem te dwin- WILLEM
„ gen. Die de Klok trekt, buiten gemeene I.
„ bewilliging, en die op het trekken van de
„ Klok niet verſchynt, zyn breukſchuldig.
„ Buitenluiden, in Middelburg gevogten heb-
„ bende, moeten voor Schepenen te regt
„ ſtaan, en worden gebannen, zo zy 't weige-
„ ren. Een Middelburger, eenen anderen
„ weereldlyken Heer dan den Graave ver-
„ kiezende, verbeurd tien pond aan den Graa-
„ ve, en een pond aan de Stad. En over dit
„ geval behoudt de Graaf het oordeel aan zig.
„ Ook doet hy Regt, over geſchillen tuſſchen
„ Buitenluiden en Burgers, op het Berigt van
„ Schepenen. Geen Middelburger mag, in
„ de Graafſchappen van Vlaanderen en Hol-
„ land, gepand of vaſtgehouden worden, dan
„ om eigen misdaad." Het Opſchrift deezer Keuren luidt aldus: *In den naame des Vaders,*
„ *des Zoons en des Heiligen Geeſts, Amen. Dee-*
„ *ze is de Wet der Burgeren van Middelburg,*
„ Keure *genaamd, bezwooren door hen, wier*
„ *naamen en zegels onder dezelve gevoegd*
„ *zyn.*" En aan 't einde der Keuren leeſt men: „ *Vrouw Joanna, Graavin van Vlaan-*
„ *deren, Willem, Graaf van Holland en hunne*
„ *Burggraaven van Zeeland hebben gezwoo-*
„ *ren, dat zy deeze Wet den Middelburgeren*
„ *onſchendbaar houden zullen. In 't jaar des*
„ *Heeren, een duizend twee honderd en zeven-*
„ *tien* (o)." Wy hebben den inhoud deezer Keuren een weinig omſtandiger te boek geſteld, om dat zy ons de oude geſteldheid der Re-

gee-

(o) *Zie* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel, bl.* 129.

FLORIS IV. geeringe deezer Landen doen kennen. Men ziet 'er eenige overblyffels in van 's Volks alouden woeſtheid, en te gelyk ook eenige blyken van beſchaafdheid, die allengskens toenam. Ook leveren zy ons het oudſte bewys uit, welk my voorgekomen is, van het beëedigen van 's Lands Voorregten, door den Graave. De oudſte Keuren en Handveſten der andere Zeeuwſche Steden; zo wel als die der Hollandſchen, welken eenige jaaren laater gegeven werden, komen, in 't voornaamſte, met deezen, overeen: waarom het niet noodig zal zyn, dat wy 'er, in 't byzonder, van gewaagen.

XX. Floris de IV. wordt Graaf.

FLORIS DE VIERDE, Zoon van Graave Willem, die nu omtrent twaalf jaaren bereikte, volgde zynen Vader in 't Graaflyk bewind van Holland en Zeeland op. Buiten twyfel, heeft hy, eenen tyd lang, onder Voogdyſchap geſtaan: miſſchien wel van zynen moederlyken Oom *Gerard*, Graave van Gelder, die hem, in Bloeimaand des jaars 1222, verzelde, toen hy de Krooning van den Roomſch-Koning Henrik te Aken bywoonde (*p*), en hem eerlang in den Stigtſchen kryg inwikkelde. Twee jaaren was hy voor Graave erkend geweeſt, toen hy, op zynen eigen grond, te *Loosduinen*, een Nonnenklooſter van de Cistenſienſer Orde ſtigtte. De Giftbrief, die, op den vyfden van Bloeimaand des jaars 1224, getekend was, werdt, onder andere Edelen, door *Bartholomeus van Haarlem*, Jakob, Burggraaf [van Leiden] en *Willem Molenaar* bevesten-

(*p*) *Voyez* BUTKENS Trophées de Brabant, *Preuves p.* 68.

veſtigd (*q*). Men ziet 'er uit, dat de Graaven van Holland, ten deezen tyde, reeds Eigenaars waren van den grond omtrent den Haage, alwaar zy, omtrent dertig jaaren laater, een Hof ſtigtten. FLORIS IV.

Graaf Floris hadt nog niet lang in 't Graaflyk bewind geweeſt, toen 'er een hevige twiſt ontſtondt, tuſſchen Otto den II, Biſſchop van Utrecht, en Gerard, Graave van Gelder, in welken Graaf Floris ook betrokken werdt. De oorzaak wordt niet op eenerlei wyze verhaald. Sommigen willen, dat de Biſſchoppelyke Amptenaars in Salland, door veelerlei knevelaaryen, 's Graaven Leenmannen aldaar, tot eenen opſtand getergd hadden, die, door den Graave, werdt aangeſtookt (*r*). Doch anderen verhaalen, dat Graaf Gerard den Biſſchoppelyken, die langs den Ryn handelden, te *Lobed*, nu in 't gemeen het *Tolhuis* genaamd, te zwaare Tollen doen afperſen, en daar door ſtoffe tot ongenoegen gegeven hadt. Egter ſtaan zy toe, dat de Sallanders ook klagtig vielen over den overlaſt, dien zy lyden moeſten van 's Biſſchops Paarden, die, tweemaal 's jaars, op hun voeder kwamen aazen (*s*). Zo hoog liep de twiſt, dat hy, niet dan door de wapenen, ſcheen te konnen bygelegd worden. De Biſſchop, geholpen van zynen Broeder, Graave *Herman van der Lip*, en van *Dirk*, *Biſſchop van Munſter*, bragt te Deventer een Leger byeen, en rukte in Salland. By *Herkelo*, lagen de Sallanders verſchanſt. Onluſten tuſſchen den Biſſchop van Utrecht en den Graave van Gelder.

(*q*) Diplom. *Vide in* Supplem. Miræi *Tom.* II. Oper. Dipl. *p.* 849. *Vide &* Matth. Anal. *Tom.* III. *p.* 437.
(*r*) Beka *in* Otton II. *p.* 69.
(*s*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XVIII. *p.* 14.

Floris IV.

Biſſchop Otto de II. overwint de Sallanders.

ſchanſt. Ook hielden hunne voornaamſte Hoofden, twee Heeren van Voorſt, beide *Herman* genaamd, en *Dirk van Boekhorſt* zig op hunne Sloten. De Landſtreek ſtondt toen, alomme, onder water: 't welk de onderneeming der Biſſchoppelyken te moeijelyker maakte. Zy overwonnen egter deeze zwaarigheid, doorwaadden 't verdronken Land, en overvielen de Sallanders; die, zig te zwak bevindende, voor een klein gedeelte gedood; doch by menigten gevangen genomen werden. De twee Sloten *Voorſt* en het Slot *Boekhorſt* werden toen ook door de Stigtſchen bemagtigd. De Biſſchop keerde eerlang overwinnaar naar Deventer, daar 't Leger afgedankt werdt (*t*). Doch in 't volgende jaar, werdt de Stryd hervat: in welken de Graaf van Gelder zig nu openlyker mengde, Hy verbondt zig met *Walraven*, *Hertog van Limburg*, *Henrik*, *Graaf van Seinen* of *Sain* by Koblents en Floris den IV. Graaf van Holland. Ook liep het gerugt, dat *Engelbert*, Aartsbiſſchop van Keulen, die nog onlangs, op bevel van Keizer Fredrik den II (*u*), het geſchil over de Tollen te Lobed, tuſſchen den Biſſchop en den Graave van Gelder, hadt bygelegd (*v*), nu dien Graave, die zyns Moeders Broeders Zoon was, onder de hand hulp toeſchikte. Graaaf Gerard hadt eerlang, omtrent den Ryn, een Leger van tweeduizend Ruiters en een goed getal van Voetknegten byeen gebragt; zonder dat hier Hollanders onder waren. De Biſſchop hoopte

De Gelderſchen behaalen eenig voordeel op de Stigtſchen.

(*t*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap* XVIII. *p.* 14, 15.
(*u*) Diplom. Frider. II. *apud* Heda *p.* 197.
(*v*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XVIII. *p.* 14.

te op onderſtand uit Brabant en Vlaanderen; doch die miſte hem. Des moeſt hy zig met de hulp zyner voorige Bondgenooten vergenoegen: waar by nu zyn Broeder *Gerard, Aarts-biſſchop van Breemen*, nog eenig Krygsvolk voegde. Biſſchop Otto beloofde ſoldy, om 't Volk tot den Krygsdienſt aan te moedigen: doch hy kon in alles niet meer dan duizend Ruiters en een bekwaam getal van Voetknegten byeen brengen. Dit Leger werdt, in twee hoopen, verdeeld, en ter wederzyde van het Water de (9) *Hunepa* geſchaard. Doch Graaf Gerard, veel magtiger zynde, verdreef deeze benden zonder moeite, hoodzaakende den Biſſchop de Wyk te heemen naar Deventer: welke Stad eerlang belegerd werdt (*w*). FLORIS IV.

Ondertuſſchen werdt het Stigt, aan twee andere oorden, door de Gelderſchen en de Hollanders, ontrust. Aan den kant der Veluwe, waren egter de Stigtſchen te ſterk, en hoodzaakten de Gelderſche Ruiters, de Landſtreek te ruimen. Graaf Floris hadt eene Vloot Schepen uitgeruſt, die, langs de Lek, naar boven gevoerd, en gebruikt werdt, om eenen inval in 't Stigt te doen aan de Weſtzyde. Onder anderen werdt de * Stede 't Gein en het Biſſchops Huis aldaar aan de vlam opgeofferd. Eerlang werdt 'er egter een Beſtand getroffen, voor eenen geruimen tyd: en ſedert; De Hollanders vallen in 't Gein. * *Villa.* Vrede tuſſchen 't Stigt en Gelder.

(*w*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XIX. *p.* 15.

(9) Dit watertje viel, by Deventer, in den Yſſel. De naam is nog bewaard in een geweezen Klooſter daar omtrent, in 't gemeen *Tonnepe*; doch beter *Ter Honnepe* genaamd. Vide ALTING. *Notit. German. inſer.* P. II. *p.* 99.

Floris IV. dert, door bemiddeling van den Pausselyken Gezant, *Koenraad*, Bisschop van Porto, eene vaste Vrede (*x*). De Graaf van Gelder stondt, by deeze gelegenheid, zyn Regt tot het Drostampt van Salland, welk hy van Gerard van Boekhorst gekogt hadt, aan den Bisschop van Utrecht af: welke afstand, den twintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1226, door den Roomsch Koning *Henrik*, Zoon van Keizer Fredrik den II, bevestigd werdt (*y*). Doch de Bisschop gaf den Graave, daarentegen, twee duizend mark zilvers (*z*), een vry eigen goed in Elst, en een in Odelenberg (*a*). De overige openstaande geschillen, tusschen den Bisschop en den Graave, waren reeds, by eene overeenkomst, op den negentienden van Wyn-
1225. maand des jaars 1225, in de *Noda* of Grebbe, aan den oever des Rynstrooms, getekend (*b*), van wederzyde, aan goede mannen verbleeven. Met Graave Floris den IV. werdt, ten zelfden tyde, gehandeld. De Bisschop moest hem agt honderd ponden tellen, voor welke somme, zekere Hollandsche Dienstmannen, tot onderhoorigen des Bisschops, verklaard werden (*c*). Wegens het leggen van zeven sluizen in den (1) *Wendeldyk*, was ook geschil ont-

(*x*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XX. *p.* 16. Beka *in* Ott. II. *p.* 70.
(*y*) Diplom. Henrici *apud* Hedam *p.* 197. *Vide & Matthæum ad* Anonym. de Reb. Ultraj. *p.* 144.
(*z*) Anouym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXV. *p.* 21.
(*a*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXI. *p.* 16.
(*b*) *Apud* Hedam *p.* 198.
(*c*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXI. *p.* 16.

(1) Floris de IV. heeft eenen kostbaaren Dyk gelegd, van Amerongen tot Schoonhoven, langs den Ryn en Lek. Doch deeze is de Wendeldyk niet geweest. Ook

ontſtaan, beweerende Graave Floris, dat de Biſſchop vier van die ſluizen leggen en onderhouden moeſt; terwyl de Biſſchop ſlegts tot het onderhoud van drie ſluizen verſtaan wilde. Doch den zes en twintigſten van Louwmaand des jaars 1225, kwam men overeen, „ dat vier mannen des Graaven, met naame „ Willem van Teilingen, Willem van Eg„ mond, Hugo van Naaldwyk, en Jakob, „ Burggraaf van Leiden, zouden moeten „ zweeren, dat de Biſſchop gehouden was „ vier Sluizen te leggen, in welk geval hy „ zig naar hunnen eed gedraagen zou: doch „ zo zy den eed weigerden, zou een van de „ vier Biſſchoppelyke Raaden, die over dit geſchil gehandeld hadden, te weeten, Wouter, Prooſt van S. Pieter, Gozewyn, Prooſt „ van S. Jan, Gysbrecht van Amſtel of Arnold Loef, by eede verklaaren moeten, hoe „ 't met de zaak gelegen ware, waarnaar men „ zig wederzyds zou moeten ſchikken (*d*)."

FLORIS IV. XXI. Overeenkomſt met Holland, wegens het leggen van Sluizen in den Wendeldyk.

Biſſchop Otto was naauwlyks met de Graaven van Gelder en Holland bevredigd, of hy werdt

XXII. Groninger en Drent-

(*d*) Inſtrum. Compoſit. *Vide apud* HEDAM *p.* 100.

Ook ſchynt hy, eerſt eenige jaaren na het maaken van dit Verdrag, gelegd te zyn. *Zie* BEKA *in Ottone III.* p. 75. De Wendelyk is, naar alle waarſchynlykheid, de Dyk geweeſt, die, langs het Y, van Velzen, tot digt aan Muiden, loopt: in welken, al van ouds, Sluizen gelegd zyn, onder anderen, om het Rynwater, dat, ſedert het verſtoppen van den uitloop by Katwyk, dikwils over zyne Oevers liep, geregeld te lozen. In de veertiende eeuwe, kwam men overeen, dat het Stigt twee deezer ſluizen bekoſtigen zou. *Handv. van Rynland*, bl. 12, 15, 17. *Begin, Voortg. en Einde der Erfgraaſſ. Bedien.* bl. 88.

FLORIS IV. werdt in eenen nieuwen Krijg ingewikkeld, waar in hy hunne hulp behoefde. *Egbert*, Burggraaf van Groningen, was, ten deezen tyde, oneenig met de *Gelekingen*, een ryk en magtig Geslagt daar ter Stede. Dit liep zo ver, dat de wederzydsche aanhang, t'eenigen tyde, op de markt, handgemeen raakte. De Burggraaf behieldt hier de overhand. De Gelekingen zagen, sedert, naar hulp uit, en vonden *Rudolf*, Slotvoogd van Koeverden, gereed, om hen by te springen. Men hadde voor, Egbert in zyn Huis te overvallen, en te dooden, of ter Stad uit te jaagen. Bisschop Otto kreeg ondertusschen kennis van deeze oneenigheeden, en begaf zig, in aller yl, naar Groningen, alwaar partyen voor hem gehoord werden, en de twist, in schyn ten minsten, bygelegd. Doch Rudolf van Koeverden, die geene vrede zogt, bewoog eenigen der Gelekingen, om hun woord in te trekken (*e*). De Bisschop kon, voor zyn vertrek, niet anders te wege brengen dan een bestand, 't welk tot zyne wederkomst duuren zou. Egbert ondernam, na verloop van eenigen tyd, een Slot op te werpen, te *Glumme*, nu *Glimmen* genaamd, niet verre van Groningen: welk bedryf zyne partyen hielden te stryden met den inhoud van 't bestand. Straks was Rudolf met de Drenters op de been. 't Slot werdt belegerd, bemagtigd, ten gronde toe afgebroken, en Egbert genoodzaakt, naar Friesland te wyken. Hier wist hy egter, binnen kort, zo veel Volks by een te brengen, dat hy 't beleg van Gro-

(*e*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXII. *p.* 17.

FLORIS IV. Schen Onluften.

Groningen, daar Rudolf nu 't opperbewind hadt, onderneemen durfde. Ook gelukte het hem, eerlang, de Stad te overmeesteren, die, grootendeels, door de vlam, vernield werdt. Egbert liet toen de S. Walburgs Kerk van nieuws verſterken, en wilde geene andere Inwooners in Groningen dulden, dan die zyne belangen toegedaan waren. FLORIS IV.

Rudolf en de Gelekingen, die de Stad hadden moeten ruimen, ſpaarden egter moeite noch koſten, om Egbert eene kans af te zien (*f*). De Biſſchop, van hunnen toeleg verſtendigd, hadt eenige Ruitery, in Salland geworven, geplaatſt in *Umme* of *Ommen*, om Rudolf te ſtuiten; doch deeze verſloeg de Sallandſche Ruiters met weinige manſchap, en baande zig den weg, tot het beleg van Groningen, welk, met een aanzienlyk Leger, te *Dalen*, te *Loon*, en in andere Plaatſen van Drente niet alleen, maar ook te *Steenvoort*, te *Goor*, en elders geworven, ondernomen werdt. De Gelekingen voegden 'er zelfs nog een goed deel Friezen by. Groningen werdt, eerlang, zo zeer in 't naauw gebragt, dat Biſſchop Otto genoodzaakt werdt, aan alle kanten, naar hulp uit te zien, en binnen en buiten het Stigt Krygsvolk te doen verzamelen. Graaf Gerard van Gelder, zo onlangs met hem verzoend, boodt hem, in perſoon, zynen dienſt aan. De Graaf van Holland voorzag hem van een goed deel Krygsvolk. Zo deeden verſcheiden' andere Heeren. Alle deeze benden verzamelden zig te Ommen, alwaar

De Graaven van Holland en Gelder helpen de Stigtſchen.

(*f*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXIV. *p.* 17, 18.

FLORIS IV. waar zy, door den Biſſchop, gemonſterd werden. Voorts trok hy met zyn Leger naar *Nyenſtede*, alwaar ſedert het Slot *Hardenberg* geſtigt werdt; van daar naar *Bergen*, en eindelyk naar *Anen*, alwaar hy zig nederſloeg. De Leeftogt en Krygsbehoeften werden het Leger, in eene groote menigte van Vaartuigen, langs den Vegtſtroom in Salland, nagevoerd. Op het gerugt van 's Biſſchops aantogt, brak Rudolf op van voor Groningen, en ſloeg zig, by Koeverden, niet verre van 't Biſſchoppelyk Leger, neder. De wederzydſche Legers werden, door een moeras, dat niet boven eene halve myl wyd, en met geen geboomte noch kreupelboſch bezet was, van een geſcheiden. Eer men handgemeen raakte, werdt 'er over een Verdrag gehandeld; doch vrugteloos. De Biſſchop verklaarde de goederen van Rudolf en eenigen van zyne maagſchap en aanhang verbeurd; doch dit baarde
1226. verbittering, geen' ſchrik. Op den zeven en twintigſten van Hooimaand des jaars 1226, werdt de ſtryd van 's Biſſchops zyde aangevangen (2). Rudolf van Goor voerde de benden aan, en werdt van den Biſſchop, die 't volk, door 't vergunnen van aflaaten, en 't ſchenken van den Herderlyken zegen, ten ſtryde hadt aangemoedigd, van den Graave van Gelder, en van 't gros van 't Leger, tot aan 't moeras gevolgd. 't Gevegt begon hier in 't water. De

(2) Deeze dag was ook die van 's Biſſchops dood, volgens de Stigtſche Schryvers. Zo zy 't regt hebben, moet de jaartekening verkeerd zyn in eenen zyner Brieven, gegeven in den jaare 1228, te vinden by BUCHELIUS *ad* HEDAM p. 202.

De Biſſchoppelyken, die meeſt allen zwaar gewapend waren, ſchooten verre te kort, en werden, door de Drenters, van verre met pylen en lanſen, van naby met zwaarden, by menigten omgebragt. De ſchrik en wanorde werdt haaſt zo groot in 't Biſſchoppelyk Leger, dat men 'er alomme aan 't vlugten ſloeg; 't welk in 't moeras moeijelyk en gevaarlyk was. Ook verdronk 'er een groote menigte volks. De Biſſchop zelf werdt gegreepen, en na 't uitſtaan van verſcheiden' mishandelingen, wreedelyk omgebragt. Men ſchoor hem, met een zwaard, de Prieſterlyke kroon van 't hoofd, dat 'er vel en vleeſch aan hangen bleef, ſtak hem den hals af, en dompelde hem toen in 't water. 's Biſſchops Broeder, *Dirk*, Prooſt van Deventer en Oldenzeel, ſtierf aan eene zwaare wonde in 't hoofd, en werdt naderhand te Deventer begraaven. De Graaf van Gelder en Heer Gysbrecht van Amſtel, ook gekwetſt zynde, werden gevangen naar 't Leger van Rudolf gevoerd. De voorraadſchepen, die op de Vegt lagen, vielen ook den Drenteren in handen. Kortom de nederlaag der Stigtſchen was volkomen. Zy verlooren 'er vier (*g*) of vyfhonderd man in (*b*). Doch het verlies van de andere zyde wordt nergens begroot. Het Lyk des Biſſchops werdt den zynen overgeleverd, en in de S. Maartens Kerke te Utrecht begraaven.

FLORIS IV. Nederlaag en Dood van Biſſchop Otto den II.

Terwyl de Utrechtſche Geeſtelykheid vergaderd was, om eenen nieuwen Biſſchop te verkie-

XXIII. Wilbrand wordt

(*g*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXV. *p.* 21. GODEFRID. MONACH. *ad annum* 1227.

(*b*) BEKA *in* Otton. II. *p.* 70. De vermeerd. BEKA *bl.* 139.

FLORIS IV. Bisschop van Utrecht.

kiezen, werden Graaf Gerard van Gelder en Heer Gysbrecht van Amstel, die nog niet volkomen geneezen; doch, voor zekeren tyd, op hun woord van eer, ontslaagen waren, op bedden, midden in 't vertrek gebragt: daar zy, door ernstig smeeken en het vertoonen hunner wonden, te wege bragten, dat *Wilbrand*, Bisschop van Paderborn, en Bloedverwant der Graaven van Gelder en van Holland, tot Bisschop van Utrecht verkooren werdt. Graaf Floris, die, nu zestien jaaren oud zynde, by deeze verkiezing tegenwoordig was, gaf 'er ook zyne stem toe (*i*). Wilbrand was dapper en schrander, en geoefend in den Kryg. Men verwagtte derhalve van hem, meer dan van iemant, de verlossing der gevangen Heeren, en de herstelling van de vervallen' zaaken des Bisdoms. Ook was hy naauwlyks, met 's Pausen verlof, van 't Bisdom van Paderborn, naar dat van Utrecht, overgebragt, of hy rustte zig toe ten stryde tegen de Drenters. De gevangen' Heeren werden haast op vrye voeten gesteld (*k*). Doch 't leedt nog eenige jaaren, eer hy de Drenters bedwong (*l*). Rudolf van Koeverden viel hem, in den jaare 1230, in handen, en eindigde zyn leeven op een Rad (*m*). En in 't zelfde jaar, werdt 'er een voordeelig Verdrag voor den Bisschop met de Drenters getroffen (*n*).

Om-

(*i*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXVI. *p.* 22.
(*k*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXIX. *p.* 24.
(*l*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1228.
(*m*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXXV. *p.* 31. GODEFR. MONACH. *ad annum* 1231.
(*n*) Anonym. de Reb. Ultraj. *Cap.* XXXVIII. *p.* 35. BEKA in Willibr. *p.* 72, 73.

Omtrent deezen tyd, ontdekte men, in 't Aartsbisdom van Breemen, onder de *Stadingers*, die, op de grenzen van Friesland en Saxen, aan de Wezer, waarnu de Graafschappen Oldenburg en Delmenhorst leggen, woonden, en in verscheiden' andere deelen van Duitschland, met naame aan den Rynkant, eene zoogenaamde Ketterey, die veel gerugts maakte, en, onder anderen Graaf Floris en de Hollanders in de wapenen hielp. Onze oude Schryvers spreeken weinig van de eigenlyke reden, om welke de Stadingers in 't vermoeden van Ketterye geraakt waren. Sommigen verhaalen, dat zeker Priester onder hen, van eene aanzienlyke Vrouwe, op Paaschdag, te gering een geschenk ontvangen hebbende, haar de Offerpenning, in plaatse van het misbrood, in den mond stak; 't welk haaren Man zo zeer vertoornde, dat 'er een oproer in de Plaats uit ontstondt, in welk de Priester omkwam. En deeze daad, ongestraft blyvende, zou by den Aartsbisschop van Breemen, zo euvel genomen geweest zyn, dat hy 'er de Stadingers allen om in den ban zou hebben gedaan (*o*): waar na men hun ook den blaam van Ketterye aanwreef. Doch ons is, na het naspooren der egtste Gedenkschriften, waarschynlykst voorgekomen, dat zy byna geheel ten onregte van Ketterye beschuldigd zyn, en, voornaamlyk, om geschillen wegens de inkomsten en het Regtsgebied des Aartsbisschops van Breemen, in den haat geraakt waren (*p*). 't Zal der moeite wel

FLORIS IV. XXIV. Ontdekking van eene zogenaamde Ketterey onder de Stadingers.

(*o*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1234.

(*p*) *Vide* HERM. CORNERI Chron. *ad ann.* 1231, 1232. c. 862, 863.

FLORIS IV.

wel waardig zyn, dit een weinig omſtandiger te toonen.

Staat en Hiſtorie van de Stadingers.

De *Stadingers* of *Stedingers* bewoonden eene Landſtreek, die nog *Stedingerland* genaamd wordt, en, oudtyds, een gedeelte van Ruſtingerland uitmaakte (*q*). Men rekende ze ook onder de Friezen (*r*). *Gerard, Aartsbiſſchop van Breemen*, hadt, om de Stadingers, die, zo hy waande, in 't weereldlyke, zo wel als in 't geeſtelyke, onder hem behoorden te ſtaan, te beter in bedwang te houden, in 't jaar 1213, een Slot, *Sluttere* genaamd, geſtigt in hun Land (*s*), welk Slot door de Stadingers, ſedert, om verre gehaalt was (*t*). De Graaven van Oldenburg, den Aartsbiſſchop geen weereldlyk bewind willende toeſtaan over Stadinger land, welk zy, als een gedeelte van hun Graafſchap, aanmerkten, hielden den Stadingers de hand boven 't hoofd, en verdedigden hen, tegen den Aartsbiſſchop. De Stadingers waren, gelyk de Friezen, tot welken zy behoorden, yverige voorſtanders hunner vryheid, en hadden 'er, reeds in de voorgaande eeuwe, verſcheiden' blyken van gegeven (*u*). 't Was dan niet vreemd, dat zy, ook nu, den dwang des Aartsbiſſchops niet hadden konnen dulden. Doch deeze vat-

(*q*) Chron. Oldenburg. *P.* II. *Cap.* I. *p.* 97.
(*r*) POËTA SAXO de Geſt. Caroli Magn. *ad annum* 793.
(*s*) Chron. Oldenburg. *P.* I. *Cap.* XIX. *p.* 62.
(*t*) HENR. WOLTERI Chron. Raſted. *int.* MEIBOMII Rer. German. Script. *Tom.* II. *p.* 98.
(*u*) *Vide* J. D. RITTER. de Pago Steding & Stedingis. *p.* 17.

vatte de wapenen tegen hen op, in 't jaar 1229, met zulk een' uitflag dat hy, in een hevig gevegt, de nederlaag beliep (*v*). Graaf Borchard van Oldenburg, ſedert den Kerkvoogd zynde bygeſprongen, werdt, in 't volgende jaar, door de Stadingers, overwonnen, en verloor tweehonderd man in den ſtryd (*w*). De Aartsbiſſchop, ziende, dat zyne magt niet beſtand was, tegen de Stadingers, was op middelen bedagt, om den Paus, en, door deezen, eenige andere voornaame Heeren op zyne zyde te winnen. FLORIS IV.

't Was, ten deezen tyde, in verſcheiden' deelen van Duitſchland, en onder anderen, ook in Friesland, in gebruik geraakt, menſchen van allerlei ſtaat en rang, over Ketterye, aan te klaagen, te onderzoeken, en zelfs ter doodſtraffe te vorderen (*x*). Allermeeſt yverden hier in de Predikheeren of Dominikaanen, en de Minderbroeders of Franciskaanen: met naame de eerſten; wier orde, in den jaare 1216, door *Dominikus*, eenen Spaanſchen Monnik, ingeſteld was, om tegen de Ketteryen te prediken. Doch hy en zyne Opvolgers maakten, ſedert, met Pausſelyke magt, geſterkt, hun meeſte werk, om menſchen, die eenige nieuwigheid leerden, in 't Geloof te onderzoeken: welk bedryf, met Oorſprong der *Inquiſitie*.

(*v*) Chron. Luneburg *in* Collect. ECCARD. *Tom.* I. *C.* 1404, 1405.

(*w*) Chron. Luneburg *C.* 1405. HERMANNI CORNERI Chron. *ad annum* 1231. *C.* 862.

(*x*) Addit. *ad* LAMB. SCHAFNAB. *ad annos* 1232, 1233.

FLORIS IV. met het gene 'er aan vaſt was, ſedert, den naam van *Inquiſitie* of *Onderzoek* kreeg. Zulken, die zy ſchuldig hielden, werden veroordeeld, en dikwils aan den weereldlyken Regter overgeleverd: waarna zy, gemeenlyk, ten vuure gedoemd werden. Of hadt zig eene gantſche Stad of Landſtreek aan waare of gewaande Ketterye ſchuldig gemaakt; de Paus deedt 'er Kruisvaarten tegen prediken, gelyk eertyds alleen tegen de Ongeloovigen plagt te geſchieden; en geheele Volken werden te vuur en te zwaard verdelgd. De Dominikaaner Monnik, *Koenraad van Marpurg*, deedt thans, hier te Lande, veele menſchen om Kettery ten vuure doemen: doch, naar 't getuigenis zelfs van Kerkelyke Schryvers, die deezen tyd beleefd hebben, ſommigen te regt, anderen ten onregt (*c*), en met zo veel ontydigen ſpoed, dat de beſchuldigden naauwlyks gehoord waren, of zy werden veroordeeld en gedood (*d*).

Beſchuldigingen tegen de Stadingers.

De Aartsbiſſchop van Breemen bediende zig van deeze omſtandigheden, om de Stadingers by den Paus, *Gregoor den IX*, van Ketterye te beſchuldigen. De meeſte Schryvers komen hierin overeen, dat hunne Kettery, voornaamlyk, beſtondt, in het weigeren van de Tienden aan den Aartsbiſſchop: 't welk nogtans min vreemd gevonden kan worden, als men aanmerkt, dat zy het weereldlyk Regtsgebied der Kerke van Breemen niet hebben wil-

(*c*) Geſta Archiep. Trevir. *Cap.* CLXX. *int.* MART. & DURAND. Ver. Monum. *Tom.* IV. *c.* 242.
(*d*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1233.

willen erkennen, en den Huize van Oldenburg meer genegen waren: waarom zy den Aartsbiſſchop ook veelligt geweigerd hebben, 't gene hem, naar het Kerkelyk Regt dier tyden, geoordeeld werdt toe te komen. Anderen ſchryven, dat zy, Graave *Otto van Oldenburg*, die een Slot, in hun Land, bewaarde, en wiens Volk eenige baldaadigheid omtrent hunne Vrouwen en Dogters gepleegd hadt, verjaagd hebbende, en daarover van den Aartsbiſſchop in den ban gedaan zynde (*e*), desonaangezien, de Kerkdienſten hadden bygewoond: 't welk, in dien tyd, voor eene ongehoorzaamheid, die erger was dan Afgoderye, gehouden werdt (*f*), en daarom, zo 't ſchynt, gelegenheid gaf, dat men hun van eigenlyke Afgoderye en Duiveldienſt beſchuldigde (*g*). Doch uit eenen Brief van Paus Gregoor (*h*) blykt, dat men hem beuzelagtige en gantſch ongelooflyke dingen van de Stadingers hadt diets gemaakt: by voorbeeld, „ dat zy iemant, die tot hen overkwam, eerſt „ eene groote Padde, daar na een' bleek', mager' man deeden kuſſen; waar op hy yskoud „ werdt, en 't gantſche Katholyk Geloof vergat: dat zy, daarna, een Nagtfeeſt hielden, in welk, na 't uitbluſſchen van 't „ licht, allerlei ongebondenheden bedreeven „ werden:" een wanbedryf, welk oudtyds den Ma- FLORIS IV.

(*e*) Chronic. Erfordienſ. *ad annum* 1232.
(*f*) EMONIS Chronicon *p.* 97.
(*g*) CORNELII ZANTFLIET Chronicon *ad annum* 1232. BERKA *in* Otton. III. *p.* 75.
(*h*) *Apud* RAINALD. *ad annum* 1233. *n.* 42. *p.* 1035. *Voiez auſſy* FLEURY Hiſt. Eccl. *Tom.* XVII. *p.* 51.

Floris IV. Manicheërs, en ſedert den meeſten Ketteren te laſt gelegd werdt. Voorts zouden zy geleerd hebben „ dat Lucifer, ten onregte, uit den „ Hemel geſtooten was, en dat zy eenmaal, „ door en met hem, hoopten behouden te „ worden;" met andere ongerymdheden van deezen ſtempel: de minſte van welken genoeg was, om den Paus te beweegen, dat hy eene Kruisvaart tegen hen deedt prediken (*i*). Ook ſchryven ſommigen, dat zy, door Keizer Fredrik den II, in den Ryksban werden gedaan (*k*). Eene menigte van Predik-monniken was terſtond op de been, om de Landsheeren en 't Volk, langs den Ryn, in Weſtfaale, in Brabant, in Vlaanderen, en in Holland, tegen de Stadingers op te hitſen (*l*). Twee van deeze Predikers, in de Frieſche Landſtreek *Fivelingo* gekomen, en te *Appingadam* niet wel ontvangen zynde, trokken naar Groningen, en ſchroomden niet, aldaar, openlyk te leeren, dat die van Fivelingo, zo wel als de Stadingers, in den ban behoorden gedaan te worden: welke hardheid veelen mishaagden, en oorzaak was, dat weinigen het Kruis tegen de Stadingers aannamen. De Appingadammers egter, die zig reeds verdagt hadden gemaakt, moesten van de eerſten zyn (*m*).

Kruisvaarten tegen hen gepredikt.

XXV. Graaf In Holland, werdt een goed getal van Schepen uitgeruſt, ſommigen ſchryven wel drie-

(*i*) Godefr. Monach. *ad annum* 1234. Herm. Cornebi Chron. *ad annum* 1239. *c.* 879.

(*k*) E. Beningha Hiſt. van Ooſtfriesl. *op 't jaar* 1234. *bl.* 112.

(*l*) Emonis Chronicon. *p.* 97.

(*m*) Emonis Chronicon. *p.* 95.

driehonderd (*n*), met welken, Graaf Floris, in perſoon, naar de Wezer ſtevende (*o*). De Hertog van Brabant en de Graaven van Gelder en Kleeve bragten ook eene groote menigte Volks op de been, over welke de Hertog het opperbevel hadt (*p*). Toen de Hollandſche benden ontſcheept waren, en zig met de andere Kruisvaarders vereenigd hadden, ſtelde men zig, van weerskanten, in ſlagorde. De Stadingers, die veel minder in getal waren dan hunne vyanden, ſteunden op hunnen moed. Op den vierentwintigſten van Zomermaand des jaars 1234, viel 'er een fel gevegt voor, in welk de Stadingers de nederlaag kreegen. Graaf Floris toonde hier zyne dapperheid. Hy mengde zig in 't hevigſt van 't gevegt, in welk *Willem van Egmond* ſneuvelde (*q*). Sommigen ſchryven, dat 'er omtrent tweeduizend Stadingers omkwamen. Doch anderen maaken 't getal der geſneuvelden grooter (*r*). De overigen vlooden naar Friesland (*s*), werwaards zy, door Graave Floris, ſchynen gevolgd, en, zo wel als de Friezen, die hen hielpen, geheellyk geſlaagen te zyn. Immers ſommigen verhaalen, dat de Graaf, van de Wezer, door Friesland, naar huis keerende, de Friezen beoorloogd en overwonnen heeft

Floris IV. Floris begeeft 'er zig in.

Overwint de Stadingers. 1234.

(*n*) J. Iperii Chron. S. Bertini *Cap.* XLVII. *Part.* III. *c.* 715. Meyerus *ad annum* 1233.
(*o*) Chronic. Luneburg. *c.* 1406.
(*p*) Emonis Chronicon. *p.* 98.
(*q*) Doodlyſt der Egmondſche Abtdye *ad d.* 17 *Maji.*
(*r*) Cornelii Zantfliet Chronic. *ad annum* 1234.
(*s*) Godefr. Monach. *ad annum* 1234.

Floris IV. heeft (*t*). Van welken kryg tegen de Friezen, wy geene andere oorzaak hebben konnen vinden, dan de hulp, door hen, aan de Stadingers beweezen. De Stadingers, die in 't Bisdom van Breemen gebleeven waren, verklaarden, ſedert, dat zy zig der Kerke onderwerpen wilden, en werden, hierop, met den Paus verzoend (*u*).

Wordt in een Steekſpel gedood. Graaf Floris, in Holland te rug gekeerd, overleefde zyne overwinning niet lang. De Graaf van Clermont in Pikardye was, in zyne hooge jaaren, gehuwd aan een jonge Vrouw, die, van de dapperheid en behendigheid van Graave Floris, in de Ridderlyke Oeffeningen van deezen tyd, met lof, hebbende hooren gewaagen, begeerig werdt, om hem te zien. Zy bewoog haaren Man, om een Steekſpel aan te leggen, op welk de Hollandſche Graaf, volgens zyne gewoonte, verſcheen, en van elk de prys behaalde. De jonge Graavin van Clermont ſprak, by deeze gelegenheid, wat te onvoorzigtig, tot lof van Graave Floris; 't welk haaren ouden Man in argwaan ontſtak, en een verhaaſt beſluit deedt neemen, om onzen Graaf van kant te helpen. Straks daarop, wordt Graaf Floris, van den ouden Graave en eenigen zyner Edelen, overvallen en ongelukkiglyk vermoord (*v*). Dit gebeurde, op den agttienden of negentienden van Hooimaand des jaars 1234 (*w*), en dus nog gee-

(*t*) J. Iperii Chronic. S. Bertini, *Cap.* XLVII. *Part.* III. *p.* 716.
(*u*) Privileg. Archiep. Hammab. *p.* 197.
(*v*) Oude Rymen *by* Boxhorn. *op* Reigersb. II *Deel, bl.* 67.
(*w*) Ph. a Leydis de Cura Reip. *Caſ.* XXIII. *p.* 68.

geene maand na de overwinning der Stadingers. Sommigen ſchryven, dat het ſteekſpel te Noyon gehouden werdt (*x*). Doch volgens de meeſten, is het te Korbie gehouden (*y*), alwaar, derhalve, onze Graaf geſheuveld is. Beide zyn 't Steden in Pikardye. 's Graaven Lyk werdt naar Holland gevoerd, en te Rynsburg begraaven. Zyn dood werdt terſtond gewrooken, door Dirk, Graave van Kleeve, die den Graaf van Clermont doorſtak (*z*). De Heer van Nielle, die de hand in het ſnood bedryf des Graaven van Clermont gehad hadt, verzoende zig, ſedert, met de Vrienden des Hollandſchen Graafs, en beloofde een Klooſter te ſtigten, op de plaats, daar de manſlag geſchied was (*a*). FLORIS IV.

Van Floris den IV, zyn, zo wel als van Willem den I, eenige Handveſten of Keuren, aan Zeeuwſche Steden verleend, voorhanden. In 't jaar 1223, heeft hy, of liever hebben zy, die toen 't bewind in handen hadden, op zynen naam, *Weſt-Kapelle* en *Domburg*, toen voornaame Steden in het Zeeuwſche Eiland Walcheren, van Keuren voorzien (*b*). En uit dezelven blykt, dat de Stad Middelburg, te vooren, diergelyke Keuren, van welken, wy ook reeds (*c*) gewaagd hebben, ontvangen hadt. De Keuren van Keuren aan Zeeuwſche Steden, door Floris den IV. verleend.

(*x*) ALB. STADENS. *ad annum* 1234.
(*y*) GODEFR. MONACH. *ad annum* 1234. MELIS STOKE *in* Floris IV. *bl.* 79.
(*z*) BEKA *in* Otton. III. *p.* 76.
(*a*) Ongenoemde Klerk, *bl.* 109.
(*b*) *Zie dezelven by* BOXHORN *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 55 *en* 60.
(*c*) Boven *bl.* 352.

WILLEM II. van Domburg en Weſt-Kapelle komen genoegzaam met die van Middelburg overeen. In 't hoofd derzelven, wordt, behalve FLORIS, die hier nog alleen *Graaf van Holland* heet, ook *Dirk*, *Heer van Voorne en Burggraaf van Zeeland*, genoemd. De Handveſten van Weſt-Kapelle draagen den naam van * *Vryheids Keure*, en de Graaf zweert, gelyk Willem de I. ook, in de Keuren van Middelburg, gedaan hadt, „ dat hy en zyne Opvolgers dezelven altoos onderhouden zullen." Verſcheiden' Hollandſche, en zo 't ſchynt ook Zeeuwſche Edelen, hebben deeze Keuren, door hunne tegenwoordigheid, bekragtigd. Men heeft ook nog diergelyke Keuren, welken aan Hollandſche Steden verleend zyn; doch zy zyn allen van laater' tyd.

* *Libertatis Chora.*

XXVI. Willem de II. wordt Graaf. Graaf Floris liet eenen Zoon na, WILLEM genoemd, die naauwlyks den ouderdom van zes of zeven jaaren bereikte, en egter voor Graave erkend werdt (*d*). De Stigtſche Kronykſchryvers verhaalen, dat de Voogdyſchap over Holand en den jongen Graave, aan *Otto den III*, Biſſchop van Utrecht, die Willebrand, in den jaare 1233, was opgevolgd, werdt opgedraagen. Hy was een Broeder van Graave Floris den IV. en dus een Oom des jongen Graafs (*e*). Hem was, na de dood van Willem den I, zynen Vader, het Graafſchap van Ooſtfriesland, dat is Ooſtergo en Wester-

Voogdyſchap zyner Oomen Otto den III. Biſſchop van Utrecht en Willem.

(*d*) WILHELM. PROCURAT. *ad annum* 1235.
(*e*) BEKA *in* Otton. III. *p.* 75, 76.

tergo, door zynen Broeder, afgeſtaan (*f*): welk hy, den Kerkelyken Staat omhelzende, Graave Floris wederom ſchynt overgelaaten te hebben. Hy ſcheen, derhalve, van de naaſten, tot de Voogdye van Holland, geregtigd te zyn. Doch Graaf Floris hadt nog eenen Broeder, *Willem* genoemd. En ſommigen geeven deezen den titel van *Preſident van Holland* (*g*). Ook is 'er nog een Gunſtbrief voor handen (*h*), door deezen Willem, in den jaare 1236, met toeſtemming van *het Kind Willem*, ten behoeve der Rynsburgſche Abtdye, verleend; in welken hy zig * *Voogd van Holland* noemt. 't Kon derhalve zyn, dat de Voogdyſchap beide door Willem en Otto was waargenomen: of dat Otto dezelve al vroeg, aan zynen Broeder Willem, heeft afgeſtaan. Doch dit is onzeker. Ook vindt men naauwlyks eenig berigt van de Hollandſche geſchiedeniſſen, geduurende de minderjaarigheid van Graave Willem den II. Alleenlyk melden ſommigen, dat de Graaf van Holland, in den Winter des jaars 1237, zynen Bloedverwant Dirk, Graave van Kleeve, eene Vloot Schepen bygezet heeft, met welke deeze het Aartsſtigt van Keulen ontruſtte. Doch, door bemiddeling des Graaven van Gelder, werdt de twiſt eerlang bygelegd (*i*).

Willem II.

* *Tutor Hollandiæ.*

De Hollanders helpen Kleef tegen Keulen. 1237.

De

(*f*) Beka *ubi ſupra p.* 75.
(*g*) Joann. a Leydis van de Heeren van Brederode *Cap.* XXI. *p.* 620.
(*h*) *Apud* A. Matthæum *ad dict. Loc.* Joann. a Leydis *in Tom.* I. Analect.
(*i*) Godefrid. Monach. *ad annum* 1237.

WILLEM II. De jonge Graaf van Holland werdt eerst berugt, toen hy, in den jaare 1247, tot Roomsch-Koning verkooren werdt. Onze Schryvers maaken veel opheſs van deeze Verkiezing. Doch die de omſtandigheden en uitſlag derzelve behoorlyk gadeſlaat, zal bevinden, dat Graaf Willem 'er weinig eer van gehad heeft. Wy moeten de gelegenheid derzelve van wat hooger ophaalen.

XXVII. Oorzaak en gelegenheid van het afzetten van Keizer Fredrik den II.

Keizer Fredrik de II. hadt, al ſedert den jaare 1220, met het Hof van Rome overhoop gelegen, ter oorzaake dat hy twee Broeders van Paus Innocent den III, die eenen opſtand in 't Koningkryk Napels verwekt hadden, met de wapenen bedwongen, en een' derzelven gevat, veroordeeld en naar Sicilie in ballingſchap verzonden hadt. De andere ontvloodt het gevaar, en werdt te Rome, met open' armen, ontvangen (*k*). Honorius de III, Opvolger van Innocent, was zelfs zo geſtoord op den Keizer, dat hy hem in den ban deedt, van 't Ryk vervallen verklaarde, en de Ryks Vorſten en Staaten van den eed van getrouwheid ontſloeg. Dit gebeurde in 't jaar 1221. Doch omtrent twee jaaren laater, onthief de Paus hem van den ban, onder Voorwaarde, dat hy eenen togt naar 't Heilige Land doen zou. De Keizer verſchoof deezen togt van tyd tot tyd; doch werdt 'er van Paus Gregoor den IX. zo ſterk toe gedrongen, dat hy, eindelyk, in 't jaar 1228, voor goed in zee ſtak (*l*). In 't volgende jaar, ſloot hy een Tienjaarig

(*k*) ABBAS USPERG. *ad annum* 1222.
(*l*) MATTH. PARISIENS. *ad annos* 1227, 1228.

rig Beſtand met de Saraſynen; 't welk de Paus zo euvel nam, dat hy den Keizer, dien hy nog als in den Ban zynde aanmerkte, niet dan na verloop van eenen geruimen tyd, van den zelven onthief (*m*). Geduurende het afzyn des Keizers, was 'er een opſtand in Italie tegen hem verwekt, die, door den Paus, werdt aangeſtookt (*n*). 't Leedt eenige jaaren, eer Fredrik zyne vyanden bedwong. Doch de voortgang zyner wapenen in Italie ontſtak den Paus dermaate, dat hy hem, in 't jaar 1239, op nieuws in den ban deedt (*o*), en 't Ryk *Lodewyk den IX*, Koning van Frankryk, aanboodt, die 't egter van de hand wees. *Innocent de IV*, die, na Gregoor den IX, de Pausſelyke waardigheid verkreeg, beſchreef, tegen den aanvang des jaars 1245, eene Kerkvergadering te Lions, alwaar Keizer Fredrik, gedagvaard, en niet verſcheenen zynde, al wederom in den ban gedaan werdt (*p*). Hy bekreunde zig egter weinig aan dit bannen, en plagt te zeggen: „ dat hy, te vooren, den „ Paus en den Kerkelyken Wetten ontzag be„ toond hadt; 't welk hy niet meer ſchuldig „ was, nu men hem van de Kerke hadt af„ geſneeden (*q*)." 1245.

Willem II.

Innocent de IV. gaf, ſedert, den Ryksvorſten kennis van het afzetten van Fredrik den II, poogende hen, tot het verkiezen van eenen nieuwen Roomſch-Koning, te bewee- Henrik, Landgraaf van Turingen, tot Roomſch

(*m*) Godfrid. Monach. *ad annos* 1228, 1229.
(*n*) Albert. Stadens. *ad annum* 1228.
(*o*) Albert. Stadens. *ad annum* 1239.
(*p*) Chronicon Auguſt. *ad annum* 1245.
(*q*) Matth. Parisiens. *ad annum* 1245. *p.* 595.

WILLEM II. weegen (*r*). Eenigen hielden zyne zyde; doch de voornaamſten bleeven Keizer Fredrik getrouw. De Paus hadt *Henrik, Landgraaf van Turingen*, voorgeſlaagen, om tot Roomſch-Koning verkooren te worden; doch Henrik zelf maakte zwaarigheid, om deeze waardigheid aan te neemen (*s*), En de Koning van Boheemen, en de Hertogen van Beijeren, van Brabant, van Brunswyk en van Saxen wilden tot geene nieuwe verkiezing verſtaan. Op Hemelvaartsdag egter, zynde den zeventienden van Bloeimaand des jaars 1246, kwamen de Aartsbiſſchoppen van Ments en van Keulen en eenige andere Geeſtelyken en Weereldlyken te Wirtsburg by een. De Landgraaf van Turingen was hier ook tegenwoordig, en liet zig nu beweegen, om de waardigheid van Roomſch-Koning te aanvaarden (*t*). En naardemaal hy zyne verheffing den Paus en den Kerkelyken meeſt te danken hadt, werdt hy, ſedert, ſpotswyze, *der Klerken Koning* genoemd (*u*). Hy leefde niet lang hierna. In 't eerſt, eenig voordeel behaald hebbende op *Koenraad*, Zoon van Keizer Fredrik, trok hy, in den aanvang des jaars 1247, met kleine magt, om Ulm in Zwaben te belegeren. Doch de felle koude en gebrek van Volk noodzaakten hem deezen togt te ſtaaken, en naar Turingen te rug te keeren, alwaar hy aan den buikloop overleedt (*v*).

Koning verkooren.

1246.

Zyn dood.

1247.

Dee-

(*r*) MATTHEUS PARISIENS. *ad annum* 1245. *p.* 586.
(*s*) MATTH. PARISIENS. *ad ann.* 1245. *p.* 538, 561, 602.
(*t*) MONACH. PADUAN. *Libr.* I. *p.* 591.
(*u*) ALBERT. STADENS. *ad annum* 1246.
(*v*) Addit. *ad* LAMBERT. SCHAFNAB. *ad annum* 1247.

Deeze ontydige dood ſmertte den Paus; die terſtond naar alle kanten Gezanten afvaardigde, om geld te ligten, tot uitvoering zyner oogmerken tegen Fredrik den II, en te gelyk ook om eenigen voornaamen Vorſt, tot het aanvaarden der Roomſch-Koningklyke waardigheid, te beweegen. *Hako*, Koning van Noorwegen, was de eerſte, die deeze eer van de hand wees, zeggende „ dat hy de wapenen wel wilde opvatten tegen de vyanden der Kerke; doch niet tegen alle de „ vyanden des Pauſen:" welk zeggen hy, naderhand, ten aanhooren van den Schryver, uit wien wy dit ontleenen, by eede herhaalde (*w*). *Henrik*, *Graaf van Gelder* (3), was reeds tot Roomſch-Koning verkooren; doch wilde zig niet doen kroonen. Toen werdt het Ryk, *Henrik den V. Hertoge van Brabant*, aangebooden, die 't insgelyks weigerde (*x*); doch den Paus zynen Neef, den jongen Graaf van Holland, aanprees (*y*), die naauwlyks twintig jaaren bereikte, maar van eene ſchoone en ryzige Lighaamsgeſtalte was, en reeds blyken van moed en ſchranderheid gegeven hadt.

WILLEM II. XXVIII. Graaf Willem de II. van Holland wordt tot Roomſch-Koning verkooren.

(*w*) MATTH. PARISIENS. *ad annos* 1247. & 1250. *p.* 634, 698.
(*x*) Id. *ad annum* 1250. *p.* 698.
(*y*) Magn. Chron. Belg. *p.* 243 [266.]

(3) Zo deeze de regeerende Graaf van Gelder geweeſt is, kan hy geen Henrik geheeten hebben. Het Graafſchap van Gelder werdt, ſedert den jaare 1229, door Otto van Naſſau, geregeerd. *Vide* PONTANI *Hiſt. Gelr.* Libr. VI. p. 135. Miſſchien was deeze Henrik een Heer uit den Huize van Gelder, die ſlegts den titel van Graaf voerde. Zie hierover ook de gedagten van SCRIVERIUS, *Leevens der Graaven*, bl. 200.

WILLEM II. hadt. Men wil, dat Hertog Henrik, bedugt, dat de moed zyns jongen Neefs hem, t'eenigen tyde, iet euvels brouwen mogt, hertelyk wenſchte, dat hy verkooren wierdt, op dat hy te verder van de hand mogt zyn (z). Innocent de IV, geenen kans ziende, om iemant anders, tot het aanvaarden van 't Ryk, over te haalen, en niet zonder hoop zynde, dat hy eenigen ruggeſteun aan Graave Willem zou hebben, ſloeg agt op de aanpryzing van Hertog Henrik. *Pieter de Caputio*, Kardinaal-Legaat in Duitſchland, tegen den negenentwintigſten van Herfſtmaand des jaars 1247, eenige Biſſchoppen en Graaven, by Keulen, en, volgens ſommigen, te Nuis (*a*), volgens anderen, te Woeringen (*b*), hebbende doen byeenkomen, werdt Willem, Graaf van Holland, op den vierden dag daarna, dat is, op den derden van Wynmaand, by meerderheid van ſtemmen, tot Roomſch-Koning verkooren (*c*). Terſtond daarna, verklaarden zig voor hem Henrik, Hertog van Brabant, de Graaven van Gelder en van Loon, de Aartsbiſſchoppen van Keulen, Ments en Breemen, met derzelver onderhoorige Biſſchoppen, met naame Otto de III. Biſſchop van Utrecht; en de Biſſchoppen van Wirtsburg, Straatsburg, Munſter en Spiers. Doch de Hertogen van Saxen en Beijeren, de Markgraaf van Meiſſen, de Adel van Ooſtenryk en Stiermark, de Aarts-

(z) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 83.
(a) ALBERT. STADENS. *ad annum* 1247.
(b) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIII. *Cap.* 5. GOLSCHENII Geſta Archiep. Treevir. *c.* 2236.
(c) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1247. *p.* 636.

Aartsbiſſchop van Maagdenburg, en de Biſſchoppen van Frieſingen en Paſſau bleeven de zyde van Fredrik den II. aanhangen (*d*). WILLEM II.

XXIX. Koning Willem bemagtigt Werden en Aken.

Graaf Willem, die geene zwaarigheid gezien hadt, in het aanvaarden der Roomſch-Koningklyke waardigheid, droeg het Graafſchap Berg, by de oude Voorregten, te zullen handhaaven (*g*). Van Werden, trok Koning Willem naar Aken, alwaar hy gekroond moeſt worden. Doch Koenraad, Zoon van Keizer Fredrik, ſloot hem den ingang. De Stad werdt dan belegerd. En 't vuur des oorlogs ſloeg over tot de naaſte Steden, van welken ſommigen, gelyk Keulen, Ments en Straatsburg, Koning Willem erkenden; terwyl anderen, gelyk Mets, Worms en Spiers, Fredrik den II. getrouw bleeven (*h*). De Paus ſpil-

lyk bewind over Holland aan zynen Broeder Floris op (*e*), en ſloeg terſtond op weg naar Duitſchland, om zig te doen kroonen. Verſcheiden' Steden, die 't met Keizer Fredrik hielden, moeſten egter vooraf bemagtigd worden. De nieuw verkooren Koning trok, in de eerſte plaats, voor *Werden* aan de Roer (*f*), welke Stad eerlang vermeeſterd werdt. Hy lag 'er egter nog voor, in Grasmaand des jaars 1248, 't welk af te neemen is, uit eenen Brief, door hem, op den negenentwintigſten dier maand, in 't Leger voor Werden gegeven, by welken hy belooft, het Graafſchap Berg, by de oude Voorregten, te zullen handhaaven (*g*). Van Werden, trok Koning Willem naar Aken, alwaar hy gekroond moeſt worden. Doch Koenraad, Zoon van Keizer Fredrik, ſloot hem den ingang. De Stad werdt dan belegerd. En 't vuur des oorlogs ſloeg over tot de naaſte Steden, van welken ſommigen, gelyk Keulen, Ments en Straatsburg, Koning Willem erkenden; terwyl anderen, gelyk Mets, Worms en Spiers, Fredrik den II. getrouw bleeven (*h*). De Paus ſpil- 1248.

(*d*) Innocent. IV. Epiſt. *apud* FLEURY Hiſt. Eccl. *Tom.* XVII. *p.* 361.

(*e*) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1250. *p.* 698.

(*f*) Chronic. Luneburg. *c.* 1412.

(*g*) *Vide* Codic. Diplom. Clivenſ. *poſt* TESCHENMACH. *N.* CXLIX. *p.* 221.

(*h*) Fragment. Hiſtor. *apud* URSTIS. *P.* II. *p.* 92.

WILLEM II.

ſpilde, ondertuſſchen, zo veel gelds in Duitſchland, en de Predikheeren en Minderbroeders yverden alomme zo ſterk tegen Fredrik, dat Willems aanhang, van tyd tot tyd, toenam (*i*). Willem zelf ſtelde al zyn vermogen in 't werk, om geld en volk te bekomen, tot het voortzetten der belegeringe van Aken. Hy deelde verſcheiden' Gunſtbrieven uit (*k*), die, buiten twyfel, wel betaald werden. Ook beloonde hy de dienſten der Ryksvorſten, die hem hielpen, rykelyk. Aan Otto den III, Graave van Gelder, werdt de Stad en het Land van Nieuwmegen, voor zeſtienduizend mark zilvers, verpand: welke Stad, ſedert, met Gelder vereenigd wardt, zynde zy te vooren eene vrye Ryksſtad geweeſt. De Giftbrief hiervan is nog voor handen (*l*), en op den vyftienden van Zomermaand des jaars 1248, in 't Leger voor Aken, getekend: waaruit men, in 't voorbygaan, ziet, dat Koning Willem dit langduurig beleg, in perſoon, heeft bygewoond: 't welk nog uit eenen anderen Giftbrief, insgelyks in 't Leger voor Aken, op den derden van Herfſtmaand daar aan volgenden, door Koning Willem gegeven, ten klaarſten blykt (*m*).

Nieuwmegen aan Gelder gehegt.

De Ingezetenen deezer Landen verbinden

Het beleg van Aken duurde zo lang, by gebrek van volk. Koning Willem zag zig verſteken van de hulp veeler Ingezetenen zyner Graafſchappen, die zig, reeds voor eenigen

(*i*) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1247. *p.* 636. REINALD. *ad annum* 1248. *n.* 13.

(*k*) *Voiez* Corps Diplom. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 195. Supplem. MIRÆI *P.* III. *Cap.* CLXXXIX. *p.* 1324.

(*l*) *Apud* BUCHELIUM *ad* HEDAM *p.* 201.

(*m*) Corps Diplomat. *Tom.* I. *P.* I. *p.* 196.

gen tyd, verbonden hadden, om, onder 't geleide van Lodewyk den IX. Koning van Frankryk, eene Kruisvaart naar 't Heilige Land te doen. Paus Innocent de IV. hadt zelfs naar Holland, Zeeland en Friesland geschreeven, dat men zig reisvaardig moest houden (*n*). Doch ziende, hoe zeer het Koning Willem aan onderstaud gebrak, ontsloeg hy de Friezen, en waarschynlyk ook de Hollanders en Zeeuwen van de verpligting om naar 't Heilige Land te gaan, mids dat zy, in 't Leger van Koning Willem, dienst namen (*o*). Veele Hollandsche, Zeeuwsche en Friesche Edelen begaven zig toen voor Aken. Ook een groot getal van gemeene Ingezetenen. Onder de voornaamsten, bevondt zig *Jan van Avennes*, Zoon van Margareet, Graavinne van Vlaanderen, dien wy wel haast nader zullen leeren kennen (*p*). De Stad werdt zo naauw beslooten gehouden, dat men 'er, eindelyk, gebrek aan Leestogt kreeg (*q*). Ook ondernamen de Belegeraars het water, dat door de Stad loopt, te stoppen: van 't welk de uitvinding den Friezen toegeschreeven wordt. Men lei eenen dam in den stroom, ter hoogte van veertig voeten: waardoor ruim een derde deel der Stad onder water gezet werdt. De benaauwdheid, die hierdoor werdt veroorzaakt, bewoog de belegerden tot de overgaave, die, op Zondag den agttienden van Wynmaand, Feest-

WILLEM II. den zig tot eene Kruisvaart.

(*n*) Innocent. IV. Epist. *ap.* REINALD. *ad annum* 1248. *n.* 28, 29.
(*o*) Innocent. IV. Epist. *ap.* REINALD. *ad annum* 1248. *n.* 18.
(*p*) MENCONIS Chronicon *ad annum* 1248. *p.* 146. Chronic. Erfordiens. *ad annum* 1248.
(*q*) MATTH PARISIENS. *ad annum* 1248. *p.* 651.

WILLEM II. Koning Willem wordt Ridder geslaagen en gekroond.

Feestdag van den Evangelist Lukas, in 't jaar 1248, geschiedde. Op Allerheiligen dag, daaraan volgenden, zynde den eersten van Slagtmaand, werdt Willem, met de gewoonlyke Plegtigheden, gekroond (*r*), na dat men hem eerst, te Keulen, Ridder geslaagen hadt (*s*). De Ingezetenen van Aken erkenden hem voor Koning, uitgezonderd zulken, die, Fredrik getrouw blyvende, heimelyk, de Stad hadden weeten te ruimen. De Krooning van Koning Willem werdt egter by veelen van geener waarde gehouden; om dat 'er alle de Keurvorsten, met naame de Hertogen van Saxen en van Beijeren, behalve veele anderen, niet by geweest waren, noch 'er hunne stem toe gegeven hadden (*s*).

1249. Koning Willem ondernam, sedert, het beleg van Keizerswaard: welk hem een jaar ophieldt (*u*), en gelegenheid gaf, dat zyne zaaken in 't Ryk merkelyk verliepen. Keizer Fredrik de II. overleedt, op den dertienden van Wintermaand des jaars 1250, en zyn Zoon, *Koenraad de IV.* die, reeds in 't jaar 1237, tot Roomsch-Koning verklaard was (*v*), gedroeg zig als zyn' Opvolger. Koning Willem begon den moed reeds te laaten vallen, en naar Holland te jooken, toen de Paus hem, door Brieven, een hert in 't lyf sprak, hem vermaanende „ dat hy zyn Regt op 't Ryk „ moest

(*r*) MENCONIS. Chronic. *ad annum* 1248. *p.* 147, 148.
(*s*) BEKA *in* Otton. III. *p.* 77. Magnum Chronic. Belg. *p.* 244. [*p.* 266.]
(*t*) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1248. *p.* 651.
(*u*) WILH PROCURAT. *ad annum* 1240. *& seqq.*
(*v*) Fragment. Hist. *ad annum* 1237. *apud* URSTIS. *P.* II. *p.* 91.

„ moest blyven verdedigen, welke voorslagen „ men hem ook ten tegendeele doen mogt." Ook zondt hy bevel aan *Jakob Panthaleon*, Aartsdiaken van Luik, en aan *Dirk*, Meester der Pruissische Ridderen, om alle de Hertogen, Markgraaven en Graaven des Ryks, tot het gehoorzaamen der Kerke, en het erkennen van Koning Willem te beweegen (*w*). Willem II.

XXX. Huwelyk van Koning Willem. 1251.

Meer deedt hy nog, om Willems aanhang te styven; bewerkende een Huwelyk tusschen hem en (4) *Elizabet*, Dogter van *Otto*, Hertog van Brunswyk, welk, op den vyfentwintigsten van Louwmaand des jaars 1251, te Brunswyk, vokrokken werdt (*x*). Niet lang hierna, bevestigde de Paus de verkiezing van Koning Willem plegtiglyk te Lions, in de tegenwoordigheid van veele Bisschoppen (*y*). Doch dit alles verhinderde niet, dat onze Koning, zynen aanhang allengskens ziende verminderen, en middelen ontbeerende, om het Keizerlyk gezag staande te houden (*z*), waartoe de Paus zelf hem niet genoeg in staat stellen kon, zig eerlang genoodzaakt vondt, naar Hol-

(*w*) Innocent IV. Epist. *apud* Reinald. *ad annum* 1251. *n.* 7. 11.

(*x*) Albert. Stadens. *ad annum* 1251. Chron. Etford. *ad annum* 1252.

(*y*) Chron. August. *ad annum* 1251.

(*z*) Albert. Stadens *ad annum* 1249.

(4) 't Is, agt ik, een misslag van een' oud' Schryver, dat deeze Elizabet Helena zou geheeten hebben. Vide *Fragment. Geneal. Duc. Brunsv. & Luneburg.* inter Leibnitii *Script. Rerum Brunsv.* Tom. II. p. 19. Helena was eene andere Dogter van Hertoge Otto, die met Graave Henrik van Anhalt getrouwd geweest is. Bothonis *Chron. Brunsvic. pictur.* apud Leibnitium Tom. III. p. 363.

WILLEM II. Holland te rug te keeren (*a*), alwaar hem haast ander werk verschaft werdt.

XXXI. Oorsprong van den Oorlog met Vlaanderen.

De Vrede tusschen Holland en Vlaanderen, te vooren zo dikwils gestoord, scheen, sedert eenige jaaren, genoegzaam bevestigd te zyn. Het Verdrag van den jaare 1168, hoe nadeelig ook voor de Hollandsche Graaven, was, door verscheiden' dezelven, bekragtigd (*b*): eerst door Lodewyk van Loon, in den jaare 1203 (*c*), daarna door Willem den I, waarschynlyk, omtrent den jaare 1213, en eindelyk door Willem den II. zelven, na zyne Verkiezing tot Roomsch-Koning, op den zevenden van Hooimaand des jaars 1248 (*d*). Doch 't leedt maar weinige jaaren, of deeze Vrede werdt verbroken. Vlaanderen stondt thans onder 't bewind van *Margareet*, Dogter van Graave Boudewyn den IX, die, Konstantinopole bemagtigd hebbende, in 't jaar 1204, tot Griekschen Keizer gekroond; doch in 't volgende jaar overleeden was. Onze gemeene Kronyken noemen haar *Zwarte Margriet*. Zy was, in 't jaar 1212, in de Egt getreeden met *Bochard, Heere van Avennes*, eene Stad en Landstreek in Henegouwen (*e*), by wien zy twee Zoonen, *Jan* en *Boudewyn*, geteeld hadt. Bochard, in 't jaar 1218, overleeden zynde, was zy, ter tweede reize, gehuwd met *Willem van Dampierre*, een Bourgon-

(*a*) MATTH. PARISIENS. *ad annum* 1250. *p.* 698.
(*b*) *Vide* MARTEN. & DURAND. Thes. *Tom.* I. *c.* 1037.
(*c*) MEYERUS *ad annum* 1203.
(*d*) Pactum Pacis *Vide in* MARTEN. & DURAND. Thes. *Tom.* I. *c.* 1035.
(*e*) MEYERUS *ad annum* 1212.

gondiſch Edelman van geringe middelen (*f*): wien zy drie Zoonen, *Willem*, *Guy* en *Jan*, gebaard hadt. Dit alles was gebeurd, eer zy Graavin van Vlaanderen werdt: 't welk niet voor 't jaar 1244 geſchiedde (*g*). Margareet toonde zig, ſedert haare verheffing, zeer genegen, om haaren Zoonen van het tweede bedde het aanzienlykſte deel haarer Nalaatenſchap toe te voegen (*h*). Haar eerſte Huwelyk was, in 't jaar 1215, in de vierde Lateraanſche Kerkvergadering, onwettig verklaard, oordeelende Paus Innocent den III, dat Bochard Margareet te na in den bloede beſtondt (*i*). Ook hadt men hem, voor zyn Huwelyk, te Doornik, den kruin geſchooren en tot den Kerkelyken ſtaat geſchikt, 't welk hem, ſchoon 't met geweld geſchied was (*k*), naar men 't ſedert inzag, onbevoegd tot het Huwelyk maakte. Veel twiſt ontſtondt hieruit tuſſchen de beiderlei Zoonen der Graavinne. De Broeders van Dampierre ontzagen zig niet, de Zoonen van Bochard *Baſtaarden* te noemen: 't welk Jan van Avennes, de oudſte deezer Zoonen, niet ſlegts ernſtelyk tegenſprak; maar hy beweerde zelfs, dat hy, ſchoon Baſtaard, als oudſte Zoon der Graavinne, voor alle zyne Broeders, tot de opvolging in 't Graafſchap van Vlaanderen geregtigd was (*l*). Jan van Avennes ſchroomde ſedert niet, zyne Moeder, in den aanvang des jaars 1246, den Oorlog WILLEM II.

(*f*) MEYERUS *ad annum* 1218.
(*g*) MEYERUS *ad annum* 1244.
(*h*) NIC. TRIVETI Annal. *ad annum* 1254. *p.* 205. *in* 8.
(*i*) MEYERUS *ad annum* 1215.
(*k*) MEYERUS *ad annum* 1212.
(*l*) MEYERUS *ad annum* 1245.

WILLEM II. log te verklaaren, en terſtond daarop, de vyandelykheden te beginnen (*m*). Doch in Hooimaand des gemelden jaars, werdt 'er, door tuſſchenkomſt van Lodewyk den IX, Koning van Frankryk, een Verdrag getroffen, volgens welk, Vlaanderen aan Willem van Dampierre en Henegouwen aan Jan van Avennes werdt toegeweezen, mids dat Willem, aan Guy en Jan, zynen Broederen; en Jan van Avennes, aan Boudewyn, den zynen, een behoorlyk aandeel in deeze twee Graafſchappen afſtondt (*n*). Jan en Boudewyn van Avennes eigenden zig egter ſedert toe „ (5) „ Walcheren, Zuidbeveland, Noordbeveland, „ Borſelen en alle de Zeeuwſche Eilanden [verſta Beweſter-Schelde], benevens de vier „ Ambagten, de Landen van Waas en Aalſt, „ Geraadsberg en verders alles wat de Graaven van Vlaanderen van 't Ryk ter Leen „ hielden, eer zy nog Graaven van Henegouwen waren." Doch zy ſtonden, in Louwmaand des jaars 1248, ter bede van Graavinne Margareet, van hunnen eiſch op deeze Landen wederom af, verklaarende, dat dezelven tot Vlaanderen en het aandeel hunner Broederen van Dampierre behoorden (*o*). De Graavin beloofde, ten zelfden tyde, haaren Zoonen Jan en Boudewyn van Avennes 'zeſtig duizend ponden te zullen betaalen; mids dat deę-

(*m*) MEYERUS *ad annum* 1246.
(*n*) *Vide* Theſ. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1094.
(*o*) *Vide* Theſ. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1094 & 1095.

(5) *Waveres* lees ik, in de Uitgaave der Oorſprongkelyke *Reclamatie* van de Broeders van Avennes, welke wy hier volgen. Doch dit zal eene Schryf- of Drukfeil zyn.

deezen het Graafschap Namen, in Henegouwen gelegen, hunnen Broederen van Dampierre afstonden (*p*). Willem II.

Zo stonden de zaaken van Jan van Avennes, toen hy, gelyk wy boven zagen, Koning Willem Aken hielp winnen (*q*). Diep geraakte hy hierdoor in 's Konings gunst; die, sedert, op allerlei middelen bedagt was, om hem groot te maaken. Geduurende 't Beleg van Aken, hadt hy hem *Aleid*, zyne Zuster, Dogter van Graave Floris den IV, ten Huwelyk gegeven (*r*), en op den zevenentwintigsten van Grasmaand des jaars 1248, schonk hy, te Ments zynde, aan deeze zyne Zuster en aan Jan van Avennes, haaren Man, tot een Huwlyksgoed „ het Land, welk de „ Graaven van Holland van de Koningen van „ Schotland ter Leen plagten te houden (6)." Ten zelfden dage, wees hy hem het Graafschap Namen toe, om dat Boudewyn de II, Keizer van Konstantinopole, dit Graafschap, welk nog als een Leen van Henegouwen werdt aangemerkt, van Jan van Avennes niet was komen verheffen (*s*). Hierby bleef het niet. Koning Willem, begeerd hebbende, dat allen, die iets van 't Ryk ter Leen hielden, binnen een jaar en dag na zyne Krooning, hunne Leenen, van hem, als Keizer, zouden ko- Jan van Avennes trouwt met Aleid van Holland.

(*p*) Litter. Margar. Flandr. Comit. *in* Thes. MARTEN. & DURAND *Tom.* I. *c.* 1031.
(*q*) MENCON. Chronic. *ad ann.* 1248. *p.* 146.
(*r*) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 87.
(*s*) Litter. Wilh. Regis *in* Thes. MARTEN. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1032, 1032, 1034.

(6) Welk dit Land geweest zy, heb ik, tot hier toe, niet konnen ontdekken.

Willem II. komen verheffen, en Margareet, Graavin van Vlaanderen, hier omtrent, ook in gebreke gebleeven zynde, werden, behalve het Graafschap van Namen; de Landen van Aalst en van Waas, de vier Ambagten, en het Land nevens de Schelde, aan 't Ryk vervallen verklaard, en terstond aan Jan van Avennes opgedraagen. De Brieven hiervan, door Koning Willem, verleend, zyn nog voor handen (*t*), en op den elfden van Hooimaand
1252. des jaaars 1252, in 't Leger voor Frankfort, getekend. Ook kreegen, sedert, de Ingezetenen deezer Landen bevel, om Jan van Avennes te erkennen. Het afschrift van den Brief, aan die van Waas gezonden, is nog in wezen (*u*).

De Vlaamingen onderneemen eenen inval in Walcheren. Vrouw Margareet kreeg van dit alles zo dra geene kennis, of zy nam voor, eenen inval in Zeeland te doen. 't Jaar 1252 werdt besteed, om, van alle kanten, Krygsvolk by-een te brengen, waar toe rykelyk soldy beloofd werdt. Tegen den aanvang des volgenden jaars, hadt de Graavin een Leger verza-
1253. meld, bestaande uit Vlaamingen, Henegouwers, Bourgondiërs, Franschen en andere Volken. Doch eer zy in Zeeland trok, liet zy Koning Willem vraagen, of hy de Zeeuwsche Eilanden Bewester-Schelde van haar wilde komen verheffen, gelyk zyne Voorzaaten gedaan hadden. Hy, fier op zyne waardigheid, weigerde het spottelyk, zeggende „dat „ hy geen Dienaar zyner Dienaaresse, noch Leen-

(*t*) *Apud* Marten. & Durand. Thes. *Tom.* I. *c.* 1164. 1165. *Conf. c.* 1053.
(*u*) *Apud* Eosd *Tom.* I. *c.* 1055.

„ Leenman, daar hy Leenheer was, worden „ wilde." Dit, der Graavinne aangezeid zynde, ontſtak haar dermaate, dat zy haar Krygsvolk terſtond ſcheep deedt gaan, en bevel gaf, naar Zeeland over te ſteeken. Ondertuſſchen werdt, te Antwerpen, onder bemiddeling van Henrik den VI, Hertog van Brabant, over een verdrag gehandeld. Hier bevonden zig niet alleen de wederzydſche Gezanten; maar Koning Willem zelf; die, met de Ryks zaaken de handen nog vol hebbende, 't geſchil met Vrouwe Margareet gaarne hadt bygelegd gezien. Doch zy zogt den Koning met handelen op te houden, en ondertuſſchen, in zyn afzyn, Zeeland te overrompelen (*v*). Sommigen verhaalen zelfs dat 'er een Beſtand, voor weinige dagen, geſlooten was; welk door Margareet verbroken werdt (*w*). In Holland en Zeeland, was men niet onkundig van haar voorneemen. Floris, 's Konings Broeder, lag reeds met een Leger in Walcheren, daar hy zig, agter de Duinen by Weſt-Kapelle, alwaar de landing geſchieden zou, verſchoolen hieldt. Koning Willem ook, zo dra hy de lugt kreeg, dat men hem om den tuin leidde, begaf zig heimelyk naar Walcheren. De Vlaamingen, onder 't bevel van Guy van Dampierre, tweeden der drie Broederen, waren gelukkiglyk geland, en trokken voort, zonder Vyand te dugten; toen Floris, met zyn Volk, ſchielyk uit de hinderlaage voor den dag ſprong, op de Vlaamingen aanviel, en 'er eene geweldige ſlag-

Willem II.

Zy worden by Weſt-Kapelle' geſlaagen.

(*v*) Melis Stoke *in* Willem II. *bl.* 83, 84.
(*w*) *Apud* Meyerum *ad annum* 1253.

WILLEM II. slagting onder deedt. Een groot gedeelte, en onder anderen ook Graaf Guy, werdt gevangen genomen. De overigen vlooden naar de Schepen te rug. Koning Willem, ondertusschen te *Arnemuiden* geland, kreeg daar de tyding deezer overwinninge, en rende terstond naar 't Slagveld. Onderweg ontmoette hem eene menigte van ontwaapende en geplonderde Vlaamingen, die hem om lyfs-genade baden. En hy gaf hun verlof om t'huiswaards te keeren. Men begroot de waarde der schuiten en kleine Vaartuigen alleen, behalve de groote Schepen, die, by deeze gelegenheid, op de Vlaamingen veroverd worden, op drie honderd marken zilvers (*x*). De Slag, van welken wy spreeken, viel voor by West-Kapelle, op den vierden van Hooimaand des jaars 1253. Men wil, dat de inval der Vlaamingen, door sommige verraadersche Zeeuwen, begunstigd was geweest. Doch de uitkomst heeft doen zien, dat zy hunne zaaken kwalyk overlegd hadden (*y*).

Henegouwen, aan Karel van Anjou. Margareet van Vlaanderen, de nederlaag haars Zoons vernomen hebbende, zondt terstondt naar Frankryk om onderstand, en beloofde *Karel*, *Graave van Anjou*, Broeder van Koning Lodewyk den IX, het Graafschap Henegouwen, welk Jan van Avennes toegeweezen was, indien hy haar met een Leger wilde byspringen (*z*). Karel was terstond gereed, en trok, met zo veel Volks, als hy byeen brengen kon, in aller yl, naar Henegouwen. Hy be-

(*x*) Chronic. Erfordienſ. *ad annum* 1253.
(*y*) MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 85, 86.
(*z*)] IPERII Chron. S. Bertini *Cap.* XLIX. *Part.* II. *c.* 730.

bemagtigde hier verſcheiden' Veſtingen, en onder anderen Valenchyn; welke Stad Koning Willem, te vooren (7), ten behoeve van zynen Zwaager, hadt ingenomen (*a*). Ondertuſſchen hadt Vrouw Margareet reeds gepoogd Karel van Anjou, door *Henrik*, verkooren Biſſchop van Luik, met het Graafſchap van Henegouwen te doen verlyden. Doch Henrik was geheel op de zyde van Koning Willem en Jan van Avennes, aan welken laatſten hy, te Mechelen, het Graafſchap Henegouwen opdroeg (*b*). Koning Willem beveſtigde deeze opdragt, ten zelfden dage, omtrent den aanvang van Oogſtmaand des jaars 1253 (*c*). WILLEM II.

De Graaf van Anjou hieldt egter 't bewind over Henegouwen in handen. Jan van Avennes vaardigde hierop zyne Gemaalin, Aleid, af, aan haaren Broeder, Koning Willem, die Karel, door vriendelyk ſchryven, vrugteloos tot den afſtand van Henegouwen zogt te beweegen. De Koning ſtelde hem toen dag tot eenen Veldſlag, op de Heide te *Aſſche* in Brabant. Graaf Karel beloofde, hem daar te zullen verwagten, en beroemde zig, den

Doch ſtedert aan Jan van Avennes afgeſtaan.

(*a*) WILHELM. PROCURAT. *ad ann.* 1240. *& ſeqq. p.* 505.
(*b*) Litter. Henr. Leod. Elect. *in* Theſ. MART. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1051
(*c*) Litter. Wilh. Regis *in* Theſ. MART. & DURAND. *Tom.* I. *c.* 1033.

(7) Veellligt omtrent het jaar 1250. Immers toen bevondt Koning Willem zig in Henegouwen, gelyk, uit eenen zyner Brieven, op den zevenentwintigſten van Slagtmaand des gemelden jaars, te Bergen in Henegouwen, getekend, blykt. *Vide* A. MIRÆI *Donation. Belgicar.* Cap. CXIII. p. 583. Tom. I. *Oper. Diplom.*

Willem II. 1254.

den *Water-Koning* (8), op 't vlakke veld, met weinig moeite, te zullen konnen overwinnen. Doch naauwlyks hadt hy vernomen, dat Koning Willem, in 't volgende jaar, in 't veld verſcheenen was, of hy verliet *Enghien*, dat hy bezet hadt, en week naar Valenchyn, voor welke Stad, Koning Willem terſtond het beleg ſloeg. Geduurende de belegering, ontſnapte de Graaf van Anjou uit de Stad (*d*), en keerde naar Frankryk te rug (*e*). Vrouw Margareet kwam toen aan de hand. En Koning Willem bragt, kort hierna, te wege, dat zy Henegouwen aan Jan van Avennes afſtondt (*f*): waarmede ook de Vrede, tuſſchen Vlaanderen en Holland, gemaakt was. 't Blykt, uit eenige oorſprongkelyke ſtukken (*g*), dat Paus Innocent de IV, in het bewerken deezer Vrede, de hand gehad hadt.

Vrede met Vlaanderen.

XXXII. Koning Willem wordt, door den Paus, in Italie ontbooden, om de Keizerlyke Kroon te ontvangen.

Niet lang hierna, ontboodt de Paus Koning Willem, tegen Kerſttyd, in Italie, beloovende hem daar de Keizerlyke Kroon op 't hoofd te zullen zetten (*h*). De Koning ondernam hierop eene reis naar Geneve, alwaar de Paus zig toen bevondt. Hier werdt, vermoedelyk, de tyd tot de Krooning beſtemd; doch Koning Willem vondt goed, vooraf

(*d*) Melis Stoke *in* Willem II. *bl.* 88. 91.
(*e*) J. Iperii Chron. S. Bertini *Cap.* XLIX. *Part.* III. *c.* 730.
(*f*) Melis Stoke *in* Willem II. *bl.* 91, 92.
(*g*) *Apud* Marten. & Durand. Theſaur. *Tom.* I. *c.* 1057, 1058.
(*h*) Innoc. IV. Epiſt. *apud* Bekam *in* Henrico *p.* 86. & *apud* Miræum Donat. Belg. *Cap.* CXII. *p.* 425. *Tom.* I. Oper. Dipl.

(8) Zo ſchynt hy Willem, ſpotswyze, genoemd te hebben, om dat deeze Graaf was van een laag en *waterig* Land.

vooraf nog een' keer naar Duitſchland te doen, alwaar hy, volgens zyn eigen getuigenis, in eenen Brief aan den Abt van Egmond, die nog voorhanden is (*i*), met genegenheid, ontvangen werdt. Uit Duitſchland vertrok hy, in den aanvang des jaars 1255, naar Utrecht, alwaar, ſedert eenige jaaren, merkelyke veranderingen waren voorgevallen. WILLEM II.

Biſſchop Otto de III, in 't jaar 1249 overleeden zynde, werdt opgevolgd, door *Gozewyn van Amſtel*, een' Zoon, zo men wil, van *Egidius van Amſtel*, Broeder van Heere Gysbrecht, die de Biſſchoppelyke waardigheid naauwlyks een jaar bezeten hadt, of hy deedt 'er afſtand van, in de tegenwoordigheid (*k*), en zo ſommigen willen, ook op de begeerte van Koning Willem, die den Huize van Amſtel ongenegen was (*l*). Men hieldt hem voor onbekwaam tot de Regeering, In 't byzonder, werdt hy van verwaarloozing der tydelyke zaaken des Bisdoms beſchuldigd. *Gysbrecht van Amſtel* de *II.* en *Herman van Woerden* namen den afſtand van Biſſchop Gozewyn zo zeer ter herte, dat zy *Henrik van Vianden*, die na hem tot de Biſſchoppelyke waardigheid verheeven was, terſtond den oorlog verklaarden. Otto de III, Graaf van Gelder, hadt zig met hen verbonden: en 't Stigt werdt dus, van verſcheiden' kanten, met eenen inval, gedreigd. Koning Willem, die toen in Duitſchland was, begaf zig met een Leger herwaards, voorgeevende den Biſſchop met zyne vyanden te willen

Gozewyn van Amſtel ſtaat van 't Bisdom van Utrecht af.

Onluſten hier over met de Heeren van Amſtel en Woerden.

(*i*) *Apud* BEKAM *p.* 87.
(*k*) BEKA *in* Goesvino. *p.* 85.
(*l*) HEDA *in* Goesvino. *p.* 213.

WILLEM II. len bevredigen. Doch pas voor dat hy binnen Utrecht kwam, was de Biſſchop met zyn volk ter Stad uit, en den vyand tegemoet getrokken. Digt onder de Stad, viel een fel gevegt voor, in welk de Biſſchop de overwinning behaalde. De Heeren van Amſtel en van Woerden werden gevangkelyk binnen Utrecht gebragt; doch geſlaakt, ter bede van Koning Willem, die kort hierop naar Holland vertreisde. Biſſchop Henrik viel toen in de Veluwe, en behaalde hier zo groot een' buit, dat hy, uit den zelven, ſedert, voor een gedeelte ten minſte (9), het Slot *Vreeland* aan de Vegt ſtigtte; waardoor zyn Bisdom, tegen de invallen der Amſtellandſche Opgezetenen, beveiligd werdt (*m*). Te vooren, was de zoen getroffen, tuſſchen den Biſſchop en Gysbrecht van Amſtel. „ Gysbrecht moeſt, met zyne „ aanhangers, tot vyfhonderd in getal, on„ der welken *Gysbrecht van Gooye* was, bloots„ voets en in wollen kleedinge, den Biſſchop, „ in de Domkerke, op de knieën, vergiffenis „ verzoeken, en hem, voorts, als zynen „ Leenheer, trouwe zweeren (10)." De Biſſchop

(*m*) BEKA *in* Henrico *p.* 84, 85.

(9) Uit eenen zyner Brieven blykt, dat hy het Landgoed *Enge*, buiten de Katharynen-Poort te Utrecht gelegen, voor driehonderd en vyftig mark gangbaare Utrechtſche Munt aan den Deken en 't Kapittel der Utrechtſche Kerke verkogt heeft, om het geld, tot den opbouw van 't Slot Vreeland, te gebruiken. *Diplom. Henrici Epiſc.* apud BUCHEL. ad HEDAM p. 214.

(10) *Zie* BUCHELIUS op BEKA p. 90, en vooral C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, in *Analect. Belg.* Tom. III. P. I. p. 324, alwaar egter, GISB. LAPP. A WAVEREN,

ſchop verzoende zig, waarſchynlyk, ook met den Graave van Gelder: en 't Stigt genoot, geduurende het Leeven van Biſſchop Henrik, eene tamelyke ruſt. WILLEM II.

In deezen ſtaat, vondt het Koning Willem, toen hy, in den aanvang des jaars 1255, wederom te Utrecht kwam. Men wil, dat hy voorhadt, met den Biſſchop en de Geeſtelykheid, over zyne Reis naar Italie, te raadpleegen. Doch terwyl hy met hen in geſprek was, liep hy gevaar van 't leeven te verliezen. Een onbekende wierp hem eenen zwaaren ſteen naar 't hoofd, en maakte zig terſtoud daarop t'zoek, zo dat hy, ſedert, nergens te vinden was. Koning Willem, die den ſteen maar pas outweeken was, verzet over dit toeval, eiſchte dat men den daader naſpoorde, gelyk geſchiedde; doch zonder vrugt. De Koning gaf ondertuſſchen der Stad de ſchuld van zyn ongeluk. Hy verweet der Burgerye, onder welke hy zelf zig, eenige jaaren geleeden, hadt laaten aantekenen (*n*), haare ondankbaarheid voor de weldaaden haar door hem beweezen (1), en trok verſtoord ter Stad uit (*o*). Koning Willem te Utrecht in Lyfsgevaar. 1255.

Ook

(*n*) Beka *in* Ottone III. *p.* 10.
(*o*) Beka *in* Henrico *p.* 87.

REN, zo ik meen, ten onregte, deezen zoen onder Graave Floris plaatſt.

(1) Onder deeze weldaaden, muntten uit de Voorregten, aan die van Utrecht, by drie byzondere Brieven, een op den zeventienden, en twee op den agttiendan van Zomermaand des jaars 1252, getekend, door Koning Willem geſchonken: beſtaande in beloften van beſcherming door Holland en Zeeland, herſtelling van 't gene den Stigtſchen, door Hollanders of Zeeuwen, ontvreemd

WILLEM II. XXXIII. Opſtand der Weſtfriezen.

Ook riepen hem zyne zaaken elders. De Weſtfriezen, die, gelyk van ouds, het juk der Graaflyke Regeeringe ongaarne droegen, en jookerig bleeven naar Vryheid, waren, geduurende het afzyn van Koning Willem, tegen hem opgeſtaan, en hadden, volgens hunne gewoonte, de Landen hunner nabuuren, door menigen inval, ontruſt. Sommigen vermoeden, dat Koning Koenraad, Zoon van Keizer Fredrik den II, hen tegen Koning Willem hadt opgeſtookt (*p*). Om hen te beteugelen, was het Slot te *Heemskerk*, in den jaare 1252, geſtigt, en ter bewaaringe toevertrouwd aan Heere *Gerrit van Heemskerk*, die hen, op den elfden van Bloeimaand des jaars 1254, in eenen Scheepsſtryd, overwonnen, en omtrent vyfduizend man afgeſlaagen hadt (*q*). Een weinig laater, hadt de Koning, Ooſtwaards van Alkmaar, een ander Slot, *Toorenburg* genoemd, doen opwerpen (*r*). Doch de Weſtfriezen, hierdoor meer getergd dan bedwongen, noodzaakten Koning Willem, op nieuws, Heirvaart tegen hen te beſchryven. De Winter des jaars 1255 werdt tot den togt beſtemd.

(*p*) NAUCLERUS *ad annum* 1256.

(*q*) LEEUWOLD VAN NORTHOF *by* ORLERS Beſchr. van Leyden *bl* 290.

(*r*) BEKA *in* Henrico *p.* 87.

vreemd was, en éene verklaaring, dat niemant eenen Utrechtſchman in regten betrekken mogt dan voor den Biſſchop of deszelven Regter, op eene boete van honmark gouds. Een deezer Brieven is gegeven, ten oirkonde van Henrik van Voorne, Nikolaas Perſyn, Dirk van Gouda, Filips van Waſſenaar, Willem van Brederode en Hugo van Kralingen, Ridders, en Dirk van Teilingen. *Vide Diplom. Wilhelmi Regis* apud HEDAM p. 209, 210.

ſtemd. Omtrent Kerſttyd, als men dagt, dat het Ys bekwaam begon te worden, om een Leger te konnen houden, brak Koning Willem uit Holland op, trekkende, langs den zoom van Kennemerland, naar Alkmaar (*s*), welke Stad hem gunſtig was, en 's jaars te vooren, verſcheiden' Voorregten van hem ontvangen hadt: onder anderen „ eene tienjaarige „ Vryheid van alle laſten, behalven van den „ Krygstogt tegen de Friezen (*t*)." Van Alkmaar trok de Koning naar *Vroone* (*u*), een voornaam Weſtfrieſch Dorp, dat zig te vooren reeds aan hem onderworpen hadt, en, zo wel als het nabuurig *Oudorp*, beſtierd werdt, volgens Keuren, door Koning Willem zelven, verleend (*v*). 't Heir, tot hier toe gekomen, hadt eene groote bevrooren' plas, waarſchynlyk de Heer Huigenwaard, voor de borſt. Over deeze naderde men den vyand, in twee hoopen; welker een, door Heere *Willem van Brederode*, tegen de Dregterlanders (*w*), de andere, door Koning Willem zelven, naar den kant van Hoogtwoude, aangevoerd werdt. De Friezen, gekleed in ligte Linnen rokken, ſtonden, aan verſcheiden' hoopen, op 't ys verſpreid, en waren met Werpſpietſen, Deenſche bylen en halve pieken gewapend. De Hollanders daarentegen waren zwaar geharnaſt. De Koning zat, daarenboven, op een groot, moedig Paard, dat, zo wel als hy zelf, zwaar gewa-

Willem II. Koning Willem trekt tegen hen op, en ſneuvelt in 't Ys.

(*s*) Melis Stoke *in* Willem II, *bl.* 93.
(*t*) Diplom. Wilh. Regis 11 *Junii* 1254. *in de* Handv. van Alkm. *bl.* 1.
(*u*) Melis Stoke *in* Willem II., *bl.* 93.
(*v*) Handv. van Floris V. *in de* Handv. van Dregterl. *bl.* 49.
(*w*) Beka *in* Henrico *p.* 87.

WILLEM II. wapend was. Het ys hadt nu meer dan een' halven voet dikte (x); dus ſcheen de togt wel te waagen te zyn. Brederode ook, die op de Dregterlanders aantrok, behaalde de overwinning (y). Doch de andere Friezen weeken naar den kant van 't ys, in de Rietboſſchen, alwaar zy verſcheiden' hinderlaagen gelegd hadden, en lokten Koning Willem, tot zyn ongeluk, derwaards. 't Ys was hier zwakſt. De Koning, hierop geen agt geevende, rent den vyand agter na, zonder van de zynen, die 't gevaar veelligt merkten (z), gevolgd te worden. Straks daarop ſcheurt het ys, daar 't Paard tot aan den buik toe inzakt. De Koning geeft het de ſpooren met zo veel felheid, dat het Dier, aan 't woeden ſlaande, terwyl het zig wil en niet kan redden, den Ryder van den rug werpt, en op 't lyf valt. Toen ſchieten eenige weinige Friezen toe, die, zig gelaatende den Koning niet te kennen, wreed genoeg waren, om hem, die erbarmelyk om Lyfsgenade ſmeekte, en een geweldig groot Losgeld aanboodt, met hunne Werpſpietſen, van 't leeven te berooven (a). Dit ongeluk
1256. gebeurde niet verre van Hoogtwoude, op den eenentwintigſten van Louwmaand des jaars 1256. De Friezen, 's Konings Lyk uit het ys gehaald hebbende, begroeven het heimelyk in zeker Huis te Hoogtwoude, alwaar het naderder-

(x) MATTH. PARISIENS, *ad annum* 1256. *p.* 793.
(y) BEKA *in* Henrico *p.* 87. JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.* XXIII. *p.* 822.
(z) *Vide* MENGON. Chron. *ad ann.* 1256. *p.* 157.
(a) MATTHÆUS PARISIENS, *ad ann.* 1256. *p.* 793. MELIS STOKE *in* Willem II. *bl.* 93. WILHELM. PROCURAT. *ad ann.* 1255. MENGONIS Chr. *ad annum* 1256. *p.* 157.

derhand ontdekt werdt, door 's Konings Zoon, Graave Floris den V, die het te Middelburg ter aarde deedt brengen. Het Leger des Konings trok, na zynen ongelukkigen dood, in wanorde en met zwaar verlies, naar Holland, te rug. Eenige Kronyken melden, dat van de Delftsche en Alkmaarsche Poorters, die deezen togt hadden bygewoond, maar vyf man wederom t'huis kwamen, die egter hunne Banieren behouden hadden. Doch van de Dordrechtschen zouden niet meer dan drie man te lyve gebleeven zyn (b). Sommigen, die, zo men wil, den Koning ligtelyk uit het ys hadden konnen verlossen, hebben zig, sedert, niet buiten vermoeden konnen houden, dat zy zig, tot het veroorzaaken van zynen dood, verraaderlyk, hadden laaten omkoopen (c).

WILLEM II.

XXXIV. Koning Willem verleent den Hollandschen Steden eenige Voorregten.

Koning Willem is, zo ver my bekend is, de eerste onzer Graaven, van welken Handvesten en Keuren, aan Hollandsche Steden verleend, voorhanden zyn. De Hollandsche en Zeeuwsche Steden begonden nu allengskens magtiger te worden. Haare Poorters waren den Graaven van dienst in den Oorlog, zo wel buitens- als binnens-Lands. En derzelver diensten werden, met het schenken van nieuwe Voorregten, vergolden. Van het Alkmaars Privilegie van den jaare 1254, hebben wy reeds gewag gemaakt. Haarlem was, eer Willem nog Koning werdt, te weeten in den jaare 1245, door hem reeds van de Graaflykheids Tollen vry verklaard, en van StadsKeuren voorzien:

(b) Reigersb. Chron. van Zeel. II. Deel, bl. 85.
(c) Melis Stoke in Willem II. bl. 94.

WILLEM II.

zien: by welken, ook nog Geldboeten op verſcheiden' misdaaden, en zelfs op den doodſlag geſteld worden. „ Doch iemant, met zeven „ getuigen, van Verkragting overtuigd, verbeurt, volgens deeze Keuren, zyn hoofd. „ Eene gehuwde Vrouw, zig met bakken, brouwen of garenhandel geneerende, mag niet „ meer dan *een bacte broots*, *een brouwte biers* „ *en een ſtiene gaerns* verliezen. De Poorters „ moeten den Graave met vier en zeſtig man „ dienen, en hem twintig pond, jaarlyks, opbrengen, en even zo veel als hy ten Keizerlyken Hove vaart, trouwt of Ridder wordt; „ doch vyftien als zyn Broeder Ridder wordt, „ of als zyn Broeder of Zuſter trouwen (*d*)." Willem de II. hadt ook, in 't jaar 1246, de Stad Delft, met verſcheiden' diergelyke Voorregten beſchonken (*e*), onder voorwaarde, dat men hem vyftig ponden jaarlyks betaalen zou, en nog twintig, wanneer hy Ridder werdt, of zig in de Egt begaf; 't welk beide, ſedert, gebeurde. In 't jaar 1253, hadt hy Dordrecht van diergelyke Voorregten en Keuren voorzien: volgens welken „ een Doodſlager het „ hoofd verbeurt." En deeze is de eerſte reize, dat ik, in onze oude Handveſten, halsſtraf op Manſlag geſteld vind. Doch op moord en doodſlag met verbooden geweer, ſtaat reeds doodſtraf, in de Haarlemſche Keuren van den jaare 1245. „ De Poorters moesten den Graave jaarlyks zeſtig ponden opbrengen, en hem, wanneer hy in de Stad „ kwam,

(*d*) Handv. van Willem II. *by* SCHEVELIUS Haarl. *bl.* 218.
(*e*) *Vide* BOXHORN. Theatr. Urb. Holl. *p.* 161.

„ kwam, den noodigen leeftogt veertien dagen „ borgen (*f*)." In 't jaar 1250, hadt hy hun reeds Vryheid van eenige Tollen verleend (*g*). WILLEM II.

Men ſchryft aan Koning Willem ook Keuren voor geheel Zeeland toe. Zeker is het, dat hy aan de Stad Zierikzee Keuren en Voorregten gegeven heeft, van welken nog oude Affchriften in weezen zyn (*h*). Zy komen gedeeltelyk met de oude Frieſche Wetten, en met de vroeger Keuren van Middelburg, Weſt-Kapelle en Domburg overeen. In dezelven, krygt de Baljuw, *als Graaf*, *in des Konings plaatſe*, magt, om zaaken te beregten, die, door den Nederbaljuw, of Schout en Schepenen, niet konnen beregt worden.

Willem de II. heeft zig ook, door het ſtigten van eenige gebouwen, vermaard gemaakt. Men ſchryft hem het opregten van een Huis te Alkmaar toe, ter plaatſe, alwaar 'er ſedert een geſtigt werdt, welk nog 't jaartal 1252 in den voorgevel draagt. Ook zou hy, ten zelfden tyde, aldaar eenen weg gelegd hebben, die nog den *Konings weg* heet (*i*). Sommigen willen, dat het Stadhuis te Haarlem, oudtyds, een Hof der Graaven, en byzonderlyk ook van Koning Willem geweeſt zy; waarvan eene ſtraat, die ter zyde tegen het zelve aanloopt, nog den naam van *Koningsſtraat* draagen zou (*k*). Doch of hy dit gebouw geſtigt hebbe, Gebouwen door Willem den II. geſtigt.

(*f*) Handv. van 1252. [1253] *by* BALEN Dordrecht, *bl.* 420.
(*g*) Handv. van 1249. [1250] *by den zelfden*, *bl.* 433.
(*h*) *By* BOXHORN. *op* REIGERSB. II. *Deel*, *bl.* 73 *enz.*
(*i*) VAN DER WOUDE Chron. van Alkmaar, *bl.* 19.
(*k*) SCRIVERIUS Graaven *bl.* 220.

WILLEM II. be, is onzeker. Zelfs blykt, uit egte stukken, dat 'er, in 't jaar 1214, reeds een *Hof te Haarlem* geweest is (*l*). Met meer grond, wordt hem het opregten van het Hofgebouw in den Haage toegeschreeven (*m*); hoewel de tyd der Stigtinge onzeker is. Uit een' Schryver der veertiende eeuwe (*n*), is af te neemen, dat dit Hof, omtrent den jaare 1250 of 1252, is aangevangen. Koning Willem wordt ook voor den opsteller van een Gebedenboek gehouden, welk deezen Titel voerde: *Guillelmi secundi, Hollandiæ Comitis & Romanorum Regis, Agalma Religiosorum, sive Meditationes circa Mysteria Passionis Dominicæ*, dat is „ Vreugde der Geestelyken „ of Overdenkingen over de verborgenheden „ van het Lyden des Heeren, van Willem den „ tweeden, Graave van Holland en Roomsch „ Koning (*o*)." Doch veelligt is dit Boek alleenlyk, ten zynen dienste, door anderen, opgesteld, of mogelyk is hy 'er slegts bezitter van geweest.

(*l*) *Zie* hier voor, *bl.* 338. verg. met *bl.* 223.
(*m*) JOANN. A LEYDIS *Libr.* XXIII. *Cap.* 15.
(*n*) BEKA *in* Otton. III. *p.* 80. *coll. cum* HEDA *p.* 209, 210.
(*o*) *Zie* BOXHORN *op* REIGERSB. I. *Deel*, *bl.* 192.

IDI
HW 2A1I 5